

TC
EGE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK HALK BİLİMİ ANABİLİM DALI

KENT ORTAMINDA İKİ ÂŞIK:
MAKSUT KOCA VE NEVRUZ ALİ ÇİÇEK
TWO “ÂŞIK” IN THE CITY ENVIRONMENT: MAKSUT KOCA AND NEVRUZ
ALİ ÇİÇEK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ali Hikmet GÖKÇEN
92100005253

DANIŞMAN: Yrd. Doç. Dr. S. Bahadır TUTU
İZMİR - 2015

KENT ORTAMINDA İKİ ÂŞIK:
MAKSUT KOCA VE NEVRUZ ALİ ÇİÇEK
TWO “ÂŞIK” IN THE CITY ENVIRONMENT: MAKSUT KOCA AND NEVRUZ
ALİ ÇİÇEK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ali Hikmet GÖKÇEN
92100005253

Jüri Üyeleri

Prof. Dr. Metin EKİCİ (Jüri Başkanı)
Yrd. Doç. Dr. Sıtkı Bahadır TUTU (Danışman)
Yrd. Doç. Dr. Özge GÜLBEY USTA

İZMİR - 2015

Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne sunduğm **Kent Ortamında İki Âşık: Maksut Koca ve Nevruz Ali Çiçek** adlı yüksek lisans tezinin tarafımdan bilimsel, ahlak ve normlara uygun bir şekilde hazırlandığını, tezimde yararlandığım kaynakları bibliyografyada ve dipnotlarda gösterdiğimi onurumla doğrularım.

Ali Hikmet GÖKÇEN

**T.C.EGE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

YÜKSEK LİSANS

TEZ SAVUNMA TUTANAĞI

ÖĞRENCİNİN

Adı Soyadı : Ali Hikmet Gökçen

Numarası : 92100005253

Anabilim Dalı : Türk Halk Bilimi

Tez Başlığı (Türkçe) : Kent Ortamında İki Âşık: Maksut Koca Ve Nevruz Ali Çiçek

Tez Başlığı (İngilizce) : Two "Âşık" in the City Environment: Maksut Koca and Nevruz Ali Çiçek

Tez Savunma Tarihi : 18.08.2015

Tez Başlığı Değişikliği Varsa Yeni Başlık:

JÜRİ ÜYELERİ

Jüri Başkanı

Unvan, Adı, Soyadı : Prof. Dr. Metin EKİCİ

Karar : ☒ Başarılı ☐ Başarısız ☐ Düzeltme

İmza :

Jüri Üyesi

Unvan, Adı, Soyadı : Yrd. Doç. Dr. Sıtkı Bahadır TUTU (Danışman)

Karar : ☒ Başarılı ☐ Başarısız ☐ Düzeltme

İmza :

Jüri Üyesi

Unvan, Adı, Soyadı : Yrd. Doç. Dr. Özge GÜLBAY USTA

Karar : ☒ Başarılı ☐ Başarısız ☐ Düzeltme

İmza :

TEZ HAKKINDA JÜRİNİN GENEL GÖRÜŞÜ

(Jüri Başkanı Tarafından Doldurulacaktır)

Tez savunması sonucunda öğrenci tarafından hazırlanan çalışma;

Oybirliğiyle ☒

Oy çokluğuyla ☐

Başarılıdır

Düzeltilmelidir

Başarısızdır

☒☐☐

- Bu tutanak üç (3) işgünü içerisinde jüri üyelerinin raporlarıyla beraber Anabilim Dalı Başkanlığı üst yazısıyla Enstitü Müdürlüğüne gönderilmelidir.
- Tezli yüksek lisans programlarında düzeltme alan öğrencinin 3 (üç) ay içerisinde yeniden savunmaya girmesi zorunludur.

ÖNSÖZ

UNESCO “Somut Olmayan Kültürel Miras Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi”nin 2003 yılında Paris’te imzalanması ile Türkiye’de somut olmayan kültürel miras kapsamındaki âşıklık geleneği çalışmaları artmaya başlamıştır. Âşıklarla ilgili olarak metin derleme ve yayımlama çalışmaları, monografik çalışmalar ve karşılaştırmalı incelemeler yapılmıştır. Ancak kent ortamının âşıklık geleneğine ve bu geleneği devam ettiren âşıklar üzerindeki etkisine henüz yeterince değinilmemiştir.

Bu çalışmanın konusu; âşıklık geleneğinin kent ortamındaki durumunun, icralarını İstanbul ve İzmir’de gerçekleştiren iki Karşlı âşık Maksut Koca ve Nevruz Ali Çiçek örneklerinde de tespit edilmesidir. Çalışma alanı olarak İstanbul ve İzmir’in belirlenmesinin sebebi ise, yoğun göç alan bu şehirlerin sosyo-kültürel görünümünün günümüzde “kent” terimiyle ifade edilmekte olan büyükşehir tipini yansıtmalarıdır. 2012 yılında Yrd. Doç. Dr. Pınar Fedakar danışmanlığında başlayan tezde, konu kapsamındaki derlemeler ve görüşmelere dayanan veriler değerlendirilmiştir. Çalışmanın özelliklerinden biri de, çalışmada geleneğin edebî yönü yanında müzik boyutuna da odaklanılmasıdır.

Tezin hazırlanmasındaki katkılarından dolayı; Oğuzhan Turan, Devrim Aycan, Arş. Gör. Hande Devrim Küçükebe, Öğr. Gör. Atabey Aydın, Öğr. Gör, Alper Demir, Maksut Koca, Nevruz Ali Çiçek, Yrd. Doç. Dr. Pınar Fedakar, danışmanım Yrd. Doç. Dr. Sıtkı Bahadır Tutu ve Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü Müdürü Prof. Dr. Metin Ekici’ye teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	I
G. 1 Konu	I
G. 2 Amaç ve Yöntem.....	II
G. 3 Kavramlar ve Çalışmalar.....	II
G.3.1 Kent Folkloru İle İlgili Terim ve Çalışmalar	II
G.3.2 Âşıklık Geleneği Tarihçesi ve Çalışmaları.....	VII
G.3.3 Kent Ortamı ve Âşıklık Geleneğinin İlişkileri Hakkındaki Güncel Çalışmalar..	XII
I. BÖLÜM ÂŞIK MAKSUT KOCA.....	1
I.1 Âşık Maksut Koca'nın Hayatı	1
I.2 Âşık Maksut Koca'nın Sanatı	3
I.2.1 Âşık Maksut Koca Şiirleri	6
I.2.1.1 Âşık Maksut Koca Şiirlerinin Şekil ve Yapı Özellikleri	6
I.2.1.2 Âşık Maksut Koca Şiirlerinin İçerik Özellikleri.....	9
I.2.1.2.1 Aşk.....	10
I.2.1.2.2 Din ve Tasavvuf.....	15
I.2.1.2.3 Tabiat	19
I.2.1.2.4 Gurbet ve Ayrılık.....	23
I.2.1.2.5 Sosyal Konular.....	25
I.2.2 Âşık Maksut Koca Eserlerinin Müzik Katmanı Özellikleri.....	31
I.2.2.1 İcra ve Eser Seçiminde İzlenen Yol.....	31
I.2.2.2 Notaya Alma Yöntemi	31
I.2.2.3 Eser/İcra Analizlerinde Ele Alınan Hususlar.....	32
I.2.2.4 Örnek Eser Notaları	33

II. BÖLÜM ÂŞIK NEVRUZ ÂLİ ÇİÇEK	60
II.1 Âşık Nevruz Âli Çiçek’in Hayatı	60
II.2 Âşık Nevruz Âli Çiçek’in Sanatı	61
II.2.1 Âşık Nevruz Âli Çiçek Şiirleri	63
II.2.1.1 Âşık Nevruz Âli Çiçek Şiirlerinin Şekil ve Yapı Özellikleri	63
II.2.1.2 Âşık Nevruz Âli Çiçek Şiirlerinin İçerik Özellikleri.....	66
II.2.1.2.1 Aşk.....	67
II.2.1.2.2 Din ve Tasavvuf	70
II.2.1.2.3 Tabiat.....	72
II.2.1.2.4 Gurbet ve Ayrılık.....	75
II.2.1.2.5 Sosyal Konular	77
II.2.2 Âşık Nevruz Ali Çiçek Eserlerinin Müzik Katmanı Özellikleri	81
II.2.2.1 İcra ve Eser Seçiminde İzlenen Yol	81
II.2.2.2 Notaya Alma Yöntemi	81
II.2.2.3 Eser/İcra Analizlerinde Ele Alınan Hususlar	82
II.2.2.4 Örnek Eser Notaları	83
III. BÖLÜM	
KARS ÂŞIKLIK GELENEĞİNİN KENT ORTAMINDA İCRA	
GERÇEKLEŞTİREN ÂŞIKLARDAKİ YANSIMALARI: “ MAKSUT KOCA VE	
NEVRUZ ALİ ÇİÇEK ÖRNEKLERİ”	103
III.1. Kars Âşıklık Geleneğinin Son Yüzyıldaki Önemli Temsilcilerinin Hayatları ve Sanatları.....	103
III.1.1. Âşık Şenlik’ in Hayatı ve Sanatı	103
III.1.2 Âşık Şeref Taşlıova’ nın Hayatı ve Sanatı	104
III.1.3. Âşık Murat Çobanoğlu’ nun Hayatı ve Sanatı	106
III.1.4. Âşık Âşık Ali Rıza Ezgi’ nin Hayatı ve Sanatı	107
III.2 Temsilcilerin Ortak Özellikleri	109
III.2.1 Geldikleri Sosyal Çevre ve Aile.....	109

III.2.2 Eğitim.....	109
III.2.3.Çıraklık.....	110
III.2.4 Ustalık	110
III.2.5 İcra Çevresi ve Dinleyici.....	110
III.2.6.Uygulamalar	111
III.3 Temsilciler ve Örnek Âşıkların Karşılaştırılması	111
SONUÇ	113
KAYNAKÇA	121
ÖZGEÇMİŞ	125
ÖZET	126
ABSTRACT	127
Ekler I Maksut Koca'nın Şiir Metinleri	128
Ekler II Nevruz Ali Çiçek'in Şiir Metinleri	276

GİRİŞ

G. 1 Konu

Yüzyıllardır sürdürülen kültürel değerlerimizden biri olan âşıklık geleneği; sosyal, kültürel ve ekonomik değişiklikler nedeniyle unutulmaya yüz tutmuştur. Bu geleneğin temsilcileri olan âşıkların sayısı ise hızla azalmaktadır. Bununla birlikte bu geleneği doğup büyüdüğü yerlerden kent ortamına taşımış olan âşıklar ve eserleri üzerinde bu güne kadar kapsamlı bir çalışma yapılmaması bir eksiklik olarak kalmıştır.

UNESCO “Somut Olmayan Kültürel Miras Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi”nin 2003 yılında Paris’te imzalanması ile bu sözleşmeyi imzalayan diğer ülkelerle birlikte Türkiye’de somut olmayan kültürel miras konusunda yapılan çalışmalar artmıştır. Sözlü kültürel mirasımızın önemli bir unsuru olan âşıklık geleneği ve bu geleneğin temsilcileri olan âşıklarla ilgili olarak hem yurt içinde hem yurt dışında metin derleme ve yayımlama çalışmaları, monografik çalışmalar ve karşılaştırmalı incelemeler yapılmıştır. Ancak kent ortamının âşıklık geleneğine ve bu geleneği devam ettiren âşıklar üzerindeki etkisine birkaç çalışma dışında değinilmemiştir.

Bu çalışmanın konusu; âşıklık geleneğinin kent ortamındaki durumunun, büyükşehirlerde yaşayan ve icralarını gerçekleştiren iki Karşı âşık örneğinde tespit edilmesidir.

Çalışma, âşıklık geleneğinin merkezi olan Türkiye sahasından iki büyükşehir; İstanbul ve İzmir ile sınırlanmıştır. Çalışma alanı olarak İstanbul ve İzmir’in belirlenmesinin sebebi ise, bu şehirlerin yoğun göç almış olmaları ve sosyo-kültürel görünümünün bu çalışmadaki “kent” terimiyle ifade edilmekte olan büyükşehir tipini yansıtmasıdır.

Çalışmada, söz konusu kentlerde ikamet etmekte olan iki âşığın icra ve yaratmalarında etkili olan unsurlar, ayrıca eserleri incelenmiştir. İncelenen malzeme; İstanbul’dan Maksut Koca ve İzmir’den Nevruz Ali Çiçek ile derleme çalışması yapılarak elde edilmiştir. İki âşık; sanatlarını, televizyon ve radyo gibi medya organları, ulusal/ uluslararası festivaller ve hemşeri derneklerinin organizasyonları gibi kente ait icra ortamlarında sergilemektedir.

G. 2 Amaç ve Yöntem

Çalışmamızın öncelikli amacı, âşıklık geleneğinin kent ortamındaki icra yer ve zamanları doğrultusunda geleneğin kent ortamına bağlı olarak değişiminin tespit edilmesidir. Çalışmanın diğer bir amacı ise, kent ortamındaki icra yeri ve icra zamanlarının âşığın sözel ve müzikal performansına etkisini tespit etmektir.

Âşıklık geleneğinin tarihi seyir içerisinde kırsaldan kente yolculuğunun tespitinde “tarihi-coğrafi metot” kullanılmış ve çeşitli sosyo-ekonomik sebeplerle kırsaldan kente göçün etkisiyle kültürel mirasın taşınması üzerinde durulmuştur.

Seçilen iki âşığın repertuar örneklerinin tespitinde derleme yöntemlerinden “gözlem” ve “görüşme” yöntemleri kullanılmıştır.

Âşıklardan derlenen malzemenin incelenmesinde ve kent ortamının geleneğe ve birey olarak âşığın sanatına etkisinin belirlenmesinde ise “metin” ve “icra” merkezli kuram ve yöntemlerden bazıları, birlikte kullanılmıştır. Örneğin âşığın icra özellikleri ve kent ortamının âşıklardaki etkisini değerlendirmek için “sözlü kompozisyon teorisi”; âşıkların repertuarlarının sözel dokusunun tespiti için ise “yapısalcı kuram” ve yöntemlerden faydalanılmıştır.

Kırsal ve kent ortamları, ayrıca kentler arasındaki farklar, âşıklar üzerinden karşılaştırmalı yöntemle değerlendirilmiştir.

G. 3 Kavramlar ve Çalışmalar

G.3.1 Kent Folkloru İle İlgili Terim ve Çalışmalar

Bu kısımda “kent” ve “kent folkloru” terim ve kavramları hakkında bilgi verilmektedir.

Kentin toplum yapısına etkisi sonucunda kente özgü bir toplum yapısından ve kültüründen bahsetmek mümkün olmuştur. “Kentlileşme” adı verilen bu süreç kısaca; *“kırdan kente göçen nüfusun ekonomik ve sosyal bakımlardan, kırsal özelliklerinden arınarak, kentin özelliklerini kazanma sürecidir.”*¹

¹ Mustafa Arslan, Pervin Çevik. “Kentler ve İmgeler Bağlamında Denizli ve Horoz.” *Türk Kültür Tarihinde Denizli ve Kentleşme Sorunları Sempozyumu*, Denizli: 22-23 Aralık 2008.

“Son iki yüzyılın en önemli olgularından birisi olan kentleşme tanımları, demografik, ekonomik ve toplumsal olmak üzere çeşitli değişkenlerle tanımlanmıştır... Ancak kentler, sadece ekonomik bir teşkilatlanma ve değişen fiziki çevreyi tanımlamaz, aynı zamanda insan ve düşüncelerine etki eden yeni bir sosyal düzeyi de ifade eder.”²

“Kent kavramı; tarımsal olmayan üretimin yapıldığı, daha önemlisi hem tarımsal hem de tarım dışı üretimin dağıtım ve denetim fonksiyonlarının toplandığı, teknolojik gelişme derecelerine göre belirli bir büyüklük, heterojenlik ve bütünleşme düzeyine varmış yerleşme biçimleri olarak tanımlanmaktadır. Sosyoloji sözlüğünde kentli yaşam tarzı şu şekilde ifade edilmiştir;

“Uzmanlaşmış bir iş bölümü, akrabalık ilişkilerinin zayıf olduğu, gönüllü birliklerin çoğaldığı, normatif çoğulculuğun arttığı, toplumsal çatışmanın var olduğu ve kitle iletişim araçlarının gün geçtikçe daha önemli bir rol oynadığı yerleşim yerleri olarak tanımlanmıştır. Modern devletin kalkması ile ortaya çıkan boşlukta, tıpkı ortaçağda olduğu gibi kent devletleri gündeme gelmiştir. Yerel yönetimler reformu adı altında kentlerin devletleşmesi sağlanmıştır. Son yıllarda kırlardan kentlere olan göç, yeni kent devletlerinde toplanacak ve merkezi devletin olmadığı bir noktada, kendi kentlerinde küçük devlet yapıları oluşturacaktır. Böylece, uluslararası tekelci sermayenin önüne dev bir engel olarak çıkan ulusal devletler tasfiye edilecek, küçük kent devletleri eski feodal beylikler gibi ortaçağın yerel devletleri biçiminde ortaya çıkacaktır. Kentlerin yapısı, işleyişi, büyümesi, ortamı, kentlerde bulunan insanların sosyal ilişkileri ve kentleşme kentleşme süreçleri sosyal birer olgudur.”³

Günümüz “halk bilimi” araştırmacıları kentliye ait halk bilgisi yaratmalarının var olduğunu kabul etmektedir. Çünkü “halk bilimi” disiplinine göre; *“halkın hem şehirde, hem köyde bulunabilmesi söz konusu edilebilir.”⁴* Bu durumda; *“taşralı halk olduğu gibi*

² Halis Adnan Arslantaş. “Sosyal Değişme, Kentleşme ve Kentleşmenin Din Üzerine Etkileri.” *İlahiyat Fakültesi, Dergisi*, S. 13: 2. Elazığ: 2008. ss. 174-175;172.

³ A. S. Yılmaz, B. N. Çetin. “Postmodernizm ve Kent.” *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları*, C. 4, S. 2. Elazığ:, 2006, ss. 69-74.

⁴ Metin Ekici. “Halk, Halk Bilimi ve Halk Bilgisi Üzerine Bir Deneme.” *E.Ü. Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, S. 4. İzmir: 1999. s. 184.

şehirli halk da vardır”⁵ ve “*bölge, eyalet, şehir ve köy gibi coğrafyaya ait kültürel kümeler halk gruplarını oluşturabilir.*”⁶ Bu tanımdan yola çıkarak; “*halk hangi şartlarda, nerede olursa olsun, bulunduğu bağlamın şartlarına ait yeni folklor mahsulleri üretecektir görüşü, folklor çalışmalarının araştırma alanının yönünü şehirlere çevirmiştir. Bu sürecin doğal sonucu olarak ‘kent folkloru’ kavramı ortaya çıkmıştır.*”⁷

Alan Dundes’e göre, halk terimi en az bir ortak faktörü paylaşan herhangi bir insan grubunu ifade eder. Bu grubu birbirine bağlayan faktörün -ortak meslek, dil veya din olabilir- ne olduğu önemli değildir. Bu faktörden daha önemli olan nokta ise, herhangi bir sebebe bağlı olarak oluşan grubun kendine ait kabul ettiği bazı geleneklere sahip olmasıdır” halkın hem şehirde, hem köyde bulunabilmesi söz konusu edilebilir.⁸ “*Bölge, eyalet, şehir ve köy gibi coğrafyaya ait kültürel kümeler halk gruplarını oluşturabilir.*”⁹

Bu tanımdan yola çıkarak meslek grupları¹⁰ da, belirli bir bölgede yaşayan ve o bölgeye bağlı ekonomik ve sosyal yapılardan etkilenen gruplar da “halk grubunu” oluşturmakta ve kendilerine ait bir “halk bilgisi” üretmekte ve paylaşmaktadırlar.

Yapılan bu tartışmaların sonucunda halk hangi şartlarda, nerede olursa olsun, bulunduğu bağlamın şartlarına ait yeni folklor mahsulleri üretecektir görüşü, folklor çalışmalarının araştırma alanının yönünü şehirlere çevirmiştir.¹¹

Bu çalışmalar göstermektedir ki; kente ve kentli kimliğine ait değerlerin korunması veya kent kültürünün oluşturulabilmesi için, kent kültürüne ait somut olmayan kültürel mirasın tespit edilmesi ve gelecek nesillere aktararak korunması

⁵ Alan Dundes. “Halk Kimdir?” Çev. Metin Ekici. *Halk Biliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar*. Haz. G. Eker, M. Ekici vd. Ankara: Milli Folklor Yayınları, 2003, s. 25.

⁶ Alan Dundes. agm. s. 11.

⁷ Ruhi Ersoy. “Şehirleşme -Halk Kültürü İkileminde Sorunlar ve Bazı Çözüm Önerileri.” *Halk Kültüründe Değişim Uluslararası Sempozyum Bildirileri*. 17-18-19 Aralık 2004: Kocaeli) İstanbul: Motif Vakfı Yayınları, 2005, s. 202; Öcal Oğuz. “Kentlerin Oluşumu Süreçlerinde Türk Halkbilimi.” *Milli Folklor*. S. 52. Ankara: Geleneksel Yayıncılık, 2001, ss. 46-40.

⁸ Metin Ekici. agm. s. 184.

⁹ Alan Dundes. agm. s. 11.

¹⁰ Ezgi Metin. “Kent Folkloruna Bir Örnek: Doktor Folkloru.” *Milli Folklor*. S. 18. Ankara: Geleneksel Yayıncılık, 2006, s. 35.

¹¹ Ruhi Ersoy. agm. s. 202; Öcal Oğuz. agm. ss. 46-40.

gerekmektedir.¹² Şüphesiz ki, şehirleşme sürecinin doğal sonucu olarak pek çok halk kültürü pratikleri ya kaybolmakta ya da mahiyetini dönüştürüp, farklı bir terkiplerle devam etmeye çalışmaktadır. Bu konuda şehirleşme ve modern hayatın, geleneği öldürdüğü ve yaşam alanını tamamen ortadan kaldırdığına dair görüşlerin yanı sıra; geleneğin canlı, dinamik bir olgu olduğu ve sosyokültürel şartlar ve değerlerin yeniden tanımlanmasına paralel olarak, kendisine yeni bir yaşam alanı bulduğuna dair görüşler de mevcuttur. Söz konusu bu tartışmalar folklor disiplininin yeni açılımlar yapmasını zaruret haline getirmiştir. Folklor çalışmaları ortaya çıktıkları 19. yüzyıldan bu yana, değişen toplum yapısına paralel olarak işlevsel açıdan gelişme ve değişme göstermiştir.¹³ Alan Dundes “Halk Kimdir?” adlı makalesinde “Taşralı halk olduğu gibi şehirli halkın da var olduğu, kısmen de olsa halk bilgisi yanlış bir şekilde cehaletle ilişkilendirilmiş, yanlış bir şekilde okur-yazarlık arttıkça halk bilgisinin azalacağı farz edilir” Ayrıca Dundes, bunun tersi bir görüşün yanlışlığına da dikkat çeker.¹⁴

Bu kısımda kent folkloruyla ilgili Türkiye’de yapılmış çalışmalara yer verilmiştir. Kent folkloruyla ilgili Türkiye’de çok az çalışma bulunmaktadır. Söz konusu çalışmaların büyük bir kısmı ise makale ve bildirilerdir. Bu konuda müstakil kitap ise ancak birkaç tanedir.

Kent folkloruyla ilgili kitap bütünlüğünde üç çalışma bulunmaktadır. Bunlar; bazı kentlerin somut olmayan mirası ve yaşayan âşıklık geleneğiyle ilgili çalışmalardır. Bu çalışmalara aşağıda kronolojik olarak yer verilmiştir.

İzmir’de Yaşayan Âşıklar Antolojisi, adlı çalışmada İzmir’de yaşayan ve özellikle Doğu Anadolu bölgesinden göçle gelerek İzmir’e yerleşen ve dolayısıyla âşıklık geleneğini de beraberinde bu kente getiren âşıklar ve eserleri incelenmiştir. Kent ve gelenek kavramları müstakil olarak ele alınmış ve tartışılmıştır.¹⁵

¹² Pınar Fedakar. “İzmir Kent Kültüründe Bir Semt: Eşrefpaşa ve Eşrefpaşalılık.” Körfezde Zaman Sempozyumu Bildirileri, İzmir: 2009.

¹³ Ruhi Ersoy. “Şehirleşme-Halk Kültürü İkileminde Sorunlar ve Bazı Çözüm Önerileri.” Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Sayı: 20 Yıl : 2006/1, ss.233-238.

¹⁴ Ezgi Metin. agm. ss. 34-38.

¹⁵ Metin Ekici; Pınar Fedakar, vd. *İzmir’de Yaşayan Âşıklar Antolojisi*. İzmir: İzmir İl Kültür Müdürlüğü, 2014.

“Eskişehir’in Somut Olmayan Kültürel Mirası” adlı çalışmada da “Ankara” örneğinde olduğu gibi şehir merkezi ve çevresinde yapılan derleme çalışmasında elde edilen veriler, somut olmayan kültürel mirasın başlıklarına göre tasnif edilmiştir.¹⁶

“Ankara’nın Somut Olmayan Mirası” adlı kitapta, Ankara merkez ve çevresinde derleme çalışması yapılmış ve somut olmayan kültürel mirasın beş alt başlığına göre tasnif edilmiştir. Kentte yapılan derleme çalışmasında elde edilen metinler ve görsel materyalin yer aldığı kitap, kent ve folklor araştırmaları için önemli bir çalışmadır.¹⁷

“Kentler ve İmgeler” adlı kitapta, Türkiye’deki kentler ve kentlerle bütünleşen imgeleri ele alınmıştır. Kent ve imgeleri hakkında bilgi verilmiş, imgelerin seçilmesi, oluşması kent kimliğiyle bütünleşmesi ele alınmış ve tartışılmıştır.¹⁸

Ezgi Metin’in yazdığı “Kent Folkloruna Bir Örnek: Doktor Folkloru” adlı makalede, kent ortamında bir meslek folkloru örneği olarak doktorlar incelemiştir. Alan Dundes’in halk tanımına bağlı olarak kent ve doktorlar inceleme alanı olarak tespit edilmiştir. Makalede ilk olarak Ankara Üniversitesi İbn-i Sina Hastanesi doktorlarının meslekleri ortak faktör olarak kabul edilerek halk tanımına uygunlukları tartışılmış, ikinci bölümünde örneklem olarak seçilen tıp iletişimini kolaylaştıran deyimler, kalıp ifadeler, kodlar gibi örneklere yer verilmiştir.¹⁹

“Şehirleşme -Halk Kültürü İkileminde Sorunlar ve Bazı Çözüm Önerileri” adlı makalede halk kültürünün şehirdeki durumu, değişim ve dönüşümü tartışılmıştır. Özellikle teknolojik gelişmenin ve şehir ortamının folklorla ilişkisi tartışılmıştır.²⁰

“İzmir Kent Kültüründe Bir Semt: Eşrefpaşa ve Eşrefpaşalılık” adlı bildiride kent, folklor ve kimlik konuları tartışılmış, folklor ve kent kimliğinde imgelerin yeri ve önemi Eşrefpaşa ve Eşrefpaşalılık örneği çerçevesinde tartışılmıştır.²¹

¹⁶ Adem Koç (Ed.). Eskişehir’in Somut Olmayan Kültürel Mirası. Eskişehir: Osmangazi Üni. Yay., 2014.

¹⁷ Öcal Oğuz (Ed.). *Ankara’nın Somut Olmayan Mirası*, Ankara: Grafiker, 2012.

¹⁸ Öcal Oğuz; Tuğba Saltık. *Kentler ve İmgeler*. Haz.. Ankara: Gazi Üni. Yay, 2004.

¹⁹ Ezgi Metin. agm. ss. 34-38.

²⁰ Ruhi Ersoy. agm. ss. 233-238.

²¹ Pınar Fedakar. agm.

“Kent Kimliği Üzerine Bir Araştırma: Konya Örneği” adlı makalede kent kimliği ve Konya ele alınmış, kentin geleneksel yapısı ve kimlik arasındaki ilişki tartışılmıştır. Kent kimliği konusunda kısmen folklor ürünlerine de değinilmiştir.²²

“Kentlerin Gezgin İmgeleri veya Kent İmgeleri Giydirilen Otobüsler” adlı makalede kent imgesi ve otobüsler üzerine yerleştirilen görsel imgelerin ilişkisi tartışılmıştır. Kentlerin imgesel yansımalarının kültür turizmi ve ekonomik yapıyla ilişkisi ele alınmış ve kent imgelerinin oluşmasında folklor ürünlerinin işlevi hakkında bilgi verilmiştir.²³

“Bellek, Tarih ve Kültür: Murathan Mungan’da Mardin İmgesi” adlı makalede Mardin kent tarih ve kültürünün Mungan’ın eserlerindeki yansıması ele alınmıştır. Gelenek ve kent konularının edebi eserlere yansımasının bir örneği olan bu makalede folklor ve kent ilişkisi kısmen gelenekler ve edebi eser ve de kent ilişkisine değinilerek ele alınmıştır.²⁴

G.3.2 Âşıklık Geleneği Tarihçesi ve Çalışmaları

Bu kısımda Türkiye’deki âşıklık geleneği tarihsel gelişimi hakkında bilgi verilecektir.

Âşık edebiyatını günümüze kadar taşıyan âşıkların, XVI. yüzyılla birlikte kendilerini göstermeye başladığı görüşü genel bir kabul görmektedir.²⁵ Öte yandan, bir geleneğin bu kadar hızlı ve ani ortaya çıkabileceği yine aynı çevreler tarafından olası görülmemiş, bu geleneği ortaya çıkaran şartlar ve meydana gelmesini sağlayan zemin konusunda çeşitli görüşler ileri sürülmüştür.²⁶

Köprülü, yazının yaygınlaşmasından çok önce millî bir sözlü edebiyatın Türkler arasında yaşatıldığını, bu edebiyatın yazının yaygınlaşmasıyla birlikte Türklerin girdiği

²² Deniz Topçu. “Kent Kimliği Üzerine Bir Araştırma: Konya Örneği.” *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 2011. <http://www.insanbilimleri.com> Erişim Tarihi: 17.06.2015

²³ Nebi Özdemir. “Kentlerin Gezgin İmgeleri veya Kent İmgeleri Giydirilen Otobüsler.” *Millî Folklor*, S. 89, Ankara: Geleneksel Yayınları, 2011.

²⁴ Seyit Battal Uğurlu. “Bellek, Tarih Ve Kültür: Murathan Mungan’da Mardin İmgesi.” *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*. www.InsanBilimleri.com. Erişim Tarihi: 17.06.2015

²⁵ S. Bahadır Tutu, Âşık Veysel Şatıroğlu (Hayatı, Eserleri ve Müzik Kimliği) yayımlanmamış doktora Tezi. İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008, s. 66.

²⁶ Metin Ekici; S. Bahadır Tutu vd. *İzmir’de Yaşayan Âşıklar Antolojisi*. İzmir: İzmir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yay., 2014.

çeşitli medeniyet dairelerinde sürdüğünü, ilk edebî tür, şekil ve konuların hayat şartlarının doğurduğu şartlar nedeniyle farklı renklere bürünerek karşımıza çıkabildiğini belirtmektedir.²⁷ Bu yüzden, âşıklık geleneğinin günümüzde karşılaştığımız ürünlerini bile şekil, içerik ve müzik eşliği gibi icra özellikleri bakımından, geleneğin “âşık” adını taşıyan temsilcilerinin ortaya çıkışından asırlar önce yaratılmış bazı eserlerle ilişkilendirmek mümkün görünmektedir. Tarihi kaynaklara dayanarak, Türk şiir tarzının sözünü ettiğimiz yazılı ürünleri verilmeden önceki dönemlerde, Türk boylarında çeşitli şair-müzikçilerin var olduğu da bilinmektedir. Köprülü, bu şair-müzikçilere ait ilk tarihi bilgilerin Atilla dönemine, yani V. yüzyıla ait olduğunu belirtmiştir. Köprülü, Batı kaynaklarının Atilla’nın verdiği ziyafetler hakkındaki tasvirlerinde, bu şairlerin Atilla’nın kahramanlıklarına dair şiirler söylediklerini anlattıklarını bildirmektedir.²⁸ Bunun yanı sıra, Reşit Rahmeti Arat’ın “*Eski Türk Şiiri*” adlı kitabında, XI. yüzyıldan önce yaşayan Türk şairlerinden, Aprınçur Tigin, Asığ Tutung, Çısuva Tutung, Çuçu, Kalım Keyşi, Ki-ki, Kül Tarkan, Pratyaya-Şiri, Singku Seli Tutung’un adları sayılmaktadır.²⁹ Ayrıca, Türklerin İslâm dinini kabul etmesinden sonra da halk arasında, ordularda ve hükümdar saraylarında halk şairlerinin bulunduğunu belirten Köprülü; Kaşgarlı Mahmut’un “*Divânu Lûgâti’t-Türk*” adlı eserinde, halk şairleri arasında saraya mensup olan ve hükümdarlara methiyeler sunanların bulunduğunu aktarmaktadır.³⁰

Öcal Oğuz; Türklerin İslâmiyet’i kabulünden, âşıklık geleneğinin bilinen ilk temsilcilerinin ortaya çıktığı XVI. yüzyıla kadar geçen dönemin, âşıklık geleneğinin “geçiş dönemi” olarak adlandırılmasını teklif etmektedir.³¹ Bu dönemde, halk şairi-musikişinas anlamında Batı Oğuzca’da “ozan” kelimesinin kullanıldığı “*Dede Korkut Kitabı*”ndan anlaşılırken, Doğu Oğuzları arasında ve Türkistan bölgesinde ise eski Uygur metinlerinden başlayarak “bahşı” kelimesinin kullanıldığı görülmektedir.³² Köprülü “*Türk Sazşâirleri*” adlı kitabında XVI. yüzyıl saz şairleri arasında sayılan

²⁷ M. Fuad Köprülü. *Edebiyat Araştırmaları 1*. İstanbul: Ötüken Neşriyat, 3.Baskı, 1989. s. 57.

²⁸ M. Fuad Köprülü. *age*. ss. 157-158.

²⁹ Reşit Rahmeti Arat. *Eski Türk Şiiri*. Ankara: TTK Yayınları, 1991. ss. XX-XXII.

³⁰ M. Fuad Köprülü. *age*. s. 160..

³¹ M. Öcal Oğuz. “Azerbaycan ve Türkiye Sahasında Âşık Edebiyatının XVI. Yüzyılına Dair”. *İpek Yolu Uluslar arası Halk Edebiyatı Sempozyumu Bildirileri*. Ankara: 1993, ss. 143.

³² M. Fuad Köprülü. *age*. ss. 131, 145.

“Bahşı” mahlaslı şairin XV. yüzyıl sonlarında ve XVI. yüzyılın başlarında yaşadığını belirtmektedir.³³

Köprülü, âşık tarzını meydana getiren unsurlardan bir kısmının, XIII.-XVI. yüzyıllar arasında Türk memleketlerinin her tarafına yayılmış olan tasavvuf tarikatlarına ait tekkelerdeki Türk edebiyatından geçmiş unsurlar olduğunu, XII. yüzyıldan itibaren Türkçe ve hece ölçüsü ile Türk halk edebiyatı örneklerine uygun yeni bir şiir tarzı meydana geldiğini belirtmiştir. Buna ek olarak; XVI. yüzyıldan itibaren saz şairleri tarafından ekseriyetle “âşık” tabirinin kullanılmaya başlanmasının, kendilerini diğer şairlerden ayırmak ve böylece ilham kaynaklarının kutsal ve ilâhî özelliğini göstermek için mutasavvıf şairlerin kullandığı “âşık” unvanının etkisine bağlı olduğu şeklindeki görüş, bilim çevreleri tarafından kabul gördüğünü ifade etmiştir. Köprülü’nün bu görüşü, ozan-baksı geleneğinin yön değiştirerek yerini âşıklık geleneğine bırakmasındaki en büyük payın mutasavvıf şairlere ait olduğu anlamını doğurmaktadır. Âşık edebiyatının sözlü kültürün ürünü olması ve ürünlerin çoğunlukla yazıya geçirilmemesi ya da ilk dönemlerde yazıya geçirilenlerin bir kısmına henüz ulaşamaması sebebiyle, âşıklık geleneğinin tarihsel seyrinin izlenmesinin güç bir tarafı olduğu bilinmektedir.³⁴ Diğer taraftan Öcal Oğuz, XVI. yüzyıla kadar âşıklık geleneğinin güçlü temsilcilerine rastlanmayışını, geleneğin bu döneme kadar gelişimini tamamlayamamış veya geçiş döneminde olmasına bağlamaktadır.³⁵ Bu iki sebebe bağlı olarak, âşıklık geleneği araştırmalarında XVI. yüzyıl geleneğin ilk temsilcilerinin görülmeye başlandığı dönem olarak kabul edilmesi ve hazırlanan antolojilerde şiirler sıralanırken çoğunlukla XVI. yüzyıldan başlanması yaygın bir şekilde benimsenmiştir.

XVII. yüzyıl âşık edebiyatı örneklerinin ise, gerek nicelik gerekse nitelik yönünden daha önceki döneme göre belli bir seviyeye yükseldiği görülmektedir. Ayrıca, daha XVI. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu’nun her köşesine yayılan ve toplumun

³³ M. Fuad Köprülü. *age*. Ankara: Milli Kültür Yayınları, 1962. s. 56.

³⁴ Dilaver Düzgün. “Âşık Edebiyatı”. *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları, 2004. s. 169.

³⁵ M. Öcal Oğuz. “Azerbaycan ve Türkiye Sahasında Âşık Edebiyatının XVI. Yüzyılına Dair”. *İpek Yolu Uluslar arası Halk Edebiyatı Sempozyumu Bildirileri*. Ankara: 1993, ss. 423-433.

çeşitli kesimlerinde rağbet kazanmaya başlayan âşıkların bu yükselişi kuvvetlenerek sürmüştür.³⁶

XVII. yüzyılın sivrilen isimlerinden Kayıkçı Mustafa, Kul Oğlu, Âşık Ömer, Gevheri ve Karacaoğlan'ın âşık edebiyatı üzerindeki etkisi yüzyıllar boyunca sürmüştür. Buna karşın, XVIII. yüzyılda ise, bir önceki yüzyıla ait saydığımız isimlerle karşılaştırılabilecek önemli isimlerle karşılaşmıyor oluşumuz ilgi çekicidir. Bu dönemde, âşık edebiyatında, klasik şiirin ölçü, biçim, dil ve üslup gibi özellikleri kendilerini kuvvetli bir şekilde hissettirmektedir.³⁷ Bu durum, özellikle şehir çevresinde yetişen ve yeniçeriler arasından çıkan isimlerde daha belirgin bir şekilde kendisini göstermektedir.³⁸ Dolayısıyla, bu dönem genellikle âşık edebiyatı ürünlerinin klasik şiir unsurlarını çok yoğun bir şekilde taşıyan XIX. yüzyılın hazırlık dönemi olarak değerlendirilmektedir. Bir sonraki yüzyıla ilgili en dikkat çekici durum ise, çok sayıda XIX. yüzyıl halk şairinin kayıtlara geçmiş olmasıdır. Bu durumun sebepleri arasında, okur-yazarlık oranının artmasıyla cönk ve mecmua hazırlayan kişilerin ve âşıkların sayısının artması, XX. yüzyılın başlarından itibaren âşıklar hakkındaki çalışmaların çoğalması ve kaynak kişi bulmanın kolaylığı gibi etkenler sayılabilir.³⁹ Araştırmacıların, XX. yüzyılda âşıklık geleneğinden söz ederken andıkları isimlerin başında Âşık Veysel Şatıroğlu gelmektedir.⁴⁰ Umay Günay, Karacaoğlan gibi büyük bir şair yetiştiren geleneğin, XIX. yüzyılda Narman' lı Sümmanî, Çıldırlı Âşık Şenlik gibi iki büyük şairden sonra XX. yüzyılda Âşık Veysel'i yetiştirdiğini belirtmektedir. Erman Artun, Âşık şiiri geleneğinin 1930'dan sonra Cumhuriyet ilkeleri ışığında yeniden canlanmaya ve Âşık Veysel'le toplumdaki yerini almaya başladığını bildirmektedir. Öcal Oğuz ise, Cumhuriyet dönemi şiirinde âşık edebiyatının işlenmeye uygun bir ilk örnek olarak değer kazanması sonucunda âşıklığın yeni bir üslupla ortaya çıktığını söylemekte ve Âşık Veysel'in bu hareketin en önemli siması olduğunu eklemektedir.

³⁶ M. Fuad Köprülü. *age*. s. 119.

³⁷ M. Fuad Köprülü. *age*. s. 387; M. Öcal Oğuz. "Azerbaycan ve Türkiye Sahasında Âşık Edebiyatının XVIII. Yüzyılı". *Milli Folklor*. Ankara: 1997, ss. 3-4.

³⁸ M. Öcal Oğuz. *agm*. ss. 3-4.

³⁹ M. Öcal Oğuz. "Âşık Şiiri (XVI-XX. Yüzyıl)". *Türk Edebiyatı Tarihi 2*. İstanbul: Kültür Bakanlığı Yayınları, 2007. s. 161.

⁴⁰ Umay Günay *age*. s. 77; M. Öcal Oğuz. *agm*. s. 171; Erman Artun. *Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2001. s. 47; Dilaver Düzgün. *agm*. s. 184.

XX. yüzyılın ikinci yarısından sonra ise, âşıkların çok daha farklı ortamlarla tanışarak varlıklarını bu değişmelerin olumlu ve olumsuz etkileri paralelinde sürdürdükleri görülmektedir. Bu dönemde Türkiye’de hızla yayılmaya başlayan teknolojik gelişmelerin katkıda bulundukları kültürel yozlaşma gibi etkileri hiç hesaba katmasak bile, bu gelişmelere bağlı olarak ortaya çıkan yeni hayat tarzında, dinleyici ve izleyicilerin âşıkların icralarını gerçekleştirdiği ortamlara gitme ya da âşıkları düğün, toplantı vb. etkinliklere çağırma ihtiyaçları azalmıştır. Radyo, plak, manyetik bant, sinema ve televizyon gibi unsurlar, eğlenme, sosyalleşme gibi ihtiyaçların karşılanabildiği yeni ortamlar hazırlamış, hatta bu ortamı dinleyici ve izleyicilere evlerinin oturma odalarında sunar hale gelmiştir. Sözü ettiğimiz teknolojik gelişmeler bir taraftan da âşıklara hizmet etmiştir. Yüzyılın en başında, matbaanın yaygınlaşması ile âşıklar eserlerini basma imkânı bulmaya başlamışlardır. Bunun ardından, gelişen ve yaygınlaşan ses kayıt teknolojisi sayesinde birçok âşık icrası plak, manyetik bant, kompakt disk gibi ortamlara kaydedilmiş, yurt çapında, hatta yurt dışında geniş kitlelere ulaşmıştır. Ayrıca, XX. yüzyılda artan ulaşım olanakları ise, âşıkların kendi çevrelerinden ulusal boyuttaki dinleyici/izleyici kitlesinin karşısına bizzat çıkabilmelerini kolaylaştırmıştır. Bu sayede âşıklık geleneği yüzyılın başlarında geriye çekilmeye başladığı büyük şehirlere yeniden uzanabilmiş, âşıklar yurt çapında tanınmış ve gündemdeki yerlerini koruyabilmişlerdir.

XX. yüzyılın ikinci yarısında yaşanan bu gelişmelerin, dolaylı olarak bazı olumsuzluklara sebep oldukları da unutulmamalıdır. Albüm hazırlama niyetinde olan âşıkların bir kısmı, kentlere göç etmiş, ne köy ne de kent kültürünü tam olarak özümsemeyen, dolayısıyla zevkleri yozlaşmış bir dinleyici kitlesini hedef seçen müzik yapım firmaları ile karşılaşmışlardır. İçlerinden yeterli direnci gösterecek kadar geleneğe bağlı olmayan bir kesim, usta malı eserleri ya da kendi eserlerini gelenekte hiç karşılaşılmamış ya da başka müzik türlerinden ödünç alınmış çalgısal öğelerle bir araya getirerek ilgi çekmeye çalışmışlardır. Bu âşıklar, sanatsal değeri ancak yüksek bir müzik kültürüne sahip ve aynı zamanda herhangi bir tür müziğe şartlanmamış dinleyici kitlesi tarafından takdir kazanan ya da doğal ortama mensup dinleyiciler tarafından anlamlı bulunan birçok geleneksel müzik katmanını, bu olumsuz çevrede unutmuşlar ya da öğrenmeye gerek duymamışlardır. Kısacası, müzik piyasasının Türk müzik kültürü

üzerindeki olumsuz etkileri, âşıklık geleneği temsilcilerinin bazılarına kadar ulaşmış, bu temsilciler ise müzik piyasasında tutunamadıkları gibi, âşık olarak da başarılı olamamışlardır.

Bu dönemin üzerinde durulması gereken bir diğer hususu ise, radyo ve televizyon yayıncılığının âşıklara sunmuş olduğu imkânlardır. Yüzyılın ortalarına doğru, bazı âşıkların radyoda seslendirme yapma imkânı bulmalarına karşın, yüzyılın sonlarına doğru özel radyo ve televizyonların kurulması ile daha çok sayıda âşık, görüntü ve ses yayını teknolojisinin nimetlerinden faydalanmaya başladılar. Hatta bu devrede, televizyonlarda sadece âşık tarzı icraların düzenlendiği bazı özel programlar yayına girmiştir. Âşık edebiyatının XX. yüzyıldaki durumu hakkında kapsamlı bir çalışma yapmış olan Öcal Oğuz, televizyonlarda karşımıza çıkan bu yeni tip âşık fasıllarının, âşık kahveleri, âşık yarışmaları ve özel günlerde âşıklara program yaptırma gibi etkinliklerin azalmasında rolü olduğunu iddia etmektedir.⁴¹

G.3.3 Kent Ortamı ve Âşıklık Geleneğinin İlişkileri Hakkındaki Güncel Çalışmalar

“Kent” terimi, birçok araştırmacı tarafından “kırsal” teriminin karşıtı olarak kullanılmıştır. Bunun yanı sıra; yerleşim birimlerinin sosyokültürel niteliklerinin birbiri ile kıyaslanmasının ortaya koyduğu\koyacağı sonuçlarının değişkenliği, ele alınan coğrafya ve tarih süreci boyutlarının farklılıkları ile şekillenmektedir. Örneğin, icralarını Sivas’ın köy çevresinde gerçekleştiren bir âşığın karşısında, Sivas ya da Kastamonu şehir merkezlerindeki kahvelerde icrada bulunan âşığın ortamını kent olarak nitelemek mümkündür. Diğer taraftan, günümüzde Sivas şehir merkezinde yaşayan ve sanatını sürdüren bir âşığın karşısında, müzik sektörünün merkezi konumundaki İstanbul’da sahne alan âşığın kent âşığı olarak niteleyebiliriz. Dahası; yaşanan coğrafyaya gönderme yapmadan şiirlerinde işledikleri temalardan hareketle Cumhuriyet dönemi âşıklarını seleflerine nazaran kentli bulabiliriz. Bu değerlendirmeye bağlı olarak, âşıklık geleneğinin kent ortamındaki görünümü ile ilgili tespit ve görüşlerle çok farklı başlıklar taşıyan çalışmalarda karşılaşmaktayız.

⁴¹ M. Öcal Oğuz. *agm.* s. 169.

Bu başlık altında; çalışmada taranan makale, bildiri, kitap ve yüksek lisans tezlerinden, kent-âşıklık geleneği ilişkilerine vurgu yapanlar 2000 yılından sonra kronolojik sırayla ele alınarak konunun akademik çevrede tartışıldığı güncel zemin hakkında bir değerlendirme yapılmaktadır.

2003 yılında, *İzmir’de Yaşayan Âşıklardan Derlenen Halk Hikâyeleri Üzerine Bir Araştırma* adlı Ahmet Saçkesen tarafından hazırlanan yüksek lisans tezinde, İç Anadolu’nun doğu kesimi ve Doğu Anadolu Bölgesi’nden İzmir’e göç eden âşıkların anlattıkları halk hikâyeleri incelenmiştir. Tezin sonuç kısmında; iletişim araçlarının yaygınlaşmasının belli bir rol oynadığı sosyal değişimin, Doğu Anadolu bölgesinde âşıkların geleneksel tarzdan uzaklaşmalarında etkili olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca, çalışmada ele alınan beş âşığın doğdukları yörelerde öğrendikleri geleneksel uygulamaları göç ettikleri İzmir’de devam ettirdikleri, İzmir’in çeşitli ilçe ve semtlerinde kahvehanelerde kış aylarında ve özellikle Ramazan aylarında hikâye anlattıkları bilgisi verilmiştir⁴².

2006 yılında, Mete Taşlıova’nın *Kars Sözel Hikâyeciliğinin İcra Ortamları* adlı makalesinde kentlerdeki icra ortamlarından da söz etmiştir. Köylerdeki kahvelerde amaç, sadece oyun oynamak veya boş zamanı konuşarak geçirmek tarzındadır. Taşlıova’nın köy ve ilçe kahveleri konusundaki şu değerlendirmesi ilgi çekicidir:

*“İlçelerde bulunan kahvelerde de zaman zaman âşık fasılları yapılmasına rağmen, köylerde açılan kahvelerin hemen hiçbirinde, âşıklar fasıl yapmamıştır. Sadece, nadir zamanlarda, o köyde veya civar köylerden birinde bir âşık var ise, ona türküler söylettirilmiş ve istek üzerine değişlerini sıralaması sağlanmıştır. Bunun dışında, köy kahvelerinde toplanan orta ve genç kuşak dinleyici muhiti, âşıktan hikâye anlatması talebine rastlanmaz”*⁴³.

⁴² Ahmet Saçkesen. *İzmir’de Yaşayan Âşıklardan Derlenen Halk Hikâyeleri Üzerine Bir Araştırma* (yayımlanmamış yüksek lisans tezi), İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2003. ss. 253-257.

⁴³ Mete Taşlıova. “Kars Sözel Hikâyeciliğinin İcra Ortamları”, *Türkbilig*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, 2006. S. 11, s. 175.

Taşlıova, XX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren düzenlenen âşık bayramlarının Kars il merkezinde, şenlik ve festivallerin ise çeşitli ilçelerdeki yeni icra ortamları oluşturduğuna dikkat çekmiştir⁴⁴. Ayrıca; göç edilen ülkelerde gerçekleştirilen programların da güncel icra ortamları olduğunu belirten Taşlıova, bu programların zaman zaman yurtdışındaki yayın kuruluşları (BBC, ATT, ZDF ve WDR) tarafından geniş kitlelere sunulduğunu eklemiştir⁴⁵.

Taşlıova'nın makalesinde Kars sözel hikâyeciliğinin icra ortamlarını genel olarak üç çevrede ele aldığı görülmektedir. Köy, ilçe ve il merkezi çevrelerinin temel farkı ise, kültürel bileşen çeşitliliğinin yoğunluğu olarak belirginlik kazanmaktadır. Taşlıova'nın sunduğu veriler ışığında; il ve il ahali kapsamında çeşitlenerek katılımı artan sosyokültürel çevrenin, âşıklara gerek estetik heyecanı paylaşma gerekse icra imkânı artışı anlamlarında fırsat sunduğu sonucuna ulaşmak mümkündür.

Erman Artun; 2007 yılında sunduğu *Günümüzde Yaşayan Âşıklık Geleneği Üzerine Düşünceler* adlı bildirisinde, kent ortamında yaşayan âşıklar konusuna göç olgusu üzerinden yaklaşmıştır. Artun, büyük şehirlere göç eden âşıkların yeni koşullara uyumlanma süreçlerinden şu şekilde söz etmiştir:

“Köyden kente göçle büyük şehirlerde köy ve kent kültürü iç içe yaşamaya başlamıştır. Köyden şehre gelip büyük şehirlerde tutunma uğraşı veren insanların sıkıntıları, ikilemleri, âşığın şiirine konu olarak âşıklık geleneğinin konuları yeni bir boyut kazanmaya başladı. Ortaya kentte yaşayan, kent ortamında halkın kaynağından yararlanan, geleneğe yeni açılımlar sağlayan yeni bir âşık tipi ortaya çıkmıştır. Günümüz âşıkları günümüzde gelenekten kopmaya başladılar. Âşık şiiri yeni ortamlara, yeni koşullara uyum göstermeye, gelenek dışı öğelerle beslenmeye başlamıştır. Son yıllardaki köyden kente göç olgusu âşıkların doğal ortamını da etkilemiştir. Şehir kültürüyle beslenmeye başlayan âşık şiiri de kaçınılmaz olarak değişime uğramıştır. Yeni bir olgu olarak ortaya çıkan şehirli âşık tipi, kentleşme sürecini yaşayan kesimler arasında şiir söylemeye

⁴⁴ Mete Taşlıova. agm. 180-181.

⁴⁵ Mete Taşlıova. agm. 182-183.

başlamıştır, artık o ne köylü ne de kentleşme sürecini tamamlayamadığı için şehirlidir. Âşıkların şehirdeki bu yaşama biçimleri sanatlarını da etkilemiştir. Artık onların seslendikleri kitle eski çevreleri değildir. Yeni insan tipinin sanatçısı da farklı olacaktır. Günümüzde âşıklar hem kırsal kesime hem de şehir çevresine sesleniyorlar. Her ne kadar eskiye oranla halk ile aydın kesim arasında kültür farkı azalsa da beğeni farklılığı vardır”⁴⁶.

2007 yılında yayımlanan konuyla ilgili makalelerden biri de Gökhan Tunç tarafından kaleme alınmıştır. *Kent İnsanın Gözüyle Âşık Şiiri Geleneği* adlı makalede, yazarın çağdaş kent olarak nitelediği çevrede dinleyicinin özelliklerini tespit etmek amacı ile gerçekleştirilen on soruluk anketin sonuçları paylaşılmıştır. Ankette yer alan sorular şunlardır: ⁴⁷

1. *Âşık denildiğinde aklınıza ilk olarak ne geliyor?*
2. *Âşık (halk edebiyatının ürettiği) kimdir?*
3. *Bildiğiniz âşıklar kimler?*
4. *Yaşayan bir âşığı tanıyor musunuz?*
5. *Varsa bunların isimlerini yazar mısınız?*
6. *Daha önce bir âşığı canlı olarak dinlediniz mi?*
7. *Dinledinizse nerede ve nasıl?*
8. *Büyük şehirlerde de âşıklar yetişebilir mi?*
9. *Âşıklık geleneği sizce yaşatılmalı mıdır?*
10. *Sizce Barış Manço bir âşık mıdır?*

Anket sonucunda; katılanların çoğunluğunun âşık kavramını bildiği, bilme oranının yaş ile doğru orantılı olduğu, yaş düştükçe bilinen âşık sayısının düştüğü, en çok bilinen âşığın Veysel Şatıroğlu olduğu, yaşayan âşıkların pek tanınmadığı, âşıkların

⁴⁶ Erman Artun. “Günümüzde Yaşayan Âşıklık Geleneği Üzerine Düşünceler”(yayımlanmamış bildiri), *Somut Olmayan Kültürel Miras: Yaşayan Âşık Sanatı Sempozyumu*, Ankara: Gazi Üniversitesi, 2007. s. 2.

⁴⁷ Gökhan Tunç. “Kent İnsanın Gözüyle Âşık Şiiri Geleneği”, *Milli Folklor*, Ankara: Geleneksel Yayınları, 2007. S. 75, s. 16.

canlı olarak dinlenme oranının düşüklüğü, büyük şehirlerde âşık yetişebileceği fikrinin kabul gördüğü ve Barış Manço'nun çok büyük oranla âşık olarak değerlendirilmediği ortaya çıkmıştır.⁴⁸

2008 yılında yayımlanan Seda Uyanık'ın makalesi ise *Kültür Endüstrisi ve Kentli Âşık Başlığını* taşımaktadır. Makalede Anadolu Rock müziğinin piyasa değerini yaratan kavramlar sorgulanmış ve özellikle *Kıraç* olarak tanınan şarkıcı üzerinde durulmuştur. Makale başlığında âşık terimi geçse de bu konuda ortaya konan tek bağlantı Kıraç'ın bazı şarkı sözlerinde *mahlas* kullanarak bazı tanınmış âşıklara gönderme yapmasıdır⁴⁹. Dolayısıyla, yazarın kendinin de belirttiği gibi olguyu *fakelore* (sahte veya taklit halk bilgisi ürünü) kavramı ile ilişkilendirmek yerinde olacaktır. Fakat başlıktaki *kentli âşık* kavramının makale kapsamında yeterli bir şekilde açıklanamadığı görülmektedir.

Nebi Özdemir, 2012 yılında sunduğu *Âşıklık Geleneği ve Seyahat/Göç* adlı bildirisinde kente göç eden âşıklar hakkında değerlendirmelerde bulunmuştur. Büyükşehirlere göç eden âşıklar hakkında Pınar Fedakar ve Mustafa Gültekin'in bildirisinden hareketle ulaştığı sonucu Özdemir şu şekilde anlatmıştır⁵⁰:

“Adı geçen araştırmada da ortaya çıktığı üzere, âşık yerelin kente göçünü genellikle olumsuz bir bakış açısıyla değerlendirmektedir. İstek dışı, zorunlu veya dış faktörlerin zorlamasıyla gerçekleşen bu göçün âşıkların, dolayısıyla yerelin kente uyum veya uyumsuzluk sorunlarını da yansıttığı görülür. Âşık kendini kentte sürgün edilmiş olarak kabul etmektedir. Gerçekte ise bu süreç toplumsal yaşamdaki, dolayısıyla sosyo-kültürel yapıdaki değişmelerin bir sonucu olarak gerçekleşmiştir. Kentin çok aktörlü sosyo- kültürel yaşamına uyum sağlamak âşık açısından oldukça sorunlu bir içerik taşımaktadır. Yerelde kültürel yaşamın merkezinde yer alan âşığın, kent kültürü içinde baskın bir konumu elde etmesi pek mümkün olmamıştır. Bunun temel nedenlerinden birini kente göçen yerelin sosyo-kültürel yaşamındaki değişmelerdir. Âşık kentte yerelin uyum sorunlarını dile

⁴⁸ Gökhan Tunç. agm, 16.

⁴⁹ Seda Uyanık. “Kültür Endüstrisi ve Kentli Âşık”, *Milli Folklor*, Ankara: Geleneksel Yayınları, 2007. S. 75, s. 16.

⁵⁰ Pınar Fedakar, Mustafa Gültekin. “Kente Göç Eden Âşıklar ve Kent Ortamında Âşık Olmak”, *Somut Olmayan Kültürel Miras: Yaşayan Âşık Sanatı Sempozyumu*, Ankara: Gazi Üniversitesi, 2007. ss. 69-80.

getirirken yerel kendi sözcüsü olan âşığı terk etmeye ve farklı aktörlerin (özellikle de arabesk, özgün müzik vb. tarzların) peşine düşmeye başlamıştır”⁵¹.

2013 yılında Havva Emre tarafından kaleme alınan *Kültürün Değişimi ve Dönüşümü Bağlamında Ozan-Baksı Geleneğinden Çağdaş Türk Ozanlığına Geçiş Süreci* adlı makalede, âşıklık geleneğinin Barış Manço’nun beste ve icralarındaki yansımaları üzerinde durulmuştur. Makalede; Umay Günay (1991-1992)⁵², Dursun Yıldırım (1999)⁵³, Öcal Oğuz (1999)⁵⁴, Özkul Çobanoğlu (2000)⁵⁵ ve Birgül Yangın’ın (2002)⁵⁶ çalışmalarından hareketle Barış Manço hakkında çeşitli değerlendirmeler yapılmıştır. Emre; Barış Manço’nun *ozan-baksı* ve *âşıklık* gelenekleri ile ilgisinin, güftelerinin içeriği, içeriğin dayandığı sözlü-yazılı kaynaklar, *mahlas* kullanması olduğunu belirtmiştir. Manço’nun dahil olduğu sanatçı tipi için *çağdaş Türk ozanı* terimi makalede önerilmiştir.⁵⁷

2013 yılında yayımlanan diğer bir makale, *Mekân Poetikası Bağlamında Âşık Kahvehaneleri ve Âşık Üzerinde Kimi Fonksiyonları*, Adem Balkaya tarafından yazılmıştır. Çalışmada; Özkul Çobanoğlu’nun, ilk âşık kahvelerinin İstanbul’da açıldığı, âşık tarzı şiirlerin yazıya İstanbul’da aktarıldığı ve ardından elektronik ortama taşınan geleneğin yine İstanbul’dan Anadolu’ya taşınmasının âşık tarzı edebiyat geleneğinin kaynağının İstanbul olduğu görüşünü doğrulduğu değerlendirilmesine yer verilmiştir⁵⁸. Balkaya, kahvelerin işlevlerinin değişmesinin âşıklık geleneği açısından ortaya çıkardığı olumsuzluklara şöyle değinmiştir:

⁵¹ Nebi Özdemir. “Âşıklık Geleneği ve Seyahat/Göç”, *Uluslararası Âşık Şenlik Sempozyumu*, Kars: Kafkas Üniversitesi Türk Halk Bilimi Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayınları, 2012, s.31.

⁵² Umay Günay. “Cumhuriyet Terkibi ve Barış Manço”, *Milli Folklor*, Ankara: Geleneksel Yayınları, 1992, S. 13.

⁵³ Dursun Yıldırım. “Dede Korkut’tan Ozan Barış’a Dönüşüm”, *Türk Dili*, Ankara: Türk Dil Kurumu, 1999, S. 570.

⁵⁴ M. Öcal Oğuz. “Dr. Barış Manço”, *Milli Folklor*, S. 22. Ankara: Geleneksel Yayınları, 1999, S. 42.

⁵⁵ Özkul Çobanoğlu. “Barış Manço Araştırmalarının Önemi ve Yöntemi Üzerine Tespitler”, *Milli Folklor*, Ankara: Geleneksel Yayınları, 2000, S. 46.

⁵⁶ Birgül Yangın. *Çağdaş Türk Ozanı Barış Manço*, Ankara: Akçağ Yayınları, 2002.

⁵⁷ Havva Emre, “Kültürün Değişimi ve Dönüşümü Bağlamında Ozan-Baksı Geleneğinden Çağdaş Türk Ozanlığına Geçiş Süreci”, *Bilim ve Kültür – Uluslararası Kültür Araştırmaları Dergisi*, Balıkesir: 2013, S.1. ss. 61-72.

⁵⁸ Özkul Çobanoğlu. *Âşık Tarzı Edebiyat Geleneği ve İstanbul*, İstanbul: 3F Yayınları, 2007.

“Kahvehaneler âşıkların yetiştiği birer edebi mektep, âşıklar arasında hiyerarşi ve statü göstergesi olan birer icra mekânı, sanatsal açıdan yeterlilik sunan birer doktrin merkezi ve tüm bu özellikleri ile süreklilik ve taşıyıcılık özelliği olan uzamlar şeklinde düşünülebilir. Ancak artık kahvehanelerin de yavaş yavaş bütün uzamıyla yok olması geleneği de bitme noktasına getirmiştir. Geleneğin kahvehane ile bitiyor olması sistemleşmiş geleneğin yine kahvehane ile başladığının da başka bir göstergesidir. Bu durumda hem maddi hem ilmi açıdan bu kurumlar mutlaka ayakta tutulmalıdır. Öyle ki edebî icranın tanıklığı söz konusu mekânların varlığıyla sürüp gider. Bunun yanında son asırda geleneği ayakta tutmaya çalışan âşık kahvehaneleri, birçok söylencede geçen ve öleceğini hissettiğinde kendisini yakarak küllerinden bir yumurta oluşturup yeniden hayat bulan ankâ kuşlarıdır”⁵⁹.

2014 yılında Selçuk Duran tarafından *Âşıklık Geleneğinden Protest Müziğe Ali Asker Örneği* adlı bir yüksek lisans tezi hazırlanmıştır. Müzik konusunda herhangi bir yapısal temeli bulunmayan tezde, Cumhuriyet projesinin bazı âşıkları (Âşık Veysel, Ali İzzet Özkan) yönlendirdiği üzerinde durulmuş, fakat bu tür eserlerin halk tarafından benimsenmediği iddia edilmiş, Ali Asker isminin işaret edilen bu durumun tam zıttı olduğu belirtilmiştir.⁶⁰ Çalışmada, Ali Asker’in âşıklık ile ilgisi üstünde durulmaktan ziyade, kent ortamında hayat bulmuş olan protest müziğin ideolojisi ve Asker’in söz katmanlarında bu ideolojinin yansıması üzerinde durulmuştur.

Mete Taşlıova’nın, *Stüdyoya Taşınan Âşıklık Veya ‘Stüdyo Tipi’ Âşıklığa Doğru: Sözlü ‘Doğal’ ve Dijital ‘Elektronik’ İcra Yapıları Üzerinde Mukayese* adlı makalesi 2014 yılında yayınlanmıştır. Yazar, kentsel bir üretim olarak değerlendirebileceğimiz televizyon programlarının âşıklık geleneği ile ilişkisi hakkında, makalesinin genelinde benimsediği görüşü yansıtan şu değerlendirmeyi yapmıştır:

⁵⁹ Adem Balkaya. “Mekân Poetikası Bağlamında Âşık Kahvehaneleri ve Âşık Üzerinde Kimi Fonksiyonları”, *Turkish Studies*, İzmir: Alko Dijital Baskı Merkezi, 2013, C. 8, S. 1, s. 888.

⁶⁰ Selçuk Duran. *Âşıklık Geleneğinden Protest Müziğe Ali Asker Örneği*, (yayımlanmamış yüksek lisans tezi), İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, 2014. s. 265.

“Yaklaşık 20 yıldan bu yana izleyiciye sunulan yapımların ilk örnekleriyle bugün yayımlananlar arasında önemli bir fark veya yapı değişikliği yaşandığı da söylenemez. Bunu olumsuzlama veya eleştirel bir niteleme olarak söylemekten ziyade sadece ‘reklam, duyuru, ilan’ ve ‘istek yapma, istek gönderme’ gibi işlevlere bağlı kalmanın veya bu alanlara sıkışmış bulunmanın programları geleceğe taşımayacağını, gittikçe daralan bir kitleye hitap etmenin ötesine geçemeyeceğini belirtmek yerinde olacaktır. Uzak ve yakın geçmişe ait usta âşıkların ve yörelere ait önemli kişiliklerin anılması; geleneğe ait bazı dalların <örneklerin> sunulması bile esasen bu programları ‘değerli ve gerekli’ görmeğe yeterlidir. Ancak dinleyicinin etkin biçimde icraya dahil edilememesine neden olan stüdyo ortamı bu iletişimi mümkün kılacak şekilde tasarlanabilir.

Gelenek içinde belli bir eğitim sürecinden geçmeksizin sadece iyi saz çalarak veya sesinin güzel olması nedeniyle bazı isimlerin ekrana taşınması, arabesk veya popüler kültürde örneklerini gördüğümüz “şöhret olma” veya “bir anda parlayıp, bir iki deyiş-türkü ile tanınma” gibi olumsuz sayılabilecek sonuçlara neden olmaktadır”⁶¹

Metin Ekici yönetiminde, Ege Üniversitesi Bilimsel araştırma projeleri kapsamında gerçekleştirilen proje sonucunda İzmir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü tarafından yayımlanan *İzmir’de Yaşayan Âşıklar Antolojisi* adlı kitabın giriş bölümünde alan araştırmasının sonuçları ele alınmıştır. Daha önce Pınar Fedakar ve Mustafa Gültekin’in *Kente Göç Eden Âşıklar ve Kent Ortamında Âşık Olmak* adlı bildirisinin genişletilmiş hali bu yayımda yer almıştır. Ayrıca, Sıtkı Bahadır Tutu tarafından hazırlanan *Âşık Tarzı Şiir Geleneğinde Müziğin İşlevlerindeki Değişim ve İzmir’de Yaşayan Âşıklar* adlı kısımda yer alan şu ifadelerin hatırlanması, başlığımız altında son bir değerlendirme yapmadan önce yerinde olacaktır:

“İzmir’e göç etmiş âşıkların icralarını gerçekleştirdikleri ortamlar, sadece hemşerilerinin toplandığı kahveler ve dernekler değildir. Mesleğini

⁶¹ Mete Taşhova, *Stüdyoya Taşınan Âşıklık Veya ‘Stüdyo Tipi’ Âşıklık Doğru: Sözlü <Doğal> Ve Dijital <Elektronik> İcra Yapıları Üzerinde Mukayese*, Türkbilig, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, 2014. S. 27, s. 101.

sergileyebileceği geleneksel ortamları azalan âşık, halk konserleri ve festivaller gibi düzenlemelere katılmaktadır. Hatta günümüzde, ekonomik kaygılarla popüler kültürün eğlence mekânlarında sahne alan âşıklarla bile karşılaşmaktadır. Bu ortamda, âşık daha karma bir dinleyici topluluğu ile yüz yüze gelmektedir. Dolayısıyla âşıklar bu ortamdaki karma dinleyiciye hitap edebilmek için icralarında ulusal boyutta yaygınlaşmış halk müziği eserlerine ve popüler parçalar âşık tarzı eserlerden daha geniş yer ayırabilmektedir. Ayrıca genç âşıkların bazıları müzik piyasasında yer edinebilmek amacıyla stüdyo çalışmaları gerçekleştirmekte, popüler sanatçılara özenerek eserleri uygun olmayan düzenlemeler eşliğinde ve abartılı tavırlarla seslendirmektedir. Ekonomik kaygılardan ve popüler kültürün etkisinden kaynaklanan bu davranışlar, davranışı sergileyen âşığı gün geçtikçe geleneğin mensubu olmaktan uzaklaştırmakta ve sıradan bir sahne sanatçısına dönüştürmektedir”⁶².

Son 15 yılda gerçekleştirilen yayımlar incelendiğinde, kent ve âşıklık ilişkileri hakkındaki tartışmaların belli alanlarda yoğunlaştığı fark edilmektedir. Konu, genellikle küreselleşme, toplumsal değişim, siyasal durum, müzik ve eğlence sektörü kavramları doğrultusunda değerlendirilmiştir. Çalışmalar; çoğunlukla bağlam merkezli başlık ve iddialar taşıdığı halde, alan araştırmalarına dayanan verilerin değerlendirildiği yayımlar oldukça azdır.

Çalışmaların incelenmesi sonucunda dikkat çeken bir nokta, Türkiye popüler müzik sektöründe yer edinmiş sanatçılara halk bilimi araştırmacılarının artan ilgisidir. “Anadolu Rock” olarak adlandırılan akımın mensuplarının üretimlerinde ozanlık ve âşıklık geleneklerinden beslenmeleri ve toplumun buna rağbet etmesi söz konusu ilginin en önemli nedenidir. Özellikle Barış Manço, 1991 yılında Umay Günay’ın işaret etmesinin ardından, nitekim Barış Manço aynı yıl *devlet sanatçısı* unvanı almıştır, üzerinde en çok söz sarf edilen sanatçı olmuştur.

⁶² Sıtkı Bahadır Tutu, *Âşık Tarzı Şiir Geleneğinde Müziğin İşlevlerindeki Değişim ve İzmir’de Yaşayan Âşıklar*, İzmir’de Yaşayan Âşıklar Antolojisi, İzmir: İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2014, s. 28.

“Popüler sanatçılar hakkındaki çalışmalarda, yaratmalarının sadece metinlerinden hareketle sanatçıların âşıklık geleneğiyle ilgileri ispat yoluna gidilmiş, hatta kentli imajların halk kültürüne dair dizelerine tanık olmanın heyecanıyla ‘çağdaş Türk ozanı gibi terimler üretilmiştir’. Metin merkezli bu değerlendirmelerde, müziğin yapısal özellikleri, gelenek mensupları ve dinleyicilerin kabulü gibi önemli unsurlar çoğu kez gözden kaçmıştır.”⁶³.

Hâlbuki karşımızdaki olguyu; 1970’li yıllardan sonra genç kuşağın mensup olduğu kültürle bağ kurmaları açısından son derece kıymetli olan, geniş etki gücüne sahip ve âşıklık geleneğinin çeşitli yansımalarından beslenen popüler bir müzik akımı şeklinde tanımlamak daha doğru olacaktır.

Kent ve âşık kavramlarının ilişkisi; son yıllardaki akademik çalışmalarda, değişme ve dönüşme kavramları kapsamında ele alınmıştır. Konu hakkındaki tartışmaların; gündemdeki soruların cevaplanması adına değişme sürecinin eksilme, çeşitlenme ve benzeşme boyutlarında devam etmesi faydalı olacaktır.

⁶³ Sıtkı Bahadır Tutu, Görüşme kaydı. İzmir: Ege Üniversitesi Devlet Türk Musikisi Konservatuvarı, 15 Mayıs 2015.

I. BÖLÜM

ÂŞIK MAKSUT KOCA

I.1 Âşık Maksut Koca'nın Hayatı

Âşık Maksut Koca 1961 yılında eski ismi Sozgert olan Kars ilinin Arpaçay ilçesi Taşdere köyünde dünyaya gelmiştir. Ailesi şimdi Gürcistan sınırları içerisinde olan Ağbaba bölgesinin Güllübulak köyünden, yaklaşık 200 yıl önce Taşdere köyüne gelmişlerdir. Babası İskender Koca annesi ise Zeynep Koca'dır. Baba İskender Koca saz çalmasını bilmemesine rağmen çok iyi şiir okur ve halk hikâyeleri anlatır. Âşık Maksut Koca çocukken babasının okuduğu şiir ve anlattığı halk hikâyelerinden etkilenir. Bu yüzden ilk ustası olarak babasını gördüğünü ifade etmektedir. Baba İskender Koca ve anne Zeynep Koca'nın ikisi kız, beşi erkek toplam yedi çocukları olur. Bunlar sırasıyla Suna, Rahim, Maksut, Ağaca, Turan, Murat, Tunay Koca kardeşlerdir. Büyük abisi 1972 yılında maddi sıkıntılardan dolayı çalışmak için daha önce İstanbul'a göç eden ablası Suna'nın yanına gider ve çalışmaya başlar.

Maksut Koca ilkokul yıllarında babasından ve köydeki diğer âşıklardan etkilenecek şiirler söylemeye, hikâyeler ezberlemeye başlar ve bunları ara sıra babasına dinletir. Köydeki bütün düğün ve toplantılara gider. Babası ve köydeki âşıklar onun için artık birer rol modeldirler. Onları izlerken kendisinin de ilerde böyle olacağı hayalleri kurar. Bir süre sonra İstanbul'a ziyarete giden babası kendisine bir cura getirir. Âşık gece gündüz curayı çalmaya çalışır. Ancak bir süre sonra curasını düşürür ve kırar. Her ne kadar tamir ettirse de curası eski haline gelmez ve çok üzülür. İlkokulu bitirdikten sonra maddi imkânsızlıklardan dolayı ortaokula devam edemez ve 1974 yılında abisi Rahim'in yanına İstanbul'a gider. Burada ilk hayali biraz para kazanıp, kendine bir saz alabilmektir. Birçok yere başvurmasına rağmen iş bulamaz ve simit satmaya başlar. Parasını biriktirip, 260 liraya ilk sazını alır. İstanbul'da üç beş ay kaldıktan sonra dayanamayıp, köye geri döner. Çünkü âşıklığı meslek olarak yapmak ister ve babasına verdiği kararı açıklar. Yine eskisi gibi düğünlerde, toplantılarda âşıkları dinler ve onlardan bir şeyler öğrenmeye çalışır. 1975 yılında tekrar İstanbul'a gitmek zorunda kalır. Burada Atatürk Hava Alanı'nın genişletme çalışması inşaatında iş bulur ve

çalışmaya başlar. 1976 yılının Mayıs ayına kadar burada çalışır. Daha sonra köyde kendisine ustalık yapmasını istediği Âşık Mehmet Hicrânî'ye mektup yazar ve onun çırağı olmak istediğini söyler. Mehmet Hicrânî kendisine köye geri dönmesini ve ona çıraklık yapma isteğini kabul ettiğini söyler. Bunun üzerine Maksut Koca köye döner. Ancak köye döndüğünde Mehmet Hicrânî'nin hasta olduğunu görür. Bu yüzden vefatına kadar çok beraber çalışmak istemelerine rağmen hastalığından dolayı Mehmet Hicrânî ile çalışamazlar. 1977 yılının başlarında ustası ve mahlasını veren Âşık Mehmet Hicrânî vefat eder. Maksut Koca ustasını çok dinlemesi ve çok takip etmesine rağmen onunla uzun yıllar çalışma fırsatı bulamamanın üzüntüsünü hep yaşadığını söylemektedir.

1977 yılının sonlarına doğru Âşık köy düğünlerinde programlar yapmaya ve çevre köylerde tanınmaya başlar. Bu süreç 1981'de askere gidene kadar devam eder. 26 Temmuz 1981'de Mardin Midyat'a askerlik görevini yapmak için gider. Burada bando bölüğüne seçilir ve 18 gün sonra Mardin merkeze gönderilir. Askerliğini Mardin merkezde 18 ay kaldıktan sonra tamamlar. Askerdeki ilk izin hakkında köye gelir ve nişanlanır. Asker dönüşünde evlenir. 1986 yılında kızı Sevinç, 1999 yılında oğlu Ozan Emre dünyaya gelir. Sevinç borsa-finance bölümünden, Ozan Emre ise İTÜ Devlet Konservatuvarı Ses Eğitimi Bölümü'nden mezundur. Ozan ayrıca iyi düzeyde bağlama çalmaktadır.

1986 yılında köyden Kars merkeze taşınır. Burada üstü otel altı kiraathane olan bir mekâna ortak olur. 1989 yılına kadar burayı ortağıyla beraber çalıştırır. İsmi Yıldız Âşıklar Kiraathanesi olan bu mekânda çeşitli programlar ve eğlenceler düzenler. Bu arada Âşık Mehmânî ve Âşık Bayram Denizoğlu ile birlikte bir yurtdışı seyahatleri olur. Seyahat Fransa'nın Lion kentine yapılır. Zorlu bir yolculuk olmuştur. Lion'da çeşitli Türk derneklerinde ve kahvehanelerde bir hafta boyunca programlar yaparlar. Burdan Hollanda'ya geçerler ve burada 60 gün kalırlar. Dönüşte biriktirdiği parayla Ataşehir'de abisi ile beraber bir arsa satın alır ve borçlarını kapatır. Daha sonra 1989 yılının Eylül'ünde ailesiyle beraber İstanbul'a göç eder. İlk olarak Mahmut Bey Bağcılar Göztepe mahallesinde abisi ve kardeşleriyle birlikte dört odalı bir ev tutarlar ve burada yaşamaya başlarlar. Yine 1990 yılında Moskova'ya davet edilir ve orada çeşitli

programlar yapar. Aynı yıllarda yaptığı albümlerin tanınmasıyla birlikte birkaç kez daha Avrupa seyahatlerine gider. İstanbul içerisinde özellikle Halkalı, Bağcılar, İkitelli semtlerinde çeşitli programlarda ve etkinliklerde sahneye çıkar. 1993 yılında Azerbaycan'a gider ve burada çeşitli programlara katılır. Aynı yıl içerisinde Azeri Âşık Zülfiye İbradova'yı Türkiye'ye davet eder ve çok geniş katılımlı bir konser yaparlar. Bu konserden sonra Maksut Koca'nın şiirleri yazılı ve görsel basında yer almaya başlar. 1996 yılında Göztepe'de görsel medyada da açılışına yer verilen Safiye Ayla'nın açılış kurdelesini kestiği Âşıklar Kültür Evi'ni açar. Burada haftanın hemen hemen her günü, yaklaşık üç yıl boyunca âşıklar programlar yaparlar. Aynı şekilde yine Bağcılar' da bir kültür evi açar ve burayı da üç yıl çalıştırır. Daha sonra bu işletmecilik işini tamamen bırakıp bu tarihten itibaren ülkenin her tarafında çeşitli konserler ve etkinliklere davet edilir. Ayrıca Meltem TV'de 1999'dan 2002 yılına kadar üç yıl, Ulusal TV'de de 2004'ten günümüze kadar düzenli olarak haftada bir gün canlı yayınlanan program yapmaktadır.

I.2 Âşık Maksut Koca'nın Sanatı

Âşık Maksut Koca âşıklık geleneğinin yoğun olarak yaşandığı bir ortamda dünyaya geldiği için kendini çok şanslı gördüğünü söylemektedir. Babası İskender Koca'nın özellikle yöredeki söylenilen şiir ve halk hikâyelerini iyi bilmesi, bunları çeşitli düğün ve toplantılarda icra etmesi Maksut Koca'nın küçük yaşlarda âşıklığa olan ilgisini uyandırmıştır. Babasından sonra kendisini en çok etkileyen kişinin aynı zamanda ustası olarak kabul ettiği, özellikle köydeki düğün ve toplantılarda hayranlıkla izlediği Âşık Mehmet Hicrânî olduğunu belirtmektedir. Âşık ilkökul döneminde bile otuz kırk civarında âşık şiiri, üç dört adet yörede bilinen halk hikâyesini bildiğini söylemektedir. İlkokulda âşıklığa ilgisi olduğunu gören öğretmenlerinin kendisine türküler okuttuğunu, arkadaşların ise kendi aralarında “Âşık Maksut” diye seslendiklerini söylemektedir.

Âşık ilk sazını eski elektrik kablolarının içerisinde çıkan sarı telleri uzun bir ağacın üzerine bağlayarak kendisi yaptığını ve bir müddet bununla idare ettiğini söylemektedir. 1972' de babasının bir İstanbul ziyaretinden dönüşte kendisine hediye olarak getirdiği cura aslında onun ilk sazı olmuştur. Babası curayı getirir ancak o gün

kardan dolayı yollar kapalı ve yanında taşıyamayacağı kadar eşya olduğu için, köye ulaşamaz ve yakın bir köyde kalır. Bu haberi alan Maksut Koca curasına kavuşmanın verdiği aşkla altı kilometrelik yolu yürür ve babasının yanına gider. Bu tarihten itibaren curasıyla babasının ve ustası Âşık Mehmet Hicrânî'nin düğünlerde, toplantılarda söylediği ve kendisinin ezberlediği türkülerini curasıyla çalıp söylemeye çalışmıştır. Bir süre sonra curasını düşürüp kırar ve kırılan curasını ustası Âşık Mehmet Hicrânî'ye tamir etmesi için götürür. Ustası curayı elinden geldiğince tamir etmesine rağmen eski haline tam olarak getiremez. Bu şekilde bir süre daha tamir ettirdiği curasını kullanmaya devam eder.

İlkokulu bitirdikten sonra İstanbul' da çalışan abisinin yanına gider ve çalışmaya başlar. Biriktirdiği ilk parasıyla kendisine 260 liraya bir saz alır. Üç beş ay İstanbul'da kaldıktan sonra âşıklığı İstanbul'da öğrenemeyeceğinin farkına varır ve köye geri döner. Babasına âşıklığı meslek edinmek istediğini anlatır. Babası bu mesleğin zor olacağını ancak kendisine bütün bildiklerini öğreteceğini söyler. Ekonomik sebeplerden dolayı birkaç yıl sonra tekrar İstanbul'a gider ancak yine içindeki âşıklık sevdası, onun tekrar köyüne dönmesine sebep olur. Gitmeden önce ustası Âşık Mehmet Hicrani'ye bir mektup yazar ve onun çırağı olmak istediğini anlatır. Ustası da Koca'ya cevaben bir mektup yazar ve ustası olmayı kabul ettiğini, köye geri gelmesini söyler. Bu mektupta aynı zamanda ona bir şiir de yazarak mahlasını "Feryâdi" olarak verir. Bunun üstüne Âşık Maksut Koca köye döner ancak ustasının hasta yatağa düştüğünü görür. Bu durumda ustasıyla çalışma şansı bulamaz ve kendi çabalarıyla ustasından kaydedilen âşık havaları ve hikâyelerini dinleyerek çalışmaya başlar. Bu arada babası İskender Koca da bütün bildiklerini kendisine öğretmeye çalışır. Birkaç ay sonra hasta olan ustası vefat eder. Bütün kitap ve defterlerini Âşık Maksut Kocaya verilmek üzere çocuklarına vasiyet etmesine rağmen ailesi bu kaynakları kendisine vermez. Koca 1977 yılının başlarından itibaren yörede köy düğünlerinde ve çeşitli kahve toplantılarında sahne almaya başlar ve yavaş yavaş Kars'ın bütün ilçelerinde tanınmaya başlar. Bu tanınmayla birlikte Kars'ta bulunan Yeşilbağ plakçılığın sahibi Ömer Yeşilbağ'ın dikkatini çeker ve kendisine haber göndererek görüşmeye çağırır. Bunun üzerine âşık hiç vakit kaybetmeden hemen Kars'a gider ve Ömer Yeşilbağ ile görüşür. Askere gidinceye kadar dört tane albüm yapar. Bu albümlerle birlikte civar ilçe ve köylerde

iyice tanınmaya başlar ve bütün düğün, toplantı ve eğlencelere davet edilir. Yöredeki bu şöhreti ülkenin başka yerlerinde de duyulmaya başlamıştır artık.

1980 yılında İstanbul festivali dâhilinde gerçekleştirilen âşıklar şölenine davet edilir. Bu davet festival yönetimindeki Ahmet Kabaklı ve Fevzi Alıcı tarafından gelir. Bu tarihten öncede bir defa Konya Âşıklar Bayramına katılır. Ancak Konya Âşıklar Bayramı 12 Eylül askeri darbesi sebebiyle dört yıl yapılmaz. Koca 1984'te tekrar başlayan Konya Âşıklar Bayramına davet edilir ve o yıl birkaç dalda birincilikler kazanır. Bununla birlikte yurdun çeşitli yerlerinde yapılan Âşık şölen ve bayramlarına davet edilir.

Koca 1981'de Mardin Midyat'a asker olarak gider ve tesadüfen Kars'ta daha önce doktorluk yapan Astsubay Ali Yayla ile karşılaşır. Ali Yayla kendisini bando mızıkla bölüğüne aldirtır ve burada on sekiz ay boyunca klarnet çalar, nota öğrenir. Askerlik dönüşünde tekrar düğün ve toplantılarda sahne almaya devam eden Koca, yurdun birçok yerinde yapılan âşıklık ile ilgili etkinliklere gitmeye devam eder.

Koca 1988'de Âşık Mihmani ve Bayram Denizoglu ile birlikte ilk Avrupa turnesine kendi imkânlarıyla gider. Fransa ve Hollanda'nın bazı kentlerini kapsayan bu turne yaklaşık yetmiş gün kadar sürer. 1990 yılında ise yine bir turne kapsamında Moskova'ya davet edilir. Burada yaklaşık bir hafta kadar kalır. Bu tarihten itibaren değişik zamanlarda yurtdışı turnelerine katılır. 1993 yılında gittiği Azerbaycan'da tanıştığı Âşık Zülfiye İbradova'yı Türkiye'ye davet eder. İstanbul festivali kapsamında Âşık Zülfiye İbradova ile birlikte geniş katılımlı bir konser verir. Bu konserle birlikte gerek görsel gerekse yazılı basında kendine büyük yer bulmaya başlar. Şiirleri çeşitli makalelerde ve kitaplarda yayınlanmaya başlar. Bununla birlikte Kültür Bakanlığı'nın açmış olduğu Atatürk Cumhuriyet ve Demokrasi adlı yarışmada ikincilik ödülü alır ve bir sonraki yıl aynı yarışmada birincilik ödülü alır. 1999 yılında Konya Âşıklar Bayramı kapsamında âşıklık geleneği ile ilgili bir araştırma için Konya'ya gelen Müzikolog Dr. Robert Labery ve Harvard Üniversitesi Öğretim üyesi Prof. Dr. Fatma Tömek, diğer âşıklarla birlikte Maksut Koca'yı da dinler ve birkaç yıl sonra kendisini Amerika'ya davet ederler. Kendisinden kaydettikleri yaklaşık otuz tane şiirini daha sonra İngilizceye çevirirler. 2002 yılının Ekim ayında Boston'a gider ve burada sekiz ayrı üniversitede bir

ay boyunca çeşitli etkinliklere ve derslere katılır. Döndükten sonra aynı yıl Kültür Bakanlığı ve Cumhurbaşkanlığından, yazdığı “Cumhuriyet” isimli şiiri ile özel ödüller alır.

Amerika’ya gitmeden önce bir süre Baycan FM de, daha sonra TRT Müzik te “bir aşkın hikayesi” adlı bir program yapar. Ayrıca Meltem TV de 1999 ile 2002 yılları arasında üç yıl boyunca haftada bir gün canlı program yapar. 2004 yılından itibaren de Ulusal Tv kanalında yine haftada bir gün olmak üzere halen program yapmaktadır.

Bu süre zarfında Saim İstekeoğlu ve Mustafa Kurbanoğlu kendisinden etkilenerek çıraklık yapmak istemişlerdir ancak sadece Saim İstekeoğlu düzenli olarak kendisine çıraklık yapmıştır. Koca profesyonel olarak on sekiz adet albüm yapmıştır. Bunların on tanesi Hareka Plak, bir tanesi Çetinkaya Plak, geri kalanlar ise İber müzik etiketi ile piyasaya çıkmıştır. Bu albümlerden biri Azerbaycanlı Âşık Zülfiye İbradova ile yaptığı “o sahilden bu sahile” isimli albümdür. Ayrıca Mayıs 2007’ de tarihinde, “Sular Yandı” isimli, Yalın Ses yayın evi tarafından basılan bir adet şiir kitabı bulunmaktadır.

Âşık Maksut Koca ustası Âşık Mehmet Hicrani haricinde Azerbaycanlı Âşık Havesgeri, Âşık Şenlik, Âşık Sümmani, Âşık Mahsuni Şerif, Âşık Veysel ve Âşık Reyhani den çok etkilendiğini söylemektedir.

I.2.1 Âşık Maksut Koca Şiirleri

I.2.1.1 Âşık Maksut Koca Şiirlerinin Şekil ve Yapı Özellikleri

Âşık tarzı şiirler, heceli nazım şekilleri ve aruzlu nazım şekilleri olmak üzere, genellikle iki ana başlık altında ele alınmaktadır.

Türk dilinin yapısından doğduğu düşünülen hece ölçüsü, Türk halk şiirinin esas ölçüsü olarak kabul edilirken, aruzlu şekillerin de âşıklar tarafından kullanılması onların klasik şiirden etkilenmiş olmalarına bağlanmaktadır. Mehmet Aça, klasik şiire ve divan edebiyatına, gördükleri medrese eğitimi veya içinde bulundukları tarikatlar kanalıyla yaklaşan âşıkların, yaygın olarak kullanılan divan, selis, semai, kalenderî, satranç, vezni âher gibi aruzlu şekillerin dışında kalan kimi nazım şekillerini de denediklerini

belirtmektedir.⁶⁴ Diğer taraftan, Hikmet Dizdaroğlu'nun işaret ettiği üzere, okur-yazar âşıkların yanı sıra ümmî âşıkların da aruzlu şiirler söyleyebilmeleri ise ilginç bir durumdur.⁶⁵ Ahmet Talat Onay ve Dizdaroğlu, aruzun âşıklar tarafından yeterince bilinmediğine dikkat çekmiş, bazı âşıkların aruz kalıplarına uygun düşen şiirler söyleyebilmelerinin ise, kulak dolgunluğu ve bu şiirlere eşlik eden hususî besteler sayesinde mümkün olduğunu belirtmişlerdir.⁶⁶

Âşık Maksut Koca, şiirlerini büyük çoğunluğu hece ölçüsüne bağlı olarak söylemiştir. Ancak azda olsa aruz ölçüsüne öykünerek yazılmış şiirleri de bulunmaktadır. Bunlar beş adet “Divan” ve iki adet “Satranç” örnekleridir. Koca'nın şiirlerinde dikkati çeken bir diğer özellik ise, 10 adet şiiri dışında şiirlerin büyük bir bölümünde nazım biriminin dörtlük olmasıdır. Bunların sekiz tanesi beşli bent, bir tanesi altılı, bir tanesi ise üçlü bent şeklindedir. Koca'nın, şiirlerinde dörtlüğün birim olarak ağırlık kazanması, Türk halk şiirinin genelinde görülen oluşumdan farklı değildir. Arap ve Acem edebiyatlarında en küçük parçanın, yani birimin beyit olduğunu belirten Fuad Köprülü, Türk halk edebiyatının mani, koşma, destan gibi orijinal şekillerinde, nazım birimi olarak dörtlüklerin görüldüğüne işaret etmektedir.⁶⁷ Her ne kadar Türk şiirinin nazım biriminin dize ya da beyit olduğunu öne süren bazı araştırmacılar olmuşsa da, Köprülü'nün, dörtlüğün Türk şiirinin nazım birimi olduğu şeklindeki görüşü birçok çevrede benimsenerek yaygınlık kazanmıştır.

Halk şiiri örneklerinin, mani ve koşma ana şekillerine bağlı olarak yaratıldıkları araştırmacılar tarafından genel bir kabul görmektedir. Bu görüşe katılan araştırmacılardan Hikmet İlaydın, halk şiirinde türlerin aynı zamanda şekil adları olarak da kullanıldığını, aslında sadece mani ve koşma şekillerinin bulunduğunu ve türkû, semaî, destan, varsağı, ilâhi, nefes gibi diğer türlerin bu iki şeklin türevleri olduğunu belirtmektedir.⁶⁸

⁶⁴ Mehmet Aça. “Halk Şiirinde Tür ve Şekil.” *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları, 2004. ss. 297-298.

⁶⁵ Hikmet Dizdaroğlu. *Halk Şiirinde Türler*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1969. s. 122.

⁶⁶ Ahmet Talat (Onay). *Türk Şiirlerinin Vezni*. İstanbul: Ahmet İhsan Matbaası, 1933. ss. 224; Hikmet Dizdaroğlu. *age*. s. 123.

⁶⁷ M. Fuad Köprülü. *Türk Edebiyatı Tarihi*. Ankara: Akçağ Yayınları, 5. Baskı, 2003. S. 104.

⁶⁸ Hikmet İlaydın. *Türk Edebiyatında Nazım*. İstanbul: 1951 (2. Basım). s. 74.

Koca'nın şiirleri ağırlıklı olarak koşma şeklinin özelliklerini göstermektedir. Koşma şekline uygun olan bu şiirlerin bir bölümü sekiz, bir bölümü ise on birli hece ölçüsü ile söylenmiştir. Sekiz hecelilerin bazıları, halk şiirinde koşma ile aynı şekilsel yapıya sahip, içerik özelliği “güzelleme” olan “semâî” olarak da değerlendirilebilir. Ayrıca bir adet “mani” örneği de şiirlerinin arasında bulunmaktadır. Yine koşma şeklinin özelliklerini taşıyan bir adet 13 heceli, bir adet 15 heceli ve âşıklar arasında “cığalı tecnis” diye isimlendirilen iki adet “yedekli tecnis” de bulunmaktadır.

Koca'nın koşma şekline bağlı elimizdeki şiirleri, hacim bakımından bir ile on iki dörtlülük arasındaki örneklerdir. Bu yargıyı ortaya koyarken, hacmi ve anlatım özellikleri sebebiyle destan başlığı altında toplanabilecek, fakat şekil olarak koşma şekline dayanan şiirler de göz önüne alınmıştır.

Koca'nın şiirlerinin şekli konusunda üzerinde durulabilecek bir diğer husus, aşığın kavuşmak birimlerine sahip olan şiirleridir. Çalışmamızın sonunda verdiğimiz şiirlerinden 38, 47, 50, 99, 102, 124 numaralı şiirlerde bir, iki, dört ve altı mısralı dizeli kavuşaklarla karşılaşmaktayız. Bu tip oluşumlar, Hikmet Dizdaroğlu, Cem Dilçin ve türkü hakkında monografik bir çalışma hazırlamış olan Ali Yakıcı'nın da aralarında bulunduğu birçok araştırmacı tarafından, bent ve kavuşaklarının dize sayılarına göre yapısal açıdan tasnif edilerek, türkü başlığı altında değerlendirilmiştir.⁶⁹

Âşık tarzı şiirlerde ağırlıklı olarak hece vezninin kullanıldığını, Âşık Maksut Koca'nın şiirlerinin şekil özelliklerini genel olarak değerlendirirken belirtmiştik. Ancak Koca'nın şiirlerinde aruz vezni ile de söylenen şiirler mevcuttur.

Koca'nın şiirlerini, dizelerinin hece sayısı bakımından yedili, sekizliler, on birliler, on üçlü ve on beşliler olarak beş ayrı grupta toplayabiliriz. Bu gruplarda yer alan şiirlerin verdiğimiz ekler bölümündeki numaraları ise şunlardır:

Yedili hece ölçüsüyle söylenenler: 47, 48.

Sekizli hece ölçüsüyle söylenenler: 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 49, 50, 51, 76, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 90, 95, 96, 97, 98, 126, 128.

⁶⁹ Hikmet Dizdaroğlu. *age.* ss. 107-121; Cem Dilçin. *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1983. ss. 296-305; Ali Yakıcı. *Halk Şiirinde Türkü*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2007. ss. 176-209.

On birli hece ölçüsüyle söylenenler: 2, 3, 12, 13, 14, 15,16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 52,, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 87, 88, 89, 91, 92, 93, 94, 99,100, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 127, 129, 130, 131.

On üçlü hece ölçüsüyle söylenenler: 101.

On beşli hece ölçüsüyle söylenenler: 1, 6, 77.

Âşığın şiirlerindeki on bir heceli dizelerde, durağın 6+5 ya da 4+4+3 şeklinde düzenlenebildiği görülmektedir. Şiirlerde bir durak tipinin ağırlık kazandığı görülse bile, farklı duraklara sahip olan dizeler de birçok defa aynı dörtlüklerde yer almıştır. Benzer bir durum sekiz heceli dizelere sahip şiirlerde de kendini göstermektedir. Bu şiirlerde 4+4 hece durağı ağırlıklı olarak karşımıza çıkarken, bazı dizelerin duraklarının serbest olarak düzenlendiği ve bu iki durak tipindeki dizelerin aynı dörtlükte yer alabildiği göze çarpmaktadır:

Aşığın yukarıda metin numaralarını verdiğimiz hece vezni ile yazılan şiirlerinin dışında, aruz vezni ile yazılan şiirlerinin olduğunu da söylemiştik. Bu türlerde yazılan şiirlerin ekler bölümünde verdiğimiz numaraları şunlardır:

Divan veznine öykünülen 15 heceli şiirler: 4, 5, 7, 8, 9.

Satranç veznine öykünülen 16 heceli şiirler: 10,11.

I.2.1.2 Âşık Maksut Koca Şiirlerinin İçerik Özellikleri

Âşık Maksut Koca'nın şiirlerinde pek çok farklı konuyu işlediği görülmektedir. Dolayısı ile adı yazdığı şiirlerdeki özel bir konu ile anılmamakla birlikte sade, akıcı dili ve etkili üslubu ile Maksut Koca, başarılı bir halk şairi olarak tanınmıştır.

Âşık Maksut Koca'nın şiirleri âşıklık tarzı şiir geleneği çerçevesinde bir muhtevaya sahip olduğu (ve buna bağlı olarak geleneğin sunduğu ifade araçlarını kullandığını) kadar, Koca'nın şiirlerinde kendi hayatının izlerini takip etmek, sanatçının fiziksel özellikleri ve yaşadığı çevre gibi çeşitli bireysel unsurların etkilerini görmek de

mümkündür. Buna bağlı olarak, çalışmamızın bu bölümünde sergilediğimiz yaklaşımda, Âşık Maksut Koca'nın eserlerinin âşık tarzı şiir geleneğinin bir uzantısı olduğunu kabul edilmekle birlikte, sanatçının şiirlerde yansıyan bireysel özellikleri ve çeşitli bireysel nitelikli söyleyişleri de göz ardı edilmemeye çalışılmıştır.

Âşık Maksut Koca'nın konu bakımından çeşitlilik gösteren şiirleri incelendiğinde sanatçının şiirlerini; “Aşk”, “Din ve Tasavvuf”, “Tabiat”, “Gurbet ve Ayrılık” ve “Sosyal Konular” ana başlıkları altında toplamak mümkün olmuştur.

I.2.1.2.1 Aşk

Türk halk edebiyatında “aşk” konusu, çoğunlukla “mecazi aşk” ve “hakiki aşk” olmak üzere ikiye ayrılarak incelenmektedir. Dünyadaki bir olguya yönelen aşk mecazi aşk, Allah'a yönelen kutsal aşk ise “hakikî aşk” olarak değerlendirilmektedir. Başka bir deyişle; “mecazi aşk” kavramı “beşeri aşk”, “hakiki aşk” kavramı ise “ilahî aşk” olarak nitelenebilir.⁷⁰

Tekke âşıkları dışındaki âşıkların, güzelliği ve güzeli çoğunlukla yeryüzünde aradıkları yaygın bir kanıdır.⁷¹ Âşık Maksut Koca'nın da bu kanıyı doğrular bir şekilde şiirlerinde aşk temasını daha çok “beşeri aşk” ekseninde işlediği dikkati çekmektedir. “Sevgili”yi tarif ederken geleneksel bir çizgide yürüyen sanatçı, “sevgili” unsuruna karşı kendinden önceki halk şairlerinininkine benzer bir tutum sergilemiştir.

Âşık Maksut Koca, beşeri sevgili odaklı şiirlerinde kimliği belli olmayan bir sevgiliye seslenir ya da onu tarif eder. Sanatçının bu tür şiirlerinin bazılarında hayatında gerçekten var olan bir sevgiliden söz etmiş olma ihtimali bulunsa da şiirlerinde özel isim kullanmamıştır ve sevgilinin kimliğini açığa vuracak başka ipuçları da şiirlerde bulunmamaktadır.

Âşık Maksut Koca, kimliği belli olsun olmasın, sevgilinin fiziksel güzelliğini Türk halk şiirinin geleneksel unsurlarını kullanarak tarif etmiştir⁷².

⁷⁰ Faruk Kadri Timurtaş. *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 1990, s. 138.

⁷¹ Erman Artun. *age*. s. 123.

⁷² Dörtlük sonunda verilen numaralar, Maksut Koca'nın şiirlerini içeren antolojideki sayfa numaralarıdır. Maksut Koca, Sular Yandı, İstanbul: Yalın Ses Yayınları, 2007.

Elâ gözlüm, hilal kaşım,
Gül den güzel yanakların.
Gül yüzünde güller açar,
Gülümserken dudakların. 118

Yukarıdaki dörtlükte tarif edilen yâr, elâ gözlü, hilal kaşlı, gül yanaklı ve gül dudaklıdır. Maksut Koca, bazı şiirlerinde ise sevgilinin güzelliğini tarif ederken, dörtlükte olduğu gibi bazen sevgilinin kara saçlarından, ay yüzünden ve ok kirpiklerinden söz eder.

Gara saçlarına tez dişübtü den,
Keşke düşmeyeydi men öleydim, men.
Üzün ay parçası, kaşların keman,
Kirpiklerin ohtu ay gara gözlüm. 158

Sevgilinin saçları, yanağı, dudakları, kaşları ve kirpikleri şiirlerde fiziksel güzelliğin çeşitli benzetmeler yolu ile anlatılmasına sıkça aracılık etmekle birlikte Âşık Maksut Koca'nın gözlere ve bakışlara şiirsel ifadelerinde ayrı bir anlam yüklediği aşağıdaki dörtlüklerden de anlaşılmaktadır.

Maksut'a tuzağı kaşların kurdu,
Saçların bağladı, kirpiğin vurdu.
İdam kararını gözlerin verdi,
Sen kalemi kıran el olacaksın. 104

İlk dörtlükte idam kararını veren gözler bir yargıça benzetilirken, aşağıda verilen ikinci dörtlükte sevgilinin gözleri can alıcı bir celladın gözlerine benzetilmiştir.

Can alıcı cellât kimi bahirsan,
Sende insaf yohdu ay gara gözlüm.
Demirsen mi öldürerem yazıhdı,
O nece bahmahdı ay gara gözlüm. 158

Şükrü Elçin, “*Hemen bütün halk şairlerinin şiirlerinde, tutunacak birer dal gibi elde edilmesini istedikleri sevgili ortak özellikler gösterir. O, bir gonca güle benzer;*

boyu serviye andırır. Ağzı hokkadır; dişleri inci gibi beyazdır. Kaşları keman (yay) dır. Saçları karadır. Gözleri doğuştan sürmelidir. Kara veya aladır. Beli incedir.” demektedir.⁷³ Yukarıda verdiğimiz örnek dörtlüklere, sevgilinin boyunun serviye, gözlerinin ceylan gözlerine benzetildiği, ak alınlı ve yüzü benli olarak betimlendiği şu dörtlükleri de eklemek yerinde olacaktır.

Selbi bedeninin üstündeki baş,
Ceylan gözlerinden akıttığın yaş,
Ak alınının altındaki kalem kaş,
Yanağında al olaydım ay gözel.

Maksut'um olaydım başındaki şal,
Dudağında gülüş, yüzündeki hal,
Ellerinde parmak, kollarında el,
Bedeninde kol olaydım ay gözel. 160

Sanatçı şiirlerinde sevgilinin güzelliğini yüceltmek için kimi zaman onu huri ya da melek gibi ilahi varlıklara da benzetmektedir

Aman dilber! Huri, melek sen misin?
Garip bir güzellik var yanağında.
Kudretten mi öyle, kan mı damlamış?
Yoksa gül mü açmış her yanağında? 90

Âşık Maksut Koca'nın şiirlerinde âşık-sevgili ilişkisi şiir geleneğimiz çerçevesinde resmedilmektedir. Âşık uzak düştüğü sevgiliye yakın olabilmek için kapısında kul olmayı göze almakta ve bu aşkın onu perişan ettiğini söylemekte ve sevgiliye yalvarmaktadır. Sevgilinin âşığın duygularından haberi olmayışı ya da sevgilinin âşığın derdini dinlemeye yanaşmaması üzerine olan sitem “zalim”, “vicdansız” gibi nitelemelerle dile getirilmektedir.

⁷³ Şükrü Elçin. “Türk Halk Şiirinde Üç Unsur (Âşık-Sevgili-Rakip).” *Halk Edebiyatı Araştırmaları*1. Ankara: Akçağ Yayınları, 1997, s. 55.

Senelerce senin için ağladım,
Demedin bu figan nedir sevdiğim?
Polat mıdır, demir midir, taş mıdır?
Şu sendeki vicdan nedir sevdiğim? 89

Halimden kim bilir ben kime gidim?
Ben sana gizlice sevgilim dedim.
Derdimi tabibe yazmak istedim,
Kağıt yandı, kalem yandı, sen de yan.

Maksudum der bizim gölde sunasın.
Sen de yan ki belki beni kanasın.
Zalimlikte sen Aslı'dan fenasın!
Nezir dedim, elem yandı, sen de yan. 106

Can evimde açtın yara.
Saldın beni ah-u zara.
Kul ettin bir zalim yara,
Gönül seni neylemeli? 119

Bazı şiirlerde ise bu sitemin dozu artmakta, sevgili önce kendine âşık eden sonra da aldatıp giden bir vefasız olarak betimlenmektedir.

Ben sana böyle mi umut etmiştim,
Çekilmez bir derde bıraktın beni.
Yar diyip de eteğinden tutmuştum,
Amansız bir yerde bıraktın beni.
Maksut'un kanına girdin vefasız,
Dağılsın ocağın, yurdun vefasız,
Bir soysuza gönül verdin vefasız.
Bülbül gibi zarda bıraktın beni. 99

Sanatçının şiirlerinde karşılaştığımız geleneksel unsurlardan biri de halk hikâyesi kahramanlarının adlarıdır. Halk hikâyesi kahramanlarının isimleri, halk şiirimizin birçok örneğinde karşılaştığımız gibi, sanatçı tarafından “sevgili” ve “âşık”ı simgeleyen unsurlar olarak kullanılmıştır. Yapılan hatırlatma, yani “telmih” sayesinde, anlatılan aşkın büyüklüğü ifade edilmektedir ve bu ifade tarzı ise sanatçının şiirleri ile halk edebiyatı geleneğimiz arasındaki bağlardan birini oluşturmaktadır. Sanatçı da Olmasa adlı şiirinde Sözünü ettiğimiz halk hikâyesi kahramanlarının isimleri ve yer aldıkları şiirlerin sayfa numaraları şunlardır: “Ferhat-Şirin: 31; Leyla-Mecnun: 31, 42, 112; Kerem-Aslı: 31, 112; Arzu-Kamber: 112; Ferhat: 42; Mecnun: 130, 159; Kerem: 114, 130; Aslı: 159.

Görüldüğü gibi, halk hikâyelerinin erkek ve kadın kahramanlarının isimleri çoğunluklar bir arada kullanılmıştır. Ancak tek başlarına kullanıldıkları şiirlerde ise erkek kahramanlarının isimleri, çoğunlukla âşık oldukları kadın kahramanların isimlerinden daha sık yer almıştır. Sadece bir şiirde ise, “Aslı” adı tek başına, yani “Kerem” adından bağımsız olarak kullanılmıştır. Âşığın aşkından perişan olması, yanarak kül olma benzetmesi ile “Kerem” adlı halk hikâyesi kahramanı hatırlatılarak, aşk uğrunda her şeyi göze alabilmesi ve sevgiliye ulaşmak için çabalaması ise “Ferhat” adlı kahramanın adı anılarak ifade edilmiştir. Sevgililerin kavuşamadığı durumları betimlemek için de kadın ve erkek kahramanların isimleri birlikte anılmıştır.

Sonuç olarak, Âşık Maksut Koca'nın, beşerî aşk konulu şiirlerinde ağırlıklı olarak geleneksel fikirleri ve unsurları kullandığı söylenebilir. Ayrıca, halk şiirimizin sözünü ettiğimiz anlatım araçları sanatçının şiirlerinde kullanılırken, bazı halk hikâyesi motifleri ve kahramanları da bu şiirlerde kendilerini göstermiştir.

I.2.1.2.2 Din ve Tasavvuf

Âşık tarzı şiirlerde, din ve tasavvuf ele alınan önemli kavramlardandır. Özellikle tasavvufi remizleri kullanmadaki ustalık, bir âşığın başarısını gösteren unsurlar arasında yer almaktadır. Fuad Köprülü, âşık tarzını meydana getiren unsurlardan bir kısmının “XIII. – XVI. Asırlar arasında Türk memleketlerinin her tarafında büyük inkişaf gösteren tasavvuf tarikatlarına ait tekkelerdeki –az çok populaire mahiyette- Türk edebiyatından geçmiş unsurlar” olduğunu söylemektedir.⁷⁴ Köprülü'ye göre; tekke edebiyatı Orta-Asya'da Ahmed Yesevî ile başlamış, özellikle mutasavvıf şair Yunus Emre'den sonra büyük nüfuz kazanmış, bu şiir tarzı en çok heteredoks tarikatlar arasında yayılmış ve en önemli temsilcileri Bektaşiler ve Aleviler arasından çıkmıştır.⁷⁵

Âşık Maksut Koca şiirlerinde İslâm'ın ve imanın şartları arasında yer alan unsurların bazıları, kutsal kitaplar, peygamberler gibi dini konular ve “Bezm-i Elest”, “Ene'l Hakk”, “dâra çekilmek” gibi tasavvufi kavramlara da değinmiştir.

İslâmiyet'le ilgili unsurlar, Koca'nın şiirlerinde öncelikli olarak ele alınan konular olmamakla birlikte, sanatçı İslâm dinine olan inancını şiirlerinde dile getirmekte, hayatı boyunca karşılaştığı güçlükler ile savaşıırken bu inancından destek aldığı şiirlerine yansımıştır. Doğumundan, ahlaki değerlerle donanmasına, aşk acısı ya da gurbet sıkıntısına dayanmada, özellikle toplumsal değerlerin yozlaşmasından duyduğu üzüntüsünü dile getirmede ve kötülerini doğru yola davet etmede dini ve tasavvufi unsurlar önemli birer aracı olarak kullanılmıştır. Sanatçı bu amaçla kimi zaman doğrudan Allah'a hitap edip serzenişte bulunmuş, kimi zaman da telmihler ya da ayetlerden yaptığı alıntılarla dolaylı bir anlatıma başvurmuştur.

⁷⁴ M. Fuad Köprülü. *Edebiyat Araştırmaları I*. İstanbul: Ötüken Neşriyat, 3. Baskı, 1989. s. 184.

⁷⁵ M. Fuad Köprülü. *age*. s. 185.

“Sığındım” adlı şiirinden seçilmiş aşağıdaki dörtlüklerde, Allah'a, Kur'an-ı Kerim'e, Hz. Muhammed'e olan inancını ifade etmekte ve bu inancın, ruhunun yaratılışından ve doğumundan itibaren kişisel gelişimini nasıl şekillendirdiğini anlatmaktadır.

Ben beni tanıyıp bilmeden evvel,
Hak emretti ben bir cana sığındım.
Orada müddetim dolduğu zaman,
Dokuz aylık bir mekâna sığındım.

Ben Müslüman doğdum Elhamdülillah,
Devam ettim La ilahe illallah,
Ümmetinin dedim ya Resulullah,
Hak peygamber ol sultana sığındım.

Bu yolda çalıştım, yürüdüm, koştum,
Ne yoruldum, ne bir yana ulaştım,
Derken bir kitaptan bir yaprak açtım,
Hak'tan gelen ol Kur'an'a sığındım. 50

Sanatçı, “Sığındım” şiirinin ilk dörtlüğünde “Ben beni tanıyıp bilmeden evvel, Hak emretti ben bir cana sığındım.” dizelerinde Araf Sûresi'nin 172. Âyeti'ne bulunan “*Ruhların yaratıldığı zaman Tanrı'nın 'Elest-ü-bezmiküm' yani 'Ben Rabbiniz değil miyim?' diye sorduğu ruhlar meclisi*”⁷⁶ olarak bilinen “Bezm-i Elest”e de bir telmihte bulunmaktadır.

⁷⁶ Seyit Kemal Karaalioğlu. *age.* s. 117.

Sanatçı “Ya Rab merhamet etmedi dermanım yar elinde,” dizesi ile başlayan ve sevgilinin zulmünü anlattığı şiirinden alınmış aşağıdaki dörtlükte ise Allah’a yalvarıp, çektiği aşk acısı için derman istemektedir. Bu dörtlükte Bakara Sûresi’nin ve Yasin Sûresi’nin 82. Âyetlerinde geçen “kun fe yekûn” yani “ol der o da oluverir” ifadesinden yapılan bir iktibas ile her şeyi yaratan Allah’a sığınma söz konusu edilip şiirin ifade gücü arttırılmıştır.

Kün emriyle var eyleyen, yok iken bu cihanı,
Her gününde bin bir kere zikir eylerim seni,
Ya derdime deva eyle, ya öldür kurtar beni,
Deli divaneye döndü Maksut efkâr elinde. 39

Sanatçının kimi şiirlerinde “*Mevlâna ve Yunus’tan beri Anadolu’da manevi bir nehir gibi akan ve bütün şairleri besleyen tasavvuf geleneğinin*”⁷⁷ etkisi de görülmektedir. Örneğin, Hayatı, görüşleri ve sözleri başta menakıpnâmeler olmak üzere Türk şiirinde pek çok manzûm ve mensûr eserde doğrudan ya da çeşitli telmihlerle konu edilen Hallac-ı Mansûr⁷⁸ ve onun idamını “dâra çekilmek” ifadesi Âşık Maksut Koca’nın aşağıdaki dörtlüğünde de bulunmaktadır.

Sevgi oldum yüreklere ekildim,
Susuz kaldım, büküm büküm büküldüm.
Enel hak dedim de dara çekildim,
Hak iken yalanın gününe düştüm. 59

Sanatçı ayrıca Mansur’dan itibaren düşünceleri yüzünden yargılanan ve zulüm gören diğer ozanlar hakkında da şiirler yazmıştır. “Örneğin Dağlara Baş İndirmedim” adlı şiirinde Nesimi ve Pir Sultan’ı “zalimlere karşı duran” Köroğlu ile birlikte anarak ozanlarında halk kahramanlığı vasıflarını öne çıkarmıştır. Ayrıca bu şiirde Alevi-Bektaşî zümreye mensup olmasa da sanatçının Kerbela’ya telmihte bulunması da dikkat çekicidir.

⁷⁷ Mehmet Kaplan. *age.* s. 355.

⁷⁸ Tatçı, Mustafa. *Mânsur-Nâme*. İstanbul: MEB. 1997. s.58

Zalimlere karşı durdum.
Gönüllerde saray kurdum.
Kerbela'ya mühür vurdum,
Yağlara baş indirmedim.

Hak ile yanan ozanım,
Yüzülen Nesimi benim.
Köroğlu'yum, Pir Sultan'ım,
Çağlara baş indirmedim. 75

Sanatçının şiirlerindeki ölüm algısı ve kader inancına dair düşüncelerini de İslâmi çerçevede incelememiz mümkündür.

“Kurân'ı Kerîm”e göre, her canlı ölümü tadacaktır; dünya hayatı ise, aldaticı bir metadır.⁷⁹ Âşık Maksut Koca'nın, hayat ve ölüm hakkında şiirlerinde ortaya koyduğu yaklaşım İslâmi düşünce ile çelişmemektedir. Sanatçının şiirlerinde özellikle vurgulanan hususlardan biri, insanın faniliğidir. Hz. Âdem'den bu yana tüm insanların dünyadan gelip geçtiğini, gidenlerinse geri dönmediği şu dörtlüklerde anlatılmaktadır.

Feleğin ağına can düşer tek, tek.
Kâtipler ömürden gün düşer tek, tek.
Her gün dönen taş den düşer tek, tek,
Sessiz değirmende bir gariplik var.

Kimi çoğa, kimi aza çalışır,
Kimi yorgun, kimi taze çalışır.
Hepsi de beş metre beze çalışır,
Bütün bu insanda bir gariplik var. 48

İslâmi inanca göre, karşılaşılan olaylar ilahî irade tarafından kaçınılmaz bir biçimde belirlenmiş, insan ve toplum için bir yaşayış biçimi de yine ilâhi irade

⁷⁹ Âl-i İmrân Suresi, 185. ayet.

tarafından çizilmiştir. Âşık Maksut Koca, bu inanca uygun bir şekilde kaderin kaçınılmaz olduğuna inanır ve şiirlerinde kendi kaderinden şikâyet eder.

Kadere yenilmiş yorgun bir erim,
Dizimde takat yok, gözümde ferim.
Diyardan diyara sürüklenirim,
Rüzgâra kapılmış bir yaprağım ben. 70

Kaderimi verdi felek, zalimin ellerine,
Ah çektiirdi, gam yutturdu ömrümün yıllarına,
Bağladı deli gönlümü saçının tellerine,
Çaresiz bir mahkûm oldum bir zulûmkâr elinde. 39

Görüldüğü gibi, sanatçı kadere inanmaktadır. Kaderden şikâyet ise, Koca'nın şiirlerinde Allah'a isyan görünümü taşımamaktadır. Dolayısıyla, bu duygunun egemenliğindeki şiirlerin, bir isyanın ifadesi olmaktan çok sanatçının dertlerinden şikâyet etme davranışı olarak görülmesi gerekmektedir.

I.2.1.2.3 Tabiat

Tabiat unsurları, yine tabiatın bir parçası olan insanoğlunun çeşitli inançlarından günlük yaşamına, ekonomisinden sanatına kadar birçok düşüncesinde ve uğraşında her zaman önemli bir yere sahip olmuştur. Ayrıca, güzel sanatların her alanından sanatçılara tarihin her döneminde ilham veren en önemli kaynak da tabiat olmuştur.

Tabiat kültü dini düşüncelerinde önemli yer tutan eski Türkler, diğer tüm insanlar gibi tabiattaki olayları izlemiş, ona saygılı olmak için kendi kozmik sistemlerini kurmuş ve tabiat unsurlarına gösterilen bu bağlılığın bazı izleri günümüze kadar gelebilmiştir.⁸⁰ Bunun yanı sıra, Türklerin sanatında tabiat unsurlarının yoğun bir şekilde işlenmesinin, gerek eski inançlardan, gerekse halk şairlerinin büyük bir çoğunluğunun doğup yaşadığı kırsal kesimlerde tabiatın hayatı şekillendiren en önemli

⁸⁰ Fikret Türkmen. "Eski Türklerin İnançlarında Tabiat Kültü." *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*. İzmir: Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü Yayını, S. III, 1999. ss. 175–181.

etken olmasından kaynaklandığı düşünülebilir. Halk şairleri, tabiatı işledikleri şiirlerinde, bazen gerçekçi bir yaklaşımla ve en yalın şekliyle tabiat unsurlarını tarif etmişler, bazende tabiat unsurları onların duygularının ifadesinde çıkış noktası olmuş ya da benzetme unsurları olarak kullanılmışlardır.

Âşık Maksut Koca'nın şiirlerinde de tabiat unsurlarının önemli bir yeri vardır. Sanatçının bu unsurları çeşitli temalar çerçevesinde işlevsel bir şekilde kullandığı göze çarpmaktadır.

Özellikle sıra özlemini vurguladığı şiirlerde tabiat tasvirleri ile memleketinin güzelliklerine vurgu yapmaktadır. Örneğin aşağıdaki dörtlükte memleketinin dağlarını tasvir eden sanatçı orada yeterince vakit geçiremeden yaşlanmasından duyduğu üzüntüyü anlatmaktadır.

Her bakışta hayat verir insana,
Gök dumandan yala bağlayan dağlar.
Duvaklı gelini andırır bana,
Hasreti bağrımı dağlayan dağlar.

Yükseği başıdır, yamacı yüzü,
Yanağında bendir gülü nergisi.
Sıra taşlar kaşı, çeşmeler gözü,
Düşüp bir sevdaya ağlayan dağlar.

Maksudum der geçti artık baharım,
Ben size doymadım, ona yanarım,
Bağrınızda kazılaydı mezarım,
Gözyaşı sel olup çağlayan dağlar. 68

Dağlar ayrıca, âşıkla geride bıraktıkları arasında aşılmaz bir engeldir. Aşağıdaki dörtlüklerde âşık ve sevgilinin arasını dumanlı dağların kestiği söylenmektedir⁸¹.

Yol verin kavuşum bizim ellere,
Ayrılışım hayli zamandı dağlar.
Hasret ile yandım döndüm küllere,
Ayrılık her dertten yamandı dağlar.

Kaldırın engeli, dumanı, tozu.
Yerine getirim verdiğim sözü,
Yollarda kalmasın yârimin gözü,
Elleri kınalı, civandı dağlar. 109

Aşk acısı ve yar hasretini anlatırken daha başka doğa unsurlarından da faydalanmıştır. Örneğin aşağıdaki dörtlüklerde sevgiliye ulaşmada onunla iletişim kurmada aracı olarak rüzgârı kullanmaktadır.

Gurbet elde bir ilkbahar zamanı,
Ol derdime çare dedim rüzgâra,
Bir niyaz eyledim seher zamanı,
Selam götür yara dedim rüzgâr.

Dedim çiçeklerin al kokusunu,
Karıştır içine gül kokusunu,
Götür otağına sal kokusunu,
Yar uyanan sıra dedim rüzgâra. 93

⁸¹ Koca, Âşık Maksut. *age.* s. 109.

Sanatçının sevgiliyi betimlerken ve ona seslenirken çiçekler, meyveler, ve hayvanlar gibi doğa unsurlarını içeren benzetmelere başvurduğu da görülmektedir. Örneğin “Nar Ağacım” adlı şiirinde sevgiliye çeşitli çiçek adları ile hitap etmekte ve ona olan özlemini dile getirmektedir.

Nar ağacım, narçiçeğim,
Yaban gülüm, kır çiçeğim.
Bu kaçınıcı bahar sensiz?
Kardelenim, kar çiçeğim. 115

Aşağıdaki dörtlüklerden ilkinde sevgilinin dudağı ve yanakları kiraza ve nara benzetilirken, ikincisinde ise sevgiliden bir suna olarak bahsedilmiştir.

Emsalin bulunmaz Yemen’de Çin’de,
Gözlerin cellâttır gözler içinde.
Gül yüzünde açmış, sümbül saçında,
Kiraz dudağında, nar yanağında. 90

Maksut’um der bizim gölde sunasın.
Sen de yan ki belki beni kanasın.
Zalimlikte sen Aslıdan fenasın!

Nezir dedim, elem yandı, sen de yan. 106

Âşık Maksut Koca şiirlerinde hayvan imgelerini yalnızca sevgilinin güzelliğini tasvir ederken yaptığı benzetmelerde kullanmamıştır. Örneğin aşağıdaki şiirinde toplumsal adaletin geçmişe nazaran azaldığı, olumsuz değerlerin olumlularla yer değiştirdiğini anlattığı aşağıdaki dörtlüklerde, fil ve karınca, aslan ve ceylan, karga ile bülbül toplumdaki karşıt insan tipleri ve değerleri simgelemektedir.

Dem-i devran, çarkı zaman değışti,
Bakır kıymet gördü el pazarında.
Namertler türedi meydan değışti,
Karıncı şahlandı fil pazarında.

Aç aslan yem için düşmüş hevese,
Ceylan can hayında, nefes nefese.
Bülbülü koymuşlar demir kafese,
Karga bülbül olmuş gül pazarında. 53

I.2.1.2.4 Gurbet ve Ayrılık

Türk halk şiirlerinde işlenen önemli konulardan biri de gurbettir. 28 yaşında babasının ölümü üzerine ailesinin geçimini üstlenmek üzere memleketi Kars'tan İstanbul'a göç etmek zorunda kalan âşık, ayrı düştüğü memleketini özler.⁸² Âşık Maksut Koca'nın şiirleri arasında da gurbet ve ayrılık konusunun işlendiği örnekler bulunmaktadır.

Bu örneklerden birinde geride bıraktığı köy yaşamının tasvirleri de bulunmaktadır.

Terk eyledim yirmi sekiz yaşında,
Bir sızı var yüreğimin başında,
Hatıram var toprağında, taşında,
O bahtı karayı yaman özledim.

⁸² Koca, Âşık Maksut. *age.* s.5.

Meclisine girip ilham aldığım,
Meydanında bulut kimi dolduğum,
Genç kızların toylarını çaldığım,
Devranlı mereği yaman özledim.

Çamurdan örülen o taş duvarı,
Garavat üstünde yattığım yeri,
Mütekke yastığı, güllü minderi,
İslenen çırayı yaman özledim. 128

“Ana Dizi” isimli şiirinden seçilmiş aşağıdaki dörtlüklerde gurbette olmanın zorluğundan ve hasretinin büyüklüğünden bahseder.

Öyle hatırıma düştü ki yine;
Baba evi, ana dizi, yar eli.
Elin sarayından hoş gelir bana,
Baba evi, ana dizi, yar eli.

Şu diyarı-ı gurbet zor gelir bana,
Kerem’den beterim, Mecnun’dan fena.
Öyle özledim ki hasretim sana,
Baba evi, ana dizi, yar eli. 130

Aşağıdaki dörtlükte görüldüğü üzere sanatçı; anne, baba ve sıra özleminin yanında yalnızca sevgiliye duyulan özlem ile ilgili de şiir söylemiştir.

Maksudum hasretim yar gülüşüne,

Yıllardır özlemim var gülüşüne.

Canımı veririm bir gülüşüne,

Bir gülüşe bir can nedir sevdiğim? 89

Sanatçı'nın gurbet ve ayrılık içerikli şiirlerinin dikkat çekici bir başka özelliği ise, tabiat unsurlarının bu şiirlerde çok yoğun yer alıyor olmasıdır. Tabiat unsurları, sözünü ettiğimiz şiirlerde farklı işlevlerde karşımıza çıkabilmektedir. Doğa başlığı altında değindiğimiz üzere, tabiat unsurlarından bazıları âşık ve geride bıraktıkları arasındaki engelleri oluştururken, bazıları ise âşık ve geride kalanlar arasında haberleşmeyi, selamlaşmayı sağlamaya namzettirler.

I.2.1.2.5 Sosyal Konular

Âşık Maksut Koca'nın şiirlerinin önemli bir kısmında, toplumsal hayatın çeşitli yönleri hakkında eleştiriler ve de toplumsal düzenin korunması, geliştirilmesi amacıyla verilen öğütler karşımıza çıkmaktadır. Sanatçı şiirlerinde toplumsal eleştiriler yapmış, yaşadığı zamanda bireyin sergilediği kötü davranışlardan ve toplumun çeşitli olumsuz eğilimlerinden de şikâyet etmiştir.

Sanatçının hayatındaki dönüm noktalarından birisi olan Kars'tan İstanbul'a göç etmesi ile doğru orantılı olarak göç olgusu sanatçının şiirlerinde değindiği önemli bir toplumsal sorun olarak öne çıkmaktadır. Âşık, "Devlet Baba" şiirinden alınan aşağıdaki dörtlüklerde Güneydoğu ve Doğu Anadolu'dan Batı Anadolu'ya gerçekleşen göçlerin nedenleri üzerinde durmakta ve devlete halkın içinde bulunduğu zor durumdan dert yanmaktadır.

Devlet baba, bana göçme diyorsun,
Ben bu yerden göçmeyim de neyleyim?
Sende yatırım yok, bende takat yok,
Ben bu yerden göçmeyim de neyleyim?
Ya kimim var, derdim kime söyleyim?

Geçim derdi yaktı, kavurdu bizi,
Düşünen yok çaresizi, işsizi,
Beş kardeşe on beş dönüm arazi,
Ben bu yerden göçmeyim de neyleyim?
Ya kimim var, derdim kime söyleyim?

Zaten on ay soğuk geçer havalar,
Yağmur yağmaz, mahsül vermez tarlalar,
Mazlum kaçır, zalim durmaz kovalar,
Ben bu yerden göçmeyim de neyleyim?
Ya kimim var, derdim kime söyleyim? 136

Yolsuzluk, rüşvet ve sosyal adaletsizlik ise sanatçının şiirlerinde üzerinde önemle durduğu diğer konulardandır. Sanatçı aşağıdaki dörtlükteki ironik üslubu ile çağın değişen güç dengelerini, kısa yoldan zengin olma hevesini ve güçlünün zayıfı ezmesini eleştirmektedir.

Sakın dostum hiç kimseyi düşünme,
Çalışmadan devran sürmeyi öğren.
Zalime kedi ol, mazluma aslan.
Arada yükünü sarmayı öğren.

Kelle insanlarla haşır neşir ol.
Fitnelik yap arada söz taşır ol,
Adam kaçır, fidyeye iste, meşhur ol.
Kuvvetli bir çete kurmayı öğren. 140

Şiirlerinde siyasetçileri de hicvetmiş olan Âşık Maksut Koca'nın milletvekili adaylarından yakındığı ve dürüst siyaset çağrısı yaptığı "Adaysın" şiiri bunun güzel bir örneğidir.

Sen de valizini hazırlamışsın,
Ankara'ya tüymeye mi adaysın?
Aday iken şu verdiğin sözlerden,
Seçilince caymaya mı adaysın?
Sesimizi duymaya mı adaysın?

Hani sen de gizli çete kurarak,
El altından rüşvet alıp, vererek,
İhalede köklü vurgun vurarak,
Çıkınına koymaya mı adaysın?
Sesimizi duymaya mı adaysın? 143

Sanatçının zamandan şikâyet ettiği şiirlerindeki bir diğer tema da vefasızlık ve yalancı dostluklardır.

Dost dediğim kollarımı bağıladı,
Can dediğim ciğerimi dağıladı.
Kendirimi en yakınım yağıladı,
Kime gardaş deyim, kimi dost bilim?

Çıkarlar üstüne kurulmuş Pazar,
Oğlun babaya ihaneti var!
Şimdiki dostluklar yalancı bahar.

Kime gardaş deyim, kimi dost bilim? 61

Sanatçı şiirlerinde zamandan şikâyetin yanı sıra fikrindeki ideal toplum düzenini de ifade etmiş, sevgiyi ve barışı öğütleyen şiirler de söylemiştir.

Hayalimde insanlar var, kalbinde kin gütmeyen,
Hayalimde bir toplum var, ayrılık yaratmayan,
Hayalimde bir barış var, yelken aç a cihana,
Bir gelecek düşünürüm toprağa kan katmayan.

Hayalimde insanlar var, sevgisi baş döndüren,
Hayalimde bir müjde var herkesi inandıran,
Hayalimde kitaplar var, tarihi hoş andıran,
Bir gelecek düşünürüm geçmiş i aratmayan.

Hayalimde insanlar var, acı olmaya dili.
Hayalimde kardeşlik var, dünyamızın sembolü,
Hayalimde nesiller var, tertemiz, sevgi dolu,
Bir gelecek düşünürüm, çağları karartmayan.

Hayalimde insanlar var, vicdanları tam ola,
Hayalimde bir Maksut var devranında dem ola,
Hayalimde bir dünya var, her günü bayram ola,
Bir gelecek düşünürüm güneşi hiç batmayan,
Bir gelecek düşünürüm kimseyi ağlatmayan. 35

Âşık Maksut Koca'nın barış çağrısı yaptığı şiirlere paralel olarak Kurtuluş Savaşı, Cumhuriyet'in kuruluşu ve milletimizin kaderini belirleyen bu iki olgunun öncüsü olan Atatürk, sanatçının çeşitli şiirlerinde işlenen konular olmuştur. "Vatanın Sevdası" şiiri bunun en çarpıcı örneklerindendir.

Yetmiş beş yıl önce bu yiğit vatan,
İlanı aşk etti cumhuriyete.
Bu sevda uğrunda kan döküldü kan!
Vatan göğüs gerdi bütün şiddete.
Çünkü sevdalıydı cumhuriyete.

Bu sevdaya kurşun atanlar oldu,
Sinsice pusuya yatanlar oldu,
Bu mukaddes aşkı satanlar oldu,
Vatan dayanmadı bu ihanete,
Açtı kollarını cumhuriyete.

Cumhuriyet dedi: “Sevdin mi beni?”
Dedi: “Ölesiye sevmişim seni.”
“Elçi gönder gelsin” dedi Atanı.
Ata da yüzünü döndü millete,
Elçi gitmek için cumhuriyete.

Ata bir yön çizdi yönler içinde,
Yola düştü kara günler içinde,
Millet yası, vatan kanlar içinde,
Haykırdı, elini uzattı Ata,
Gel” dedi, gelini Cumhuriyet.

17

I.2.2 Âşık Maksut Koca Eserlerinin Müzik Katmanı Özellikleri

I.2.2.1 İcra ve Eser Seçiminde İzlenen Yol

Çalışmamızda Maksut Koca'nın notaya aldığımız eserlerinin tamamı, ulaştığımız ses kayıtlarına dayanmaktadır. Bu ses kayıtları, aşığın piyasada bulunan yaklaşık 18 albümü, çeşitli icra ortamlarındaki sesli ve görüntülü materyaller incelenerek elde edilmiştir.

Çalışmamızda, Koca'nın mahlasını taşıyan eserlerin analizleri yapılmıştır. Âşıkların, daha önceden yaşamış usta âşıkların mahlasları ile şiir söyleyebildikleri bilinmektedir. Fakat çalışmamızda tartışmalı bir durumun oluşmasına fırsat vermemek adına sadece Koca'nın mahlasını taşıyan eserler seçilmiştir.

Bu eserlerden örnekler, makamsal özellikler, usuller, şiirsel tür ve biçim unsurları göz önüne alınıp incelenerek seçilmiş, Koca'nın müzikli icraları üzerine genel değerlendirme yapılmıştır.

I.2.2.2 Notaya Alma Yöntemi

Çalışmamızda yer alan notalar hazırlanırken; değişmez bir müzik metni elde etme amacından ziyade, ele alınan icrayı mümkün olan en iyi şekilde yansıtmaya amacına hizmet edilmeye çalışılmıştır.

Günümüzün yaygın Türk halk müziği eğitimi anlayışı ile paralellik kurulabilmesi amacı ile bütün icralar “la notası” “durak perdesi” kabul edilerek notaya alınmıştır. Ancak farklı makamlardaki icralarda makamın karar perdesi göz önüne alınarak, eser hangi makamda ise o makamın karar perdesine göre notaya alınmıştır.

Hazırladığımız notalarda, günümüzde eğitim kurumlarında kabul gören 17 perdeli dizge esas alınmıştır⁸³. Ayrıca, değiştirme işaretleri Türk halk müziği alanında yaygın olarak kullanıldığı şekilde yazılmıştır. Aşağıdaki tabloda dizge ve değiştirme işaretleri gösterilmektedir:

⁸³ Onur Akdoğu. *Türk Müziğinde Perdeler*. Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları, 1999 (3. Basım), s. 59.

L	La	La	S	D	Do	Do	R	Re	Re	M	F	Fa#	Fa#	S	Sol	Sol	L
A	#2	#	İ	O	#2	#	E	#2	#	İ	A	2		O	#2	#	A
	Sib	Sib			Re	Re		Mi	Mi			Sol	Sol	L	Lab	Lab	
		2			b	b2		b	b2			b	b2			2	

Çalışmamızda, uluslararası nota yazma geleneğinden farklı bir şekilde, eserlerin makamsal dizi özelliklerini daha iyi yansıtmak ve notayı takip kolaylığı sağlamak amacıyla donanım kısımlarında “diyez” ve “bemol” işaretleri bir arada kullanılmıştır.

I.2.2.3 Eser/İcra Analizlerinde Ele Alınan Hususlar

Çalışmamızda yer alan her eser/icra analizinin başında, eserin icrasının hangi albümlerde yer aldığı belirtilmiştir.

Eserlerde usulle makam arasındaki ilişki, farklı makamlarda makamdan kaynaklı inicilik-çıkıcılık özelliği ve ses genişliği farklılıkları, belli bir seyir içerisinde ses sahası ve inicilik-çıkıcılık özellikleri, şiir dörtlüğü ve müzik bölümü arasındaki ilişki, mısra ve müzik cümlesi arasındaki ilişki, eserlerin girişinde varsa aranağmenin eserin içinde yer alıp almadığı ve hece ölçüsü değişiminin ezginin yönüne etkisi gibi başlıklar altında incelenmiştir.

I.2.2.4 Örnek Eser Notaları

CEYLAN

Söz-Müzik: Maksut Koca

Notaya Alan: Ali Hikmet Gökçen

4

Yıl lar ca i zi ni sür dü ğüm cey lan

sür dü ğüm cey lan Sen çe kíp gi dip sen

dağ la rım sen siz dağ la rım sen siz Ge ce ler

rû yam da gör dü ğüm cey lan U ya nır

uy ku dan ağ la rım sen siz U ya nır

uy ku dan ağ la rım sen siz ağ la rım sen

siz Ben se ni

yi tir mez i dim gö züm den Sen si zem

geç mi şem im di ö züm den De yip sen

in ci dim bir tek sö zün den İn ci den

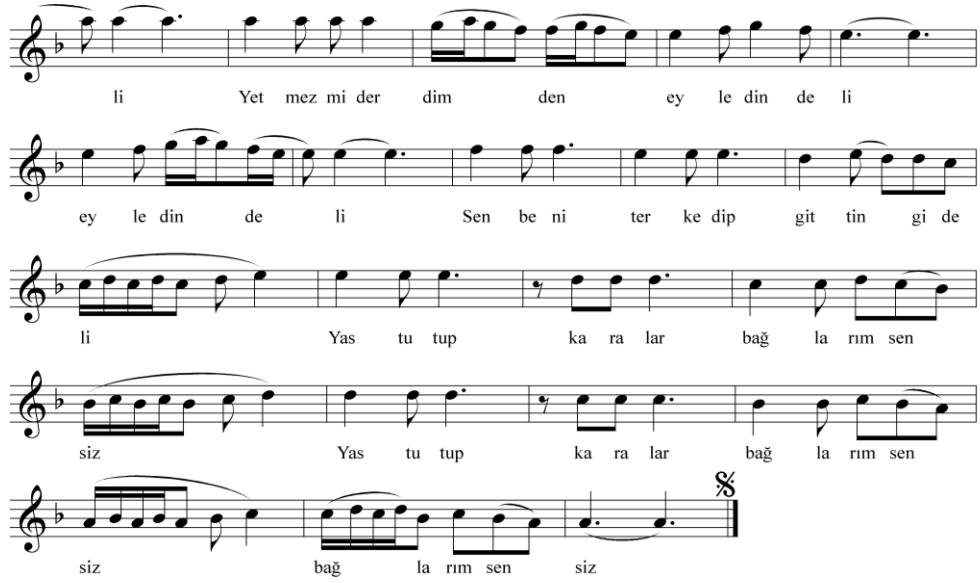
di li mi dağ la rım sen siz Es me se her

ye li ki mi es me yar es me yar men se ni

çok se vi rem küs me yar küs me yar SON

şım da sev da nın ye li sev da nın ye

Mak su dum ba

Âşık Maksut Koca'nın "Ceylan" adlı eseri 2000 yılında İber Müzik etiketiyle çıkan "Seher Rüzgarı Gibi" isimli albümünde yer almaktadır.

- 1- Eser "Kürdi" makamındadır ve 6/8'lik usulde 3+3 kalıbıyla yazılmıştır.
- 2- Yaklaşık bir buçuk sekizli ses genişliğine sahiptir.
- 3- Eserin çalgısal giriş kısmı eser içerisinde nakarat olarak kullanılmıştır.
- 4- Durağın sekizlisi "la", "mi" ve "re" sesleri sırayla güçlendirilmiştir.
- 5- Genel olarak inici bir ezgi karakteri görülmektedir. Eserin söz katmanındaki her dize bir müzik cümlesine denk gelmektedir.
- 6- Toplam üç dörtlükten oluşan sözel metnin 1. ve 3. dörtlüklerine bir müzik bölümü, ikinci dörtlüğe ise eserin sadece nakarat kısmı eşlik etmektedir.
- 7- Ayrıca nakarat kısmına söz katmanında yer almayan "Esme seher yeli kimi esme yar", "Men seni çok sevirem küsme yar" dizeleri eklenmiştir.

ÇATMA KAŞLARINI

Söz-Müzik: Maksut Koca

Notaya Alan: Ali Hikmet Gökçen

(Saz)

Çat ma kaş la rı nı kur ban ol du ğum ti ley li ley li (saz)
De dim gel be nim len kes me soh be ti
Â şık la rın gön lü tül den in ce dir ti
Ger çek se ven ve rir yağ mur kıy ce me ti
ley li ley li (saz) Ye min ol sun se ni se ven
Sen le o lan sev ğim po lat
yū re ğim di ley li ley li (saz) Kar dan te miz
tan kal dı Gü neş ten par
i pek tel den in ce dir ley li ley li in ce dir
lah tır gül den
1. 2. ley li ley li in ce dir ley li ley li (saz)

Maksut'um der ister lay eyle beni
İster kerem gibi kül eyle beni
İster öldür ister kul eyle beni
Sana karşı boynum kıldan incedir

Âşık Maksut Koca'nın "Çatma Kaşlarını" adlı eseri 2006 yılında İber Müzik etiketiyle çıkan "Sazım Ağlar" isimli albümünde yer almaktadır.

- 1- Eser Uşşak makamındadır ve 5/8'lik usulde 2+3 kalıbıyla yazılmıştır.
- 2- Eser " la-re" dörtlü ezgi aralığında seyretmektedir.
- 3- Eser içerisinde inici veya çıkıcı bir ezgi akışı belirgin olarak görülmemektedir.
- 4- "Re", "Si" ve "La" sesleri eserin hem çalgısal hem de sözel kısmında güçlendirilmiştir.
- 5- Eserin söz katmanının tamamı aynı zamanda çalgısal giriş kısmı olarak kullanılmıştır.
- 6- Eserin söz katmanında yer almayan "Leyli Leyli" katma sözü kullanılmıştır. Bu kullanım her dizeye denk gelen müzik cümlesinin sonuna eklenerek yapılmıştır.
- 7- Eserin toplam üç dörtlükten oluşan söz katmanının her bir dörtlüğüne aynı müzik bölümü tekrarlanarak eşlik etmektedir.

GÜNLERİM

Söz-Müzik: Maksut Koca

Notaya Alan: Ali Hikmet Gökçen

(Saz)

Sî zi ha tır la rım sî zi

ağ la rım vay va yi (saz)

Sı ra dağ la rın da ka lan gün le rim vay va yi

(saz) Ye şil yay la la rın yam maç

la rın da vay va yi (saz)

Ku zu ya yıp ka val ça lan gün le rim gün le rim

ah de li do lu gün le rim gün le rim vay

gün le rim vay (Saz

O nü çün de yol la rı mı

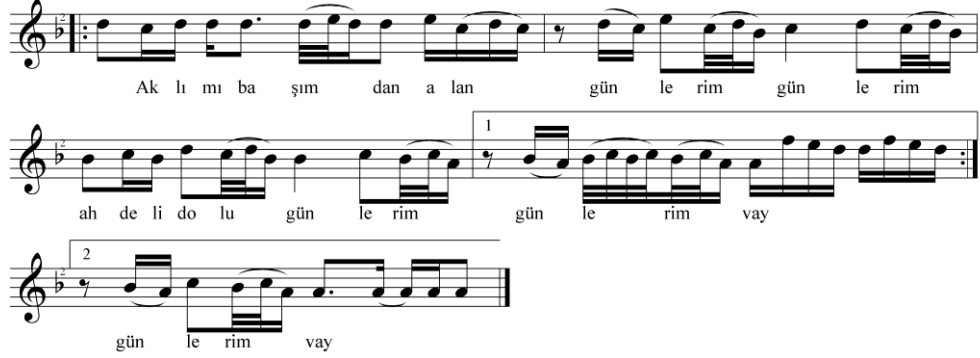
şaş şı rıp vay va yi (saz

On dör dün de kar lı dağ lar aş şı rıp vay va yi

(saz On be şin de bir sev da ya

düş şü rüp vay va yi (saz

-3-

Maksut' um ömrümü içip gittiniz
Bağrım da yaralar açıp gittiniz
Yaşanmamış gibi çekip gittiniz
Sırlarıma sırdaş olan günlerim

Âşık Maksut Koca'nın "Günlerim" adlı eseri 2000 yılında İber Müzik etiketiyle çıkan "Seher Rüzgarı Gibi" isimli albümünde yer almaktadır.

- 1- Eser "Hüseyni" makamında, 4/4'lük usulde yazılmıştır.
- 2- "La-Sol altılı ezgi aralığında seyreden eser de belirgin bir inici veya çıkıcı ezgi akışı görülmemektedir.
- 3- "La" ve "Mi" sesleri eser içerisinde güçlendirilmiştir.
- 4- Eserin çalgısal kısmı aynı zamanda nakarat kısmında kullanılan sözlere eşlik etmektedir.
- 5- Eserin söz katmanında yer almayan ve nakarat kısmı hariç her müzik cümlesinin sonuna eklenen "Vay Vay" katma sözü kullanılmıştır.
- 6- Her mısra bir müzik cümlesine eşlik etmektedir.
- 7- Her dörtlük bir söz kısmına eşlik etmektedir.

HEP BANA RAP BANA

Söz-Müzik: Maksut Koca

Notaya Alan: Ali Hikmet Gökçen

(Saz)

Bu dün ya yı ya kıp yı kıp ka vu ran za lim
Dün ya nın şah da ma rın da gö zün var se nin

Hep ba na rab ba na hep ba na rab ba na o lur mu söy le
Kan li rab be şik ler de rab par mak i zin var se nin

Yer yü zü nü kan gö lü ne çe vi ren za lim
Geç mi şi ka ran lık kir li ma zin var se nin

Hep ba na rab ba na hep ba na rab ba na o lur mu söy le

Bu na dev ri a lem der ler git mez ki böy le git mez ki böy le

Maksut' um der çoğusunu eyledin sürgün

Kan ile beslendin zalim kan ile her gün

Uyanır dünya hakları şahlanır bir gün

Hep bana rap bana hep bana rap bana olurmu böyle

Buna devri alem derler gitmez ki böyle

Âşık Maksut Koca'nın "Hep Bana Rap Bana" adlı eseri 2003 yılında İber Müzik etiketiyle çıkan "Dağlara Baş İndirmedim" isimli albümünde yer almaktadır.

- 1- Eser "Uşşak" makamında, 4/4'lük usulde yazılmıştır.
- 2- "La-Re" dörtlü ezgi aralığında seyreden eser de belirgin bir inici veya çıkıcı ezgi akışı görülmemektedir.
- 3- "La" ve "Do" sesleri eser içerisinde güçlendirilmiştir.
- 4- Eserin çalgısal kısmı aynı zamanda söz kısmının tamamına eşlik etmektedir.
- 5- Beşli mısra sayısı bulunan söz katmanının her kıtasının 2. ve 4. mısralarına, "Olur mu Söyle" sözleri eklenerek diğer müzik cümleleri gibi, eşlik ettikleri müzik cümleleriyle uyumlu hale getirilmiştir.
- 6- Her beşli bir söz kısmına eşlik etmektedir.
- 7- Her mısra bir müzik cümlesine eşlik etmektedir.

ULU SANIR

Söz-Müzik: Maksut Koca

Notaya Alan: Ali Hikmet Gökçen

♩

Nok san do ğar do ğuş tan
kuş be yin li kuş a dam e ğ ri gö rür do ğ ru yu
gö nül gö zü şaş a dam gö nül gö zü şaş a dam
u lu sa nır ken di ni A li sa nır ken di ni
Ve li sa nır ken di ni ka ra ca hil boş a dam

Oturur bir masaya
Secde eder kasaya
Hasım olur Musa' ya
Firavuna eş adam

Maksut' umu güldürmez
Düşkünleri kaldırmaz
Dünya yansa aldırılmaz
Kalbi demir taş adam

Âşık Maksut Koca'nın "Ulu Sanır" adlı eseri 2003 yılında İber Müzik etiketiyle çıkan "Dağlara Baş İndirmedim" isimli albümünde yer almaktadır.

1. Eser "Hüseyni" makamında, 9/8'lik usulde, 2+2+2+3 kalıbıyla yazılmıştır.
2. "La-Mi" beşli ezgi aralığında seyreden eser de belirgin bir inici veya çıkıcı ezgi akışı görülmemektedir.
3. "La", Re ve Mi sesleri eser içerisinde güçlendirilmiştir.
4. Eserin çalgısal kısmı aynı zamanda söz kısmındaki nakarat kısmına eşlik etmektedir.
5. Söz katmanındaki her iki dörtlük, bir söz kısmına eşlik etmektedir.
6. Her mısra bir müzik cümlesine eşlik etmektedir.

HIDO

Söz-Müzik: Maksut Koca

Notaya Alan: Ali Hikmet Gökçen

1

2

1

2

Vay hı do za lım hı do

dün ya yı ka na sal dın

dün ya yı ka na sal dın

fe sat lı ğın müh rü nü

de den den mi dev ral dın

de den den mi dev ral dın

de den git sin de ri ne

geç de de nin ye ri ne

sal kö yü bir bi ri ne

ka rış tır hı do ka rış tır

ka rış tır hı do ka rış tır

Mercimeğin taşısın
Kör çıbanın başısın
Dünyanın sahtekârı
Şeytanın kardeşisin

Taş dibinde yatarsın
Ortalığı katarsın
Zalime kuyruk sallar
Mazluma taş atarsın

Evleri yıkan hıdo
Her yerden çıkan hıdo
Can yakıp kan döktürüp
Zevk alıp bakan hıdo

Maksut' um der kaşarsın
Doğru yolu şaşarsın
Kazdığın kuyulara
Bir gün kendin düşersin

Âşık Maksut Koca'nın "Hıdo" adlı eseri 2006 yılında İber Müzik etiketiyle çıkan "Sazım Ağlar" isimli albümünde yer almaktadır.

- 1- Eser "Uşşak" makamında ve 6/8'lik usulde 3+3 kalıbıyla yazılmıştır.
- 2- Eser "La-Mi" beşli ezgi aralığında seyretmektedir.
- 3- Eser içerisinde inici veya çıkıcı bir ezgi akışı belirgin olarak görülmemektedir.
- 4- "Re", "Do" ve "La" sesleri eserin hem saz hem de söz kısmında güçlendirilmiştir.
- 5- Eserin çalgısal kısmı, aynı zamanda söz kısmının girişinde ve nakarat kısmında kullanılmıştır.
- 6- Beş dörtlükten oluşan eserin her dörtlüğünden sonra altı mısradan oluşan bir söz grubu okunmaktadır.
- 7- Her iki mısra bir müzik cümlesine eşlik etmektedir.
- 8- Her dörtlük bir söz kısmına eşlik etmektedir.

KARS'IMIZIN MARALI

Söz-Müzik: Maksut Koca

Notaya Alan: Ali Hikmet Gökçen

§

The musical score is written in 6/8 time, indicated by the '§' symbol. It consists of two systems of staves. The first system has six staves of instrumental music. The second system has four staves of vocal music with lyrics in Turkish. The lyrics are: 'Söy le gö rüm ha ra lı san ha ra lı yü re gin nen ya ra lı san ya ra lı Kar sı mı zın ma ra lı san'. The score includes various musical notations such as notes, rests, and repeat signs.

Söy le gö rüm ha ra lı san

ha ra lı yü re gin nen

ya ra lı san ya ra lı

Kar sı mı zın ma ra lı san

-2-

ma ra lı Kar sı mı zın
ma ra lı san ma ra lı
ga şı gö zü ga ra gö zel
ay gö zel ey le der de
ça re gö zel ay gö zel

Arpaçay'ın dağlarının karısan
Akyaka'nın bahçesisen barışan
Ardahan'ın çiçeğinde arısan
Çıldır'ımın servetisen varısan
İğdır'ımın ayvasısan narısan
Kaşı gözü kara gözel ay gözel
Eyle derde çare gözel ay gözel

Maksut' um der kaşı gözü yaralı
Yar sen misin Kağızman' ın hilali
Sarıkamışlı Digorlusan Göleli
Kaşı gözü kara gözel ay gözel
Eyle derde çare gözel ay gözel

Âşık Maksut Koca'nın "Kars'ımızın Maralısın" adlı eseri 2006 yılında İber Müzik etiketiyle çıkan "Sazım Ağlar" isimli albümünde yer almaktadır.

- 1- Eser "Kürdi" makamında ve 6/8'lik usulde, 3+3 kalıbıyla yazılmıştır.
- 2- Eser " Sol-Fa" yedili ezgi aralığında seyretmektedir.
- 3- Eser içerisinde inici veya çıkıcı bir ezgi akışı belirgin olarak görülmemektedir.
- 4- "Re" , "La" ve "Do" sesleri eserin hem saz hem de söz kısmında güçlendirilmiştir.
- 5- Eserin saz kısmı, aynı zamanda saz kısmını giriş girişinde ve nakarat kısmında kullanılmıştır.
- 6- Eserin sözel metni beş mısradan meydana gelen üç kıtadan oluşmaktadır. Ancak üçüncü kıta okunmamıştır.
- 7- Her mısra bir müzik cümlesine eşlik etmektedir.
- 8- Her beşli bir müzik bölümüne eşlik etmektedir.

MEHMET EMMİ

Söz-Müzik: Maksut Koca

Notaya Alan: Ali Hikmet Gökçen

1

2

-2-

Mem me dem mi

de vir ya man de ğış ti SAZ

in san lar da ga rip ga rip hu yol du

mem med em mi SAZ SAZ

-2-

-2-

an la ma dım ne dü men dir ne iş tir

-2-

.... SAZ

ye tim yok sul

hak kı yi yen va yol du

-2- mem me dem mi vay yol du

mem me dem mi va yol du vay

Tam bozuldu bu hayatın dengesi
Yağ bağladı vurguncunun ensesi
Kimisinin zindan oldu dünyası
Kimileri kısa yoldan bey oldu

Maksut'um der yollar eğri göz şaşı
Menfaate döndü her işin başı
Dost dostunu satar gardaş gardaşı
Sen bu devri görmediğin ey oldu

Âşık Maksut Koca'nın "Mehmet Emmi" adlı eseri 2000 yılında İber Müzik etiketiyle çıkan "Seher Rüzgarı Gibi" isimli albümünde yer almaktadır.

- 1- Eser "Hüseyni" makamında ve 6/8'lik usulünde 3+3 usul kalıbıyla yazılmıştır.
- 2- Eser " La-Fa" altılı ezgi aralığında seyretmektedir.
- 3- Eser içerisinde inici veya çıkıcı bir ezgi akışı belirgin olarak görülmemektedir.
- 4- "La" ve "Mi" sesleri güçlendirilmiştir.
- 5- Eserin çalgısal kısmı, aynı zamanda nakarat kısmında kullanılmıştır.
- 6- Her mısra bir müzik cümlesine eşlik etmektedir.
- 7- Her beşli bir söz kısmına eşlik etmektedir.

VER YESİN

Söz-Müzik: Maksut Koca

Notaya Alan: Ali Hikmet Gökçen

Sen hi cu yan
ma be ga fil öm rü bo şa
ver ye sin kar şı gel me

e fen di ne am man ha şa

ver ye sin SAZ

.... SAZ

.... SAZ

Sen ne bi lir

sin ha ya tın zev ki ni se

fa sı nı tü yü mah mer

boy nu ka lın kar nı şı şe

ver ye sin sen hi çu yan

ma be ga fil öm rü bo şa ver ye sin

Yoksula tenezzül etme dahi olsa da eğer

Vur başını kır belini getir tuşa ver yesin

Güçlünün elbet adı var deli olsa da değer

Öp elini vur sırtına çıkar başa ver yesin

Sen hiç uyanma be gafil ömrü boşa ver yesin

Şimdi devran senden yana ey kan emen can yakan
Çevrendeki aklı fikri kokuşmuş ver yesin
Gün gelir çember daralır bulunmaz aklı noksan
Aslanı aslana boğdur yemi kuşa ver yesin
Sen hiç uyanma be gafil ömrü boşa ver yesin

Maksut' um der sadaka ve servetinin ucundan
Uyuyanı uyandırma uyanmışa ver yesin
Ödleğe kahramanım de ver eline silahı
Cahil gözü kara olur eyle maşa ver yesin
Sen hiç uyanma be gafil ömrü boşa ver yesin

Âşık Maksut Koca'nın "Ver Yesin" adlı eseri 2006 yılında İber Müzik etiketiyle çıkan "Sazım Ağlar" isimli albümünde yer almaktadır.

- 1- Eser "Karcığar" makamında ve 7/8'lik usulde 3+ 2+2 kalıbıyla yazılmıştır.
- 2- Eser " La-Sol" yedili ezgi aralığında seyretmektedir.
- 3- Eser içerisinde çıkıcı bir ezgi akışı belirgin olarak görülmektedir.
- 4- "Si" ve "Re" sesleri eserin hem saz hem de söz kısmında güçlendirilmiştir.
- 5- Eserin çalgısal kısmı, aynı zamanda söz kısmına da kullanılmıştır.
- 6- Eserin söz katmanı beşli mısralardan oluşan 4 kıtadan oluşmaktadır.
- 7- Her mısra bir müzik cümlesine eşlik etmektedir.
- 8- Her beşli mısra grubu bir söz kısmına eşlik etmektedir.

GARİP YOLCU

Söz-Müzik: Maksut KOCA

Notaya alan: Ali Hikmet GÖKÇEN

Ah ga rip bir yol cu yum dur suz du

rak siz dert li ge çer a yım

yılım gur bet te ay rı lık en kes kin

kılıç tan fark sız doğra nı rım

di lim di lim gur bet te

Tutuşmuşum dumanım yok yanarım
Gözyaşım sel iki gözü pınarım
Yaprakları hasret açan çınarım
Köküm memlekette dalım gurbette

Sılda bülbüller ötüyor şimdi
Memleket gözümde tütüyor şimdi
Sanma Maksut rahat yatıyor şimdi
Zulüm çekiyorum zulüm gurbette

Âşık Maksut Koca'nın "Garip Yolcu" adlı eseri 2003 yılında İber Müzik etiketiyle çıkan "Dağlara Baş İndirmedim" isimli albümünde yer almaktadır.

- 1- Eser "Uşşak" makamında ve serbest ölçülü bir usul kalıbıyla yazılmıştır.
- 2- Eser " Si-Mi" beşli ezgi aralığında seyretmektedir.
- 3- Eser içerisinde çıkıcı veya inici bir ezgi akışı belirgin olarak görülmemektedir.
- 4- "Re", "Do" ve "Si" sesleri güçlendirilmiştir.
- 5- Eserin sözel katmanı üç dörtlükten oluşmaktadır
- 6- Her mısra bir müzik cümlesine eşlik etmektedir.
- 7- Her dörtlük bir söz kısmına eşlik etmektedir.

I.2.2.5 Genel Değerlendirme

Genel bir değerlendirme yapmamız gerekirse; Âşık Maksut Koca'nın yukarıda notaya alıp, incelediğimiz eserlerini makamsal çeşitliliği de göz önüne alarak seçtiğimizden daha önce bahsetmiştik. Bu eserler “Hüseyni”, “Uşşak”, “Kürdi” ve “Karcıgar” makamlarından oluşmaktadır. Fakat bu makamsal eserlerin birçoğu, Türk sanat müziğinin gelenekselleşmiş makam tariflerini tam olarak karşılamamaktadır. Güçlüler, seyir özellikleri ve bazı eserlerdeki durak seslerindeki farklılıklar bu ayrımı bizlere göstermektedir.

Aşığın notaya aldığımız ve incelediğimiz eserleri, usul çeşitliliği göz önüne alınarak seçilmiştir. Koca'nın notaya aldığımız örnek eserlerini, usullerine göre iki gruba ayırmak mümkündür. Bu gruplardan biri “usule bağlı eserler”, diğeri ise “serbest usullü” eserlerdir. Örnek eserler arasında “ serbest usullü” grubuna giren “Garip Yolcu” isimli eser bulunmaktadır. “Usule bağlı eserler” grubunda ise usul çeşitliliği dikkat çekmektedir. Bunlar; 2/4'lük, 4/4'lük, 5/8'lik, 6/8'lik, 7/8'lik, 9/8'lik, 12/8'lik şeklindedir.

Bunun yanı Koca'nın notaya aldığımız eserlerinde ve dinlediğimiz diğer eserlerde kendi içerisinde ritimsel olarak değişiklik gösteren ya da usuldeki düzüm sırasının farklılaştığı bir eser saptanmamıştır.

Aşığın makamsal ve ritimsel anlamda çeşitlilik gösteren incelediğimiz bu eserleri söz katmanındaki türler bakımından farklılıklar göstermemektedir.

II. BÖLÜM

ÂŞIK NEVRUZ ÂLİ ÇİÇEK

II.1 Âşık Nevruz Âli Çiçek'in Hayatı

Nevruz Ali Çiçek 1955 yılında Kars ilinin Arpaçay ilçesine bağlı eski ismi Başyöregel, yeni ismi Çetindurak olan köyde dünyaya gelmiştir. Dedelerinin aslen Gürcistan'ın Fahralı köyünden geldiklerini ve Fahralı köyünde ailesinin Beydilli ismiyle bilindiğini söylemektedir. Aile ilk olarak Kars ilinin Arpaçay ilçesine bağlı Dalaver köyüne göç eder. Bu köyde bir müddet kaldıktan sonra Çiçek'in doğum yeri olan Çetin Durak köyüne göç ederler. Dedelerinden biri maden işinde çalıştığı için bu köyde kendilerine maden kıran lakabı verilmiştir. Ailesine “Soyisim Kanunu” ndan sonra Çiçek soy ismi verilmiştir. Babası Aydın Çiçek Dalaver köyünde dünyaya gelir. 10 yaşında Çetindurak köyüne göç ederler. Burada Selvinaz Hanımla evlenir. Selvinaz Hanım Arpaçay ilçesinin Demirkent köyündendir. Her ikisi de ilkokul mezunudur. Daha sonra Aydın Bey yine yakın köylerden biri olan Pürveli köyünden ikinci eşi Hasret hanımla evlenmiştir.

Aydın Beyin ilk eşi Selvinaz hanımdan, bir kız üç erkek, ikinci eşi Hasret hanımdan iki kız üç erkek olmak üzere toplam dokuz çocuğu olur. Bunlar sırasıyla Nevruz Ali, Ayfer, Abbas, Haydar, Sait, Yusuf, Günay, Sunay ve Erdal Çiçek kardeşlerdir. Baba Aydın Çiçek uzun süre hayvan tüccarlığı yaptıktan sonra köyde büyük bir bakkal dükkânı açar ve uzun yıllar işletmeciliğini yapar. Ailenin işleri bir süre sonra kötüye gider ve bütün varlığını kaybeden aile, 1970 yılında İzmir'e göç etmek zorunda kalır. Aileden ilk göç eden Nevruz Ali Çiçek, daha sonra anne ve babasıyla birlikte bütün aileyi yanına almıştır. İlkokulu Kars'ta bitiren Nevruz Ali Çiçek, İzmir'e geldikten sonra okula devam etmemiştir. Çalışma hayatına atılan Çiçek ilk önce beş ay kadar bir lokantada çalışır. Bir süre sonra lokantayı bırakır ve karo taşı imalatında çalışmaya başlar. Burada yaklaşık üç yıl kadar çalışır.

1975 yılında askere giden Nevruz Ali Çiçek acemi eğitimini Sivas Temeltepe’de bitirdikten sonra Erzincan 3.Ordu’ ya usta birliğine gönderilir. Burada bando bölümünde trompet çalar. Daha sonra askerlik hizmetini Muş ili 30. Piyade Alayı’nda tamamlar.

1978 yılında askerlik dönüşünde Birsal Hanım ile evlenir. Bu evliliğinden iki kız bir erkek çocuğu olur. 1989 yılında Birsal Hanım ile boşanır. Daha sonra 1992 yılında Şükran Hanım ile evlenir ve Şükran Hanım’dan bir erkek çocuğu olur.

Âşık bu süre zarfında geçimini çeşitli hemşeri dernekleri ve kahvehanelerde âşıklık yaparak sağlar. Doksanlı yıllarda 2 yıl kadar tekstil dükkânı işletir. Daha sonra tekstil işini de bırakarak 1994-97 yılları arasında kahvehane çalıştırır. 1999 yılında tekrar bir kahvehane açar ve bir yıl çalıştırır. Bu arada âşıklık yapmaya devam eder. 2007 yılında Kazakistan’a bir inşaat firmasında depo görevlisi olarak çalışmak üzere gider ve beş ay burada çalışır. Dönüşte tekrar âşıklık yapmaya devam eder.

II.2 Âşık Nevruz Âli Çiçek’in Sanatı

Rüyada bade içme olayına inandığını belirten Nevruz Ali Çiçek saz çalmaya başladığı yıllarda kendisinin de bu tür bir rüya gördüğünü söylemektedir. Gördüğü rüyada aksakallı bir pirin tepsi içinde bir fincanda bade sunduğunu söyleyen Çiçek, bu sırada yan odada Âşık Murat Çobanoğlu ve Âşık Şeref Taşlıova’nın atıştığını duyduğunu, onları dinlemek üzere yan odaya geçtiğini döndüğünde ise pirin onu bekleyip gittiğini söylemektedir.

İzmir’e gelmeden önce Kars’taki köy düğün ve âşık kahvelerinde çeşitli âşıkları ilgiyle izleyen Çiçek, kendince heveslenip şiirler yazmaya başlamıştır. Bu âşıklar; Âşık Murat Çobanoğlu, Âşık Mevlüt İhsânî ve aynı zaman da akrabası olan Âşık İlhami Demir gibi ünlü âşıklardır.

Saz çalmaya İzmir’e geldikten sonra babasının bit pazarından 25 liraya aldığı sazla başlamıştır. Çiçek saz çalmaya ve şiir söylemeye, Kars’tan İzmir’e göç etmeleriyle başlayan sürecin ve dar bir çevrede yaşamasının ittiğini söylemektedir.

Çiçek İzmir’e göç ettikten birkaç yıl sonra Âşık Ali Rıza Ezgi de İzmir’e göç eder ve aynı mahallede otururlar. Yavaş yavaş kasetlerden ve plaklardan dinlediği türkülerini çalmaya başlayan Çiçek komşusu Ali Rıza Ezgi’nin yanına gidip gelmeye

başlamıştır. 1973 yılında Ali Rıza Ezgi'nin yanında çıraklık yapmaya başlayan Çiçek Âşık şiiri tarzında kendini geliştirmek için, Türk Halk Edebiyatı'nın çeşitli kaynaklarını okuyup, incelemeye başlar. Bu süreç askerlik hizmeti başlayana kadar bu şekilde devam etmiştir. Askerlik hizmetini bitirdikten sonra ustası Âşık Ali Rıza Ezgi ile birlikte halk arasında çalıp söylemeye başlar ve bu süreç kesintisiz beş yıl devam eder.

1982 yılında ustası Âşık Ali Rıza Ezgi kendisine Konya Âşıklar Bayramı etkinliğinden gelen davetten bahseder ve onun da kendisiyle birlikte gelmesini ister. Çiçek davetin kendisine gelmediğini söyleyerek en başta bu teklifi kabul etmez. Ancak ustası oraya gittikten sonra etkinlik komitesinin küçük bir sınav yaparak davetsiz gelen âşıkların etkinliğe dahil olmalarını sağladıklarını söyler. Bunun üzerine Çiçek Konya'ya gitmeyi kabul eder. Konya'ya gittikten sonra etkinlik komitesi kendisini ismini hatırlamadığı Adanalı bir âşık ile atışma yaptıırarak bir sınava tabi tutar. Sınavı başarıyla geçer ve etkinliğe katılmaya hak kazanır. Katıldığı bu ilk etkinliği ödöl ile taçlandırır ve bu ödöl âşıklığa olan bağlılığını kuvvetlendirir. Daha sonra Konya Âşıklar Bayramı'na sık sık katılır.

Doksanlı yılların başına kadar İzmir içerisinde özellikle Karşıların Erzurumluların ve doğu kökenli vatandaşların yaşadığı mahallelerde ki kahvehane ve hemşeri derneklerinde sık sık programlar yapmaya devam eder. Aynı zamanda Bursa, İstanbul, Erzurum, Eskişehir, Kars gibi şehirlerdeki festival ve özel davetlerde programlar yapar. Daha sonra Ege Üniversitesi, Selçuk Üniversitesi, Kafkas Üniversitesi, Sakarya Üniversitesindeki seminer, panel ve öğrenci etkinliklerinde âşıklık geleneğiyle ilgili bilgilendirme amaçlı sunumlar yapmıştır. Ayrıca TRT1, TRT2, TRT-İNT, TGRT, Ulusal Kanal, İzmir TV, Yıldız TV gibi bazı televizyon kanallarında Âşıklık geleneğinin işlendiği programlara katılmıştır.

1997 yılında İzmirli birçok Âşık ile birlikte İzmir Âşıklar Derneği'ni kurar ve iki yıl bu derneğin başkanlığını yürütür. Dernek daha sonra maddi imkânsızlıklar ve ilgisizlik sebebiyle kapanır. Bunun üstüne Çiçek, ustası ve arkadaşı Ali Rıza Ezgi ile beraber bir albüm çalışması yapmaya karar verir. Albümde yer alacak eserleri stüdyoda kayıt altına almalarına rağmen maddi imkânsızlıklar dolayısıyla albümü çıkartamazlar. Bu kayıtları kendi imkanlarıyla çoğaltarak gittikleri kahvehane toplantıları, dernek

geceleri ve festivallerde satmaya çalışırlar. 2006 yılında Kars'ta düzenlenen yarışmada “Memleket Havaları” dalında ikincilik kazanmıştır.

Nevruz Ali Çiçek 8 ve 11 heceli koşma şeklindeki şiirlerinin yanı sıra, tecnis, sicilleme tarzında ve satranç, vezn-i aher gibi âşık tarzı şiirlerde kullanılan aruzlu şekillerde örnekler vermiştir. Ayrıca Çiçek sicilleme dışında kalan şiirlerinde de 4 den daha fazla dizeden oluşan bentlere yer vermiştir. “Hüseyin ve Senem”, “Ahmet Bey ile Hidayet Sultan”, “Van Hükümdarı Alkan Hükümdar”, “Kozanoğlu Şeyhi Senan” adlı halk hikâyelerini ve Köroğlu kollarından bazılarını bildiğini ve anlattığını ifade etmektedir. Çiçek'in Ayhan Aslan adında bir çırağı olmuş, bu usta-çırak ilişkisi 5-6 yıl kadar devam etmiştir.

II.2.1 Âşık Nevruz Âli Çiçek Şiirleri

II.2.1.1 Âşık Nevruz Âli Çiçek Şiirlerinin Şekil ve Yapı Özellikleri

Âşık tarzı şiirler, heceli nazım şekilleri ve aruzlu nazım şekilleri olmak üzere, genellikle iki ana başlık altında ele alınmaktadır.

Türk dilinin yapısından doğduğu düşünülen hece ölçüsü, Türk halk şiirinin esas ölçüsü olarak kabul edilirken, aruzlu şekillerin de âşıklar tarafından kullanılması onların klasik şiirden etkilenmiş olmalarına bağlanmaktadır. Mehmet Aça, klasik şiire ve divan edebiyatına gördükleri medrese eğitimi veya içinde bulundukları tarikatlar kanalıyla yaklaşan âşıkların, yaygın olarak kullanılan divan, selis, semai, kalenderî, satranç, vezn-i âher gibi aruzlu şekillerin dışında kalan kimi nazım şekillerini de denediklerini belirtmektedir.⁸⁴ Diğer taraftan, Hikmet Dizdaroğlu'nun işaret ettiği üzere, okur-yazar âşıkların yanı sıra ümmî âşıkların da aruzlu şiirler söyleyebilmeleri ise ilginç bir durumdur.⁸⁵ Ahmet Talat Onay ve Dizdaroğlu, aruzun âşıklar tarafından yeterince bilinmediğine dikkat çekmiş, bazı âşıkların aruz kalıplarına uygun düşen şiirler

⁸⁴ Mehmet Aça. “Halk Şiirinde Tür ve Şekil.” *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları, 2004. ss. 297-298.

⁸⁵ Hikmet Dizdaroğlu. *Halk Şiirinde Türler*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1969. s. 122.

söyleyebilmelerinin ise, kulak dolgunluğu ve bu şiirlere eşlik eden hususî besteler sayesinde mümkün olduğunu belirtmişlerdir.⁸⁶

Âşık Nevruz Ali Çiçek şiirlerinin büyük kısmını hece ölçüsüne bağlı olarak söylemiştir. Mani, Koşma, Divan, Tecnis, Sicilleme, Muhammes, Semai şeklinde sıralayabiliriz. Ancak azda olsa aruz veznine öykünerek söylemiş olduğu şiirleri de bulunmaktadır. Bunlar iki adet “Satranç”, bir adet “Semai” örnekleridir. Çiçek’in şiirlerinde dikkati çeken bir diğer özellik ise, 5 adet şiiri dışında şiirlerin büyük bir kısmında nazım biriminin dörtlük olmasıdır. Bunların iki tanesi beşli bent, bir tanesi sekizli, bir tanesi onlu, bir tanesi de on ikili bent şeklindedir. Çiçek’in şiirlerinde dörtlüğün birim olarak çoğunlukta olmasının, Türk halk şiirinin genelinde görülen oluşumdan farklı değildir. Arap ve Acem edebiyatlarında en küçük parçanın, yani birimin beyit olduğunu belirten Fuad Köprülü, Türk halk edebiyatının mani, koşma, destan gibi orijinal şekillerinde, nazım birimi olarak dörtlüklerin görüldüğüne işaret etmektedir.⁸⁷ Her ne kadar Türk şiirinin nazım biriminin dize ya da beyit olduğunu öne süren bazı araştırmacılar olmuşsa da, Köprülü’nün, dörtlüğün Türk şiirinin nazım birimi olduğu şeklindeki görüşü birçok çevrede benimsenerek yaygınlık kazanmıştır.

Halk şiiri örneklerinin, mani ve koşma ana şekillerine bağlı olarak yaratıldıkları araştırmacılar tarafından genel bir kabul görmektedir. Bu görüşe katılan araştırmacılardan Hikmet İlaydın, halk şiirinde türlerin aynı zamanda şekil adları olarak da kullanıldığını, aslında sadece mani ve koşma şekillerinin bulunduğunu ve türkü, semaî, destan, varsağı, ilâhi, nefes gibi diğer türlerin bu iki şeklin türevleri olduğunu belirtmektedir.⁸⁸

Çiçek’in şiirleri ağırlıklı olarak koşma şeklinin özelliklerini göstermektedir. Koşma şekline uygun olan bu şiirlerin bir bölümü sekiz, bir bölümü ise on birli hece ölçüsü ile söylenmiştir. Sekiz heceli şiirlerinin bazıları, halk şiirinde koşma ile aynı şekilsel yapıya sahip, içerik özelliği “Güzelleme” olan “ Semai” olarak da değerlendirilebilir. Ayrıca bir adet “Mani” örneği de şiirlerinin arasında bulunmaktadır.

⁸⁶ Ahmet Talat (Onay). *Türk Şiirlerinin Vezni*. İstanbul: Ahmet İhsan Matbaası, 1933. ss. 224; Hikmet Dizdaroğlu. *age*. s. 123.

⁸⁷ M. Fuad Köprülü. *Türk Edebiyatı Tarihi*. Ankara: Akçağ Yayınları, 5. Baskı, 2003. S. 104.

⁸⁸ Hikmet İlaydın. *Türk Edebiyatında Nazım*. İstanbul: 1951 (2. Basım). s. 74.

Âşık edebiyatında önemli yeri “Divan” veznine öykünerek yazdığı on adet “Divan” örneği, aşıklar arasında “Cığalı Tecnis” diye isimlendirilen bir adet “Yedekli Tecnis” te ve bir adet “Tecnis” örneği bulunmaktadır.

Çiçek’in koşma şekline bağlı elimizdeki şiirleri, hacim bakımından üç ile on dört dörtlük arasındaki örneklerdir. Bu yargıyı ortaya koyarken, hacmi ve anlatım özellikleri sebebiyle destan başlığı altında toplanabilecek, fakat şekil olarak koşma şekline dayanan şiirler de göz önüne alınmıştır.

Çiçek’in şiirlerinin şekli konusunda üzerinde durulabilecek bir diğer husus, aşkın kavuşmak özelliği taşıyan iki şiirinin bulunmasıdır. Bunlar 99 ve 103 numaralı şiir örnekleridir.

Âşık tarzı şiirlerde ağırlıklı olarak hece vezninin kullanıldığını, Âşık Nevruz Ali Çiçek’in şiirlerinin şekil özelliklerini genel olarak değerlendirirken belirtmiştik. Ancak Çiçek’ in şiirlerinde aruz vezni ile de söylenen şiirler de mevcuttur.

Çiçek’in şiirlerini, dizelerinin hece sayısı bakımından yedili, sekizliler ve on birli, on beşli, on altılılar olarak beş ayrı grupta toplayabiliriz. Bu gruplarda yer alan şiirlerin verdiğimiz ekler bölümündeki numaraları ise şunlardır:

Yedili hece ölçüsüyle söylenenler: 23, 88

Sekizli hece ölçüsüyle söylenenler: 11, 12, 14, 15, 17, 22, 32, 35, 36, 47, 50, 51, 54, 56, 63, 66, 68, 69, 77, 82, 83, 91, 93, 95, 98, 100, 101, 102, 103, 105, 108, 109, 114, 119, 126

On birli hece ölçüsüyle söylenenler: 13, 16, 18, 19, 20, 21, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 33, 34, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 48, 49, 52, 53, 55, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 64, 65, 67, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 78, 79, 80, 81, 84, 85, 86, 89, 90, 92, 94, 96, 97, 104, 110, 111, 113, 115, 116, 117, 118, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 127, 128

On beşli hece ölçüsüyle söylenenler: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 87, 99

On altılı hece ölçüsüyle söylenenler: 112

Âşığın şiirlerindeki on bir heceli dizelerde, durağın 6+5 ya da 4+4+3 şeklinde düzenlenebildiği görülmektedir. Şiirlerde bir durak tipinin ağırlık kazandığı görülebilsede, farklı duraklara sahip olan dizeler de birçok defa aynı dörtlüklerde yer almıştır. Benzer bir durum sekiz heceli dizelere sahip şiirlerde de kendini göstermektedir. Bu şiirlerde 4+4 hece durağı ağırlıklı olarak karşımıza çıkarken, bazı dizelerin duraklarının serbest olarak düzenlendiği göze çarpmaktadır.

Aşığın yukarıda metin numaralarını verdiğimiz hece vezni ile yazılan şiirlerinin dışında, aruz vezni ile yazılan şiirlerinin olduğunu da söylemiştik. Bu türlerde yazılan şiirlerin ekler bölümünde verdiğimiz numaraları şunlardır:

Semâî veznine öykünerek yazılan 16 heceli şiirler: 96

Satranç veznine öykünerek yazılan şiirler: 106, 107

II.2.1.2 Âşık Nevruz Âli Çiçek Şiirlerinin İçerik Özellikleri

Âşık Nevruz Ali Çiçek’ in şiirlerinde pek çok farklı konuyu işlediği görülmektedir. Dolayısı ile adı yazdığı şiirlerdeki özel bir konu ile anılmamakla birlikte yalın dili ve etkili üslubu ile Nevruz Ali Çiçek, çevresinde başarılı bir aşık olarak tanınmıştır.

Âşık Nevruz Ali Çiçek’ in şiirleri âşıklık tarzı şiir geleneği çerçevesinde bir içeriğe sahip olduğu kadar, Çiçek’ in şiirlerinde kendi hayatının izlerini takip etmek, sanatçının fiziksel özellikleri ve yaşadığı çevre gibi çeşitli bireysel unsurların etkilerini görmek de mümkündür. Buna bağlı olarak, çalışmamızın bu bölümünde sergilediğimiz yaklaşımda, Âşık Nevruz Ali Çiçek’ in eserlerinin âşık tarzı şiir geleneğinin bir uzantısı olduğunu kabul edilmekle birlikte, sanatçının şiirlerde yansıyan bireysel özellikleri ve çeşitli bireysel nitelikli söyleyişleri de göz ardı edilmemeye çalışılmıştır.

Âşık Nevruz Ali Çiçek’in konu bakımından çeşitlilik gösteren şiirleri incelendiğinde sanatçının şiirlerini; “Aşk”, “Din ve Tasavvuf”, “Tabiat”, “Gurbet ve Ayrılık” ve “Sosyal Konular” ana başlıkları altında toplamak mümkün olmuştur.

II.2.1.2.1 Aşk

Türk halk edebiyatında “aşk” konusu, genellikle “mecazi aşk” ve “hakiki aşk” olmak üzere ikiye ayrılarak incelenmektedir. Dünyadaki bir olguya yönelen aşk mecazi aşk, Allah’a yönelen kutsal aşk ise “hakikî aşk” olarak değerlendirilmektedir. Başka bir deyişle; “mecazi aşk” kavramı “beşeri aşk”, “hakiki aşk” kavramı ise “ilahî aşk” olarak nitelenebilir.⁸⁹

Tekke âşıkları dışındaki âşıkların, güzelliği ve güzeli çoğunlukla yeryüzünde aradıkları yaygın bir kanıdır.⁹⁰ Âşık Nevruz Ali Çiçek’in de bu kanıyı doğrular bir şekilde şiirlerinde aşk temasını ağırlıklı olarak “beşeri aşk” ekseninde işlediği dikkati çekmektedir. “Sevgili” yi tarif ederken geleneksel bir çizgide yürüyen âşık, “sevgili” unsuruna karşı kendinden önceki halk şairlerinininkine benzer bir tutum sergilemiştir.

Çiçek, beşeri sevgili odaklı şiirlerinde iki farklı tutum sergiler. Bunlardan ilkinde, acı çeken ve şikâyet eden Çiçek, geleneksel bir çizgide, tanımadığı bir sevgiliye seslenir ya da onu tarif eder. Âşığın bu tür şiirlerinin bazılarında hayatında gerçekten var olan bir sevgiliden söz etmiş olabileceği de göz ardı edilmemelidir. Fakat sözünü ettiğimiz grupta yer alan bu şiirlerin ortak özelliği, sevgilinin kimliğini açığa vuracak ipuçlarının şiirde bulunmamasıdır. Diğer durumda ise, sevgilinin kimliği, ismi belirtilerek doğrudan ya da zaman ve yer gibi ipuçları verilerek dolaylı olarak açıklanmıştır. Örneğin 55 numaralı şiirde, Çiçek’in muhtemelen âşık olduğu kızın adı “Halime” geçmekte, böylece sevgilinin gerçek bir kişi olduğu anlaşılmaktadır. Bunun yanı sıra, özellikle âşığın yine “Güzelleme” türü şiirlerinde, sevgilinin gerçek olduğunu belirten bazı ipuçları bulunmaktadır. Bu şiirlerde konu edilen aşkın, sevdanın şairin hayatında gerçekten var olan bir sevgiliye duyulduğunu ortaya çıkarabilir.

⁸⁹ Faruk Kadri Timurtaş. *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 1990, s. 138.

⁹⁰ Erman Artun. *age*. s. 123.

Ne olur herkese çıkıp görünme
Sana nazar eder eller Halime
Kaşların hilaldir saçların bulut
Yanağında açmış güller Halime 55⁹¹

Bende, haktan dilemişdim dileyi
Sevemedim senin gibi meleyi
Peşinden gezdirdin Nevruz Ali'yi
Acaba kimlere gaşdın kara kız 62

Şükrü Elçin, “*Hemen bütün halk şairlerinin şiirlerinde, tutunacak birer dal gibi elde edilmesini istedikleri sevgili ortak özellikler gösterir. O, bir gonca güle benzer; boyu serviye andırır. Ağzı hokkadır; dişleri inci gibi beyazdır. Kaşları keman (yay) dır. Saçları karadır. Gözleri doğuştan sürmelidir. Kara veya aladır. Beli incedir.*” demektedir.⁹² Bu tanım çerçevesinde sevgilinin kirpiğinin Ok’a, boyunun Servi’ye, ak alınlı betimlendiği şu dörtlükleri de eklemek yerinde olacaktır.

Kipriyin ok edip batırma cana
Kaşını deyişmem bütün cihana
Belki kavuşuruz ulu divana
Sevdiyimi göremeden giderim

Ak alnından öpsün nergizle zanbak
Kendin çok yakınsın sevgin çok ırak
Boyun bir selvidir aşkın bir yaprak
Nolur kurumasın dallar halime 55

⁹¹ Ekler kısmında yer alan şiir numarası. Şiirlerde Nevruz Ali Çiçekten alınan defterdeki kullanılan harfler değiştirilmemiştir.

⁹² Şükrü Elçin. “Türk Halk Şiirinde Üç Unsur (Âşık-Sevgili-Rakip).” *Halk Edebiyatı Araştırmaları*1. Ankara: Akçağ Yayınları, 1997, s. 55.

Çiçek'in şiirlerinde tarif edilen kadın unsuru genellikle vefasızdır. Çiçek'in bu yaklaşımı, geleneksel bir yaklaşım olarak değerlendirilebileceği gibi, aşığın yaşadığı evlilikler ve sevdalarla ilişkilendirilebilir.

Hicranlı seneler kırk deyil elli
Bahtsız âşıklara yoktur teselli
Nevruz Ali gine gamlısın beli
Sevdiyin o güzel vefasız çıktı 24

Sanma Nevruz Ali bunları görmez
Bu nasıl bağbandır gülünü dermez
İnsan sevdiyini yadlara vermez
Anlamadım sende nasıl azım var 37

Âşığın şiirlerinde karşılaştığımız geleneksel unsurlardan biri de halk hikâyesi kahramanlarının adlarıdır. Halk hikâyesi kahramanlarının isimleri, halk şiirimizin birçok örneğinde karşılaştığımız gibi, sanatçı tarafından “sevgili”yi ve “âşık”ı simgeleyen unsurlar olarak kullanılmıştır. Yapılan hatırlatma sayesinde, anlatılan aşkın büyüklüğü ifade edilmektedir ve bu ifade tarzı ise sanatçının şiirleri ile halk edebiyatı geleneğimiz arasındaki bağlardan birini oluşturmaktadır. Sözünü ettiğimiz halk hikâyesi kahramanlarının isimleri ve ekler kısmındaki şiirlerin numaraları şunlardır: “ Yusuf – Züleyha: 5; Kerem-Aslı: 58; Mecnun-Leyla: 58; Leyla: 63; Mecnun-Leyla: 139; Kerem-Aslı: 126; Ferhat: 18;

Görüldüğü gibi, halk hikâyelerinin erkek ve kadın kahramanlarının isimleri çoğunluklar bir arada kullanılmıştır. Ancak tek başlarına kullanıldıkları şiirlerde ise erkek kahramanlarının isimleri, çoğunlukla âşık oldukları kadın kahramanların isimlerinden daha sık yer almıştır. Sadece bir şiirde ise, “Leyla” adı tek başına, yani “Mecnun” adından bağımsız olarak kullanılmıştır. Aşk uğrunda her şeyi göze alabilmesi ve sevgiliye ulaşmak için çabalaması ise “Ferhat” adlı kahramanın adı anılarak ifade edilmiştir. Sevgililerin kavuşamadığı durumları betimlemek için de kadın ve erkek kahramanların isimleri birlikte anılmıştır.

Sonuç olarak, Âşık Nevruz Ali Çiçek’ in beşerî aşk konulu şiirlerinde ağırlıklı olarak geleneksel fikirleri ve unsurları kullandığı söylenebilir. Ayrıca, halk şiirimizin sözünü ettiğimiz anlatım araçları âşığın şiirlerinde kullanılırken, bazı halk hikâyesi motifleri ve kahramanları da bu şiirlerde kendilerini göstermiştir.

II.2.1.2.2 Din ve Tasavvuf

Âşık tarzı şiirlerde, din ve tasavvuf ele alınan önemli kavramlardandır. Özellikle tasavvufi remizleri kullanmadaki ustalık, bir âşığın başarısını gösteren unsurlar arasında yer almaktadır. Fuad Köprülü, âşık tarzını meydana getiren unsurlardan bir kısmının “XIII. – XVI. Asırlar arasında Türk memleketlerinin her tarafında büyük inkişaf gösteren tasavvuf tarikatlarına ait tekkelerdeki –az çok populaire mahiyette- Türk edebiyatından geçmiş unsurlar” olduğunu söylemektedir.⁹³ Köprülü’ye göre; tekke edebiyatı Orta-Asya’da Ahmed Yesevî ile başlamış, özellikle mutasavvıf şair Yunus Emre’den sonra büyük nüfuz kazanmış, bu şiir tarzı en çok heteredoks tarikatlar arasında yayılmış ve en önemli temsilcileri Bektaşiler ve Aleviler arasından çıkmıştır.⁹⁴

Nevruz Ali Çiçek bazı şiirlerinde İslami unsurlar sıkça kullanmış ve bu yolda neler yapılması, nasıl davranılması gerektiğiyle ilgili örnekler vermiştir. Ayrıca birçok şiirinde peygamberlerden, kutsal mekân, kutsal kitap ve bu kutsal kitaplarda söz edilen kimi olaylara değinmiştir. Bunun yanı sıra özellikle Alevi-Bektaşî geleneğinin önemli kutsallarından birçok şiirinde bahsetmiştir. Âşık Allah’a ve İslam inancına olan bağlılığını ve aşkını birçok şiirinde dile getirmiştir. Özellikle 3 numaralı “Fermanı” adlı şiirinde ve 4 numaralı şiirinde bunu açık olarak ifade etmiştir.

⁹³ M. Fuad Köprülü. *Edebiyat Araştırmaları I*. İstanbul: Ötüken Neşriyat, 3. Baskı, 1989. s. 184.

⁹⁴ M. Fuad Köprülü. *age*. s. 185.

Nevruz Ali sesleniyor sazı ile sesi ile
Sözlerin nasihat kalsın bizden gelen nesile
Sıtkı gönülden bağıyım Allah'ıma Resul'e
İnanmışım ondan başka yoktur gönül dermanı 3

Nevruz Ali hak adını her gün sazımda çaldım
Niyet edip oruç duttum bende namazım kıldım
Yol bilmeze yol gösterdim kâminden örnek aldım
Dünya bize bahanedir gelişimde mana var. 4

Yine İlahi Aşka gidilen yolda nasıl davranılması ve nelerin yapılıp, nelerin yapılmamasıyla ilgili, 7 numaralı şiiri “ Övün” de ve 8 numaralı “Deyil” şiirinde bahsetmiştir.

Canabu Allah sever mi yanlış olan gidişi
Helalinden yap arkadaş yapacaksan bir işi
Para varsa rüşvet ile yapma sakın her işi
Dünya malına güvenme kabre koyanda öğün 7

Nevruz Ali kendin taşı herkes sana yar olur
Kimsenin hakkını yeme sana ahuzar olur
Herkesin günahı orda vücuduna nar olur
Kulu cehennemde yakan ataş deyil köz deyil 8

Çiçek yine yukarıda bahsettiğimiz peygamberler, kutsal kitap ve bu kutsal kitaplardaki anlatılardan alıntılar yaparak şiirlerinde yer vermiştir.

Hazreti İsa'yı ki asiler dara çektiler
Niyazın eyledi anısında sıra çektiler
Halil'i kızgın ataş içinde nara çektiler
Nevruz Ali de şahittir cihanda her yan ağlar 9

Emreyledi sana ol gani celil
Ateşte yanmadı İbrahim Halil
Sarı inek ortada bizlere delil
Yeşil otun beyaz südü başkadır 52

Nevruz Ali Çiçek Alevi- Bektâşî bir aile ve toplum yapısından gelmemesine rağmen bu inancın uluları ve inanç şekilleriyle ilgili unsurlara da şiirlerinde yer vermiştir.

Böyle dedi Hacı Bektaş Veli
Kırkların cemine girmeyen deli
Fatmatu Zehra'nın kanadı kolu
Şahı Merdan oğlu İmam Hüseyin 111

Heyber Kalesi'ni alan
Salsala zülfükar çalan
Ağ devi ikiye bölen
Şahı Merdan Ali'miz var
Övünecek dilimiz var 110

Nevruz Ali Çiçek sonuç olarak ilahi aşka ve Allah'a olan bağlılığını birçok şiirinde dile getirmiş, bu yolda insanlara yapılması gerekenlerle ilgili öğütler, kutsal kitap ve metinlerden, tarihi olaylardan ve sözlü geleneğin bu konuda verdiği örneklerden yararlanarak şiirlerinde bu konuya yer vermiştir.

II.2.1.2.3 Tabiat

Tabiat unsurları, yine tabiatın bir parçası olan insanoğlunun çeşitli inançlarından günlük yaşamına, ekonomisinden sanatına kadar birçok düşüncesinde ve uğraşında her zaman önemli bir yere sahip olmuştur. Ayrıca, güzel sanatların her alanından sanatçılara tarihin her döneminde ilham veren en önemli kaynak da tabiat olmuştur.

Âşık Nevruz Ali Çiçek'in şiirlerinde de tabiat unsurlarının önemli bir yeri vardır. Çiçek'in şiirlerinde tabiatı yoğun bir biçimde işlemesi, birkaç farklı sebebe bağlanabilir.

Çiçek'in tabiat unsurlarını ele alışı geleneksel bir akışın parçası olarak görülebilmekle birlikte, Çiçek'in kırsal kesimde doğduğu ve hayatının büyük bölümünü burada geçirdiği de unutulmamalıdır. Başka bir deyişle, köylü olan aşığın geçimi ve hayat düzeni, çevresel unsurlarla doğrudan ilişkilidir ki, bu çevrenin aşığın eserlerinde yansıyor olması hiç de şaşırtıcı değildir.

İnsanın yaradılışına ilişkin eski Türk inançları, Türk topluluklarının çeşitli sözlü edebî ürünlerinde karşımıza çıkmaktadır. Bu anlatmalardan, insanın topraktan yaratılmış olduğuna eski dönemlerden beri Türkler arasında yaygın olarak inanıldığı izlenimi edinilebilir. Çiçek' in de şiirlerinde buna benzer örnekler görülmektedir.

Yaşamanın bir vakti var
Zamanı dolacak bir gün
Ecel tarla insan tohum
Altına alacak bir gün 12

Nevruz Ali budur ahım
Bugün varım yarın yohum
Ecel tarla insan tohum
Sıran var gardaş sıran var 17

Çiçek'in şiirlerinde su ve su ile ilişkili kavramlara pek nadir rastlanmaktadır. 37 ve 59 numaralı şiirleri buna verilebilecek örneklerden birkaçıdır.

Geleceksin diye yollara baktım
Yağmur gibi yağdım sel gibi aktım
Her şeyimi bir kenara bıraktım
Senin için öten gönül sazım var 37

O karşiki dağın yaylağı benim
Şöregel elinin oylağı benim
Eteyi çimenli sulağı benim
Her gelen suyunu içdi desinler 59

Çiçek'in şiirlerinde ele aldığı tabiat unsurlarından biri de bitkilendir. Aşığın birçok şiirinde çeşitli ağaç ve çiçek adları geçmektedir. Çiçek'in şiirlerinde ağaçların yeşermesi ve çiçeklerin açması bahar tasvirlerinde çizilen tablonun önemli parçalarıdır. Buna bağlı olarak bitkilerin, özellikle çiçeklerin güzellikleri aşığın şiirlerinde anlatılmakta, ayrıca sevgilinin güzelliği hakkında yapılan benzetmelerde de gül, servi vb. unsurlar güzellik sembolleri olarak kullanılmaktadır.

İlkbahar geldiği zaman
Dallarda bezenir bezenin
Nar ağacı çiçek açar
Allar bezenir bezenir 36

Ak alnından öpsün nergizle zanbak
Kendin çok yakınsın sevgin çok ırak
Boyun bir selvidir aşkın bir yaprak
N'olur kurumasın dallar halime 55

Çiçek'in şiirlerinde, bazı yabani ve evcil hayvanların adlarının geçtiği görülmektedir. Şiirlerin kelime kadrolarında isimleri yer alan bu hayvanlar, çoğu kez benzetme ve karşılaştırma unsurları olarak kullanılmaktadır. Özellikle Türk şiir geleneğinin en bilinen simgelerinde biri de "bülbul" Çiçek tarafından birçok defa "âşık"ın simgesi olarak kullanmıştır.

Nevruz Ali neden kalmış köşede
Bülbul bağda gezer ayı meşede
Baykuş matem dutar kartal neşede
Ördek de şahilde kuş da yorulmuş 16

Sonbahar geldiği zaman
Dallarda üzüntü gördüm
Sor bülbüle neden ağlar
Güllerde üzüntü gördüm 58

Karasineyin işine düşersin arı balına
Neden sağa sola çattın çekip gitseydin yoluna
Başına bu hal gelmezdi sahip olsaydın diline
Tavuk gibi gezinirsin bindiririm tara âşık 90

II.2.1.2.4 Gurbet ve Ayrılık

Türk halk şiirlerinde işlenen önemli konulardan biri de gurbet ve ayrılıktır. Ailesinin yaşadığı ekonomik sıkıntılar sebebiyle daha 15 yaşındayken Kars'tan İzmir'e göç etmek zorunda kalan Âşık Nevruz Ali Çiçek, bu zorunlu ayrılıktan çok etkilenir. Bundan dolayı şiirlerinde, memleketinden, memleketine duyduğu hasretten, geride bıraktığı ve özlemine duyduğu köy yaşamından sıkça söz eder.

İsterdim her zaman orada ölem
Orada ağlıyam orada gülem
Hastaya ilaçdır yaraya melhem
Üzü çok güzeldir baş şöregelin

Her yana bakarsın ışıkları var
Al gül ağacından beşikleri var
Nevruz Ali gibi aşıkları var
Sazı çok güzeldir baş şöregelin 45

Nice yolcu geçip suyunu işti
Meydanında kahramanlar savaştı
Benim çocukluğum orda geçti
Kars butağım kurbet dalımdır benim

Böyle geldi böyle gider düzenim
Tarih defterine şiir yazanım
Nevruz Ali bir sayılı ozanım
Kars mızrabım kurbet telimdir benim 46

Çiçek aşağıdaki dörtlüklerde ise muhtemelen dışarıda çalışmaya gittiği dönemlerde ailesine duyduğu özlemi, hasreti dile getirmektedir.

Hiçbir tadı yokmuş sanki barımın
Acep hali nice güllüzarımın
Hayali gitmiyor çocuklarımın
Hatırıma düşdün yavrum nerdesin

Feleyin vurduğu nasıl okuymuş
Kitli kalmış bu ne biçim koğuymuş
Çocuksuz bir evin tadı yokuymuş
Hatırıma düşdün yavrum nerdesin

Nevruz Ali sızsız eriyip biter
Sanki viranemde baykuşlar öter
Hüseyin'le Sibel burnumda tüter
Hatırıma düşdün yavrum nerdesin 27

Aşağıdaki dörtlüklerde de görüldüğü üzere âşık; anne, baba ve sıra özleminin yanında yalnızca sevgiliye duyulan özlem ile ilgili de şiir söylemiştir

Bu karibe bir kez olsun gülmedin
Sana olan bu sevgimi bilmedin
Çok bekledim yollarını gelmedin
Bana dönmemene ihtirazım var

Sanma Nevruz Ali bunları görmez
Bu nasıl bağbandır gülünü dermez
İnsan sevdiyini yadlara vermez
Anlamadım sende nasıl azım var 37

Yukarıdaki örnek dörtlüklerde de görüldüğü gibi Âşık Nevruz Ali Çiçek'in şiirlerinde rastladığımız gurbet ve ayrılık temalı unsurlar barındıran örnekler ağırlıklı olarak, Kars'tan İzmir'e göçle birlikte memleketine ve orda ki yaşama duyduğu özlemi vurgulamaktadır.

II.2.1.2.5 Sosyal Konular

Âşık Nevruz Ali Çiçek'in şiirlerinin birçoğunda, toplumsal hayata eleştiriler ve toplumsal düzenin korunması ve geliştirilmesi amacıyla verilen öğütler karşımıza çıkmaktadır. Sanatçı şiirlerinde toplumsal eleştiriler yapmış, yaşadığı zamanda bireyin sergilediği kötü davranışlardan ve toplumun çeşitli olumsuz eğilimlerinden de şikâyet etmiştir. Ayrıca birçok şiirinde toplumun ve ülkenin gelişimi için eğitimin önemine dikkat çekmiş, toplumdaki kötü gidişi ve yozlaşmayı cehalete bağlamıştır. Bu konuyla ilgili aşağıdaki dörtlükleri örnek verebiliriz;

Cahil insan hırsızlığı kendisine var bilir
Yalan dünyanın malını kendine tutar bilir
Kamil insan hata yapsa özür diler ar bilir
Dinleyen nasihat alsın size ferman getirdim 2

Talebeler sınıfları doldurdu
Bazıları yasaları kaldırdı
Kardeş kardeşini vurup öldürdü
Baş alıp gidiyor cehalete bak 28

Bilimde ilimde okulda işde;
Sevgiyle evladı eğitmeliyiz.
İyi yetiştirip aydın görüşde,
Topluma yararlı büyütmeliyiz 74

Yolsuzluk, rüşvet ve sosyal adaletsizlik ise sanatçının şiirlerinde üzerinde önemle durduğu diğer konulardandır. Kısa yoldan zengin olma hevesini ve güçlünün zayıfı ezmesini eleştirmektedir.

Canabu Allah sever mi yanlış olan gidişi
Helalinden yap arkadaş yapacaksan bir işi
Para varsa rüşvet ile yapma sakın her işi
Dünya malına güvenme kabre koyanda öğün 7

Alamıyacağın bir şeyi tatma
Sende beşe alıp on beşe satma
Hırsızlıkla harama hiç el atma
Doğru çalış doğru kazan doğru ye 33

Kaçaklıkla mal kapanlar
Eyri yollara sapanlar
Dünya malına tapanlar
Adam olmuş haberim yok 35

Güllük gülistanlık halka seyranlık
Kaplumbağı cellat olmuş bir anlık
Sığır dağdan inmez koyun kurbanlık
Salep satılıyor şır pazarında 142

Çiçek şiirlerinde zamandan şikâyetin yanı sıra, kendince ideal toplum düzenini de ifade etmiş, sevgiyi ve barışı öğütleyen şiirler de söylemiştir.

Dünyaya gelen insanlar
Kardeşliyi öğrenelim
Arada akmasın kanlar
Bağdaşlığı öğrenelim

Nevruz ali düzeydeyiz
Hepimiz bir yüzeydeyiz
Atom çağı uzaydayız
Çağdaşlığı öğrenelim 14

Nevruz ali aileden bir kişi
Aileye anlatmalı geçmişi.
Türk insanı bir birinin kardeşi,
Yanlış görünce kayıtmalıyız. 74

Savaş nefret kindir havası belli
Dünya çıkarıdır davası belli
Ormanda bir kuş var yuvası belli
Dalın üzerine kan düşmesin kan 98

Âşık Nevruz Ali Çiçek'in barış çağrısı yaptığı şiirlere paralel olarak Kurtuluş Savaşı, Cumhuriyet'in kuruluşu ve milletimizin kaderini belirleyen bu iki olgunun öncüsü olan Atatürk, sanatçının çeşitli şiirlerinde işlenen konular olmuştur.

Yirmi dokuz ekim bin dokuz yüz yirmi üç
Özgürlük verildi Türk milletine
Vatanı gençliye sevgiyi halka
Atatürk getirdi Türk devletine
Atatürk Amasya Samsun'da kaldı
Sivas Erzurum'a bir divan saldı
Millet meclisine yasalar geldi
Avrupa özendi adaletine 71

Başkomutan seçtik kemalimizi
Sakarya da yaptık zaferimizi
Bu acı günlerde dişlerimizi
Sıka sıkı geldin bu ana kadar 72

Âşık insanlığın çevremizdeki ülkelerde meydana gelen iç savaşlara, savaşlara, doğal afetlerin en yıkıcı şekli olan depremlere şiirlerinde değinmiş ve toplum üzerindeki olumsuz etkilerine dikkat çekmiştir.

Bu acılar nice canı dağladı
Şu depremi gören insan ağladı
Ana kardeş bacı kara bağladı
Kimseden bu yara gitmez Erzincan

Nevruz ali seni gördü düşünde
Kin nefretin izi vardı peşinde
Bağ bozulmuş bağbanı yok başında
Bağlarında bülbül ötmez Erzincan 64

Acı çekip gözden dökme firağı
Örnek alın Afganistan İrağı
Göklerden inmesin türkün bayrağı
Hızımızla Türk dünyası büyüsün 131

II.2.2 Âşık Nevruz Ali Çiçek Eserlerinin Müzik Katmanı Özellikleri

II.2.2.1 İcra ve Eser Seçiminde İzlenen Yol

Çalışmamızda Nevruz Ali Çiçek'in notaya aldığımız eserlerinin tamamı, 06.02.2012 de yapılan derleme ve ulaştığımız ses kayıtlarına dayanmaktadır. Bu ses kayıtları aşığın stüdyoda hazırlanıp piyasaya çıkmayan kayıtlardır

Çalışmamızda, Çiçek'in mahlasını taşıyan eserlerin analizleri yapılmıştır. Âşıkların, daha önceden yaşamış usta âşıkların mahlasları ile şiir söyleyebildikleri bilinmektedir. Fakat çalışmamızda tartışmalı bir durumun oluşmasına fırsat vermemek adına sadece Çiçek'in mahlasını taşıyan eserler seçilmiştir.

Bu eserler, makamsal özellikleri, usulleri, şiirsel tür ve biçimleri göz önüne alınıp incelenerek seçilmiş, Çiçek'in müzikli icraları üzerine genel değerlendirme yapılmıştır.

II.2.2.2 Notaya Alma Yöntemi

Çalışmamızda yer alan notalar hazırlanırken değişmez bir müzik metni elde etme amacından ziyade, ele alınan icrayı mümkün olan en iyi şekilde yansıtmaya amacına hizmet edilmeye çalışılmıştır.

Çiçek'in icralarında, çalgısal kısımlar sözlü kısma eşlik eden ezginin aynısı ya da ritimsel değişkenler veya bezeme yoluyla oluşturulmuş çeşitlemeleri tarzında karşımıza çıkabilmektedir.

Günümüzün yaygın Türk halk müziği eğitimi anlayışı ile paralellik kurulabilmesi amacı ile bütün icralar “la notası” “durak perdesi” kabul edilerek notaya alınmıştır. Ancak farklı makamlardaki icralarda makamın karar perdesi göz önüne alınarak, eser hangi makamda ise o makamın karar perdesine göre notaya alınmıştır.

II.2.2.3 Eser/İcra Analizlerinde Ele Alınan Hususlar:

Çalışmamızda yer alan her eser/icra analizinin başında, eserin icrasının hangi albümlerde yer aldığı belirtilmiştir.

Eserlerde usulle makam arasındaki ilişki, farklı makamlarda makamdan kaynaklı inicilik-çıkıcılık özelliği ve ses genişliği farklılıkları, belli bir seyir içerisinde ses sahası ve inicilik-çıkıcılık özellikleri, şiir kıtası ve müzik bölümü arasındaki ilişki, mısra ve müzik cümlesi arasındaki ilişki, eserlerin girişinde varsa aranağmenin eserin içinde yer alıp almadığı, hece ölçüsü değişiminin ezginin yönüne etkisi gibi başlıklar altında analiz edilecektir.

II.2.2.4 Örnek Eser Notaları

AŞK DENİLEN BU YOLUN YOLCUSUNU BİR BİLSEN

Söz-Müzik: Nevruz Ali Çiçek

Notaya Alan: Ali Hikmet Gökçen

Aşk de ni len bu yo lun
yol cu su nu bir bii sen kar şı lık
sız sev gi nin san cı sı nı bir bil sen
bir bil sen ah bir bil sen san cı sı nı bir bil sen

Aşk beni eritmiş
Sokak sokak sürütmüş
Dert içime birikmiş
Hancısını bir bil sen

Nevruz oktur aşk yaydır
Görenler sanar aydır
Sevda dile kolaydır
Acısını bir bil sen

06.02.2012 tarihinde Bornova’da Âşık Nevruz Ali Çiçek’ten derlenerek kayıt altına alınmıştır.

- 1- Eser “Hüseyni” makamında ve 6/8’lik usulde 3+3 kalıbıyla yazılmıştır.
- 2- Eser “La-Do” üçlü ezgi aralığında seyretmektedir.
- 3- Eser içerisinde inici veya çıkıcı bir ezgi akışı belirgin olarak görülmemektedir.
- 4- “Si” ve “La” sesleri eserin hem çalgısal hem de söz kısmında güçlendirilmiştir.
- 5- Eserin çalgısal kısmı, aynı zamanda söz kısmında kullanılmıştır.
7. Eserin söz katmanı 3 dörtlükten meydana gelmiştir.
8. Dörtlüklerdeki her iki mısra bir müzik cümlesine eşlik etmektedir.
9. Her dörtlük bir söz kısmına eşlik etmektedir.

ÇAKAL GERİ DURMUŞ ASLAN BAKIYOR

Söz-Müzik: Nevruz Ali Çiçek

Notaya Alan: Ali Hikmet Gökçen

Ça kal ge ri dur muş dur muş as lan ba kı yor

til ki diş gös de rir şir pa za rın da

ko yun baş gös ter se yı lan so ku yor

za raf bu lun mu yor zer pa za rın da

Güllük gülistanlık halka seyranlık
Kaplumbağı cellat olmuş bir anlık
Sığır dağdan inmez koyun kurbanlık
Salep satılıyor sır pazarında

Nazar edilmesin ahu gözlere
Ceylan nasip için düşmüş düzlere
Bu lütuf mevladan gelmiş bizlere
Herkes bulunamaz sır pazarında

Çoban kaval çalır çıkmış bir taşla
Önündeki sürü vermiş baş başa
Nevruz Ali Çiçek emeyin boşa
Cevher satılırmı kür pazarında

06.02.2012 tarihinde Bornova’da Âşık Nevruz Ali Çiçek’ten derlenerek kayıt altına alınmıştır.

1. Eser “Uşşak” makamında ve 4/4’lük usulde yazılmıştır.
2. Eser “La-Re” dörtlü ezgi aralığında seyretmektedir.
3. Eser içerisinde inici veya çıkıcı bir ezgi akışı belirgin olarak görülmemektedir.
4. “Si” ve “La” sesleri güçlendirilmiştir.
5. Eserin ayrı bir çalgısal kısmı bulunmamaktadır.
6. Eserin söz katmanı dört dörtlükten meydana gelmiştir.
7. Her mısra bir müzik cümlesine eşlik etmektedir.
8. Her bir dörtlük bir söz kısmına eşlik etmektedir.

EHL-İ BEYT BAHÇESİNDE

Söz-Müzik: Nevruz Ali Çiçek

Notaya Alan: Ali Hikmet Gökçen

Eh li be yit bah çe sin de

a çar sol maz gü lü müz var

e ren le rin bah çe sin de

dür lü dür lü şa lı mız var

e ren le rin bah ça sın da

dür lü dür lü şa lı mız var

ö ğü ne cek di li miz var

Heyber kalesini alan
Salsala züfekar çalan
Ağ devi ikiye bölen
Şah-ı merdan Ali'miz var
Övünecek dilimiz var

Nevruz Ali' nin bir bağı
Cafer-i Sadık sancağı
Ahmet Yesevi ocağı
Hacı Bektaş Veli'miz var
Övünecek dilimiz var

06.02.2012 tarihinde Bornova’da Âşık Nevruz Ali Çiçek’ten derlenerek kayıt altına alınmıştır.

1. Eser “Hüseyni” makamında ve 10/8’lik usulde, 3+3+2+2 kalıbıyla yazılmıştır.
2. Eser “Fa#-Re” altılı ezgi aralığında seyretmektedir.
3. Eser içerisinde inici veya çıkıcı bir ezgi akışı belirgin olarak görülmemektedir.
4. “Si” ve “La” sesleri güçlendirilmiştir.
5. Eserin ayrı bir çalgısal kısmı bulunmamaktadır.
6. Eserin söz katmanı üç dörtlükten oluşmaktadır.
7. Her mısra bir müzik cümlesine eşlik etmektedir.
8. Her dörtlük bir söz bölümüne eşlik etmektedir.

GADER ATTİ BENİ GURBET ELİNE

Söz-Müzik: Nevruz Ali Çiçek

Notaya Alan: Ali Hikmet Gökçen

Ga der at tı be ni gur bet e li
ne ga la ma dım ga la
ma ki ne fay da göz yaş la rım
dön dü ba har se li ne
si le me dım si le mem ki ne fay da

Yıllardır kalmışım köyümden ırak
Bırak be hey felek yakamı bırak
Seni çok özledim ey Çetindurak
Gelemedim gelemem ki ne fayda

Nevruz Ali çeker ah ile zarı
Ömrümden eyledim her gün zararı
Çok oldu kaybettim sevdiğim yarı
Bulamadım bulamam ki ne fayda

06.02.2012 tarihinde Bornova’da Âşık Nevruz Ali Çiçek’ten derlenerek kayıt altına alınmıştır.

1. Eser “Hüseyini” makamında ve 6/8’lik usulde 3+3 kalıbıyla yazılmıştır.
2. Eser “Sol-Do” beşli ezgi aralığında seyretmektedir.
3. Eser içerisinde inici veya çıkıcı bir ezgi akışı belirgin olarak görülmemektedir.
4. “Si” ve “La” sesleri güçlendirilmiştir.
5. Eserin çalgısal kısmı, söz kısmına da eşlik etmektedir.
6. Eserin söz katmanı üç dörtlükten oluşmaktadır.
7. Her mısra bir müzik cümlesine eşlik etmektedir.
8. Her dörtlük bir söz kısmına eşlik etmektedir.

SUSUZ BİR TOPRAĞA SU GİBİ AKAR

Söz-Müzik: Nevruz Ali Çiçek

Notaya Alan: Ali Hikmet Gökçen

The musical score is written in 2/4 time with a key signature of one flat (B-flat). It consists of nine staves of music. The lyrics are written below the notes. The score includes various musical notations such as eighth notes, quarter notes, and rests. There are also some special markings like 'SAZ' and 'SON'.

Su suz bir top ra ğa su gi bi a kar

-2- de rin sö zün ma na sı dır gü ner bey

.... SAZ SAZ ga ri ba nı

-2- se ver fa kir re ba kar a şık la rın

sı la sı dır gü ner bey SAZ
(SON)

.... SAZ ga ri ba nı se ver fa kir

re ba kar ley li ley li

ben gur ban

Tarihe ışıktır yetime fener	Çalıştığı yerde kalıftı halı
Kültüre bacadır her sözü kanar	Sanata hizmetten sever mahalı
Soy ismi Özkan'dır öz ismi Güner	Denizli çiçeği Burdur'un balı
Türkiye'nin kalasıdır Güner bey	Tabiatın lalasıdır Güner bey

Nevruz Ali yaralıya tabibim

Bizlere yardımcı olsun habibim

Ben onun kardeşi o benim abim

Gözlerimin elasıdır Güner bey

06.02.2012 tarihinde Bornova'da Âşık Nevruz Ali Çiçek'ten derlenerek kayıt altına alınmıştır.

1. Eser “Karcıgar” makamında ve 5/8'lik usulde 2+3 kalıbıyla yazılmıştır.
2. Eser “La-La” sekizli ezgi aralığında seyretnmektedir.
3. Eserde inici bir ezgi akışı belirgin olarak görölmektedir.
4. Eserde “Re” ve “Sol” sesleri güçlendirilmiştir.
5. Eserin çalgısal kısmı, söz kısmına da eşlik etmektedir.
6. Eserin söz katmanı dört dörtlükten oluşmaktadır. Ancak nakarat olarak kullanılan dörtlüklerin 3. mısralarının sonuna, eser içerisinde muhtemelen müzik cümlesini tamamlamak için “Leyli leyli ben kurban” söz grubu eklenmiştir.
7. Her mısra bir müzik cümlesine eşlik etmektedir.
8. Her dörtlük bir söz kısmına eşlik etmektedir.

OTURMAYI BİLMEYENLER

Söz-Müzik: Nevruz Ali Çiçek

Notaya Alan: Ali Hikmet Gökçen

O tur ma yı bil me yen ler a dam ol muş ha be rim yok

in san lı ğı bil me yen ler a dam ol muş ha be rim yok

ha be rim yok ha be rim yok ne de be nim ha be rim yok

Kaçaklıkla mal kapanlar
Eyri yollara sapanlar
Dünya malına tapanlar
Adam olmuş haberim yok

Nevruz Ali aslın toprak
Bizi burda görmür mü hak
Allah nerde diyene bak
Adam olmuş haberim yok

06.02.2012 tarihinde Bornova'da Âşık Nevruz Ali Çiçek'ten derlenerek kayıt altına alınmıştır.

1. Eser "Hüseyni" makamında ve 4/4'lük usulde yazılmıştır.
2. Eser "La-Mi" ezgi aralığında seyretmektedir.
3. Eserde inici veya çıkıcı bir ezgi akışı belirgin olarak görülmemektedir.
4. Eserde "Re" ve "La" sesleri güçlendirilmiştir.
5. Eserin çalgısal kısmı, söz kısmına da eşlik etmektedir.
6. Eserin söz katmanı dört dörtlükten oluşmaktadır. Ancak nakarat olarak kullanılan dörtlüklerin son mısralarının sonuna, eser içerisinde muhtemelen müzik cümlesini tamamlamak için "Neden Benim Haberim yok" söz grubu eklenmiştir.
7. Her mısra bir müzik cümlesine eşlik etmektedir.
8. Her dörtlük bir söz kısmına eşlik etmektedir.

O ZAMANKİ GELDİN KARŞIMDA DURDUN

Söz-Müzik: Nevruz Ali Çiçek

Notaya Alan: Ali Hikmet Gökçen

O za man ki gel din kar şım da dur dun
ba kar bak maz be ni kal bim den vur
dun ay za lım sen vur dun ay za lım
sen vur dun şım di bu yer
ler den sen ga yıb ol dun bil mem ne di
ya ra git tin ga ra gız ay ba lam
ga ra gız ay ca nım ga ra gız

Nice nice engellerden geçmişsin
Beyaz sinen yad ellere açmışsın
Kime sordum ise dedi göçmüşsün
Bilmem ne diyara göştün kara kız

Bende haktan dilemiştim dileyi
Sevemedim senin gibi meleyi
Peşinde gezdirdin Nevruz Ali'yi
Acaba kimlere gaşdın kara kız

06.02.2012 tarihinde Bornova’da Âşık Nevruz Ali Çiçek’ten derlenerek kayıt altına alınmıştır.

1. Eser “Segah” makamında ve 6/8’lik usulde 3+3 kalıbı ile yazılmıştır.
2. Eser “La-Sol” yedili ezgi aralığında seyretmektedir.
3. Eserde inici bir ezgi akışı belirgin olarak görülmektedir.
4. Eserde “Si” ve “Re” sesleri güçlendirilmiştir.
5. Eserin ayrı bir çalgı kısmı bulunmamaktadır.
6. Eserin söz katmanı dört dörtlükten oluşmaktadır. Ancak nakarat olarak kullanılan dörtlüklerin son mısralarının sonuna, eser içerisinde muhtemelen müzik cümlesini tamamlamak için “Ay Balam, Ay Canım” söz grubu eklenmiştir.
7. Her mısra bir müzik cümlesine eşlik etmektedir.
8. Her dörtlük bir söz kısmına eşlik etmektedir.

İLKBAHAR GELDİĞİ ZAMAN

Söz-Müzik: Nevruz Ali Çiçek

Notaya Alan: Ali Hikmet Gökçen

İlk ba har
gel di ği za man
dal lar be ze nir be ze
nir nar a ğa cı
çi çek a çar al lar be
ze nir be ze nir

Ölen arı kanat açar
Koyun meler kuzu kaçar
Dört etrafı koku saçar
Güller bezenir bezenir

Papatya yayılır düze
Yaylada geline kıza
Nevruz Ali vursa saza
Teller bezenir bezenir

06.02.2012 tarihinde Bornova’da Âşık Nevruz Ali Çiçek’ten derlenerek kayıt altına alınmıştır.

1. Eser “Hüseyin” makamında ve 6/8’lik usulde 3+3 kalıbıyla yazılmıştır.
2. Eser “La-Re” dörtlü ezgi aralığında seyretmektedir.
3. Eserde inici veya çıkıcı bir ezgi akışı belirgin olarak görülmemektedir.
4. Eserde “La” ve “Si” sesleri güçlendirilmiştir.
5. Eserin çalgısal kısım aynı zamanda söz kısmına da eşlik etmektedir.
6. Eserin söz katmanı dört dörtlükten oluşmaktadır.
7. Her mısra bir müzik cümlesine eşlik etmektedir.
8. Her dörtlük bir söz kısmına eşlik etmektedir.

ÇOK DÜĞÜNLER YAPTIM MECLİSLERİ GÖRDÜM

Söz-Müzik: Nevruz Ali Çiçek

Notaya Alan: Ali Hikmet Gökçen

§

Der be le çok dü ğün ler gör düm ey mec lis le ri gör düm
çok düğünler yap tım ey o ğul mec lis le ri gör düm a ğır in san la rın
a dı baş ka dır a dı baş ka dır
hersa zı çalan lar a şık o la maz a sıl o zan la rın a dı baş ka dır
§
a dı baş ka dır a dı baş ka dır

Müslüman bağlıdır her an dinine
İşlemiştir iliyine kanına
Beykuş gelmez Süleyman'ın yanına
Karganın yanında dudu başkadır

Dillerde söylenen hani o atan
Şehittir toprağa can verip yatan
Kafesdeki bülbül demiş ah vatan
İnsanın yöresi yadı başkadır

Emreyledi sana ol gani edil
Ateşte yanmadı İbrahim Halil
Sarı inek ortada bizlere delil
Yeşil otun beyaz südü başkadır

Sanma Nevruz Ali ilimi bilmez
Beni bilen bilir bilmeyen bilmez
Dünyaya gelenin hiçbiri bilmez
Kerem'le Aslı'nın odu başkadır

06.02.2012 tarihinde Bornova’da Âşık Nevruz Ali Çiçek’ten derlenerek kayıt altına alınmıştır.

1. Eser “Segah” makamında ve çalgısal kısım 6/8’lik usulde 3+3 kalıbıyla yazılmıştır. Söz kısmı ise serbest usullü usulle yazılmıştır
2. Eser “La-Sol” yedili ezgi aralığında seyretmektedir.
3. Eserde inici bir ezgi akışı belirgin olarak görülmektedir.
4. Eserde “Re”, “Mi” ve “Si” sesleri güçlendirilmiştir.
5. Eserin çalgısal kısmı usullü, söz kısmı serbest usulde yazıldığı için birbirlerine eşlik ettikleri bölüm yoktur.
6. Eserin söz katmanı beş dörtlükten oluşmaktadır. Ancak söz katmanında olmamasına rağmen dörtlüklerin girişinde “Der bele” ve “Ay oğul” söz grubu kullanılmıştır.
7. Her iki mısra bir müzik cümlesine eşlik etmektedir.
8. Her dörtlük bir söz kısmına eşlik etmektedir.

GOSGOCA DÜNYANIN DÖRT BİR YANINI

Söz-Müzik: Nevruz Ali Çiçek

Notaya Alan: Ali Hikmet Gökçen

Gos go ca dün ya nın dört bir ya nın
a dım a dım ge zen ölç müş ken di yok
ya şa mak in sa nın bir ne şe si dir
yap rak yap rak bi çen biç miş ken di yok
ken di yok yav rum ken di yok ne den ken di yok

Her gelen dünyaya yapmış oyunu
Bin yaşamış görememiş boyunu
Sunmuş yudum yudum ecel suyunu
Karanlıkta içen içmiş kendi yok

Nevruz Ali sözü söyler özünden
Kıl kaçarmı kamillerin gözünden
Yaşamış usanmış dünya yüzünden
Eser göymüş gelen göçmüş kendi yok

06.02.2012 tarihinde Bornova’da Âşık Nevruz Ali Çiçek’ten derlenerek kayıt altına alınmıştır.

Eser “Uşşak” makamında ve serbest usullü kalıpla yazılmıştır.

1. Eser “La-Re” dörtlü ezgi aralığında seyretmektedir.
2. Eserde inici veya çıkıcı bir ezgi akışı belirgin olarak görülmemektedir.
3. Eserde “La” ve “Do” sesleri güçlendirilmiştir.
4. Eserin ayrı bir çalgısal kısım bulunmamaktadır.
5. Eserin söz katmanı üç dörtlükten oluşmaktadır. Ancak söz katmanında olmamasına rağmen dörtlüklerin son mısralarının en sonunda “Yavrum Kendi Yok” söz grubu kullanılmıştır.
6. Her mısra bir müzik cümlesine eşlik etmektedir.
7. Her dörtlük bir söz kısmına eşlik etmektedir

II.2.2.5 Genel Değerlendirme

Genel bir değerlendirme yapmamız gerekirse; Âşık Nevruz Ali Çiçek’in yukarıda notaya alıp ve incelediğimiz eserlerini, makamsal çeşitliliği de göz önüne alarak seçtiğimizden daha önce bahsetmiştik. Bu eserler “Hüseyini”, “Uşşak”, “Segah” ve “Karcıgar” makamlarından oluşmaktadır. Fakat bu makamsal eserlerin birçoğu, Türk sanat müziğinin gelenekselleşmiş makam tariflerini tam olarak karşılamamaktadır. Çünkü güçlüleri, seyir özellikleri ve bazı eserlerdeki durak seslerindeki farklılıklar bu ayrımı bizlere göstermektedir.

İncelediğimiz eserlerin makamsal açıdan birleştikleri nokta, dizi, durak, güçlü ve seyir özelliklerinin “Hüseyini Makamı” ile ilgilidir.

Âşık Nevruz Ali Çiçek’in notaya aldığımız ve incelediğimiz eserleri, usul çeşitliliği de göz önüne alarak seçtiğimizden daha önce bahsetmiştik. Çiçek’in notaya aldığımız örnek eserlerini, usullerine göre iki gruba ayırmak mümkündür. Bu gruplardan biri “usule bağlı eserler”, diğeri ise “serbest usullü” eserlerdir. Örnek eserlerde “serbest usullü” grubuna giren bir adet “Koskoca dünyanın dört bir yanını” isimli eseri bulunmaktadır. “Çok düşünler gördüm meclisler gördüm” isimli eser ise çalgısal kısmı usule bağlı, söz kısmı ise serbest usullü olarak yazılmıştır. “Usule bağlı

eserler” grubunda farklı usullerdeki çeşitlilik dikkat çekmektedir. Bunlar; 4/4’lük, 5/8’lik, 6/8’lik, 10/8’lik, 12/8’lik şeklindedir.

Aşığın makamsal ve ritimsel anlamda çeşitlilik gösteren incelediğimiz bu eserler söz katmanındaki türler bakımından farklılıklar göstermemektedir. Yani genelde kullanılan tür on bir heceli “Koşma” türüdür. Ayrıca iki tanesinin söz katmanı “Mani” türündedir.

III. BÖLÜM

KARS ÂŞIKLIK GELENEĞİNİN KENT ORTAMINDA İCRA GERÇEKLEŞTİREN ÂŞIKLARDAKİ YANSIMALARI: “MAKSUT KOCA VE NEVRUZ ALİ ÇİÇEK ÖRNEKLERİ”

III.1. Kars Âşıklık Geleneğinin Son Yüzyıldaki Önemli Temsilcilerinin Hayatları ve Sanatları

III.1.1. Âşık Şenlik’ in Hayatı ve Sanatı

Bu başlık altında Âşık Şenlik’in hayatı ve sanatı hakkında Ensar Aslan’ın yayımladığı *Âşık Şenlik Hayatı-Şiirleri ve Hikâyeleri* adlı kitaptan edinilen bilgiler yer almaktadır⁹⁵. Asıl adı Hasan olan Âşık Şenlik 1850 yılının Mayıs ayında Çıldır’ın Suhara köyünde dünyaya gelmiştir. Babası Molla Kadir bey, annesi ise Zeliha hanımdır. Aile köylüleri gibi çiftçilikle uğraşmakla birlikte ağırlıklı olarak kümes hayvancılığıyla uğraşmaktadır. Anne Zeliha okuma yazma bilen çevresinde saygınlığı olan bir kadındır. Âşık 13-14 yaşlarına kadar ailesinin hayvanlarına bakar. Ayrıca o yaşlarda avcılığa büyük bir merakı vardır. Köyündeki bütün çocuklar gibi oda uzun kış gecelerinde babasıyla birlikte ya âşık dinlemeye ya da cenk kitaplarının, menkıbe ve destanların okunduğu komşu odalarına giderdi.

Şenlik ilk evliliğini aynı köyden Mürvet hanımla, ikinci evliliğini ise üç yıl sonra Hürü hanımla yapmıştır. Ancak her iki evlilikte de mesut olamamıştır ve bunu yazdığı bazı şiir ve hikayeler de dile getirmiştir.

Okur yazarlığı olmayan Şenlik ne bir medreseye gitmiş nede bir hocadan ders almıştır. Bildiği bütün edebi, ilmi ve dini bilgileri köyün imamlarından ve okuma yazma bilen annesi Zeliha hanımdan öğrenmiştir.

1913 yılında Revan bölgesinde gittiği bir düğünde anlattığı hikaye, destan ve türkülerle diğer âşıkları susturan Şenlik’in yemeğine bu âşıklar tarafından zehir

⁹⁵ Ensar Aslan. Çıldırli Âşık Şenlik Hayatı-Şiirleri ve Hikâyeleri, Ankara: Sevinç Matbaası, 1975. ss. 8-18.

katılıyor. Hastalanan Şenlik o haliyle Şüregel (Şimdiki Arpaçay ilçesi) in Dalaver köyüne kadar geliyor. Burada Eniştesi Hasan'ın evinde iki gün yatıyor ancak zehirin etkisiyle üçüncü gün hayatını kaybediyor.

Âşık Şenlik henüz on dört yaşındayken bir av yerinde rüyasında gördüğü “ *bade içme olayı*” ile birlikte şiirler okumaya başlar ve âşıklığa ilk adımını atar. İlk şiirlerini rüyasında gördüğü pirin verdiği “Şenlik” mahlasıyla söylemeye başlar.

Bu günden sonra çevresinde Âşık Şenlik olarak tanınmaya başlar ve civar bütün köylerde namı duyulmaya başlar. Ancak saz çalmaya başlamamıştır henüz. Bunun üzerine çevresindekilerin tavsiyesiyle yakın köylerden Lebis köyüne Âşık Nuri'nin yanına gider ve bir müddet orda kalır ve saz çalmayı öğrenir.

Âşık Şenlik, kendinden önce ve zamanında yaşamış bazı âşıkların etkisinde kalmıştır. Azerbaycan sahası âşıklarından Hasta Hasan' nın kendisi üzerinde etkisi büyüktür. Bu etki Şenlik' e Hasan'ın çırağı Âşık Nuri vasıtasıyla geçmiştir.

Şenlik zamanında birçok çırak yetiştirmiştir. Bunların başında Âşık Mehmet Hicrânî, Suharalı Âşık Mehmet, Âşık Asker, Âşık İbrahim, Âşık Süleyman ve Âşık Gülistan gelmektedir. Bunun yanı sıra bugün Doğu Anadolu bölgesinde yaşayan bütün âşıklar üzerinde Âşık Şenlik etkisi açık bir şekilde görülmektedir.

Âşık Şenlik yaşadığı coğrafyada ve Azerbaycan sahasında birçok âşık üzerinde etkili olmuştur. Şiirlerini divan, koşma, yedekli koşma, tecnis, cığalı tecnis, mani ve türkü şekillerinde söylemiştir. Şiirlerinde edebi sanatlara yoğun olarak yer vermiştir. Ayrıca Tecnis, Cığalı Tecnis olarak bilinen, daha çok Azerbaycan sahası âşıklarının kullandığı bu iki türü âşık edebiyatımıza getiren Âşık Şenlik'tir.

III.1.2 Âşık Şeref Taşhova' nın Hayatı ve Sanatı

Bu başlık altında, Deniz Şener tarafından hazırlanan *Âşıklık Geleneği İçerisinde Şeref Taşhova'nın Yeri ve Kullandığı Makamlar* adlı yüksek lisans tezinden edinilen

bilgiler yer almaktadır⁹⁶. Şeref Taşlıova 10 Nisan 1938 yılında Kars iline bağlı Çıldır ilçesinin Gülyüzü köyünde dünyaya gelmiştir. Orta halli bir çiftçi ailesi olan Hacı Bey ve Nergis Hanım'ın üçüncü çocuğudur. Babasının ani vefatının neticesi olarak çocukluğunu yedi yaşına kadar yaşayabilmiştir. 1950 yılında tamamladığı ilkokul tahsilinden sonra başarılı bir öğrenci olmasının sonucu olarak girdiği sınavda öğretmen okulunu kazanır. Bu okula bir süre devam ettikten sonra maddi durumlarının elverişsiz olması sonucu eğitim hayatını bitirmek zorunda kalır.

1960 yılında İstanbul'da vatani görevini tamamlayan Şeref Taşlıova tekrar köyüne döner. O yıllarda köy düğünlerinde âşık toplantı ve meclislerinde çalıp söylemeye devam eder. Münire Hanımla evlenen Taşlıova'nın altı kız, bir erkek çocuğu olmuştur. Taşlıova ilkokul dönemlerinde başladığı âşıklık hevesi ve ileriki dönemlere taşıdığı âşıklık mesleğini, vefat ettiği 20 Eylül 2014 tarihine kadar kesintisiz sürdürmüştür. 1990 yılında girdiği Kültür Bakanlığı Sivas Devlet Türk Halk Müziği Korosu sınavını kazanarak göreve başlamıştır. Türkiye Musiki Eserleri Sahipleri Meslek Birliği'nin (Mesam) kurucu üyesi ve Teknik Bilim Kurulu Üyeliği yapmıştır.

Daha ilkokul dönemlerinde şiirler okumaya başlayan Taşlıova 1952 yılında ilk sazını alır ve dönemin ünlü âşıklarına ait olan şiirleri ezberler, kendisi de içinden gelenleri karınca kararınca söylemeye çalışır. “Rüyada bade içme” olayını yaşadığı 13-14'lü yaşlardan itibaren daha çok usta malı türküler söyleyen Taşlıova, bundan sonra, içindeki derin duygular ve âşıklık geleneğine duyduğu bağlılıkla kendinden çalıp söylemeye başlar. Daha sonraki yıllarda bir sünnet düğününde karşılaştığı Âşık Şenlik'in oğlu Âşık Kasım'a çıraklık yapmaya başlar.

1964 yılında Kars radyosunun açmış olduğu “Mahalli Halk Ozanlığı” sınavını kazanarak radyoda “Âşık Programları” yapmaya başlar. Bu çalışmaları aralıksız on yıl devam eder. Bu dönemde aralarında Âşık Gülistan, Âşık Mehmet Hicrani, Âşık İlyas, Âşık Abbas, Âşık Merdan, Âşık Mirza, Âşık Musa, Âşık Üzeyir gibi ustalarla çalışma

⁹⁶ Deniz Şener, Âşıklık Geleneği İçerisinde Şeref Taşlıova'nın Yeri ve Kullandığı Makamlar, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir: EÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dünyası Araştırmaları Anabilim Dalı, 2005. ss. 32-42.

imkanı bulur. Ayrıca kendisi de birçok âşığı etkilemekle birlikte, Âşık Niyazi ve Âşık Sadrettin, Taşlıova' ya uzun yıllar çıraklık yapmışlardır.

Taşlıova'nın sanatı sadece çalıp söyleme ile sınırlı kalmayıp edebi konularda yaptığı inceleme ve araştırmalarla da ayrı bir boyut kazanmıştır. Bu çalışmalar sonucunda Kars folklorüne büyük hizmetler vermiş olan “Karseli Dergisi”nde, yayına başladığı günden itibaren şiirler ve kendisinin tasnif ettiği Çıldır Gölü Efsaneleri neşredilmiştir. Bunun yanı sıra ülkemizde yayınlanan birçok süreli yayınlarda şiirleri yer almıştır. Kendisinden yirminin üzerinde halk hikayesi derlenmiştir.

Yaklaşık otuz yıl Konya Âşıklar Bayramı'na, on sekiz yıl Uluslararası İstanbul Festivaline, beş yıl Eskişehir Yunus Emre, altı yıl Erzurum, üç yıl Çorum, üç yıl Antalya olmak üzere hiç ara vermeden bu etkinliklere katılmıştır. Bu etkinliklerde sayısız madalya, onur ve takdir belgesi kazanmıştır. 1971 yılından itibaren yurt dışında ve yurt içinde birçok festival ve programlara katılmıştır. Ayrıca birçok üniversiteye eğitim amaçlı sunumlar yapmak üzere davet edilmiştir. Türkiye ve Avrupa'da kırka yakın plak ve albüm çalışması yapmıştır.

III.1.3. Âşık Murat Çobanoğlu' nun Hayatı ve Sanatı

Bu başlık altında, Ali Kafkasyalı tarafından hazırlanan *Murat Çobanoğlu Hayatı-Sanatı-Eserleri* adlı kitaptan edinilen bilgiler yer almaktadır⁹⁷. 01.11.1940 yılında Kars ilinin Kaleiçi mahallesinde dünyaya gelen Murat Çobanoğlu' nun babası Gülistan bey, annesi Lale hanımdır. Murat Çobanoğlu üçü kız beşi erkek toplam sekiz çocuğu olan ailenin altıncı çocuğudur.

Henüz bir buçuk yaşındayken annesini kaybeden Murat Çobanoğlu yakın akrabalarının himayesinde büyümüştür. 1952 yılında ilkokulu bitiren Murat Çobanoğlu, ortaokula kayıt yaptırmaya rağmen devam etmemiştir. Ancak bunun yanlışlığını ileriki yıllarda anlar ve 1987 de ortaokulu, 1992 de ise liseyi dışarıdan bitirir. Daha sonra üniversite sınavlarına girip Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim fakültesini de kazanır ancak işlerinin yoğunluğundan dolayı bitiremez. 1958 yılında evlenir ve ikisi kız ikisi erkek dört çocuğu olur. Küçük yaşlardan itibaren âşıklık haricinde başka bir meslek

⁹⁷ Ali Kafkasyalı, Murat Çobanoğlu Hayatı-Sanatı-Eserleri, Ankara: Tasarım Dizgi, 1998. s. 72.

yapmamıştır. Onlu yaşlarda başladığı âşıklık mesleğine vefat ettiği 26.03.2005 tarihine kadar kesintisiz devam etmiştir.

1952 yılında rüyasında gördüğü “bade içme olayı” ile birlikte âşıklık yapmaya karar verir. Bunu babasına anlatır ve kendisine inanan baba Âşık Gülistan, kendisine artık âşık olduğunu ve âşıklık geleneğinin kurallarını öğrenmeye başlamasını öğütler. Bu öğretme görevini kendisi üstlenir. Böylece baba Âşık Gülistan ilk ustası olur. Sonraki yıllarda Posoflu Müdami, Güreşkenli Nihani, Kağızmanlı Cemal Hoca, Ardanuçlu Efkarı, Dursun Cevlani, Âşık İlhami Demir, Şavşatlı Peyami gibi âşıklarla çalışmıştır. Ayrıca kendisi de bir çok âşığı etkilemekle birlikte, Anili Âşık Virani, Âşık Mürsel Sinan, Âşık Arif Tellioğlu, Âşık İlgar Çiftçi başta olmak üzere birçok âşık yanında çıraklık yapmışlardır.

1957 yılında Kars’ ta yapılan bir yarışmaya katılır ve burada ilk birinciliğini kazanır. Bu tarihlerde “Devrani” mahlasını, bir süre sonra “Yanani” mahlasını kullanmıştır. 1963 yılında Kars’ ta yapılan bir âşık meclisinde Âşık Reyhani, Çobanoğlu’na, bu mahlasların çok kullanıldığını, kendi soyadını kullanmasının daha uygun olacağını söyler. Çobanoğlu da bu teklifi kabul eder ve o günden itibaren Çobanoğlu mahlasını kullanır. İlk 1965 yılında davet edildiği Konya Âşıklar Bayramında ödül kazanır ve bundan sonra her yıl bu etkinliğe katılır. Her yıl düzenli olarak yapılan bu etkinlikte sayısız ödüller alır. Sonraki yıllarda çıkardığı plaklar satış rekorları kırar ve bunlardan iki tanesi “Altın Plak ödülü” ile ödüllendirilir. Bu ödüllerle birlikte yurt içi ve yurt dışında sayısız konser ve etkinliklerde sahne alır. Otuzun üzerinde hikâye bilen Çobanoğlu’ nu, özellikle “Koroğlu-Kiziroğlu Kolu” hikayesinde geçen “Kiziroğlu Mustafa Bey” türküsü, toplumun bütün kesimlerinde tanınmasına yol açmıştır.

III.1.4. Âşık Âşık Ali Rıza Ezgi’ nin Hayatı ve Sanatı

Bu başlık altında, Metin Ekici tarafından hazırlanan *The Anatolian Cycle of Koroğlu Stories* adlı doktora tezinden edinilen bilgiler yer almaktadır⁸¹. 1949 yılında Kars ilinin Arpaçay kazasının Taşdere köyünde dünyaya gelen Âşık Ali Rıza Ezgi’nin babası İsmihan Bey, annesi ise Bahar Hanım’dır. Ali Rıza Ezgi’nin ailesi hayvancılık ve tarımla geçimini sağlamaktadır. Ali Rıza Ezgi, ailenin beş çocuğunun en büyüğüdür.

İlkokulu köyünde bitiren Ali Rıza Ezgi, 1962 yılında, on üç yaşındayken babasını kaybetmiştir. Babasının vefatından sonra ailesinin geçimini temin edebilmek için ayakkabı boyacılığı, inşaat işçiliği gibi geçici işler yapan Ezgi, 1961 yılında köyünden ayrılıp Kars'a göç ederek, Âşık İlhami Demir'in yanına çırak olmuştur. 1972 yılında evlenen Ali Rıza Ezgi, beş çocuk babasıdır.

1973 yılında İzmir'de düzenlenen bir yarışmaya katılan Ali Rıza Ezgi, İzmir'de tanıştığı kişilerin ısrarı üzerine ve ekonomik nedenlerle İzmir'e yerleşmeye karar verir.

1974 yılında ailesiyle birlikte İzmir'e göç ederek buraya yerleşen Ali Rıza Ezgi, geçimini sadece âşıklık sanatını icra ederek temin etmektedir.

1961 yılında, Kars'ta Âşık İlhami Demir'in yanında çırak olarak âşıklık sanatına başlamış olan Ali Rıza Ezgi, on iki yıl çıraklık yaparak âşıklık geleneğinin bütün yönlerini öğrenmiştir. Ali Rıza Ezgi, çıraklık yıllarından beri saz çalmakta ve irticalen şiir söylemektedir.

Ali Rıza Ezgi, 1974 yılında ilk defa Konya Âşıklar Bayramı'nda âşıklarla meydan atışmalarına katılmış ve bugüne kadar katıldığı yarışmalarda 26 altın madalya, 12 bronz madalya kazanmıştır. Âşıklar arasında “Kara Şeytan” lakabı verilen Ali Rıza Ezgi'nin 12 plak ve 8 kaseti vardır. Ali Rıza Ezgi'nin anlattığı Köroğlu hikayesi, Prof. Dr. Metin Ekici tarafından ABD'de hazırlanan doktora tezinde kullanılmıştır.⁹⁸

Ali Rıza Ezgi, Almanya, Hollanda, Belçika, Fransa, Azerbaycan ve Gürcistan'da âşıklık geleneğini tanıtmıştır. Kahvehanelerde, belediyelerin düzenlediği festivallerde ve çeşitli derneklerin düzenlediği özel organizasyonlarda saz çalıp hikaye anlatarak geçimini sağlayan Ali Rıza Ezgi, âşıklık geleneğiyle ilgili olana Türkiye genelindeki bütün festival ve yarışmalara katılmış ve pek çok ödül almıştır.

Ali Rıza Ezgi, başta Köroğlu kolları olmak üzere pek çok hikaye bilmekte ve anlatmaktadır. Ezgi, repertuarındaki hikâyelerin bir kısmını dayısı Âşık Mehmet Hicranî (Taşdereli Âşık Mehmet Ozani)'den bir kısmını ise çeşitli yerlerde dinleme fırsatı bulduğu diğer usta âşıklardan öğrenmiştir. Ayrıca kendisi de birçok âşığı etkilemekle

⁹⁸Metin Ekici. *The Anatolian Cycle of Köroğlu Stories*. Madison Wisconsin, USA: The University of Wisconsin, 1996. (Yayımlanmamış doktora tezi.) ss. 20-38.

birlikte, Âşık Nevruz Ali Çiçek ve İrfan Erdağı, Ezgi' ye çıraklık yapmışlardır.

Ali Rıza Ezgi'nin konu bakımından çok zengin bir repertuarı vardır. Atışma konusunda son derece başarılı olan Âşık Ali Rıza Ezgi'nin güzelleme ve taşlama başta olmak üzere hemen her türde şiiri bulunmaktadır. Ezgi'nin 8 ve 11'li hece ölçüsündeki şiirlerinin yanında, aruz vezninde şiirleri de vardır. İcralarında ağırlıklı olarak Kars yöresi havalarını çalan Ali Rıza Ezgi, hemen hemen bütün ülkeyi dolaşarak âşıklık sanatını icra ettiği için diğer yörelerin havalarını da ustalıkla çalabilmektedir.

III.2 Temsilcilerin Ortak Özellikleri

Bu başlık altında yukarıda hayatları ve sanatlarından bahsettiğimiz Kars âşıklık geleneğinin önemli temsilcilerinin sosyal, kültürel ve sanatsal hayatlarındaki ortak özellikleri ele alınmaktadır. Bu ortak özellikleri Geldikleri Sosyal Çevre, Aile, Eğitim, Çıraklık, Ustalık, İcra Çevresi ve Dinleyici, Sanatsal Uygulamalar maddelerinde toplayarak bir sonraki adımda Maksut Koca ve Nevruz Ali Çiçek'in geleneğin yerel özelliklerini kent ortamında ne ölçüde temsil ettiklerinin değerlendirmede kolaylık sağlayacaktır.

III.2.1 Geldikleri Sosyal Çevre ve Aile

Âşıklar sosyal ve kültürel olarak gelenek ve göreneklerin yoğun olarak yaşandığı, genellikle tarım ve hayvancılıkla geçimlerini sağlayan bir toplum yapısından gelmektedirler. Özellikle sert ve uzun geçen kış aylarında çeşitli özel toplantılarda ve kahvehanelerde, yaz aylarında ise düğün ve şenliklerde âşıklar tarafından anlatılan sözlü halk kültürü ürünleri yaşadıkları toplumun tek eğlencesidir. Bu ortam onların âşıklığa olan ilgilerini arttırmış ve ileride meslek olarak seçmelerin de önemli rol oynamıştır. Âşıklar geçim zorluğu çeken ve genellikle kalabalık bir aile yapısına sahiptirler. Ancak bu zor şartlara rağmen aile büyükleri kendilerini ellerinden geldiğince desteklemiş, mesleki anlamda gelişmeleri için önayak olmuşlardır.

III.2.2 Eğitim

Geçim sıkıntısı ve çevresel şartlar yüzünden eğitim durumları okuryazarlık boyutundadır. Âşık Şenlik hiç okula gitmemesine rağmen annesinin sayesinde okuma yazma öğrenmiştir. Âşık Şeref Taşlıova ve Âşık Ali Rıza Ezgi ilkokul mezunudur.

Taşlıova öğretmen okulunu kazanmasına rağmen geçim sıkıntısı yüzünden devam edememiştir. Âşık Murat Çobanoğlu ise ellili yaşlarda ortaokul ve liseyi dışarıdan bitirir hatta Açık Öğretim Fakültesi' ne de kayıt yaptırır ancak işlerinin yoğunluğundan dolayı devam edemez.

III.2.3.Çıraklık

Çıraklık konusu Âşık Şenlik' in çıraklık yaptığı Âşık Nuri'nin ustası Hasta Hasan'dan beri bir silsile şeklinde devam etmiştir. Âşık Şeref Taşlıova, Âşık Şenlik' in oğlu ve çırağı Âşık Kasım'a, Âşık Murat Çobanoğlu yine Âşık Şenlik'in çıraklarından babası Âşık Gülistan'a, Âşık Ali Rıza Ezgi ise yine Âşık Gülistan'a çıraklık yapan Âşık İlhami Demir'e çıraklık yapmıştır. Görüldüğü gibi örnek olarak aldığımız geleneğin bu önemli temsilcileri ustaları yoluyla Âşık Şenlik ekolü içerisinde yer almaktadırlar.

III.2.4 Ustalık

Uzun yıllar usta âşıkların yanında çıraklık yapan bu âşıkların kendileri de birçok çırak yetiştirmiş ve birçok âşığı etkileyerek ilham kaynağı olmuşlardır. Bu süreç âşıklık geleneğinin devamı ve sonraki kuşaklara aktarımı bakımından hayati önem taşımaktadır.

III.2.5 İcra Çevresi ve Dinleyici

Genel olarak icra çevrelerini doğu ve kuzey doğu anadolu sahaları olarak sınırlamak belli ölçüde doğru olabilir. Yalnız Âşık Şenlik Azerbaycan ve İran'ın kuzeyinde de halk tarafından bilinen, dinlenen bir âşıktır. Buralara sık sık gidip çeşitli âşık toplantılarına, düğün ve eğlencelere katılmıştır. Yine Murat Çobanoğlu yaptığı albüm, katıldığı birçok tv programı ve özellikle Kızıroğlu Mustafa Bey türküsü ile birlikte ülkemizin hemen hemen her tarafında dinlenmiş ve büyük ilgi görmüştür. Taşlıova ve Ezgi' de gerek yurt içinde gerekse yurtdışında birçok organizasyon ve özel gecelere katılmışlardır. Ancak kendi bölgeleri haricinde davet edildikleri yerler çoğunlukla, yine aynı bölgeden başka yerlere göç eden insanların hazırladıkları dernek geceleri, düğün, piknik ve özel toplantılardır. Ayrıca son dönemlerde yurt içi ve yurt dışındaki üniversitelerde eğitim amaçlı toplantılara da katılmışlardır.

III.2.6.Uygulamalar

Kuzey Doğu Anadolu âşıklık geleneği içerisinde özellikle en çok üzerinde durulan uygulamalar âşık fasıllarındaki pratikler ve hikâye anlatıcılığıdır. Yine aynı gelenek içerisinde özellikle divan, koşma, yedekli koşma, tecnis, cıgâlı tecnis, mani ve türkü türlerinde sayısız örnekler vermişlerdir. Bir diğer önemli nokta ise tecnis, cıgâlı tecnis olarak bilinen, âşıkların uygulamalarında mutlaka yer verdiği ve aslında Azerbaycan âşıklık sahasında kullanılan bu iki türün Anadolu Âşıklık sahasına getiren yine bu bölge âşıklarından Âşık Şenlik' in olduğu iddia edilmektedir.

III.3 Temsilciler ve Örnek Âşıkların Karşılaştırılması

Geleneğin temsil kabiliyetine sahip mensupları ile Maksut Koca ve Nevruz Ali Çiçek'in özelliklerinin karşılaştırılması aşağıdaki tabloda açıkça görülmektedir:

	Sosyal Çevre ve Aile	Eğitim	Çıraklık	Ustalık	İcra Çevresi ve Dinleyici
Âşık Şenlik	Kırsal kesim	Okur Yazar	Yapmış	Yapmış	D. Anadolu, Azerbaycan, Kuzey İran
Şeref Taşhova	Kırsal kesim	İlkokul mezunu	Yapmış	Yapmış	Kars, Ulusal
Murat Çobanoğlu	Kırsal kesim	Lise mezunu	Yapmış	Yapmış	Kars, Ulusal
Ali Rıza Ezgi	Kırsal kesim	İlkokul mezunu	Yapmış	Yapmış	Kars, İzmir
Maksut Koca	Kırsal kesim	İlkokul mezunu	Yapmış	Yapmış	Kars, İstanbul, Ulusal
Nevruz Ali Çiçek	Kırsal kesim	İlkokul mezunu	Yapmış	Yapmış	Kars, İzmir

Bu bağlamda çalışmamızın ana eksenini oluşturan Âşık Maksut Koca ve Âşık Nevruz Ali Çiçek'in hayatları ve sanatlarıyla, yukarıda altı alt başlıkta ortak

özelliklerinden bahsettiğimiz, Kars âşıklık geleneğinin kabul gören önemli temsilcileriyle ortak ve farklı yönleriyle bahsedecek olursak;

a. Geldikleri sosyal çevre ve ailelerinin sosyal, kültürel ve ekonomik durumları birleriyle benzerlik göstermektedir.

b. Eğitim durumları, yine ekonomik ve çevresel şartlar yüzünden benzerlik göstermektedir.

c. Çıraklık konusu benzerlik göstermekle birlikte farklılıklarda taşımaktadır. Maksut Koca ustası olarak Âşık Mehmet Hicrani'yi gösterse de, aslında yanında uzun yıllar çıraklık yapma şansı bulamamıştır. Âşıklığı daha çok çeşitli vesilelerle köylerine gelen âşıkları takip ederek öğrenmeye çalışmıştır. Yine Nevruz Ali Çiçek ustası olarak kabul ettiği Âşık Ali Rıza Ezgi' ye çıraklık yapmaktan çok, komşusu olması münasebetiyle, çok sık bir araya gelmiş ve daha çok arkadaşlık etmiştir. Bunun yanı sıra etkilendikleri birçok âşık olmuştur.

d. Her iki âşığımızdan da etkilenen kişiler olmuştur ancak Maksut Koca sadece Saim İstekoglu'na ustalık yapmıştır. Nevruz Ali Çiçek'in yanında ise Ayhan Aslan çıraklık yapmıştır.

e. Âşıklık sanatını çoğunlukla büyük şehirde icra etmelerine rağmen icra çevreleri ve dinleyici kitleleri yine benzer şekilde kendi bölgelerinden göç eden insanlar olmuştur. İcra ortamları hemşeri dernekleri, hemşeri kahveleri, düğünler, özel toplantı ve eğlenceler, yine bu derneklerin organize ettiği pikniklerdir. Bunun yanı sıra belediyelerin düzenlediği şölenler ve üniversitelerin eğitim amaçlı düzenlediği etkinlikler bir diğer icra ortamlarıdır.

f. Kars âşıklık geleneğinin geleneksel öğelerini barındıran benzer örnekler vermişlerdir. Divan, koşma, yedekli koşma, tecnis, cıgâlı tecnis, mani ve türkü türlerinde şiirler yazmışlardır. Yine âşık fasılları içerisinde yer alan edebi öğelerden örnekler vermişlerdir. Ayrıca anlattıkları hikâyeler de bulunmaktadır.

SONUÇ

Yüzyıllardır sürdürülen âşıklık geleneğinin gündemdeki yeri; sosyal, kültürel ve ekonomik değişiklikler nedeniyle gün geçtikçe azalmaktadır. Bununla birlikte geleneği doğup büyüdüğü yerlerden kent ortamına taşıyan âşıklar ve eserleri üzerinde bu güne kadar kapsamlı çalışmalar yapılmaması bir eksiklik olarak kalmıştır.

Tez çalışması, Türkiye sahasından iki büyükşehir; İstanbul ve İzmir ile sınırlanmıştır. Çalışma alanı olarak İstanbul ve İzmir'in belirlenmesinin sebebi ise, bu şehirlerin yoğun göç almış olmaları ve sosyo-kültürel görünümünün "kent" terimiyle ifade edilmekte olan büyükşehir tipini yansıtmalarıdır.

Çalışmamızın kent ve âşıklık geleneği arasındaki ilişkiyi açıklayabilme amacı doğrultusunda incelenen malzeme; İstanbul'dan Maksut Koca ve İzmir'den Nevruz Ali Çiçek ile derleme çalışması yapılarak elde edilmiştir. İki âşık; sanatlarını, televizyon ve radyo gibi medya organları, ulusal/ uluslararası festivaller ve hemşeri derneklerinin organizasyonları gibi kente ait icra ortamlarında sergilemektedir.

Çalışmanın odağını çevreleyen "kent" kavramı, birçok araştırmacı tarafından "kırsal" teriminin karşıtı olarak kullanılmıştır. Çalışmada işaret ettiğimiz üzere; yerleşim birimlerinin sosyokültürel niteliklerinin birbiri ile kıyaslanmasının ortaya koyduğu\koyacağı sonuçlarının değişkenliği, ele alınan coğrafya ve tarih süreci boyutlarının farklılıkları ile şekillenmektedir. Örneğin, icralarını Sivas'ın köy çevresinde gerçekleştiren bir âşığın karşısında, Sivas ya da Kastamonu şehir merkezlerindeki kahvelerde icrada bulunan âşığın ortamını kent olarak nitelemek mümkündür. Diğer taraftan, günümüzde Sivas şehir merkezinde yaşayan ve sanatını sürdüren bir âşığın karşısında, müzik sektörünün merkezi konumundaki İstanbul'da sahne alan âşığı kent âşığı olarak niteleyebiliriz. Dahası; yaşanan coğrafyaya gönderme yapmadan şiirlerinde işledikleri temalardan hareketle Cumhuriyet dönemi âşıklarını da seleflerine nazaran kentli bulabiliriz.

Kent ortamında yaşayarak icralarını gerçekleştiren Âşık Maksut Koca, 1961 yılında eski ismi Sozgert olan, Kars ilinin Arpaçay ilçesi Taşdere köyünde dünyaya gelmiştir. Ailesi şimdi Gürcistan sınırları içerisinde olan Ağbaba bölgesinin Güllübulak

köyünden yaklaşık 200 yıl önce Taşdere Köyü'ne gelmişlerdir. Âşık Maksut Koca çocukken babasının okuduğu şiir ve anlattığı halk hikâyelerinden etkilenir. Bu yüzden ilk ustası olarak babasını gördüğünü ifade etmektedir.

Koca, 1989 yılı güzünde ailesiyle beraber İstanbul'a göç eder. İlk olarak Mahmut Bey Bağcılar Göztepe mahallesinde abisi ve kardeşleriyle birlikte dört odalı bir ev tutarlar ve burada yaşamaya başlarlar. Aynı yıllarda yaptığı albümlerin tanınmasıyla birlikte birkaç kez Avrupa seyahatlerine gider. İstanbul içerisinde özellikle Halkalı, Bağcılar, İkitelli semtlerinde çeşitli programlarda ve etkinliklerde sahneye çıkar.

Âşık Maksut Koca âşıklık geleneğinin yoğun olarak yaşandığı bir ortamda dünyaya geldiği için kendini çok şanslı gördüğünü söylemektedir. Babasından sonra kendisini en çok etkileyen kişinin aynı zamanda ustası olarak kabul ettiği, özellikle köydeki düğün ve toplantılarda hayranlıkla izlediği Âşık Mehmet Hicrânî olduğunu belirtmektedir. Âşık ilkokul döneminde bile otuz kırk civarında âşık şiiri, üç dört adette yörede bilinen halk hikâyesini bildiğini söylemektedir.

Nevruz Ali Çiçek ise, 1955 yılında Kars ilinin Arpaçay ilçesine bağlı eski ismi Başıyöregel yeni ismi Çetindurak olan köyde dünyaya gelmiştir. Dedelerinin aslen Gürcistan'ın Fahralı köyünden geldiklerini ve Fahralı Köyü'nde ailesinin Beydilli ismiyle bildiğini söylemektedir. Aile ilk olarak Kars ilinin Arpaçay ilçesine bağlı Dalaver köyüne göç eder. Bu köyde bir müddet kaldıktan sonra Çiçek'in doğum yeri olan Çetin Durak köyüne göç ederler. Baba Aydın Çiçek uzun süre hayvan tüccarlığı yaptıktan sonra köyde büyük bir bakkal dükkânı açar ve uzun yıllar işletmeciliğini yapar. Ailenin işleri bir süre sonra kötüye gider ve bütün varlığını kaybeden aile 1970 yılında İzmir'e göç etmek zorunda kalır.

Çiçek İzmir'e göç ettikten sonra birkaç yıl içinde Âşık Ali Rıza Ezgi de İzmir'e göç eder ve aynı mahallede otururlar. Yavaş yavaş kasetlerden ve plaklardan dinlediği türkülerini çalmaya başlayan Çiçek komşusu Ali Rıza Ezgi'nin yanına gidip gelmeye başlamıştır. 1973 yılında Ali Rıza Ezgi'nin yanında çıraklık yapmaya başlayan Çiçek Âşık şiiri tarzında kendini geliştirmek için Türk Halk Edebiyatı'nın çeşitli kaynaklarını okuyup, incelemeye başlamıştır. Bu süreç askerlik hizmeti başlayana kadar bu şekilde devam etmiştir. Askerlik hizmetini bitirdikten sonra ustası Âşık Ali Rıza Ezgi ile

birlikte halk arasında çalıp söylemeye başlamıştır ve 5 yıl kesintisiz devam etmişlerdir. Ayrıca Çiçeğin Ayhan Aslan adında bir çırağı olmuş, bu usta-çırak ilişkisi 5-6 yıl kadar devam etmiştir.

Âşık Maksut Koca, şiirlerini büyük çoğunluğu hece ölçüsüne bağlı olarak söylemiştir. Ancak azda olsa aruz ölçüsüyle yazılmış şiirleri de bulunmaktadır. Bunlar beş adet “Divan” ve iki adet “Satranç” örnekleridir. Koca’nın şiirlerinde dikkati çeken bir diğer özellik ise, 10 adet şiiri dışında şiirlerin büyük bir bölümünde nazım biriminin dörtlülük olmasıdır. Bunların sekiz tanesi beşli bent, bir tanesi altılı, bir tanesi ise üçlü bent şeklindedir. Koca’nın, şiirlerinde dörtlülüğün birim olarak ağırlık kazanması, Türk halk şiirinin genelinde görülen oluşumdan farklı değildir.

Koca’nın şiirleri ağırlıklı olarak koşma şeklinin özelliklerini göstermektedir. Koşma şekline uygun olan bu şiirlerin bir bölümü sekiz, bir bölümü ise on birli hece ölçüsü ile söylenmiştir. Sekiz hecelilerin bazıları, halk şiirinde koşma ile aynı şekilsel yapıya sahip, içerik özelliği “güzelleme” olan “semâî” olarak da değerlendirilebilir. Ayrıca bir adet “mani” örneği de şiirlerinin arasında bulunmaktadır. Yine koşma şeklinin özelliklerini taşıyan bir adet 13 heceli, bir adet 15 heceli ve âşıklar arasında “cığalı tecnis” diye isimlendirilen iki adet “yedekli tecnis” de bulunmaktadır. Koca’nın koşma şekline bağlı elimizdeki şiirleri, hacim bakımından bir ile on iki dörtlülük arasındaki örneklerdir. Bu yargıya, hacmi ve anlatım özellikleri sebebiyle destan başlığı altında toplanabilecek, fakat şekil olarak koşma şekline dayanan şiirler de göz önüne alınarak varılmıştır.

Âşık Nevruz Ali Çiçek şiirlerini büyük kısmını hece ölçüsüne bağlı olarak söylemiştir. Bunları, mani, koşma, divan, tecnis, sicilleme, muhammes, semâî şeklinde sıralayabiliriz. Ancak az da olsa aruzlu türlere öykünerek söylemiş olduğu şiirleri bulunmaktadır. Bunlar iki adet “satranç”, bir adet “semâî” örnekleridir. Çiçek’in şiirlerinde dikkati çeken bir diğer özellik ise, beş şiiri dışında şiirlerin büyük bir kısmında nazım biriminin dörtlülük olmasıdır. Bunların iki tanesi beşli bent, bir tanesi sekizli, bir tanesi onlu, bir tanesi de on ikili bent şeklindedir.

Her iki âşğın şiirleri içerik bakımından Türk halk şiirinin genel özelliklerini yansıtmaktadır. Diğerk taraftan, kişisel tecrübe ve sosyal ortamın izleri içerik bakımından kendini göstermektedir.

Âşık Maksut Koca, beşeri sevgili odaklı şiirlerinde kimliğı belli olmayan bir sevgiliye seslenir ya da onu tarif eder. Sanatçının bu tür şiirlerinin bazılarında hayatında gerçekten var olan bir sevgiliden söz etmiş olma ihtimali bulunsa da şiirlerinde özel isim kullanmamıştır ve sevgilinin kimliğini açığa vuracak başka ipuçları da şiirlerde bulunmamaktadır.

Çiçek, beşeri sevgili odaklı şiirlerinde iki farklı tutum sergiler. Bunlardan ilkinde, acı çeken ve şikâyet eden Çiçek, geleneksel bir çizgide, tanımadığı bir sevgiliye seslenir ya da onu tarif eder. Âşğın bu tür şiirlerinin bazılarında hayatında gerçekten var olan bir sevgiliden söz etmiş olabileceğı de göz ardı edilmemelidir. Fakat sözünü ettiğimiz grupta yer alan bu şiirlerin ortak özelliğı, sevgilinin kimliğini açığa vuracak ipuçlarının şiirde bulunmamasıdır. Diğerk durumda ise, sevgilinin kimliğı, ismi belirtilerek doğrudan ya da zaman ve yer gibi ipuçları verilerek dolaylı olarak açıklanmıştır.

İslâmiyet’le ilgili unsurlar, Koca’nın şiirlerinde öncelikli olarak ele alınan konular olmamakla birlikte, sanatçı İslâm dinine olan inancını şiirlerinde dile getirmekte, hayatı boyunca karşılaştığı güçlükler ile savaşıırken bu inancından destek aldığı şiirlerine yansımıştır. Koca; şiirlerinde İslâm’ın ve imanının şartları arasında yer alan unsurların bazıları, kutsal kitaplar, peygamberler gibi dini konular ve “Bezm-i Elest”, “Ene’l Hakk”, “dâra çekilmek” gibi tasavvufi kavramlara da değinmiştir.

Nevruz Ali Çiçek bazı şiirlerinde İslami unsurlar sıkça kullanmış ve bu yolda neler yapılması, nasıl davranılması gerektiğıyle ilgili örnekler vermiştir. Ayrıca birçok şiirlerinde peygamberlerden, kutsal mekân, kutsal kitap ve bu kutsal kitaplarda söz edilen kimi olaylara değinmiştir. Bunun yanı sıra özellikle Alevi-Bektaşî geleneğinin önemli kutsallarından birçok şiirinde bahsetmiştir. Âşık Allah’a ve inancına olan bağlılığını, aşkını birçok şiirinde dile getirmiştir.

Tabiat unsurları her iki aşğın şiirlerinde farklı özellikleriyle ele alınsa da, göç olgusunun ardından memleket tasvirlerinde bu unsurların yoğun kullanımı ortak bir yön olarak görünürlük kazanmaktadır.

Âşık Maksut Koca'nın şiirlerinde tabiat unsurlarının önemli bir yeri vardır. Sanatçının bu unsurları çeşitli temalar çerçevesinde işlevsel bir şekilde kullandığı göze çarpmaktadır. Özellikle sıra özlemini vurguladığı şiirlerde tabiat tasvirleri ile memleketinin güzelliklerine vurgu yapmaktadır.

Çiçek'in şiirlerinde tabiatı yoğun bir biçimde işlemesi, birkaç farklı sebebe bağlanabilir. Çiçek'in tabiat unsurlarını ele alışı geleneksel bir akışın parçası olarak görülebilecekse de, Çiçek'in kırsal kesimde doğduğu ve hayatının büyük bölümünü burada geçirdiği unutulmamalıdır. Başka bir deyişle, köylü olan aşğın geçimi ve hayat düzeni, çevresel unsurlarla doğrudan ilişkilidir ki, bu çevrenin aşğın eserlerinde yansıyor olması hiç de şaşırtıcı değildir.

Âşık Maksut Koca'nın şiirlerinin önemli bir kısmında, toplumsal hayatın çeşitli yönleri hakkında eleştiriler ve de toplumsal düzenin korunması, geliştirilmesi amacıyla verilen öğütler karşımıza çıkmaktadır. Sanatçı şiirlerinde toplumsal eleştiriler yapmış, yaşadığı zamanda bireyin sergilediği kötü davranışlardan ve toplumun çeşitli olumsuz eğilimlerinden de şikâyet etmiştir.

Âşık Nevruz Ali Çiçek'in şiirlerinin birçoğunda, Koca ile paralel olarak toplumsal hayata eleştiriler ve toplumsal düzenin korunması ve geliştirilmesi amacıyla verilen öğütler karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca, birçok şiirinde toplumun ve ülkenin gelişimi için eğitimin önemine dikkat çekmiş toplumdaki kötü gidişi ve yozlaşmayı cehalete bağlamıştır.

Çalışmada müzik analizine kaynak olan notalar hazırlanırken; değişmez ve dondurulmuş bir müzik metni elde etmekten kaçınılarak, icrayı mümkün olan en iyi şekilde yansıtmaya amacına hizmet edilmeye çalışılmıştır.

Müzik boyutunda; usûlle makam arasındaki ilişki, farklı makamlarda makamdan kaynaklı inicilik-çıkıcılık özelliği ve ses genişliği farklılıkları, belli bir seyir içerisinde ses sahası ve inicilik-çıkıcılık özellikleri, şiir dörtlüğü ve müzik bölümü arasındaki

ilişki, mısra ve müzik cümlesi arasındaki ilişki, eserlerin girişinde varsa aranağmenin eserin içinde yer alıp almadığı ve hece ölçüsü değişiminin ezginin yönüne etkisi incelenmiştir.

Âşık Maksut Koca'nın incelenen eserleri, "Hüseyini", "Uşşak", "Kürdi" ve "Karcıgar" makamları kapsamında değerlendirilebilir. Fakat bu makamsal eserlerin birçoğu, Türk sanat müziğinin gelenekselleşmiş makam tariflerini tam olarak karşılamamaktadır. Güçlüler, seyir özellikleri ve bazı eserlerdeki durak seslerindeki farklılıklar bu ayrımı bizlere göstermektedir.

Âşığın notaya aldığımız ve incelediğimiz eserleri, usûl çeşitliliği göz önüne alınarak seçilmiştir. Koca'nın notaya aldığımız örnek eserlerini, usullerine göre iki gruba ayırmak mümkündür. Bu gruplardan biri "usule bağlı eserler", diğeri ise "serbest usullü" eserlerdir. Örnek eserler arasında "serbest usullü" grubuna giren "Garip Yolcu" isimli eser bulunmaktadır. "Usule bağlı eserler" grubunda ise usul çeşitliliği dikkat çekmektedir. Bunlar; 2/4'lük, 4/4'lük, 5/8'lik, 6/8'lik, 7/8'lik, 9/8'lik, 12/8'lik şeklindedir.

Bunun yanı Koca'nın notaya aldığımız eserlerinde ve dinlediğimiz diğer eserlerde kendi içerisinde ritimsel olarak değişiklik gösteren ya da usuldeki düzüm sırasının farklılaştığı eser saptanmamıştır.

Âşığın makamsal ve ritimsel anlamda çeşitlilik gösteren incelediğimiz bu eserleri söz katmanındaki türler bakımından farklılıklar göstermemektedir.

Âşık Nevruz Ali Çiçek'in ise "Hüseyini", "Uşşak", "Segâh" ve "Karcıgar" makamlarındadır. Fakat bu makamsal eserlerin birçoğu, benzer sebeplerle Koca'nınkiler gibi Türk sanat müziğinin gelenekselleşmiş makam tariflerini tam olarak karşılamamaktadır.

Çiçek'in notaya aldığımız örnek eserlerini, usullerine göre iki gruba ayırmak mümkündür. Bu gruplardan biri "usule bağlı eserler", diğeri ise "serbest usullü" eserlerdir. Örnek eserlerde "serbest usullü" grubuna giren bir adet "Koskoca dünyanın dört bir yanını" isimli eseri bulunmaktadır. "Çok düğünler gördüm meclisler gördüm" isimli eser ise çalgısal kısmı usule bağlı, söz kısmı ise serbest usullü olarak yazılmıştır.

“Usule bağı eserler” grubunda farklı usullerdeki çeşitlilik dikkat çekmektedir. Bunlar; 4/4’lük, 5/8’lik, 6/8’lik, 10/8’lik, 12/8’lik şeklindedir.

Aşığın makamsal ve ritimsel anlamda çeşitlilik gösteren incelediğimiz bu eserler söz katmanındaki türler bakımından farklılıklar göstermemektedir. Yani genelde on bir heceli “koşma” tipindedir. Ayrıca iki tanesinin söz katmanı “mani” türündedir.

Çalışmamızın ana eksenini oluşturan Âşık Maksut Koca ve Âşık Nevruz Ali Çiçek’in Kars âşıklık geleneğinin kabul gören önemli son yüzyıl temsilcileriyle (Âşık Şenlik, Şeref Taşlıova, Murat Çobanoğlu ve Ali Rıza Ezgi) ortak ve farklı yönleriyle bahsedecek olursak;

- a.** Geldikleri sosyal çevre ve ailelerinin sosyal, kültürel ve ekonomik durumları birleriyle benzerlik göstermektedir.
- b.** Eğitim durumları, yine ekonomik ve çevresel şartlar yüzünden benzerlik göstermektedir.
- c.** Çıracılık konusu benzerlik göstermekle birlikte farklılıklarda taşımaktadır. Maksut Koca ustası olarak Âşık Mehmet Hicrani’yi gösterse de, aslında yanında uzun yıllar çıracılık yapma şansı bulamamıştır. Âşıklığı daha çok çeşitli vesilelerle köylerine gelen âşıkları takip ederek öğrenmeye çalışmıştır. Yine Nevruz Ali Çiçek ustası olarak kabul ettiği Âşık Ali Rıza Ezgi’ ye çıracılık yapmaktan çok, komşusu olması münasebetiyle, çok sık bir araya gelmiş ve daha çok arkadaşlık etmiştir. Bunun yanı sıra etkilendikleri birçok âşık olmuştur.
- d.** Her iki âşığımızdan da etkilenen kişiler olmuştur ancak Maksut Koca sadece Saim İstekioğlu’na ustalık yapmıştır. Nevruz Ali Çiçek’ in yanında Ayhan Aslan çıracılık yapmıştır.
- e.** Âşıklık sanatını çoğunlukla büyük şehirde icra etmelerine rağmen icra çevreleri ve dinleyici kitleleri yine benzer şekilde kendi bölgelerinden göç eden insanlar olmuştur. İcra ortamları hemşeri dernekleri, hemşeri kahveleri, düğünler, özel toplantı ve eğlenceler, yine bu derneklerin organize ettiği pikniklerdir. Bunun yanı sıra belediyelerin düzenlediği şölenler ve üniversitelerin eğitim amaçlı düzenlediği etkinlikler bir diğer icra ortamlarıdır.

f. Kars âşıklık geleneğinin geleneksel öğelerini barındıran benzer örnekler vermişlerdir. Divan, koşma, yedekli koşma, tecnis, cığalı tecnis, mani ve türkü türlerinde şiirler yazmışlardır. Yine âşık fasılları içerisinde yer alan edebi öğelerden örnekler vermişlerdir. Ayrıca anlattıkları hikâyeler de bulunmaktadır.

İstanbul ve İzmir’de geleneği devam ettiren Koca ve Çiçek, birçok yönden Kars âşıklık geleneğinden beslenmişlerdir. Diğer taraftan; yaşadıkları şehirlerin ortamı, pazar ve dinleyici talepleri onların icra tercihleri ve repertuar seçimlerini doğrudan etkilemiştir. Örneğin, Türkiye müzik pazarının merkezi konumundaki İstanbul’da yaşayan Koca’nın isminden söz ettiren albümlerinde; ulusal ölçekteki beğeniyi hedefleyen eserler, dönemin alışıla gelen türden bağımsız müzik altyapıları ile sunulurken, Kars yöresi müzik özellikleri kısmen ritimsel açıdan bu kayıtlarda kendilerine yer bulmuştur. Bunun yanı sıra, Kars âşıklık merkezinin yansımaları daha çok televizyon programları, akademik çevrelere yapılan sunumlar gibi farklı iddialara sahip ortamlarda kendini göstermektedir. Nevruz Ali Çiçek ise, bir ölçüde yetişme şartlarına bağlanabilecek de olsa, yaşadığı kentin popüler olma yolunda sunduğu fırsatların İstanbul’a göre eksikliği sebebiyle icralarını ve yaratmalarını daha dar bir çevrede devam ettirmektedir. Asıl dikkat çekici olan nokta ise, âşıkların memleketleri Kars’ı meslekî onay mekanizması olarak kabul etmeleridir ki, burada düzenlenen organizasyonlarda sanatlarını ispatlama fırsatlarını değerlendirmektedirler.

Tez çalışmasında ulaşılan önemli bir sonuç da günümüz kentlerinde yaşayan âşıkların bu ortamlarda henüz öncü bir kuşak olmalarıdır. Araştırmacıların kent ortamında âşıklık geleneği çalışmalarında “kentli âşık” odağına yönelmeleri ise, geleneksel unsurların farklı alanlardaki yansımalarının ötesinde ancak kent ortamında doğan ve yetişen bir kuşağın ortaya çıkması ile mümkün olacaktır.

KAYNAKÇA

- AÇA, Mehmet. “Halk Şiirinde Tür ve Şekil.” *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları, 2004.
- AKDOĞU, Onur. *Türk Müziğinde Perdeler*. Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları, 1999 (3. Basım).
- ARAT, Reşit Rahmeti. *Eski Türk Şiiri*. Ankara: TTK Yayınları, 1991.
- ARSLAN, Mustafa. Pervin Çevik. “Kentler ve İmgeler Bağlamında Denizli ve Horoz.” *Türk Kültür Tarihinde Denizli ve Kentleşme Sorunları Sempozyumu*, Denizli: 22-23 Aralık 2008.
- ARSLANTAŞ, Halis Adnan. “Sosyal Değişme, Kentleşme ve Kentlileşmenin Din Üzerine Etkileri.” *İlahiyat Fakültesi, Dergisi*, S. 13: 2. Elazığ: 2008. ss. 174-175;172.
- ARTUN, Erman. “Günümüzde Yaşayan Âşıklık Geleneği Üzerine Düşünceler”(yayımlanmamış bildiri), *Somut Olmayan Kültürel Miras: Yaşayan Âşık Sanatı Sempozyumu*, Ankara: Gazi Üniversitesi, 2007. s. 2.*Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2001.
- ASLAN, Ensar. *Çıldırılı Âşık Şenlik Hayatı-Şiirleri ve Hikâyeleri*, Ankara: Sevinç Matbaası, 1975.
- BALKAYA, Adem. “Mekân Poetikası Bağlamında Âşık Kahvehaneleri ve Âşık Üzerinde Kimi Fonksiyonları”, *Turkish Studies*, İzmir: Alko Dijital Baskı Merkezi, 2013, C. 8, S. 1, s. 888.
- ÇOBANOĞLU, Özkul. “Barış Manço Araştırmalarının Önemi ve Yöntemi Üzerine Tespitler”, *Milli Folklor*, Ankara: Geleneksel Yayınları, 2000, S. 46.*Âşık Tarzı Edebiyat Geleneği ve İstanbul*, İstanbul: 3F Yayınları, 2007.
- DİLÇİN, Cem. *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1983.
- DİZDAROĞLU, Hikmet. *Halk Şiirinde Türler*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1969.
- DUNDES, Alan. “Halk Kimdir?” Çev. Metin Ekici. *Halk Biliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar*. Haz. G. Eker, M. Ekici vd. Ankara: Milli Folklor Yayınları, 2003, s. 25.
- DURAN, Selçuk. *Âşıklık Geleneğinden Protest Müziğe Ali Asker Örneği*,(yayımlanmamış yüksek lisans tezi), İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, 2014. s. 265.
- DÜZGÜN, Dilaver. “Âşık Edebiyatı”. *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları, 2004.
- EKİCİ, Metin. “Halk, Halk Bilimi ve Halk Bilgisi Üzerine Bir Deneme.” *E.Ü. Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, S. 4. İzmir: 1999. s. 184.*The Anatolian Cycle of Köroğlu Stories*. Madison Wisconsin, USA: The University of Wisconsin, 1996. (Yayımlanmamış doktora tezi.) ss. 20-38.

EKİCİ, Metin; FEDAKAR, Pınar; vd. *İzmir’de Yaşayan Âşıklar Antolojisi*. İzmir: İzmir İl Kültür Müdürlüğü, 2014.

ELÇİN, Şükrü. “Türk Halk Şiirinde Üç Unsur (Âşık-Sevgili-Rakip).” *Halk Edebiyatı Araştırmaları* 1. Ankara: Akçağ Yayınları, 1997, s. 55.

EMRE, Havva. “Kültürün Değişimi ve Dönüşümü Bağlamında Ozan-Baksı Geleneğinden Çağdaş Türk Ozanlığına Geçiş Süreci”, *Bilim ve Kültür – Uluslararası Kültür Araştırmaları Dergisi*, Balıkesir: 2013, S.1. ss. 61-72.

ERSOY, Ruhi. “Şehirleşme -Halk Kültürü İnkileminde Sorunlar ve Bazı Çözüm Önerileri.” *Halk Kültüründe Değişim Uluslararası Sempozyum Bildirileri*. 17-18-19 Aralık 2004: Kocaeli) İstanbul: Motif Vakfı Yayınları, 2005, s. 202;

.....“Şehirleşme-Halk Kültürü İnkileminde Sorunlar ve Bazı Çözüm Önerileri.” Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Sayı: 20 Yıl : 2006/1, ss.233-238.

FEDAKAR, Pınar. “İzmir Kent Kültüründe Bir Semt: Eşrefpaşa ve Eşrefpaşalık.” *Körfezde Zaman Sempozyumu Bildirileri*, İzmir: 2009.

FEDAKAR, Pınar; GÜLTEKİN Mustafa. “Kente Göç Eden Âşıklar ve Kent Ortamında Âşık Olmak”, *Somut Olmayan Kültürel Miras: Yaşayan Âşık Sanatı Sempozyumu*, Ankara: Gazi Üniversitesi, 2007. ss. 69-80.

GÜNAY, Umay. “Cumhuriyet Terkibi ve Barış Manço”, *Milli Folklor*, Ankara: Geleneksel Yayınları, 1992, S. 13.

İLAYDIN, Hikmet. *Türk Edebiyatında Nazım*. İstanbul: 1951 (2. Basım). s. 74.

KAFKASYALI, Ali. *Murat Çobanoğlu Hayatı-Sanatı-Eserleri*, Ankara: Tasarım Dizgi, 1998.

KOCA, Maksut. *Sular Yandı*, İstanbul: Yalın Ses Yayınları, 2007.

KOÇ, Adem (Ed.). *Eskişehir’in Somut Olmayan Kültürel Mirası*. Eskişehir: Osmangazi Üni. Yay., 2014.

KÖPRÜLÜ, M Fuad. *Edebiyat Araştırmaları 1*. İstanbul: Ötüken Neşriyat, 3.Baskı, 1989.

.....*Türk Edebiyatı Tarihi*. Ankara: Akçağ Yayınları, 5. Baskı, 2003.

METİN Ezgi, “Kent Folkloruna Bir Örnek: Doktor Folkloru.” *Milli Folklor*. S. 18. Ankara: Geleneksel Yayıncılık, 2006, s. 35.

OĞUZ, M. Öcal, (Ed.). *Ankara’nın Somut Olmayan Mirası*., Ankara: Grafiker, 2012.

OĞUZ, M. Öcal. “Dr. Barış Manço”, *Milli Folklor*, S. 22. Ankara: Geleneksel Yayınları, 1999, S. 42.

..... “Azerbaycan ve Türkiye Sahasında Âşık Edebiyatının XVI. Yüzyılına Dair”. *İpek Yolu Uluslararası Halk Edebiyatı Sempozyumu Bildirileri*. Ankara: 1993, ss. 143.

-“Kentlerin Oluşumu Süreçlerinde Türk Halkbilimi.” *Milli Folklor*. S. 52. Ankara: Geleneksel Yayıncılık, 2001, ss. 46-40.
-“Âşık Şiiri (XVI-XX. Yüzyıl)”. *Türk Edebiyatı Tarihi* 2. İstanbul: Kültür Bakanlığı Yayınları, 2007..
- OĞUZ, M. Öcal; SALTİK, Tuğba. *Kentler ve İmgeler*. Haz.. Ankara: Gazi Üni. Yay, 2004.
- ONAY, Ahmet Talat. *Türk Şiirlerinin Vezni*. İstanbul: Ahmet İhsan Matbaası, 1933.
- ÖZDEMİR, Nebi. “Âşıklık Geleneği ve Seyahat/Göç”, *Uluslararası Âşık Şenlik Sempozyumu*, Kars: Kafkas Üniversitesi Türk Halk Bilimi Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayınları, 2012, s.31.
-“Kentlerin Gezgin İmgeleri veya Kent İmgeleri Giydirilen Otobüsler.” *Milli Folklor*, S. 89, Ankara: Geleneksel Yayınları, 2011.
- SAÇKESEN, Ahmet. *İzmir’de Yaşayan Âşıklardan Derlenen Halk Hikâyeleri Üzerine Bir Araştırma* (yayımlanmamış yüksek lisans tezi), İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2003.
- ŞENER, Deniz. *Âşıklık Geleneği İçerisinde Şeref Taşlıova’nın Yeri ve Kullandığı Makamlar*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir: EÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dünyası Araştırmaları Anabilim Dalı, 2005.
- TAŞLIOVA, Mete. “Kars Sözel Hikayeciliğinin İcra Ortamları”, *Türkbilig*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, 2006. S. 11, s. 175.
-*Stüdyoya Taşınan Âşıklık Veya ‘Stüdyo Tipi’ Âşıklığa Doğru: Sözlü <Doğal> Ve Dijital <Elektronik> İcra Yapıları Üzerinde Mukayese*, Türkbilig, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, 2014. S. 27, s. 101.
- TATÇI, Mustafa. *Mânsur-Nâme*. İstanbul: MEB. 1997.
- TİMURTAŞ Faruk Kadri, *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 1990.
- TOPÇU, Deniz. “Kent Kimliği Üzerine Bir Araştırma: Konya Örneği.” *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 2011. <http://www.insanbilimleri.com> Erişim Tarihi: 17.06.2015
- TUNÇ, Gökhan. “Kent İnsanın Gözüyle Âşık Şiiri Geleneği”, *Milli Folklor*, Ankara: Geleneksel Yayınları, 2007. S. 75, s. 16.
- TUTU S. Bahadır, *Âşık Veysel Şatıroğlu (Hayatı, Eserleri ve Müzik Kimliği)* yayımlanmamış doktora Tezi. İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008, s. 66.
- TUTU, Sıtkı Bahadır. *Âşık Tarzı Şiir Geleneğinde Müziğin İşlevlerindeki Değişim ve İzmir’de Yaşayan Âşıklar*, İzmir’de Yaşayan Âşıklar Antolojisi, İzmir: İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2014, s. 28.
- Görüşme kaydı. İzmir: Ege Üniversitesi Devlet Türk Musikisi Konservatuvarı, 15 Mayıs 2015.

- TÜRKMEN, Fikret. “Eski Türklerin İnançlarında Tabiat Kültü.” *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*. İzmir: Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü Yayını, S. III, 1999. ss. 175–181.
- UĞURLU Seyit Battal, “Bellek, Tarih Ve Kültür: Murathan Mungan’da Mardin İmgesi.” *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*. www.InsanBilimleri.com. Erişim Tarihi: 17.06.2015
- UYANIK, Seda. “Kültür Endüstrisi ve Kentli Âşık”, *Milli Folklor*, Ankara: Geleneksel Yayınları, 2007. S. 75, s. 16.
- YAKICI, Ali. *Halk Şiirinde Türkü*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2007.
- YANGIN, Birgül. *Çağdaş Türk Ozanı Barış Manço*, Ankara: Akçağ Yayınları, 2002.
- YILDIRIM, Dursun. “Dede Korkut’tan Ozan Barış’a Dönüşüm”, *Türk Dili*, Ankara: Türk Dil Kurumu, 1999, S. 570.
- YILMAZ, A. S.; ÇETİN B. N, “Postmodernizm ve Kent.” *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları*, C. 4, S. 2. Elazığ:, 2006, ss. 69-74.

ÖZGEÇMİŞ

1978 de Bingöl Kığı'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Kığı'da tamamladıktan sonra, 1997 yılında Ege Üniversitesi Devlet Türk Musikisi Konservatuvarı'nın Temel Bilimler Bölümü'nü kazandı ve Türk Halk Müziğı Anasanat Dalı'ndan 2002 yılında mezun oldu. 2007 yılında, aynı bölümde Çalgı Eğitimi ve Türk Halk Müziğı Repertuarı derslerine girmeye başlayan GÖKÇEN, bu görevine halen devam etmektedir.

ÖZET

Bu çalışmanın konusu; âşıklık geleneğinin kent ortamındaki durumunun, büyükşehirlerde yaşayan ve icralarını gerçekleştiren iki Karşlı âşık örneğinde tespit edilmesidir. Çalışma, âşıklık geleneğinin merkezi olan Türkiye sahasından iki büyükşehir; İstanbul ve İzmir ile sınırlanmıştır.

Çalışmamızın öncelikli amacı, âşıklık geleneğinin kent ortamındaki icra yer ve zamanları doğrultusunda geleneğin kent ortamına bağlı olarak değişiminin tespit edilmesidir. Çalışmanın diğer bir amacı ise, kent ortamının âşığın sözel ve müzikal performansına etkisini tespit etmektir.

Âşık Maksut Koca, 1961 yılında eski ismi Sozgert olan, Kars ilinin Arpaçay ilçesi Taşdere köyünde dünyaya gelmiştir. 1989 yılının Eylül’ünde ailesiyle beraber İstanbul’a göç eden Koca, İstanbul’da yaşamaktadır. Nevruz Ali Çiçek ise, 1955 yılında Kars ilinin Arpaçay ilçesine bağlı eski ismi Başyöregel, yeni ismi Çetindurak olan köyde dünyaya gelmiştir. 1970 yılında İzmir’e göç eden Çiçek, halen İzmir’de yaşamaktadır.

Her iki âşık da şiirlerini büyük çoğunluğu hece ölçüsüne bağlı olarak söylemiştir. Ancak az da olsa aruz ölçüsüne öykünerek yazılmış şiirleri de bulunmaktadır. Âşıkların, konu bakımından çeşitlilik gösteren şiirlerini; “Aşk”, “Din ve Tasavvuf”, “Tabiat”, “Gurbet ve Ayrılık” ve “Sosyal Konular” ana başlıkları altında toplamak mümkün olmuştur. Bu başlıklar altında incelenen şiirlerin içeriklerinde Kars’tan büyükşehre göçün etkisi yoğun olarak görülmektedir.

Âşıkların incelediğimiz eserleri, makam ve usul çeşitliliği göz önüne alınarak seçilmiştir. Kullanılan makamlar; “Hüseyini”, “Uşşak”, “Segâh”, “Karcıgar” ve “Kürdi” makamlarıdır. Kullanılan usuller ise 2/4’lük 4/4’lük, 5/8’lik, 6/8’lik, 7/8’lik, 9/8’lik, 10/8’lik, 12/8’lik şeklindedir.

Her iki âşığın incelediğimiz eserlerinde Kars yöresinin ritmik dokusunu ağırlıklı olarak yansıttıkları görülmektedir.

İncelediğimiz eserlerin makamsal açıdan birleştikleri nokta, dizi, durak, güçlü ve seyir özelliklerinin “Hüseyini Makamı” ile ilgilidir.

Üçüncü bölümde Kars âşıklık geleneğinin son yüzyıldaki önemli temsilcilerinin hayatları ve sanatları, sosyal, kültürel ve sanatsal hayatlarındaki ortak özellikleri ele alınmıştır. Belirlenen ortak özellikler, Maksut Koca ve Nevruz Ali Çiçek’in geleneğin yerel özelliklerini kent ortamında ne ölçüde temsil ettiklerinin değerlendirilmesinde kullanılmıştır.

Sonuç olarak İstanbul ve İzmir’de âşıklık geleneği devam ettiren Koca ve Çiçek, birçok yönden Kars âşıklık geleneğinden beslenmişlerdir. Diğer taraftan; yaşadıkları şehirlerin ortamı, pazar ve dinleyici talepleri onların icra tercihleri ve repertuar seçimlerini doğrudan etkilemiştir.

ABSTRACT

This work is on identifying the situation of minstrelsy tradition in urban atmosphere via the case of two minstrels from Kars who live and perform in metropolises. The work was limited with İstanbul and İzmir, two metropolises from Turkey which is the centre of minstrelsy tradition.

The primary goal of our work is to identify the change of the minstrelsy tradition according to the performance places and time in urban atmosphere. Another goal is to define the impact of the urban atmosphere on the oral and musical performance of the minstrel.

Âşık Maksut Koca was born in Taşdere village, which was called Sozgert earlier, in Arpaçay town of Kars, in the year 1961. Koca, who migrated to İstanbul with his family in September, 1989 has been living there since. Nevruz Ali Çiçek was born in the village Çetindurak, which was called Başyörgel earlier, in Arpaçay town of Kars, in 1955. He has been living in İzmir since his migration in 1970.

Both minstrels have used syllabic meter when singing their poems. However they have also some poems written in “aruz” meter. It was possible to classify the minstrels’ poems which differed thematically under the titles: “Love”, “Religion and Mysticism”, “Nature”, “Homesickness” and “Social Issues”. The impact of the migration from Kars to the metropolises can be seen intensely on the poems under these categories.

The works that we have analysed were chosen according to the “makam” and “usûl” variety. The makams used are “Hüseynî”, “Uşşak”, “Segah”, “Karcığar” and “Kürdi”, and usûls are in 2/4, 4/4, 5/8, 6/8, 9/8, 10/8 and 12/8 time.

In both minstrels’ works the rhythmical texture of Kars region is apparent.

The common point of the works analysed is their relation to the makam “Hüseynî” in terms of scale, tonic, dominant and melodic route characteristics.

In the third part the biographies and arts of the major representatives of Kars minstrelsy tradition were handled together with the common characteristics in their social, cultural and artistic lives. The common characteristics identified were used in evaluating the extent to which Maksut Koca and Nevruz Ali Çiçek represent the local qualities in urban atmosphere.

In conclusion, Koca and Çiçek who persist minstrelsy tradition in İstanbul and İzmir have fed from Kars minstrelsy tradition. On the other hand the atmosphere they live in, market and audience demands have directly affected their performance preferences and repertory choice.

Ekler I

Maksut Koca'nın Şiir Metinleri

1.OLMASA

Duygular neye yarardı, tercüman dil olmasa.

Bülbül feryat eyler miydi sevdası gül olmasa,

Ferhat dağları delmezdi, Kays Mecnun olmazdı.

Aslı yanıp tutuşmazdı Kerem'i kül olmasa.

2.KÜPE

Yıl var geçer bir gün etmez boş olur.

Gün var saniyesi yıldan hoş olur.

Yüz var güler, göz var her gün yaş olur.

Hayat var yaşanır insan usanmaz.

Hayat var yaşanır yaşamak denmez.

Hayat vardır neşe dolu, dem dolu.

Hayat vardır çile dolu, gam dolu.

3.GARDAŞ

Bu dünyadan neşe aldım, tat aldım,

Mazlumun ahım almadım gardaş.

Kılıç çaldım, gönül çaldım, saz çaldım,

Elin kapısını çalmadım gardaş.

4.DİVAN

Kaçma benden ey sevgili canda canan beri gel.

Gör aşkının ateşine yanar bu can beri gel.

Sevdan beni mecnun etti, saldı yaban çöllere,

Dudağımdan ismin akar, gözümünden kan beri gel.

Deli gönlüm bir kuş gibi gafil düştü ağına.

Gör neyledi sevdan bana, bak sinemin dağına.

Yalvarırım ey tabibim düşmüşüm ayağına,

Can dayanmaz bunca zulme, eyle derman beri gel.

Maksut'um der bülbül gibi figandayım, zardayım.

Sarpa saldın yollarımı borandayım, kardayım.

Yeter artık duy sesimi, Mansur gibi dardayım,

Kirpiği ok, gözü cellât, ismi pünhan beri gel.

5.DİVAN

Hayalimde insanlar var, kalbinde kin gütmeyen,
Hayalimde bir toplum var, ayrılık yaratmayan,
Hayalimde bir barış var, yelken aç a cihana,
Bir gelecek düşünürüm toprağa kan katmayan.

Hayalimde insanlar var, sevgisi baş döndüren,
Hayalimde bir müjde var herkesi inandıran,
Hayalimde kitaplar var, tarihi hoş andıran,
Bir gelecek düşünürüm geçmiş i aratmayan.

Hayalimde insanlar var, acı olmaya dili.
Hayalimde kardeşlik var, dünyamızın sembolü,
Hayalimde nesiller var, tertemiz, sevgi dolu,
Bir gelecek düşünürüm, çağları karartmayan.

Hayalimde insanlar var, vicdanları tam ola,
Hayalimde bir Maksut var devranında dem ola,
Hayalimde bir dünya var, her günü bayram ola,
Bir gelecek düşünürüm güneşi hiç batmayan,
Bir gelecek düşünürüm kimseyi ağlatmayan.

6.VER YESİN

Sen hiç uyanma be gafil, ömrü boşa ver yesin.
Karşı gelme efendine aman hâşâ ver yesin,
Sen ne bilirsin hayatın zevkini, sefasını,
Tüyü mahmer, boynu kalın, karnı şişe ver yesin
Sen hiç uyanma be gafil, ömrü boşa ver yesin.

Yoksula tenezzül etme dâhi olsa da eğer,
Vur başına, kır belini, getir tuşa ver yesin
Güçlünün elbet adı var, deli olsa da değer,
Öp elini, al sırtına, çıkar başa ver yesin,
Sen hiç uyanma be gafil, ömrü boşa ver yesin.

Şimdi devran senden yana ey kan emen, can yakan,
Çevrendeki aklı, fikri kokuşmuş ver yesin.
Gün gelir çember daralır, bulunmaz aklı noksan,
Aslanı, aslana boğdur, yemi kuşa ver yesin
Sen hiç uyanma be gafil, ömrü boşa ver yesin.

Maksut'um der, sadaka ver servetinin ucundan,
Uyuyanı uyandırma, uyanmış ver yesin.
Ödleğe kahramanım de, ver eline silahı,
Cahil gözü kara olur, eyle maşa ver yesin,
Sen hiç uyanma be gafil, ömrü boşa ver yesin.

7.DİVAN

Güzelim ahundan düştü kor sinemin üstüne,
Serpme gönöl yaylasından kar sinemin üstüne.
Gözlerin cellâdım olsun, kaşların dönsün yaya,
Her kirpiğın bir ok eyle, vur sinemin üstüne.

Açılmaz oldu başımdan bu sevdanın karası,
Ben cefanın zenginiyim, sefanın fukarası.
Yataklara salsa beni kirpiğının yarası,
Gözyaşını merhem eyle, sür sinemin üstüne.

Bu sevdaya sevda demem, eğer güldürse beni,
Maksut'um murat alırım, gül tek soldursa beni.
Gözyaşın kâr eylemese, derdin öldürse beni,
Saçlarım kefen eyle, ser sinemin üstüne.

8.DİVAN

Ben seni görüp olmuşum deli, divane gibi,
Ben gönlümü sana verdim merdi merdane gibi.
Bendeki aşkın zerresi sende olsaydı eğer,
Sen başıma dolanırdın, şimdi pervane gibi.

Sevdan ekti yüreğime bu derdi, veremi yar!
Çok yalvardım, minnet ettim, sarmadın yaramı yar.
Ey kirpiği zehirli ok, gözleri harami yar!
Yıktın bu gönlüm evini, ettin virane gibi.

Bir gün aradın, sordun mu Maksut'um ne yandadır?
Belki başı dara düşüp, belki bir tufandadır.
Ey beni ağlatan dilber, ellerim yakandadır.
Sen ki ağlar koydun beni ahir zamana gibi.

9.DİVAN

Yarap merhamet etmedi dermanım yar elinde,
Tabip derdimden anlamaz, canım azar elinde,
Bundan sonra ne eylerim gülmeyi eğlenmeyi.
Gönlüm ki tarumar oldu zülfü şah Mar elinde.

Kaderimi verdi felek, zalimin ellerine,
Ah çektiirdi, gam yutturdu ömrümün yıllarına,
Bağladı deli gönlümü saçının tellerine,
Çaresiz bir mahkûm oldum bir zulûmkâr elinde.

Kün emriyle var eyleyen, yok iken bu cihanı,
Her gününde bin bir kere zikir eylerim seni,
Ya derdime deva eyle, ya öldür kurtar beni,
Deli divaneye döndü Maksut efkâr elinde.

10.SATRANÇ

Âşık oldum, cefa çektim, satıldım yar pazarında,
Cefa çektim, yar yolunda, el oldum yar nazarında,
Satıldım yar, el oldum yar, kesildim aşk hızarında,
Pazarında nazarında, hızarında ele döndüm.

Kerem oldum, Aslı sevdim, canım çıktı kucağında,
Aslı sevdim, alevlendim, bu sevdanın sıcaklığında,
Canım çıktı, bu sevdanın, yar bu aşkın ocağında
Kucağında, sıcaklığında, ocağında küle döndüm.

Maksut'um der, hasret kaldım, yara giden yolum bağlı.
Hasret kaldım, içim yanar, menzil uzak dilim bağlı
Yara giden, menzil uzak, ayaklarım kolum bağlı
Yolum bağlı, dilim bağlı, kolum bağlı kula döndüm.

11.SATRANÇ

Bizi yoktan var eyleyen her diyarda gezdim seni,
Var eyleyen sensin bizi adaletsin sezdim seni,
Her diyarda adaletsin yüreğime yazdım seni,
Gezdim seni, sezdim seni, yazdım seni ey ilahim.

Ben inandım varlığına ey ilahim bir-im sensin
Varlığına hamd-ü sena gözlerimde nurum sensin
Ey ilahim gözlerimde sevicecek yarım sensin
Bir-im sensin, nurum sensin yârim sensin ey ilahim.

Maksut'um der emrin ile kainat-ı kuran sensin
Emrin ile dergahından rızkı-sın-ı veren sensin,
Kainat-ı rızkı-sın-ı yaratan ve gören sensin
Kuran sensin, veren sensin, gören sensin ey ilahim.

12.CİGALİ TECNİS (1)

Dedim tabibimsen al neşterini,

Hastan benim, gel yaramı yar, yarım.

Men aşığım yar yarım

Yalvarırım yar yarım

Derdime deva eyle,

Koyup gitme yarı yarım.

Menim senden başka kimim var daha,

Sen demesen kim diyecek yar yarım?

Gamlı gönlüm kan ağlıyor gel eyle,

O dermanı bu derdime gel eyle.

Mecnun'unum gel Leyla,

Gel eyleme, gel eyle.

Kötülükten kaçın yar,

Gel diyende, gel eyle.

Şirin'im ol dağ ardından gel eyle.

Ferhat olum, külünk vurum, yar yarım.

Dedim nazlým yücelerden in safa,
Boşa gittim insafsıza, insafa
Men aşıgım insafa.
Talihime in sefa.
Gam sazından ah çıkar,
Sol yerine, inse fa.
Maksut'um der yar gelmedi insafa,
Onda bildim sadakatten yar yarım.

13.CIGALI TECNİS (2)

Aman tabip neşter vurma bağrıma,

Belki gele eli ile yara yar.

Men aşığım yara yar,

Kes bağrımı yar a yar.

Gönül yanar, dil söyler.

Yürek dolu yara yar.

Geç kalma gel feryadıma, bağrıma,

Al hançeri, kes bağrımı yar a yar.

Sol tarafım iğne yemez, sağ almaz,

Bu derdimi hasta almaz, sağ almaz.

Men aşığım sağ almaz.

Hasta gönlüm sağalmaz.

Gece gündüz sızlayan,

Dertli yürek sağalmaz.

İlaç sevmez, sargı tutmaz sağalmaz,

Bir söz ile yara vursa yara yar.

Maksut' um der gençliğimi gam çaldı.

Hayatımı taş üstüne gam çaldı.

Men aşığım gam çaldı,

Sevinç gençtir, gam çaldı.

Zülfünü yılan etti.

Yar eline kamçı aldı.

Yıllar boyu neşe dedim gam çaldı,

Dem sazım eylemedi yar ayar.

14.İHTİYACI VAR

Ben böyle yaşadım, ben böyle gördüm;

Bir canın bir cana ihtiyacı var.

Cahilin kâmile, derdin tabibe,

Tabibin dermana ihtiyacı var.

Ayağın bedene, bedenın başa,

Kulağın duymaya, gözün bakışa,

Ciğerin nefese, kalbin atışa,

Damarların kana ihtiyacı var.

Gündüzün güneşe, gecenin aya,

Yavrunun anaya, kuşun yuvaya,

Ağacın toprağa, toprağın suya,

İnsanın insana ihtiyacı var.

Bereket sofrası açınca doğa,

Güzellik yayılır ovaya, dağa.

Arının çiçeğe, bağbanın bağa,

Bağın da zamana ihtiyacı var.

Sıradan bir kulum değilim yüce,

İnsana insanlık gerek sadece.

Gönül ün sevgiye, güçsüzün güce,

Zalimin vicdana ihtiyacı var.

Maksut'um der beni yoktan var eden,

Senin birliğine inanmışım ben.

Var eden de sensin, yok eden de sen,

Kâinatın sana ihtiyacı var.

15.NE GEREĞİ VAR

Engin engin otur, ağır ol gönül,
Yücelip durmanın ne gereği var?
Öyle dur otur ki el görsün seni,
Sen seni görmenin ne gereği var?

Üç günlük ömrünü insanca yaşa,
Dünya malı için düşme telaşa.
Çaresi olmayan olumsuz işe,
Umutlar vermenin ne gereği var?

Bülbülü kafese koyma hür iken,
Güle sahip ol ki deymesin diken.
Hayatta sevilme, sevmek var iken,
Gönüller kırmanın ne gereği var?

Her zaman haklıyı, haksızı ayır.
Çalış ki dünyada yapasın hayır.
Yetimi sevindir, yoksulu doyur,
Dertsiz dermanın ne gereği var?

Saygı duy efendim bütün insana,
Er yaşa dünyada merdi merdane.
Kuvvetin var ise zalime dene,
Mazluma vurmanın ne gereği var?

Tabipler sağaltır el yarasını.

Mecnun'a sormalı çöl yarasını.

Kul kula vurursa dil yarasını,

Merhemler sürmenin ne gereği var?

Kâmil ol ki örnek alsın el senden,

Şirin ol ki acı olsun bal senden.

İncinmesin, kırılmasın kul senden,

Maksut'u yormanın ne gereği var?

16.BİR GARİPLİK VAR

Şu devri âleme bakınca şöyle;
Gördüm ki bu handa bir gariplik var.
Gelen ağlar, gidene de ağlarlar,
Anlamadım bunda bir gariplik var.

Gül açınca gördüm ilkbaharında,
Özlem sezdim bülbüllerin zarında.
Âlem vardı dün şu bayram yerinde,
Ne ise bugünde bir gariplik var.

Feleğin ağına can düşer tek, tek.
Kâtipler ömürden gün düşer tek, tek.
Her gün dönen taşa den düşer tek, tek,
Sessiz değirmende bir gariplik var.

Gemi var bu yolda seferler eder,
Çok yolcu götürdü bugüne kadar.
Ne bir ses duyuldu, ne de bir haber,
Öteki limanda bir gariplik var.

Kimi çoğa, kimi aza çalışır,
Kimi yorgun, kimi taze çalışır.
Hepsi de beş metre beze çalışır,
Bütün bu insanda bir gariplik var.

Gönlü yaralıyım Maksut'tur adım,
Tükenip bitmedi gamım, feryadım.
Bu esrarı birkaç insana dedim,
Dediler ki sende bir gariplik var.

17.SIĞINDIM

Ben beni tanıyıp bilmeden evvel,
Hak emretti ben bir cana sığındım.
Orada müddetim dolduğu zaman,
Dokuz aylık bir mekâna sığındım.

Bir bahçede idim dikensiz, gülsüz,
Oturdum aylarca ağızsız, dilsiz.
Bir gün yolcu oldum servetsiz, malsız,
İşte geldim bu cihana sığındım.

Ben Müslüman doğdum elhamdülillah,
Devam ettim la ilahe illallah,
Ümmetinim dedim ya Resulullah,
Hak peygamber ol sultana sığındım.

Bu yolda çalıştım, yürüdüm, koştum,
Ne yoruldum, ne bir yana ulaştım,
Derken bir kitaptan bir yaprak açtım,
Haktan gelen ol Kuran'a sığındım.

Geceleri, gündüzleri var eden,
Ay ve güneş, yıldızları var eden,
Maksut'um der ey bizleri var eden,
Ben seni hak bildim, sana sığındım.

18.KIYAMET KOPAR

Mazlumun ahım alma ey gönöl,
Mevla'ya el açar, kıyamet kopar.
Dünyayı sahipsiz bilme ey gönöl,
Gökler alev saçar, kıyamet kopar.

İnsanlar başaktır, dünya bir elek
Eler ya sırası geleni tek, tek.
Bir günde seninle güreşir felek,
Ektiğini biçer, kıyamet kopar.

Gün gelir alçalır şu yüce dağlar,
Viraneye döner bahçeler, bağlar,
Denizler çırpınır, bulutlar ağlar,
Devir gelir geçer, kıyamet kopar.

Maksut'um eğilir, eğilmez başlar!
Saatler dursa da zaman hep işler.
Bir gün nabzın durur, kalbin yavaşlar,
Ruh bedenden uçar, kıyamet kopar.

19.DAVACIYIM

Yarın mahşer günü nefsin yoluna,
Uyanlardan davacıyım ya Rabbim.
Dünyaya hükmedip benimdir, benim,
Diyenlerden davacıyım ya Rabbim.

Zalim acı, zulme düşsün derinden,
Bu dilek kalbimin ince yerinden.
Eti yok derimi kemiklerinden.
Soyanlardan davacıyım ya Rabbim.

Damla, damla akan terin hakkını,
Sağırın hakkını, körün hakkını,
Tüy bitmemiş yetimlerin hakkını,
Yiyenlerden davacıyım ya Rabbim.

Maksut'um sızlarım hak diye, diye.
Haksızın kalbine kurşunlar değe.
Acımadan beşikteki bebeğe,
Kıyanlardan davacıyım ya Rabbim.

20.GÜL PAZARINDA

Dem-i devran, çarkı zaman değışti,
Bakır kıymet gördü lel pazarında.
Namertler türedi meydan değışti,
Karınca şahlandı fil pazarında.

Aç aslan yem için düşmüş hevese,
Ceylan can hayında, nefes nefese.
Bülbülü koymuşlar demir kafese,
Karga bülbül olmuş gül pazarında.

Hani nerde halden bilen ehiller?
Baş incitir, sohbet bilmez cahiller.
Kendisini bilgin sanan gafiller,
Divan kurmuş ehli dil pazarında.

Maksut'um der cümle sırra ermeyen,
İrfan mektebinde fikir yormayan,
Kendi noksanını bilip, görmeyen,
Ne bilsin, neler var el pazarında.

21.NE ÇIKAR

İçinde huzur yok, ağzında tat yok,
Dost yüzüne bakacak bir sıfat yok,
Dünya kadar malın olmuş ne çıkar?
İşitecek kulak, diyecek söz yok,

Gidecek ayak yok, görececek göz yok,
Gerçek senin yolun olmuş ne çıkar?
Hiç aldanma o cilveye, o süse,
İş yapacak cesaretin yok ise,

Her meslekte elin olmuş ne çıkar?
Kalıbın insandır, uzamış boyun,
Gönlünde sevgi yok, başında beyin,
Karış kadar dilin olmuş ne çıkar?

Maksut'um der; dostu gılmemiş yüzün,
Mezarda adın yok, kitapta sözün.
Yetmiş, seksen yılın olmuş ne çıkar?

22.BULAMADIM Kİ

Fikri arı oldum, gönlü gül oldum,
Gül den anlayanı bulamadım ki.
Kalbi petek oldum, dili bal oldum,
Baldan anlayanı bulamadım ki.

Yol aradım yol bilmezler içinde,
Figan ettim dil bilmezler içinde,
Ömrüm geçti hal bilmezler içinde,
Halden anlayanı bulamadım ki.

Maksut'um der ele döktüm derdimi.
Bulut oldum sele döktüm derdimi,
Ozan oldum tele döktüm derdimi,
Telden anlayanı bulamadım ki.

23.YILLARCA

Akılsız baş yordu ayaklarımı,
Ben kendime zulüm ettim yıllarca.
Dost gönlü hoş olsun diye düşündüm,
Hatır için hasta yattım yıllarca.

Saygı duydum dışı parlak olana,
Kucağımı açtım kapım çalana,
Dostum dedim her yüzüme gülene,
Bataktan, batağa battım yıllarca.

Soframın başına kurulanlara,
Dostluktan dem vurup gerilenlere,
İnsanlık kürküne bürünenlere,
Kapı açıp, palto tuttum yıllarca.

Seçmişim dikenin en berbatını,
Maksut'um der gül koymuşum adını,
İnan önce fark etmedim tadını,
Bal sanarak zehir yuttum yıllarca.

24.SORMAYIN

Ömür denen şu yalancı rüyada,
Neler çektim, neler gördüm sormayın.
Sonu bir hiç bu yalancı dünyada,
Neler çektim, neler gördüm sormayın.

Vefası yok imiş dostun, kardaşın,
Belasını çektim akılsız başın.
Sayısı bellisiz yediğim taşın.
Neler çektim, neler gördüm sormayın.

Kim ne bilir Maksut'umun halinden,
Dolu vurur yaprak düşer dalından.
Dil bilmezsin, kör cahilin elinden.
Neler çektim, neler gördüm sormayın.

25.SABREYLE

Sabır etmek erdemliktir ya Eyyup,
Amma bu asırda gel de sabreyle.
Kardaş menfaatçi, dost ikiyüzlü,
Kaldık ara yerde, gel de sabreyle.

Sırtımızda gömlek oldu zulümler.
Dermansız dert çeker derdi malumlar.
Her sahnede hüküm sürer zalimler,
Kul olduk namerde, gel de sabreyle.

Maneviyat bir kenara atıldı,
Menfaatler baş üstünde tutuldu.
Haysiyetler maddiyata satıldı,
Gel bu halimizi, gör de sabreyle.

Yağmur küskün, toprak kızgın, taş hasta,
Maksut'um der ocak söngün, aş hasta,
Ayak yorgun, beden bitkin, baş hasta,
Dert karıştı derde, gel de sabreyle.

26.SORMAYIN BANA

Derdin nedir diye sormayın bana,
Çaresiz bir canın gününe düştüm.
Tabibi umutsuz, dermanı hasta,
Kanayan çıbanın gününe düştüm.

Parçalandım kurtlar, kuşlar yurdunda,
Nefes nefeseyim, dağlar ardında.
Avcı benim, ben canımın derdinde,
Yaralı ceylanın gününe düştüm.

Sevgi oldum yüreklere ekildim,
Susuz kaldım, büküm büküm büküldüm.
Enel hak dedim de dara çekildim,
Hak iken yalanın gününe düştüm.

Maksıt'um der yollarımı kestiler,
Ellerimi, kollarımı kestiler,
Kerbela'da güllerimi kestiler,
Vakitsiz solanın gününe düştüm.

27.USANDIM

Şu fani dünyada gülmedi yüzüm,
Figandan usandım, zardan usandım.
Doğmadı güneşim, gelmedi yazım,
Borandan usandım, kardan usandım.

Namertlerin tırağında bezim yok,
Hiç kimsenin tarlasında izim yok,
Özü doğru insanlara sözüm yok,
Eli kanlı zulümkar'dan usandım.

Maksut der; zalimin yanına dönen,
Aslan karşısında inine dönen,
Her esen rüzgârın yönüne dönen.
İkiyüzlü insanlardan usandım.

28.KİME GARDAŞ DEYİM?

İnsanlara olan güvenim yitti,
Kime gardaş deyim, kimi dost bilim?
İnsanlık sevgisi silindi gitti,
Kime gardaş deyim, kimi dost bilim?

Dost dediğim kollarımı bağladı,
Can dediğim ciğerimi dağladı.
Kendirimi en yakınım yağladı,
Kime gardaş deyim, kimi dost bilim?

Çıkarlar üstüne kurulmuş Pazar,
Oğlun babaya ihaneti var!
Şimdiki dostluklar yalancı bahar.
Kime gardaş deyim, kimi dost bilim?

Maksut'um der şirin dil vurdu beni,
Merhaba ettiğim el vurdu beni,
Sırtımı döndüğüm kul vurdu beni,
Kime gardaş deyim, kimi dost bilim?

29.SÖNEN DOST

Ne oldu da benden yüzün çevirdin?

Sebepsizken benden yüzün dönen dost.

Kul hatasız olmaz amma suçum ne?

Kendisini tam kusursuz sanan dost!

Biz bu yolda koşacaktık ne oldu?

Kafdağı'nı aşacaktık ne oldu?

Bir ateşte pişecektik ne oldu?

Saman gibi alevlenip sönen dost!

Maksut'um der ereceğiz demiştik,

Bu kervanı süreceğiz demiştik.

Biz menzile varacağız demiştik,

Daha yolun yansında inen dost!

30.İNSAN OL İNSAN

Ey! İnsan yaranıp insan adlanan,
Gel girme vebale, insan ol insan.
Kibir-i kendine marifet sanan,
Gel beri, gel hele insan ol insan.

Kaldır da başını çevrene bir bak,
Örnek al enginleş yüzün olsun ak.
Serveti, şöhreti bir yana bırak,
Her şeyden evvela, insan ol insan.

Gel muhabbet ateşinde pişelim,
Sevgi, saygı ile kucaklaşalım.
Gücümüz bir olsun dağlar aşalım,
Verelim el ele, insan ol insan.

Maksut'um insanlık incedir, ince,
Her kişi ermeli engin bilince.
İnsan bir hoş olur kendin bilince.
Sultan olsan bile, insan ol insan.

31.NASIL ANLATAYIM

Be hey kendisini bilmeyen insan,
Seni nasıl anlatayım ben sana?
Bu günün farkında olmayan insan,
Dünü nasıl anlatayım ben sana?

Sen ki bir mürşidi dinlememişsin,
Benlik duygusunu önlememişsin,
Sen daha kendini anlamamışsın,
Beni nasıl anlatayım ben sana?

İnsanın kendini aşması vardır,
İrfan meclisinde pişmesi vardır,
Kulun nefse yenik düşmesi vardır,
Bunu nasıl anlatayım ben sana?

Neyleyim Maksut'u dinlemen için?
Gerçekleri görüp inlemen için.
Davul mu çalayım anlamam için?
Yani nasıl anlatayım ben sana?

32.YUH OLSUN BANA

Dostun sahtekârı, ikiyüzlüsü;
Seni dost sanırsam yuh olsun bana.
Sana bir kez kandım, bin kere yandım,
Bir daha kanırsam yuh olsun bana.

Beni dağa taş a saldın yol diye,
Ellerime diken verdin gül diye,
Bir inandım zehir verdin öl diye,
Gayri inanırsam yuh olsun bana.

Maksut'um der, senin ile dost oldum,
O günden kendimi çıkmazda buldum,
Bir kere tanıdım dersimi aldım,
Bir daha tanırsam yuh olsun bana.

33.SUSTUM

Zalimin zulmünden bıktım, usandım,
Çattım kaşlarımı öf dedim sustum.
Zulmün kucağında kavruldum, yandım,
Döktüm yaşlarımı öf dedim sustum.

Cehalet yolunu şaştıkça şaştı,
Geldi bela, ayağıma dolaştı.
Ellerim titredi yar sabrım taşı,
Sıktım dişlerimi öf dedim sustum.

Maksut'um der, huzur nere ben nere,
Kör talih yakamı tuttu bir kere,
Tövbe deyip eteğimden yerlere,
Döktüm taşlarımı öf dedim sustum.

34.GÜNLERİM

Sizi hatırlarım, sizi anarım,
Sıla dağlarında kalan günlerim.
Yeşil yaylaların yamaçlarında,
Kuzu yayıp, kaval çalan günlerim.

On üçünde yollarımı şaşırp,
On dördünde karlı dağlar aşırp,
On beşinde bir sevdaya düşürüp,
Aklımı başımdan alan günlerim.

Maksut'um ömrümü içip gittiniz,
Bağrımnda yaralar açıp gittiniz,
Yaşanmamış gibi geçip gittiniz,
Sırlarıma sırdaş olan günlerim.

35.AĞLAYAN DAĞLAR

Her bakışta hayat verir insana,
Gök dumandan vala bağılayan dağlar.
Duvaklı gelini andırır bana,
Hasreti bağrımı ağlayan dağlar.

Yükseği başıdır, yamacı yüzü,
Yanağında bendir gülü nergizi.
Sıra taşlar kaşı, çeşmeler gözü,
Düşüp bir sevdaya ağlayan dağlar.

Maksut'um der geçti artık baharım,
Ben size doymadım, ona yanarım,
Bağrınızda kazılaydı mezarım,
Gözyaşı sel olup çağlayan dağlar.

36.NE GÖRDÜM DÜNYA

Daha doğduğum gün ağlattın beni,

Ne yaşadın sende, ne gördüm dünya?

Sence yaşattığın hayat mı yani?

Ne yaşadım sende, ne gördüm dünya?

Süründürdün diz üstünde yürüttün,

Yokluk verdin köz üstünde yürüttün,

Yalın ayak buz üstünde yürüttün,

Ne yaşadım sende, ne gördüm dünya?

Maksut'um dilimi lal eyledin lal.

Verdiğin hayatı al başına çal.

Gururumu alma gel canımı al.

Ne yaşadım sende, ne gördüm dünya.

37.BEN KİMİM

Sorsalar ben kimim, kimin nesiylim,
Kamber'im arzuma çok uzağım ben.
Bahçıvanı naşı bülbulü suskun,
Lalesi, sümbülü solan bağım ben.

Ne yaman belalı baş oldu başım,
Leyla'sız Mecnun'a eş oldu başım,
Bahar zamanında kış oldu başım,
Çileli, boranlı karlı dağım ben.

Kadere yenilmiş yorgun bir erim,
Dizimde takat yok, gözümde ferim.
Diyardan diyara sürüklenirim,
Rüzgâra kapılmış bir yaprağım ben.

Maksut'um bu derde dayanmaz oldum,
Yattığım uykudan uyanmaz oldum.
Bazen tacı, tahtı beğenmez oldum,
Aslında en sonu bir toprağım ben.

38.KOÇ KÖROĞLU'YAM

Ne çileler çektim ben bu yollarda,
Meçhule sürüldüm yine ölmedim.
Ne kanlar kaybettim şu meydanlarda,
Sırtımdan vuruldum yine ölmedim.

Koç Köroğlu'yam, Dadaloğlu'yam,
Dağlarda aslan, dillerde destan.

Zamanın rüzgârı tersine esti,
Zalimler gül tutan elimi kesti.
Işığım karardı, kalemim sustu,
Belimden kırıldım yine ölmedim.

Koç Köroğlu'yam, Dadaloğlu'yam,
Dağlarda aslan, dillerde destan.

Maksut'um der gözyaşlarım süzüldü,
Nesimler gibi derim yüzüldü,
Pir Sultanlar gibi kabrim kazıldı,
Toprağa verildim yine ölmedim.

Koç Köroğlu'yam, Dadaloğlu'yam,
Dağlarda aslan, dillerde destan.

39.YİĞİT ALİ'M

Ali'm gelir dumanlının belinden,
Türkü söyler mazlumların dilinden.
Zincirlemiş zalimleri kolundan,
Yiğit Ali'm, Gardeş Ali'm, can Ali'm.

Ali'm bugün yine başın mı darda?
Naran yankılanır karlı dağlarda.
Bir gün zindanlarda, bir gün firarda,
Yiğit Ali'm, Gardeş Ali'm, can Ali'm.

Maksut'um der Nesimiler soyundan,
Türkmen ellerinde oymak boyundan.
Korkusu yok ağasından, beyinden.
Yiğit Ali'm, Gardeş Ali'm, can Ali'm.

40.EYLE NAZAR

Sahiplenme bu dünyaya,
Ne senindir, ne benimdir.
Mülk olmaz yoksula, baya,
Ne senindir, ne benimdir.

Dünyadan ne canlar gitti,
Süleymanlar, hanlar gitti,
Ne şahlar, sultanlar gitti,
Ne senindir, ne benimdir.

Sırra bürünmüş bir Pazar,
Maksut'um der eyle nazar,
Her zerrenin sahibi var,
Ne senindir, ne benimdir.

41.DOKUNMAYIN

Yalvarırım yeter artık,
Gayrı bana dokunmayın.
Bıçak kemiğe dayandı,
Yetti cana dokunmayın.

Çıkardınız bir pazara,
Yüzdünüz, çektiniz dara,
Yeter vurduğunuz yara.
Döne, döne dokunmayın.

Maksut'um bir garip kuşum.
Yaralıdır içim, dışım,
Ben yönümü şaşırmışım,
Halim fena dokunmayın.

42.DAĞLARA BAŞ İNDİRMEDİM

Ben bu aşkın Ferhat'ıyım

Dağlara baş indirmedim.

Yağmurlara, rüzgârlara,

Çığlara baş indirmedim.

Zalimlere karşı durdum.

Gönüllerde saray kurdum.

Kerbela'ya mühür vurdum,

Yağlara baş indirmedim.

Hak ile yanan ozanım,

Yüzülen Nesimi benim.

Köroğlu'yum, Pir Sultan'ım,

Çağlara baş indirmedim.

Maksut'um der kaç bin kere,

Vuruldum düşmedim yere.

Hücrelere, zincirlere.

Bağlara baş indirmedim.

43.GÖNÜL

Çık dağların zirvesine,
Dosta gel gel eyle gönül.
Geç benliğin ötesine,
Dağlan yol eyle gönül.

Her toplumda kendini bil,
Sevgi besle nefreti sil,
Bir söz ile dikenî gül,
Zehiri bal eyle gönül.

Acı Maksut'un haline,
Baykuş kondurma gülüne.
Gerçekleri söyle gönül,
Yalanı koyma diline.

44.ZALİM FELEK

Başıma neler getirdin,

Ay felek, zalim felek.

Yedin ömrümü bitirdin,

Ay felek, zalim felek.

Beni yuvamdan uçurdun,

Yoluma tuzaklar kurdun.

Dağılsın ocağın, yurdun,

Ay felek, zalim felek.

Maksut'um sürmedim sefa,

Nedir bunca cevri, cefa?

Görmedim sende hiç vefa,

Ay felek, zalim felek.

İçim yanar, gözüm ağlar.

Dilim söyler, gözüm ağlar.

Baharımı yaşamadım,

Kışım ağlar, yazım ağlar.

45.DİKENE DÖNSÜN

Beni yanlış yola salan,
Yolların dikene dönsün.
Bağına baykuş dadansın,
Güllerin dikene dönsün.

Beni dertlere beledin,
Başıma küllereledin.
Merhabamı zedeledin
Ellerin dikene dönsün.

Maksut'u ağlatan gülme,
Bu dünyaya doyabilme,
Servetini yiyebilme,
Malların dikene dönsün.

46.UZAK DUR

Dedim gönöl tedbirli ol,
Keç'in şerrinden uzak dur.
Utanmazın, asılsızın,
Giç'in şerrinden uzak dur.

Cahildir dünyanın körü,
Ne bilsin namusu, arı?
Deyyustan kendini koru,
Piçin şeninden uzak dur.

Maksut'um der yana, yana,
Nasihatim gönöl sana,
Bilgiden, görgüden yana,
Açın şerrinden uzak dur.

47.HİDO

Vay hıdo, zalim hıdo
Dünyayı kana saldın,
Fesatlığın mührünü,
Dedenden mi devraldın?

Deden gitsin derine,
Geç dedenin yerine,
Sal köyü birbirine,
Karıştır hıdo, karıştır,
Dünyayı birbirine,
Vuruştur hıdo, vuruştur.

Mercimeğin taşısın,
Kör çıbanın başısın,
Dünyanın sahtekârı,
Şeytanın kardeşisin.

Taş dibinde yatarsın,
Ortalığı katarsın,
Zalime kuyruk sallarsın,
Mazluma taş atarsın.

Evleri yıkan hıdo,
Her yerden çıkan hıdo,
Can yakıp, kan döktürüp,
Zevk alıp bakan hıdo.

Maksut'um der kaşarsın,
Doğru yolu şaşarsın,
Kazdığın kuyulara,
Bir gün kendin düşersin!

48.ULU SANIR

Noksan doğar doğuştan.

Kuş beyinli kuş adam.

Eğri görür doğruyu,

Gönül gözü şaş adam.

Ulu sanır kendini,

Ali sanır kendini,

Veli sanır kendini,

Kara cahil boş adam.

Oturur bir masaya.

Secde eder kasaya,

Hasım olur Musa'ya,

Firavuna eş adam.'

Maksut'umu güldürmez,

Düşkünleri kaldırmaz.

Dünya yansa aldırmaz,

Kalbi demir, taş adam.

49.PERİŞAN

Başım bulutlarda gezer.

Yerde bedenim perişan.

Yukarıda koltuk davası,

Garip tabanım perişan.

Kimisi gaflette yatar.

Kimisi dünyayı yutar,

Yüzde yirmim keyif çatar,

Yüzde seksenim perişan.

Maksut gülmedim doyunca,

Beyim bu hayat mı sence?

Senin her günün eğlence,

Benim her anım perişan.

50.AZ KALDI

Vay benim memleketim,
Nedir şu senin halin?
Menzil uzak, yol yokuş,
Çoban sıska, bey kalın.

Çoban açlıktan ölür.
Ağam nasihat verir;
Yum gözünü, kır dizini,
Hadi gayret, sık özünü az kaldı.

Çoban dönmüş kürdana,
Zehir karışmış kana,
Bak beydeki vicdana,
Gene nasihat verir.
Bak ileri, dönme geri,
Hadi gayret, sık kemeri az kaldı.

Maksut yanar hak diye,
Sırtımız çıplak diye,
Bey çıkışır yok diye,
Amma nasihat verir.

Ey başını, bil işini,
Hadi gayret, sık dişini az kaldı.

51.MAHSUNİ GEÇTİ

Yalan dünya üzerinden,
Bir Mahsuni geldi, geçti.
İzler bıraktı derinden,
Zor Mahsuni geldi, geçti.

Elinde aşk badesiynen,
Pir Sultan'ım sevdasıynan,
Bir Köroğlu edasıynan,
Er Mahsuni geldi, geçti.

Eli sazlı, dili sözlü.
Gönlü yaslı, bağı közlü,
İnsanlığa güler yüzlü,
Nur Mahsuni geldi, geçti.

Maksut'un göz karasından,
Yıldızların sırasından,
Âşıkların arasından,
Pir Mahsuni geldi, geçti.

52.MEHMET EMMİ 1

Mehmet emmi sen rahmete giderli,
Çok işler değışti ay Mehmet emmi.
Senin ile öldü Şenlik, Koroğlu,
Yetim kaldı meydan, duy Mehmet emmi.

Elimizden akıl almaz göç oldu,
O eski düğünler, hoş günler öldü,
Üç yüz hane köyden yetmiş ev kaldı,
Dağıldı koskoca köy Mehmet emmi.

İnsanlarda sevgi, saygı kalmadı,
Kötü zihniyetler halen ölmedi,
Çoğu zengin oldu adam olamadı,
Artık ne sayarsan say Mehmet emmi.

Maksut'um der anlatırdın bir zaman,
Meclisleri dinletirdin bir zaman.
Dağı, taşı inletirdin bir zaman.
Eyvah gidi günler, hey Mehmet emmi.

53.MEHMET EMMİ (2)

Mehmet emmi devir zaman değişti,
İnsanlarda garip garip huy oldu,
Anlamadım ne dümendir, ne işti?
Yetim, yoksul hakkı yiyen bay oldu.

Tam bozuldu bu hayatın dengesi,
Yağ bağladı vurguncunun ensesi.
Kimisinin zindan oldu dünyası,
Kimileri kısa yoldan bey oldu.

Maksut'um der yollar eğri, göz şaşı,
Menfaate döndü her işin başı,
Dost, dostunu satar, gardaş gardaşı,
Sen bu devri görmediğin ey oldu.

54.MEHMET EMMİ (3)

Mehmet emmi devran tersine döndü,
Namertler meydana gölge düşürür.
Her mühür yaptıran Süleyman oldu,
Erkânı divana gölge düşürür.

Şaşırmışım hangi derdimi çekem?
Hangi yanlışları kökünden sökem?
Kurallı kavgada taraflı hakem,
Yiğit pehlivana gölge düşürür.

Maksut'um der rüzgâr taşı kaldırmaz,
Ehil'in yerini cahil doldurmaz,
Çakal toz savurur, aslan aldırılmaz,
Aklınca aslana gölge düşürür.

Bulut dağlara,
Karga bağlara.
Cahil çağlara.
Gölge düşürür.

55.SEVDİĞİM

Senelerce senin için ağladım,
Demedin bu figan nedir sevdiğim?
Polat mıdır, demir midir, taş mıdır?
Şu sendeki vicdan nedir sevdiğim?

Toros dağlarında karanfil açtı,
Ağrı yeşil giydi, mor sümbül açtı,
Erciyes'in zirvesinde gül açtı,
Ya sendeki duman nedir sevdiğim?

Maksut'um hasretim yar gülüşüne,
Yıllardır özlemim var gülüşüne.
Canımı veririm bir gülüşüne,
Bir gülüşe bir can nedir sevdiğim?

56.NAR YANAĞINDA

Aman dilber! Huri, melek sen misin?

Garip bir güzellik var yanağında.

Kudretten mi öyle, kan mı damlamış?

Yoksa g l m  açmış her yanağında?

Emsalin bulunmaz Yemen’de Çin’de,

Gözlerin cell ttır gözler içinde.

G l yüzünde açmış, sümbül sa ında,

Kiraz dudağında, nar yanağında.

Maksut’u kendine eyledin hayran.

Bu kadar da güzel olur mu insan?

Gel de gözlerim ol inanmıyorsan,

Seyret manzarayı, g r yanağında.

57.ÇATMA KAŞLARINI

Çatma kaşlarını kurban olduğum.

Âşıkların gönlü tüldeñ incedir.

Yemin olsun seni seven yüreğim,

Kardan temiz, ipek telden incedir.

Nazlım gel benimle kesme sohbeti,

Gerçek sevenlerin yok mu kıymeti?

Sana olan sevgim Polat'tan katı,

Güneşten parlaktır, gülden incedir.

Maksut'um der ister lal eyle beni,

İster Kerem gibi kül eyle beni.

İster öldür, ister kul eyle beni,

Sana karşı boynum kıldan incedir.

58.DESTE DESTE

Ey cellat bakışlım, lale yanaklım,
Tükettin ömrümden yıl deste, deste.
Fikri hayalinden zay oldu aklım,
Ağardı başımda tel deste, deste.

Ben senin yolunda koydum bu canı,
Gel seni yürekten seveni tanı.
Tara saçlarını seher zamanı,
Getirsin kokunu yel deste, deste.

Maksut'um adımı saldın dillere,
Aktı gözyaşlarım döndü sellere,
Bir de yolun düşe bizim ellere,
Serem yollarına gül deste, deste.

59.RÜZGÂRA

Gurbet elde bir ilkbahar zamanı,
Ol derdime çare dedim rüzgâra.
Bir niyaz eyledim seher zamanı,
Selam götür yare dedim rüzgâra.

Dedim: çiçeklerin al kokusunu,
Karıştır içine gül kokusunu,
Götür otağına sal kokusunu,
Yar uyanan sıra dedim rüzgâra.

Gül yüzüne gül suları serp yarın,
De ki: sensiz yas tutuyor hep yarın,
Benim için yanağımdan öp yarın,
Saçlarını tara dedim rüzgâra.

Maksut'um bu sevdam hâlâ sımsıcak,
Yar kaygı duymasın böyle kalacak.
Sual etse yar ne zaman gelecek,
De gelen bahara dedim rüzgâra.

60.SEN VURDUN

Ey sevdiğim nedir benim günahım?

Eller vurdu, felek vurdu, sen vurdun.

Her iki cihanda kalmasın ahım,

Kullar vurdu, felek vurdu, sen vurdun.

Süründüm ardından yollar boyunca,

Aktı gözyaşlarım seller boyunca,

Leyla, Leyla dedim yıllar boyunca,

Çöller vurdu, felek vurdu, sen vurdun.

Nedir Maksut'uma bu cevri zulüm?

Tükendi takatim, kalmadı halim,

Ağardı saçlarım, büküldü belim,

Yıllar vurdu, felek vurdu, sen vurdun.

61.MAHŞERE KALSIN

Çektin girdabına düşürdün zalim,
Gayrı kurtulmaya yoktur mecalim,
Dünyada tutmasa ahım, vebalim,
Gazabı girdabım mahşere kalsın.

Ben seni dağlardan ulu sanırdım,
Ben seni deryadan dolu sanırdım,
Ben seni bağlarım gülü sanırdım,
Seninle hesabım mahşere kalsın.

Maksut'um der zehir değil içeyim,
Geçilecek günah değil geçeyim,
Açılacak dert değil ki açayım,
Sır dolu kitabım mahşere kalsın.

62.MUHANNET

Beni bitmez derde salan muhannet,
Sebebim sen oldun evin yıkılsın.
Özü sahte, sözü yalan muhannet,
Sebebim sen oldun evin yıkılsın.

Dağlarımı boran ettin, kar ettin,
Yollarımı çetin ettin, zor ettin,
Bir yudumluk ömrü zehri mar ettin,
Sebebim sen oldun evin yıkılsın.

Gel gör şimdi Maksut'um ne hallerde,
Leyla'sız Mecnun'um ıssız çöllerde,
Şaşırp kalmışım çıkmaz yollarda.
Sebebim sen oldun evin yıkılsın.

63.ÇALDI GÖTÜRDÜ

Bir bahar gününde gül yüzlü bir kız,
Aklımı başımdan aldı götürdü.
Merhametsiz bir kalp, iki cellât göz,
Biçare gönlümü çaldı götürdü.

Bu aşk beni yaktı, onu yakmadı,
Çekti gitti, dönüp geri bakmadı,
Gündüzleri hayalimden çıkmadı.
Geceler uykumu böldü götürdü.

Maksut'u düşürdü amansız aşka,
Yar sihrinden uzak dursaydım keşke.
Vefasız kendinin adından başka,
Her şeyi kalbimden sildi götürdü.

64.SENELER ÖNCE

Mey içip, mest olup dönmeyen başım,
Bir aşk ile döndü seneler önce.
Kanatlan kırık şu gönül kuşum,
Bir güzele konu seneler önce.

O güzel aklımı başımdan aldı,
Çevirdi yolumu çöllere saldı,
Dilimde yadigâr tek adı kaldı,
Kendi ele döndü seneler önce.

Elimden el çekti elim titredi,
Vücut şehrim bölüm bölüm titredi,
Gitme diyecektim dilim titredi,
Dilim lala döndü seneler önce.

Baharını hazan aldı gönlümün,
Arzuları yetim kaldı gönlümün,
Sevda çiçekleri soldu gönlümün,
Susuz çöle döndü seneler önce.

Maksut'um mateme boğuldu coşkum,
Kem imiş talihim kalmadı kuşkum,
Düğünüm, bayramım, sevincim, aşkım,
Yandı küle döndü seneler önce.

65.BIRAKTIN BENİ

Ben sana böyle mi umut etmiştim,
Çekilmez bir derde bıraktın beni.
Yar diyip de eteğinden tutmuştum,
Amansız bir yerde bıraktın beni.

Sevdan ile yüreğimi dağladın,
Sel oldun da gözlerimde çağladım,
Saçlarını hür boynuma bağladın,
Mansur gibi darda bıraktın beni.

Maksut'un kanına girdin vefasız,
Dağılsın ocağın, yurdun vefasız,
Bir soysuza gönül verdin vefasız.
Bülbül gibi zarda bıraktın beni.

66.SEN

Sen yüce dağların ürkek ceylanı,
Sen karlı dağlardan aşırdın beni.
Sen ıssız çöllerin garip avcısı,
Sen doğru yolumdan şaşırdın beni.

Sen benim kalbimde kanayan yara,
Sen benim derdime bulunmaz çare,
Sen benim tek sevdam, gözümde yaşım,
Sen benim tan yelim, seher güneşim

Sen benim bahtımın kara yazısı,
Sen benim gönlümün ince sızısı,
Sen benim düşüncem, hayalim, fikrim,
Sen aşk ateşinde pişirdin beni.

Maksut'um sen benim aklımı aldın,
Sen beni delirttin çöllere saldın,
Sen benim içimde bir arzu kaldın,
Sen taşlı yollara düşürdün beni.

67.CEYLAN

Yıllarca izini sürdüğüm ceylan,
Sen çekip gitmişsin, dağlarım sensiz.
Geceler rüyamda gördüğüm ceylan,
Uyanır uykudan ağlarım sensiz.

Ben seni yitirmez idim gözümden.
Sensizim geçmişim şimdi özümden,
Deyirsen incindim bir tek sözünden.
İnciten dilimi dağlarım sensiz.

Maksut'um başımda sevdanın yeli,
Yetmez mi derdinden eyledin deli?
Sen beni terk edip gittin gideli,
Yas tutup karalar bağlarım sensiz.

68.GÖNÜLLER SULTANI

Gönüller sultanı geri dön bana,
Yar ne oldu küsüp gitme dur hele.
Hani incitecek ne dedim sana?
Gül yüzünü asıp gitme dur hele.

Dünyaya gelmişiz senede bir gün,
Felekten çalmışız senede bir gün,
Dem-i dem olmuşuz senede bir gün,
Muhabbeti kesip gitme dur hele.

Telin mi incindi, elim kurusun,
Gönlün mü incindi, dilim kurusun,
Maksut'umun unutulmaz yarısın,
Bir şey söyle susup gitme dur hele.

69.OY BU SEVDADAN

Deli gönlüm bir güzele bağlandı,
Aldım acı tatlı pay bu sevdadan.
Bir cellât gözlünün esiri oldum,
Bir gün ömrüm olur zay bu sevdadan.

Görünce yüzünü tutuştum, yandım.
Dünyalar başıma yıkıldı sandım,
Kement attı saçlarına dolandım,
Kurtarmak olmuyor oy bu sevdadan.

Gözlerim gözüne bakılı kaldı,
Gözleri aklımı başımdan aldı,
Kalbim kirpiğinde takılı kaldı,
Gel cayabilersen cay bu sevdadan.

Maksut'um aklımı alandan o kız,
O günden olmuşum tedirgin, mutsuz,
Çıkamaz bir yoldayım, derdim umutsuz,
Mecnun'lara döndüm vay bu sevdadan.

70.GÜL OLACAKSIN

Öyle umutsuzum, öyle umutsuz,
Bir gün esip giden yel olacaksın.
Ben yine kalacam kederli, mutsuz,
Sen başka bir elde gül olacaksın.

Azabım ben çekecem cihanın.
Sensiz geçen dakikanın, her anın.
Gör, zehrini ben tadacam sevdanın,
Sen başka ağızda bal olacaksın.

Yollarımız baştan düşmüş tersine,
Deyme hasretinden yansın bu sine.
Ben seni severken delicesine,
Bilirim sen çoktan el olacaksın.

Maksut'a tuzağı kaşların kurdu,
Saçların bağladı, kirpiğin vurdu.
İdam kararını gözlerin verdi,
Sen kalemi kıran el olacaksın.

71. SEN OLMADIN MI

Bana uzaklardan bakan sevdiğim,
Beni derde salan sen olmadın mı?
Cismimi yandırıp, yakan sevdiğim,
Beni benden alan sen olmadın mı?

Gece, gündüz ahu zarlı ben oldum,
Sine dağlı, başı karlı ben oldum,
Her bir sözde düz ılgarlı ben oldum,
Ahdi yalan olan sen olmadın mı?

Ağlattın, sızlattın kemandan beter.
Maksut tüter oldu dumandan beter,
Acımasız geçen zamandan beter,
Gençliğimi çalan sen olmadım mı?

72.SEN DE YAN

Öyle bir ateşe atın ki beni,
Yar ben yandım, âlem yandı, sen de yan.
Figanım uykudan uyatsın seni,
Ahım yandı, nalem yandı, sen de yan.

Halimden kim bilir ben kime gidim?
Ben sana gizlice sevgilim dedim.
Derdimi tabibe yazmak istedim,
Kağıt yandı, kalem yandı, sen de yan.

Maksut'um der bizim gölde sunasın.
Sende yan ki belki beni kanasın.
Zalimlikte sen Aslı'dan fenasın!
Nezir dedim, elem yandı, sen de yan.

73.YAR NERDESİN

Yitirdim yolumu kaldım amansız,
Beladadır başım yar neredesin?
Büyüdü dertlerim dağ oldu sensiz,
Sel oldu gözyaşım yar neredesin?

Bir garip aşığım, bir güle vurgun,
Ben güle sevdalı, gül bana dargın.
Kanatlarım kırık yorgunum, yorgun,
Yuvasız bir kuşum yar neredesin?

Günler birer, birer yürüdü gitti,
Gençliğim kar gibi eridi gitti,
Bir garip Maksut'um varidi gitti.
Karardı güneşim yar neredesin?

74.GEL

Beni derde salıp giden dilberim,
Bu hasretlik yüreğimi deldi gel.
Z lf n ile kolu bağlı bir erim,
Yeter artık gayrı cezam doldu gel.

Yürekten sevmiştim, yürekten seni,
Yıktın gönlümdeki demi, düzeni.
Aşkın ocağında sevda kazanı,
Gözlerimin yaşı ile doldu gel.

Aşk güneşi ikindiye yürüdü,
Vücudumu bir hararet b r d ,
Dudağım çatladı, dilim kurudu.
Susuzluğum son haddini buldu gel.

Duymadın mı hasret kullar görüştü,
Güzellikler birbirine karıştı.
Maksut'um der k s l ler barıştı,
Bülbül güle, g l bülbüle güldü gel.

75.AMANDI DAĞLAR

Yol verin kavuşum bizim ellere,
Ayrılışım hayli zamandı dağlar.
Hasret ile yandım döndüm küllere,
Ayrılık her dertten yamandı dağlar.

Kaldırın engeli, dumanı, tozu.
Yerine getirim verdiğim sözü,
Yollarda kalmasın yârimin gözü,
Elleri kınalı, civandı dağlar.

Maksut'um içimde sızım var benim,
Kalbimde ateşim, közüm var benim,
Yârime verilmiş sözüm var benim,
Kesmeyin yolumu amandı dağlar.

76.NERDESİN

Ey gözleri yaz güneşi,
Yanağı bahar nerdesin?
Yanar yüreğimin başı,
Dudakları kar nerdesin?

Azap şehrine sürüldüm,
Her gün çarmıha gerildim,
Bin kere öldüm, dirildim,
Bir ara, bir sor nerdesin?

Kapısı bağlı handayım,
Aşılmayan bir andayım,
Attığın kör zindandayım,
Gel beni kurtar nerdesin?

Hücre duvarlarım gamdan,
Ne çıra yanar, ne şamdan,
Öpmen gereken alnımdan,
Öper duvarlar nerdesin?

Yorgunluk çöktü dizime,
Beyaz tül geldi gözüme,
Can yığıldı boğazıma,
Yüreğim çarpar nerdesin?

Yeter bunca zillet yeter,
Kalmadı canımda tutar,
Sevdan zulmünden de beter,
Yandırır yakar nerdesin?

Maksut'uma gel göründü,
Halim gayrı hal göründü,
Gider gelmez yol göründü,
Bir tek sözüm var nerdesin?

77.BU DAĞLARDA

Nice acılar yaşadım a canım bu dağlarda,
Ahım gökleri delerdi mekânım bu dağlarda,
Yatağım kuru topraktı, yastığım kara taşlar,
Kurumuş otlar olurdu yorganım bu dağlarda.

Ne Kerem Aslı'yı buldu, ne de Kamber Arzu'sunu
Ne Mecnun murada erdi, ne canım bu dağlarda.

Maksut'un der dert yanardım hazin esen rüzgârlara,
Bulutları ağlatırdı figanım bu dağlarda.
Seyrederdim gökyüzünü daldardım hayallere,
Aşkını taşlara yazan ozanım bu dağlarda.

78.EY YEFASIZ

Ey vefasız neydi suçum?

Beni yarım can eyledin.

Serime bir sevda saldın,

Aklımı noksan eyledin.

Şu benim gönlümü çaldın.

Zulmedip azaba saldın,

Mutluluğu benden aldın,

Âlem-e ihsan eyledin.

El yandı bendeki aha!

Nice girdin bu günaha?

Bir gönül kurmadan daha,

Yıkıp da bin kan eyledin.

Ben eyledim aşka vefa,

Sen hiç gelmedin insafa.

Ben çektikçe cevri cefa,

Sen gününü gün eyledin.

Maksut'uma ettin zulüm.

Yakandadır iki elim,

Ben deli değildim zalim,

Neylediysen sen eyledin.

79.SENİN İÇİN

Ben bu aşkın Kerem'iyim,
Yanarım yar senin için.
Nur yüzüne pervaneyim.
Dönerim yar senin için.

Dağ iken olurum dere,
Yoluna gül sere sere,
Gökte yıldız olsam yere,
İnerim yar senin için.

Maksut'um candan geçerim,
Çünkü derdine duçarım,
Zehir bahşetsen içerim,
Kınarım yar senin için.

80.NAR AĞACIM

Bir başıma koydun beni,
Dört duvarlar arasında.
Ağlamaktan yaş kalmadı,
Gözlerimin karasında.

Yetti derdin yetti cana,
Cevri cefan nedir bana?
Hasret kaldım bu dünyada,
Bir sevince, bir de sana.

Nar ağacım, narçiçeğim,
Yaban gülüm, kır çiçeğim.
Bu kaçınıcı bahar sensiz?
Kardelenim, kar çiçeğim.

Feryadım arşa dayandı,
Gökyüzü kara boyandı.
Ahımdan bir ateş düştü,
Dağlar, taşlar, sular yandı.

81.NEYİM KALDI

Güzel beni hayatımdan,
Yıldırmadın neyim kaldı?
El alemleri üzerime,
Güldürmedin neyim kaldı?

Düğümledin dillerimi,
Sarpa saldın yollarımı,
Baharımda güllerimi,
Soldurmadın neyim kaldı?

Kalbimi söktün yerinden,
Bir acı verdin derinden,
Beni murat defterinden,
Sildirmedi neyim kaldı?

Maksut'um der kanlım oldun,
Hür gönlümü esir aldın.
Saçını boynuma saldın,
Öldürmedi neyim kaldı?

82.GÜZELLER GÜZELİ

Gözlerim yoluna ağlar,
Dön gel güzeller güzeli.
Aramızda yüce dağlar,
Engel güzeller güzeli.

Bir bak gönül saatine,
Yol uzanır yar katma,
Yalvarırım aşk atına,
Bin gel güzeller güzeli.

Derdin beni kavurduğu,
Yakıp küle çevirdiği,
Yel külümü savurduğu,
An gel güzeller güzeli.

Maksut'um ölüm gelince,
Bakmıyor yaşlıya, gence,
Azrail gelmeden önce,
Sen gel güzeller güzeli.

83.ELA GÖZLÜM

Ela gözlüm, hilal kaşlım,
Gülden güzel yanakların.
Gül yüzünde güller açar,
Gülümserken dudakların.

Ömür boyunca gülesin,
Mutluluk nedir bilesin,
Hep öyle güzel kalasın,
Sararmaya yaprakların.

Gönlüne sevgi dolunca,
Eline kalem alınca,
Âşıklardan söz olunca,
Maksut yaza parmakların.

84.GÖNÜL

Adımı dillere saldın,
Gönül seni neylemeli?
Del-ettin çöllere saldın,
Gönül seni neylemeli?

Can evimde açtın yara.
Saldın beni ah-u zara.
Kul ettin bir zalim yara,
Gönül seni neylemeli?

Maksut'um der gül dediğin,
Gel uğrunda öl dediğin,
Zehir çıktı bal dediğin,
Gönül seni neylemeli?

85.YARIM KALDI

Yol verin ey yüce dağlar,
Ardınızda yarım kaldı.
Kader tez ayırdı bizi,
Muradımız yarım kaldı.

Felek saldı gurbet ele,
İki gözüm dola, dola,
Elleri kırmızı lale,
Yanağı baharım kaldı.

Yaram sızlar sızım sızım,
Günler oldu uykusuzum
Ardınızda iki kuzum,
Bir gözü pınarın kaldı.

Maksut'umu özleyen var,
Yollarımı gözleyen var,
Hasret çekip sızlayan var,
Yüreği yanarım kaldı.

86.AMANDIR DOST

Kapılmışım bir rüzgâra,
Dağlar, taşlar aşıyorum,
Sığınacak dalım yoktur,
Yaralıyım üşüyorum.

Dört bir yandan sarılmışım.
Çaresizim amandır dost!
Birkaç yerden vurulmuşum,
Halım gayrı yamandır dost!

Dost bildiğim hançer vurdu,
Gül sandığım diken çıktı,
Gelen vurdu, giden vurdu,
Bu ne kalles zamandır dost!

Bu dağlarda avcı dolu,
Pusu sarmış sağı, solu!
Yaralı ceylan misali,
Doludizgin koşuyorum.

Maksut'um her yanım tuzak,
Ömür kısa, menzil uzak,
Merhamet et halime bak,
Dertli başım dumandır dost!

87.ANAM ÖĞRETTİ

Ben göz açıp baktığımda cihana,
Cihanı sevmeyi anam öğretti.
Ninnilerle, türkülerle yoğurdu,
Lisanı sevmeyi anam öğretti.

Ben anamdan aldım her güzel fikri,
İlmi, ibadeti, ikrarı, zikri,
Derde sabretmeyi, Allaha şükürü,
Erkânı sevmeyi anam öğretti.

Ellerime kına sürdü al dedi,
Özgürlüğün kıymetini bil dedi,
Gerekirse vatan için öl dedi.
Vatanı sevmeyi anam öğretti.

Huzur verdi bu terbiye, bu görüş.
Kendi nefsim ile eyledim yarış.
Yolum sevgi oldu, hedefim barış,
İnsanı sevmeyi anam öğretti.

En yüce öğretmen anadır, ana,
Maksut'um bu canım kurbandır ona,
O dedi; hayatta kıyma bir cana,
Her canı sevmeyi anam öğretti.

88.ANA SÜTÜ

Anamın sütünden aldım gücümü,
Ana sütü helal, ana sütü bal.
Unutturdu her derdimi acımı,
Ana sütü helal, ana sütü bal,
Ana sütü gibi ne var ki helal?

Ana sütü sağlığıma yön verdi.
Koluma güç, damarıma kan verdi,
Sıhhat verdi, huzur verdi, can verdi,
Ana sütü helal, ana sütü bal,
Ana sütü gibi ne var ki helal?

Ananın bağına yaslanmalıyız,
Ana dilimizle seslenmeliyiz,
Ana sütü ile beslenmeliyiz,
Ana sütü helal, ana sütü bal,
Ana sütü gibi ne var ki helal?

Maksut'um bulunmaz ana gibi yar,
Ananın bir başka sıcaklığı var,
Her yavru anaya ihtiyaç duyar,
Ana sütü helal, ana sütü bal,
Ana sütü gibi ne var ki helal?

89.GARİP YOLCU

Garip bir yolcuyum dursuz duraksız,
Dertli geçer ayım, yılım gurbette,
Ayrılık en keskin kılıçtan farksız,
Doğranırım dilim, dilim gurbette.

Tutuşmuşum dumanım yok yanarım,
Gözyaşım sel, iki gözü pınarım.
Yaprakları hasret açan çınarım,
Köküm memlekette, dalım gurbette.

Sılada bülbüller ötüyor şimdi,
Memleket gözümde tütüyor şimdi,
Sanma Maksut rahat yatıyor şimdi,
Zulüm çekiyorum, zulüm gurbette.

90.GURBET ELDE

Gönüllere hüzn çöker,
Gurbet elde bayram günü.
Garip, sıla derdi çeker,
Gurbet elde bayram günü.

Dostlar hatıra gelince,
Düşünürsün ince ince,
Hasret kalırsın sevince,
Gurbet elde bayram günü.

Maksut'um çatılır kaşlar,
Yürekte bir sızı başlar,
Boşalır gözünden yaşlar,
Gurbet elde bayram günü.

91.CAN MI DAYANIR

Özlemim sıladır, mekânım gurbet,
Böyle ayrılığa can mı dayanır?
Gözlerim yaş dolu, yüreğim hasret,
Böyle ayrılığa can mı dayanır?

Halim susuz toprakları andırır,
Gözyaşların ateşleri söndürür,
Ahun taş eritir, suyu yandırır,
Böyle ayrılığa can mı dayanır?

Yar sen orda ağlıyorsun ben diye,
Ben burada çırpınırım sen diye,
Maksut'um bu hasret, bu özlem niye,
Böyle ayrılığa can mı dayanır?

92.ÜÇÜNCÜ GURBET

Ayrıldık sıladan bin hayal ile,
Üçüncü gurbette perişan olduk.
Büktü belimizi dert, hicran, çile,
Üçüncü gurbette perişan olduk.

Yüklendik hasreti düştük yollara,
Geldik mesken saldı yaban ellere,
Aldırmadık geçip giden yıllara,
Üçüncü gurbette perişan olduk.

Eskisinden beter oldu halimiz,
Zehir oldu ekmeğimiz, balımız,
Dilimize hasret kaldı dilimiz,
Üçüncü gurbette perişan olduk.

Ne kalpte huzur var, ne ağızda tat,
Duygular yok oldu, dostluklar berbat,
Anayı, babayı tanımaz evlat,
Üçüncü gurbette perişan olduk.

Bülbülü koymuşlar altın kafese,
Vatan, vatan demiş nefes nefese,
Maksut'um der selam olsun herkese,
Üçüncü gurbette perişan olduk.

93.YAMAN ÖZLEDİM

Sabırımı tüketti gurbet elleri,
Doğduğum yöreyi yaman özledim.
Tabipsiz, dermansız dağ köylerinde,
Sızlayan yarayı yaman özledim.

Terk eyledim yirmi sekiz yaşında,
Bir sızı var yüreğimin başında,
Hatıram var toprağında, taşında,
O bahtı karayı yaman özledim.

Meclisine girip ilham aldığım,
Meydanında bulut kimi dolduğum,
Genç kızların toylarını çaldığım,
Devranlı mereği yaman özledim.

Çamurdan örülen o taş duvarı,
Garavat üstünde yattığım yeri,
Mütekke yastığı, güllü minderi,
İslenen çırayı yaman özledim.

Heçirgeti, kül çeken, eğişi,
Öküzlere koştığımız gayışı,
Tırpanı, tırmığı, örsü, çekici,
Dirgeni, küreği yaman özledim.

Yemeğinen bilmezidik doymağı,
Südü, tereyağı, balı kaymağı,
Hengel, haşıl, çılbrır aşı, guymağı,
Lavaşı, çöreği yaman özledim.

Kars diyende dilim yanır ağızımda,
Maksut'um hasretlik tüter gözümde,
Arpaçay'ın nağmesi var sazımda,
Köyüm Taşdere'yi yaman özledim.

94.ANA DİZİ

Öyle hatırıma düştü ki yine;

Baba evi, ana dizi, yar eli.

Elin sarayından hoş gelir bana,

Baba evi, ana dizi, yar eli.

Şu diyarı-ı gurbet zor gelir bana,

Kerem'den beterim, Mecnun'dan fena.

Öyle özledim ki hasretim sana,

Baba evi, ana dizi, yar eli.

Kalmak istiyorum, gözlerim ağlar,

Gelsem engeller var, yolumu bağlar,

Hasretin, özlemin bağrımı dağlar,

Baba evi, ana dizi, yar eli.

Başımızdan duman kalkmaz bir türlü,

Felek çıramızı yakmaz bir türlü,

Maksut'um hatırımdan çıkmaz bir türlü,

Baba evi. ana dizi, yar eli.

95.MEMLEKETİM

Hasretin gözümde tüter,
Benim güzel memleketim.
Gurbet el ölümden beter,
Benim güzel memleketim.

Hasret kaldım güllerine,
Şirin, şirin dillerine,
Düştüm gurbet ellerine,
Benim güzel memleketim.

Dertlerin indi derine,
Boğuldun öz kederine,
Terk edildin kaderine,
Benim güzel memleketim.

Gurbet eli seçer miydim?
Ben sılamdan geçer miydim?
Geçinseydim göçer miydim?
Benim güzel memleketim.

Gençliğimi gurbet aldı,
Maksut'um gül gibi soldu,
Anılarım sende kaldı,
Benim güzel memleketim.

96.BİZİM ELLER

Hasretin gözümde tüter,
Bizim eller, bizim eller.
Sensizlik ölümden beter,
Bizim eller, bizim eller.

Sen yaramda ince sızı,
Dert çekenin yanar özü.
Sen ana, ben hasret kuzu,
Bizim eller, bizim eller.

Maksut yandı kerem oldu,
Yaram azdı, verem oldu.
Göçtük geldik viran oldu,
Bizim eller, bizim eller.

97.BULUTLAR AĞLAR

Felek beni yaraladı,

Başımı döndürdü gitti.

Hançer vurdu ciğerime,

Sinemi yandırdı gitti.

Can dayanmaz bu zulüme,

Bulutlar ağlar halime,

Bülbüller konan dalıma,

Baykuşlar kondurdu gitti.

Maksut'um yamandır halim,

Kırıldı kanadım, kolum,

Bir rüzgâr estirdi zalim,

Çıramı söndürdü gitti.

98.DALSIZ ÇINAR

Yaşlıca bir emmi gördüm,
Dalsız bir çınar misali.
Erimişti umutları,
Ağustosta kar misali.

Saçları bembeyaz olmuş,
Yanakları kırış kırış.
Gazel dökmüş, rengi solmuş,
Adım atar, karış karış.

Konuşturdum dertler yandı,
Gençlik dedim duygulandı.
Gözyaşları sele döndü.
Aktı bir pınar misali.

Çarık giymiş, saban sürmüş,
Toprağa katmış terini,
Tırpan çekmiş, emek vermiş,
Sel almış umutlarını.

Kimselere geçmez sözü,
Kış olmuş baharı, yazı,
Terk eylemiş oğlu, kızı.
Yalnız kalmış sır misali.

Kıymetini bilmemişler,
Maksut'um der talan olmuş,
Yüzüne hiç gülmemişler,
Emekleri yalan olmuş.

99.DEVLET BABA

Devlet baba, bana göçme diyorsun,
Ben bu yerden göçmeyim de neyleyim?
Sende yatırım yok, bende takat yok,
Ben bu yerden göçmeyim de neyleyim?
Ya kimim var, derdim kime söyleyim?

Geçim derdi yaktı, kavurdu bizi,
Düşünen yok çaresizi, işsizi,
Beş kardeşe on beş dönüm arazi,
Ben bu yerden göçmeyim de neyleyim?
Ya kimim var, derdim kime söyleyim?

Zaten on ay soğuk geçer havalar,
Yağmur yağmaz, mahsül vermez tarlalar,
Mazlum kaçır, zalim durmaz kovalar,
Ben bu yerden göçmeyim de neyleyim?
Ya kimim var. derdim kime söyleyim?

Bu şehrin pabucu dama atıldı,
Geleceği karanlığa itildi,
Bir tek fabrikası vardı, satıldı,
Ben bu yerden göçmeyim de neyleyim?
Ya kimim var, derdim kime söyleyim?

Hiç sormazlar çekip giden göç kimin?
Ayak yalın, eli nasır, aç kimin?
Okumadım, cahil kaldım suç kimin?
Ben bu yerden göçmeyim de neyleyim?
Ya kimim var, derdim kime söyleyim?

Maksut'um yıllardır yorarlar bizi,
İşleri düşünce sorarlar bizi,
Vekiller seçimde ararlar bizi,
Ben bu yerden göçmeyim de neyleyim?
Ya kimim var, derdim kime söyleyim?

100.KARS'IM

Kars'ım seni gazeteye vermişler,
Sen utanma, o satanlar utansın!
Sende servetine servet katanlar;
Alıp gidip unutanlar utansın.

Benim gibi bahtın kara senin de.
Kuzular meleşmez yaylalarında,
Şakşaklı günlerin her seferinde,
Söz verip de aldatanlar utansın!

Sen yetiştirdin ya Maksut ozanı,
Dünyayı verseler değişmem seni,
Sen Anadolu'mun çelik kalkanı,
Alay edip taş atanlar utansın!

101.OY'DU YEDİLER

Bu milleti uyuşturup, yatıran beyler,
Bizi koyun gibi yaydı, yaydı yediler.
Memleketi hortumlayıp götüren beyler,
Sırtımızdan derimizi soydu yediler.

Önce halkın dudağına şeker sürdüler,
Sonra sırtına çullanıp kamın cırdılar.
Memleketin temeline tünel vurdular,
Kurt ağacı oyar gibi oydu yediler.

Maksut'um der, silmediler gözüm yaşını.
Gerçeği söyledim, beyler çattı kaşını.
Uyan mavi gözlüm uyan, kaldır başını!
Doğmamış bebeği borçlu koydu yediler.

Oydu yediler canım, soydu yediler,
Beş yılda bir dengeledi saydı yediler.

102.KEYFEYLE

(Ters öğüt)

Sakın dostum hiç kimseyi düşünme,

Çalışmadan devran sürmeyi öğren.

Zalime kedi ol, mazluma aslan.

Arada yükünü sarmayı öğren.

Kelle insanlarla haşır neşir ol.

Fitnelik yap arada söz taşır ol,

Adam kaçır, fidye iste, meşhur ol.

Kuvvetli bir çete kurmayı öğren.

Sana karşı koyanları taşa çal,

Medyumluk yap her gün ekranlarda kal,

Üfle, püfle her ilde bir avrat al,

Sonra bıyığını burmayı öğren.

Yetimi, yoksulu yandır, yak kavur,

Gasp eyle hakkını, göklere savur.

Köklüce vurgun vur dövize çevir,

Amerika'da devran sürmeyi öğren.

Duyma halkın sesini,
Yap doğrunun tersini.
Köşeyi dön çaktırma,
Sat gitsin anasım!

Maksut'a aldırma dostum, şanlı ol,
Namuslu, şerefli, düz vicdanlı ol,
İnsanlığa bağlı delikanlı ol,
Vurguncudan hesap sormayı öğren.

Duy halkının sesini,
Yap eğrinin tersini,
Aç öl şerefsiz ölme,
Sat gitsin anasını!

103.HEP BANA RAP BANA

Bu dünyayı yakıp, yıkıp kavuran zalim,
Hep bana, Rap bana, hep bana Rap bana olur mu söyle!
Yeryüzünü kan gölüne çeviren zalim,
Hep bana, Rap bana, hep bana Rap bana olur mu söyle!
Buna devri âlem derler gitmez ki böyle.

Dünyanın şah damarında gözün var senin,
Geçmiş karanlık, kirli yüzün var senin,
Kanlı beşiklerde parmak izin var senin,
Hep bana, Rap bana, hep bana Rap bana olur mu söyle!
Buna devri âlem derler gitmez ki böyle.

Maksut'um der çoğusunu eyledin sürgün,
Kan ile beslendin zalim, kan ile her gün!
Uyanır dünya halkları şahlanır bir gün,
Hep bana, Rap bana, hep bana Rap bana olur mu söyle!
Buna devri âlem derler gitmez ki böyle.

104.ADAY SIN

Sen de valizini hazırlamışsın,
Ankara'ya t ymeye mi adaysın?
Aday iken şu verdiğin sözlerden,
Seçilince caymaya mı adaysın?
Sesimizi duymaya mı adaysın?

A  kurdun kuzuyu kaptığı gibi,
 oğunun yolundan saptığı gibi,
Geçmişte beylerin yaptığı gibi,
Sen de bizi soymaya mı adaysın?
Sesimizi duymaya mı adaysın?

Hani sen de gizli çete kurarak,
El altından rüşvet alıp, vererek,
 halede köklü vurgun vurarak,
 ıkının  koymaya mı adaysın?
Sesimizi duymaya mı adaysın?

Yoksa sırtımızdan vurgunlar vurup,
Villalar yaptırıp, saraylar kurup,
Maksut'um der otellerde dem sürüp,
Uludağ'da kaymaya mı adaysın?
Sesimizi duymaya mı adaysın?

105.İYİ TANIRIM

Boşuna kendini met etme bana,

Sen var ya sen, seni iyi tanırım.

Doymazsın dünyayı verseler sana,

Sen var ya sen, seni iyi tanırım.

Sen boş kavak, sen çamurlu duvarsın,

Sen sahtekâr, ikiyüzlü barbarsın,

Sen gözü doymayan bir canavarsın.

Sen var ya sen, seni iyi tanırım.

Sen şeytan tüylüsün, sen tam ballısın,

Sen yağlı olana şirin dillisin,

Aslında sen bomboş bir zavallısın.

Sen var ya sen, seni iyi tanırım.

Sen silahlı kovboy, yüreksiz insan,

Sen melek donunda gözüken şeytan.

Senin tek düşüncen cüzdandır, cüzdan.

Sen var ya sen, seni iyi tanırım.

Hakka değil, sen nefsine uyansın,

Sen zehirli akrep, sen bir çiyansın,

Sen dostunun koyununu yiyensin.

Sen var ya sen, seni iyi tanırım.

Maksut'um der senden gayet dertliyim.

Senden başarılı, marifetliyim,

Sen yurtsuz çakalsın, ben Sosgertliyim.

Sen var ya sen, seni iyi tanırım.

106.BAŞIN SAĞOLSUN

Bedeninde deprem olan Türkiyem;
Ey derd-î alenîm, başı sağ olsun.
Marmarası yara alan Türkiyem;
Afete gelenim başın sağ olsun.

Yalovam da yandı, Kocaelim de,
Hayat durdu Sakaryamda, Bolumda,
Eskişehirim, Bursam, İstanbulumda,
Saçını yolanım başın sağ olsun.

Ey yüreği yanan, boynu bükülen,
Bedeninden can damarı çekilen,
Ey dalından meyveleri dökülen.
Çiçeği solanım başın sağ olsun.

Bir uzanıp tutabilsem elini,
Silebilsem gözlerinin selini,
Kınalı kuzusu, taze gelini,
Yiğidi ölenim başın sağ olsun.

Ağlayan da benim, gülen de benim,
Başını taşlara çalan da benim.
Yaralı da benim, ölen de benim,
Hayatta kalanım başın sağ olsun.

Bir ulusun yarasıdır bu yara,
Hep birlikte bulmalıyız bir çare,
Maksut'um der. başa geldi bir kere.
Tek vücut olanım, başın sağ olsun.

107.UTANMAZ

Kırk beş sene davul çaldım millete,
Halen davul çalıyorsun utanmaz.
Allah için bir eleştir kendini,
Sen sende ne buluyorsun utanmaz?

Çoban iken el sırtından bey oldun,
Boş balondan şişirdiler şey oldun,
Sermayen kokuştı artık zay oldun,
Bunu sen de biliyorsun utanmaz.

Çok yedin hakkım sağırın, körün,
Kan, hicran doludur servetin, varın,
Vücudunda yoktur yamasız yerin,
Omuzundan soluyorsun utanmaz.

Sende zerre kadar görmedim vicdan.
Maksut'um der, senin her şeyin cüzdan.
Kefenin cebi yok anla be şeytan.
Yeter artık ölüyorsun utanmaz.

108.KİRLETMEYİN

Yeryüzünün halifesi insanlar.

Kirletmeyin temiz kalsın Dünyamız.

Duyun beni adaletsiz vicdanlar,

Kirletmeyin, temiz kalsın Dünyamız.

Çıglıklarla ağarmasın şafaklar,

Kin yeşertir kan dökülen topraklar.

Utanmasın tarihteki yapraklar,

Kirletmeyin, temiz kalsın Dünyamız.

Mayın değil, gül döşeyin yollara,

Füze değil, fidan dikin çöllere,

Silah değil, kalem verin ellere,

Kirletmeyin, temiz kalsın Dünyamız.

Maksut'um kaçmasın dünyanın tadı,

Vebalde kalmasın insanlık adı,

Her canlının yaşamaktır muradı,

Kirletmeyin, temiz kalsın dünyamız.

109.BARIŞ GÜNEŞİ

Bir barış güneşi doğsun cihana.

Savaş ateşleri sönsün ne olur!

Sarılsın yaralar, dursun akan kan,

Artık bu acılar dinsin ne olur!

Kokmasın barutlar, akmasın kanlar,

Çıkarlar uğruna yanmasın canlar,

Sevgide birleşsin bütün insanlar,

Silahlar kaleme dönsün ne olur!

İnsanlar sarılsın biri birine,

Çocuklar umutla baksın yarına.

Cepheler dönüşsün bayram yerine,

Sevgimiz nefreti yensin ne olur!

Maksut'um gül açsın yollarımızda,

Türküler söylensin dillerimizde,

Barış meşalesi ellerimizde,

Ta sonsuza kadar yansın ne olur!

110.SİNEM ALEVALEV

Sinem alev alev başım dumanlı,
Vücudumda bir sevdanın közü var.
Gönlümde bir arzu, gözlerimde yaş.
Yüreğimde bir dinmeyen sızı var.

Yıldızda bu sevda, ay'da bu sevda,
Nehirde bu sevda, çayda bu sevda,
Şehirde bu sevda, köyde bu sevda,
Bu sevdanın her diyarda izi var.

Bu sevda güzellik dolu sevdadır,
Bu sevda kardeşlik yolu sevdadır,
Maksut'um bu sevda ulu sevdadır,
Bu sevdanın sevgi dolu özü var.

111.SEVGİ YILI

Bülbüller ötüşün, güller açılın,
Bu yıl sevgi yılı Yunus Emre'nin.
Engeller çözülün, yollar açılın,
Bu yıl sevgi yılı Yunus Emre'nin.
Yunus'ta yeri yok nefretin, kinin.

Yüzler gülün, hasret kullar görüşün,
Kalpler coşsun, sevdalılar sarışın,
Sazlar çalın, küsülüler barışın,
Bu yıl sevgi yılı Yunus Emre'nin.
Yunus'ta yeri yok nefretin, kinin.

Liderler anlaşın canlar yanmasın,
Zerresi kalmasın elemin, yansın.
Barutlar kokmayın, silahlar susun,
Bu yıl sevgi yılı Yunus Emre'nin.
Yunus'ta yeri yok nefretin, kinin.

Maksut'um dünyaya sarılsın kollar,
Huzurlar getirsin gelecek yıllar,
Çekilsin halaylar, vursun davullar,
Bu yıl sevgi yılı Yunus Emre'nin.
Yunus'ta yeri yok nefretin, kinin.

112.SEVDALANMIŞIM

Bir güzel sevmişim eşi bulunmaz,
Öyle bir güzele sevdalanmışım.
Kalbime yazılmış adı silinmez,
Öyle bir güzele sevdalanmışım.

Arılar bal yapar o güzel için,
Topraklar gül yapar o güzel için,
Melekler yol yapar o güzel için,
Öyle bir güzele sevdalanmışım.

Doğuşu güneştir, bakışı şafak,
Maksut'um dünyamı aydınlatacak.
Sevdası çok şirin, sevgisi sıcak,
Öyle bir güzele sevdalanmışım.

113.BİR TANEM

Yaşamak güzeldir her şeye rağmen.

Sakın bu hayattan yılma bir tanem.

Zalime hançer ol, mazluma derman,

Sevgiyi kalbinden silme bir tanem.

Yerinde yiğit ol merdane seslen,

İnsana insan ol, çakala aslan.

Bazen Köroğlu ol dağlara yaslan,

Haksızım yanında olma bir tanem.

Maksut'um erisin dağlardaki kar,

Açılsın çiçekler gelsin ilkbahar,

Bu yolun sonunda aydınlıklar var,

Devam et yolundan kalma bir tanem.

114.AĞIT

Sonsuz bir ayrılık, zamansız ölüm,
Seni aramızdan aldı götürdü.
Görünmez bir kaza, kanlı bir zulüm,
Cismini cihandan sildi götürdü.

Kanadım kırıldı, belim büküldü,
Can evimden ciğerlerim söküldü.
Bu garibin feryadını hoş görün.
Yüreğime gardaş dağı çekildi.

Karlı bir kış günü ecel uyandı,
Hava dumanlıydı, ortalık kandı.
Feryat seslerinden gök parçalandı,
Anam saçlarını yoldu bitirdi.

Kara giydi MARAŞ, yandı Elbistan,
Gözümün ışığı söndü Elbistan.
Aldı kardeşimi geri vermedi,
Kerbela çölüne döndü Elbistan.

115.BAYRAM SABAHI

Ne söyletin beni ne konuşturun,
İnan olsun derdim çoktur bu bayram.
Özlem demet demet, dert salkım salkım,
Çektiğim ah ile vahtır bu bayram.

Bir şeye yetmiyor cepteki para,
Dilim ah çeker ah, yüreğim yara.
Garip anam bir ah çekti bir ara,
Yine yüreğimi yaktı bu bayram.

Buna bayram demem bayram bu ise,
Bayramları sevmem buna tay ise,
Bilmiyorum neden, niçin, ne ise,
Kapımızı çalan yoktur bu bayram.

Gönlüm yaslı, başım sisli, gözüm yaş,
Kalbim cebim ile ediyor savaş.
Görüşüne gidemedim eli boş.
Bacım yollarıma baktı bu bayram.

Maksut'um kan ağlar elimde sazım,
Kara kışa döndü baharım, yazım,
Senede bir kere gülerdi yüzüm,
O da hatırımdan çıktı bu bayram.

116.DUMANLI DAĞLAR

Göy dumannan leçek bağılayan dağlar.

Başınızdan eksik olmaz karınız.

Güneş döşünüze hâllar salanda;

Buğulana, buğulana ahar teriniz.

Karakuşlar müjde verip uçanda,

Koynunuzda nevrüz gülü açanda,

Meh vurup dört yana etir saçanda,

O vahtı çok olur gonağlarınız.

Nev bahar gelende öğünürsünüz,

O ağ gelinliği soyunursunuz,

Yaşıldan köynekler giyinirsiniz.

Kırmızı gül tahir yanaklarınız.

Gezerdim men sizi gül dere dere,

İndi ahtarırım günde min kere,

Maksut'u saldınız gurbet ellere.

Dalınca ağlaşır bulaklarınız.

117.GARA GÖZLÜM

Can alıcı cellât kimi bahirsan,
Sende insaf yohdu ay gara gözlüm.
Demirsen mi öldürerem yazıhdı,
O nece bahmahdı ay gara gözlüm.

Gara saçlarına tez düşübtü den,
Keşke düşmeyeydi men öleydim, men.
Üzün ay parçası, kaşların keman,
Kırpiklerin ohtu ay gara gözlüm.

Yorgun maral kimi bahtın uzaktan,
Maksut' u odlara saldın ne haktan,
Bir kıvılcım düştü çektiğin ah-tan,
Vetenimi yaktı ay gara gözlüm.

118.TERLAN GÖZEL

Ne güzel yaradıb yaradan seni,
Melekler soyusan a terlen güzel.
Saçlarınnan dara çekirsen meni,
Cellâdın tayısan a terlen güzel.

Sohbetin arıyı baldan ayırır,
Gözlerin Mecnun'u çölden ayırır,
Yanağın bülbülü gülden ayırır.
Sen kimin payısan a terlen güzel?

Dağların karısan, çayların buzu
Maksut'un kalbine salıbsan sızı,
Kerem'i yandıran soysuzun kızı,
Aslının neyisen a terlen güzel?

119.AY GÖZEL

Senden ayrılmayan, senden kopmayan,
Sendeki bir hal olaydım ay güzel.
Ya bir yudum nefes, ya bir damla su.
Ya kapında kul olaydım ay güzel.

Selbi bedeninin üstündeki baş,
Ceylan gözlerinden akıttığın yaş,
Ak alnının altındaki kalem kaş,
Yanağında al olaydım ay güzel.

Kâkül ola güzelliğine uyaydım,
Güneşte yüzüne gölge yayaydım.
Tarayanda ellerine deyeydim,
Saçından bir tel olaydım ay güzel.

Maksut'um olaydım başındaki şal,
Dudağında gülüş, yüzündeki hal,
Ellerinde parmak, kollarında el,
Bedeninde kol olaydım ay güzel.

120.BİR GÖZEL

Bir gözel saçınnan bağlayıb meni,
Ne yolluyur gedem, ne goyur galam.
Gül kimin goyubtur penceresine,
Ne bahır açılam ne bahmır solam.

Göynüyür üreğim, ağrıyır başım,
Körelibtir zihnim, dağılıb huş-um,
Tökünüktür yüzüm, çatıktır gaşım,
Ne vurur ağılyam, ne sevir gülem.

Kalbimde izi var yoktur haberi,
Derdinden bir kemik kaldım bir deri,
Maksut'unu esir alıb gözleri,
Ne goyur yaşıyam, ne vurur ölem.

121.AY ZALIM

Yaralı kalbimin bir tarafına,
Adını yazmışam durur ay zalim.
Hasretin kök salıp gönlüm evine,
Günde bin bir filiz verir ay zalim.

Aşka gelip gam sazını çalanda,
Gözüm dolur sohbetim sen olanda.
Dilimin ucuna adın gelende,
Yüreğime ateş dolur ay zalim.

Bu hicranı, gamı verdin Maksut'a,
Gam hanesi oldum gam uda, uda.
Yediğim çörekte, içtiğim suda,
Gözlerim şeklini görür ay zalim.

122.UZAKLARDAN GELDİM

Uzaktan geldim ahu gözlü yar,
Bu feleğin azabından yanmışım.
Senden özge ne kimim, ne kimsem var.
Kerem eyle sana daldalanmışım.

Yüzüm hiç gülmedi talihten yana,
Üşüdüm hayatın ilk, baharında.
Yaralı kuş gibi sığındım sana,
Al beni ısındır avuçlarında.

Gözlerinin karasına sal meni,
Süzülüm kalbine geri dönmeyim.
Kollarının arasına al meni,
Ele bir layla de hiç uyanmıyım.

Kabrime saçından koy birce deste,
Güller, karanfiller geriye dönsün.
Ele bir ah çek ki kabrimin üste,
Kerem mezarında bir daha yansın.

Demirem kabrime güller dolandır,
Arada bir Maksut'unu sal yâda.
Toprağımı gözyaşınla sulandır,
Koy aşkım göğersin mezarlıkta da.

123.YAR SENDEN AYRI

Sevdiğim el üzüb gedibsen menden,
Men nece yaşayım yar senden ayrı?
Deyirdin ölerem dönmerem senden,
Yar nece gezirsen be menden ayrı?

Sevgini kalbimde gizleyeceyem,
Ömrümce men seni gözleyeceyem,
Eşkin meni, eşkin meni deylese de,
Derdin meni yandırıp kül eylese de.

Bir garip Maksut'um neyledim sana?
Sen menden üz döndün, men sevdim yine.
Mum kimi eridim men yana yana,
Bir şeyim kalmadı hicrandan ayrı.

124.KARSIMIZIN MARALI

Söyle görüm haralısan, haralı?

Üreyin den yaralısan, yaralı.

Karsımızın maralısan, maralı.

Kaşı, gözü kara gözel ay gözel,

Eyle derde çare gözel ay gözel.

Arpaçay'ın dağlarının karısan,

Akyaka'nın bahçesisen, barısan,

Ardahan'ın çiçeğinde arısan,

Çıldırımın serveti sen, varısan,

Iğdırının ayvasısan, narısan,

Tuzluca'nın bircesisen, birisen,

Kaşı, gözü kara gözel ay gözel,

Eyle derde çare gözel ay gözel.

Maksut'um der kaşı, gözü belalı,

Yar sen misin Kağızman'ın hilali?

Sarıkamışlı, Digorlusan, Göleli?

Kaşı, gözü kara gözel ay gözel,

Eyle derde çare gözel ay gözel.

125.SENİ CİVAN ALDI

Muradı gözünde galsın toprağın,
Seni civan aldı murat almadan.
Bağbanı, bülbulü yas tutar bağın,
Gülşeni solarsa vahtı gelmeden.
Ay dağların erken solan lalası, ,
Hüseyin Arif'in Arif balası.

Atanın gözü yaş, dilinde bin ah,
Arif balam deyir ürekler yanır.
Felekte balasız kalsın ay Allah,
Görüm bele derde nece dayanır?
Sen göçenden gönüller gam deryası,
Hüseyin, Arif'in Arif balası.

Maksut'um elbette solar her çiçek,
Açılmadan sararmaya, solmuya.
Elbette yaranan bir gün ölecek,
Ama n'ola Murat üste ölmeye.
Hiç kimsenin gülü körpe solmasın,
Atası, Anası meler kalmasın.

126.DAĞ ÜSTÜNE

Felek benim üreğime,
Dağ çekibti dağ üstüne.
Ağladım derman diledim,
Yağ töktü dağ, dağ üstüne

Dondum dağların garında,
Yandım cehennem narında,
Ömrümün ilk, baharında,
Kara giydim ağ üstüne.

Maksut'u ağlattın felek,
Balı tuza kattın felek,
Bülbülü lâl ettin felek,
Karga konub bağ üstüne.

127.DEĞİŞİM

Bu dünkü şeklimdir, bu da bugünkü,
Hiçbiri birbirine ohşamır niye?
Aradan yüz iller geçipti sanki,
Bahdıkça yanıram ah diye diye.

Gene kövrelibdi yaralı kalbim,
Bulut gözlerimden yaşlar dökülür.
Titredikçe zemin, bozuldukça him?
Ömür sarayınnan daşlar dökülür.

Birden nara atıb celallanıram,
Gelende yâdıma kömehli halım
El günüm ses vermir donub kalıram,
O vahtı göğnüyür kömeksiz dalım.

Düşmüş em gurbete ta çoktan beri,
Herkes birbirini tanımır burada,
Varak varak doldu hayat defteri,
Götürün can verim doğduğum yerde.

Maksut'um yurdumdan olmuşam sürgün,
Bes burada laylamı kimler diyecek?
Alışabilmirem ağlaram her gün.
Gurbette gebrimde garipsiyecek.

128.KANA DÖNDÜ

Eşittin mi ay muhannet,
Şirin malım kana döndü.
Talih menden üz çevirdi,
Şansım bir yılana döndü.

Kanlar doldu yüreğime,
Yetişmedin harayıma,
Baykuş kondu sarayıma,
Yıkıldı virana döndü.

Maksut'a boyun eğenin,
Yolunda canlar koyanın,
Geniş günde dost deyenin,
Her biri bir yana döndü.

129.VATANIN SEVDASI

Yetmiş beş yıl önce bu yiğit vatan,
İlanı aşk etti cumhuriyete.
Bu sevda uğrunda kan döküldü kan!
Vatan göğüs gerdi bütün şiddete.
Çünkü sevdalıydı cumhuriyete.

Bu sevdaya kurşun atanlar oldu,
Sinsice pusuya yatanlar oldu,
Bu mukaddes aşkı satanlar oldu,
Vatan dayanmadı bu ihanete,
Açtı kollarını cumhuriyete.

Cumhuriyet dedi: “Sevdin mi beni?”
Dedi: “Ölesiye sevmişim seni.”
“Elçi gönder gelsin” dedi Atanı.
Ata da yüzünü döndü millete,
Elçi gitmek için cumhuriyete.

Ata bir yön çizdi yönler içinde,
Yola düştü kara günler içinde,
Millet yaslı, vatan kanlar içinde,
Haykırdı, elini uzattı Ata,
“Gel” dedi, gelini Cumhuriyet’e.

Düğün hazırlığı olduğu günler,
Şeytanlaştı cin fikirli beyinler.
Sahnelendi akıl almaz oyunlar,
Millet karşı koydu bu zihniyete,
Yürekten sarıldı Cumhuriyet'e.

Vatan hür baş çıktı kanlı tuzaktan,
Gömlek giydi al yıldızlı bayraktan,
Cumhuriyet gülümsedi uzaktan,
“Gel de erişelim”dedi vuslata,
Vatan gül uzattı Cumhuriyet'e.

İşte o gün düğün demek kuruldu,
Ak ellere al kınalar sürüldü.
Cumhuriyet davulları vuruldu.
Ata önder oldu iki hasrete,
Vatan da kavuştu Cumhuriyet'e.

Gelin çeyizini serdi vatana,
Hak'tan adaletten, hukuktan yana,
Özgürlük getirdi yurttan insana,
Millet susamıştı bu hürriyete,
Kurbanlar kesildi Cumhuriyet'e.

Bu iki sevgili el ele verdi,
Adalet temelli bir yuva kurdu,
Bu sevda tarihe bir mühür vurdu,
Cihan şahit oldu şanlı kudrete,
Çünkü canlar verdik Cumhuriyet'e.

Geride bıraktık kara günleri,
Her geçen gün adım attık ileri.
Vatan çiçek oldu, biz olduk arı,
Ben değişmem bu vatanı cennete,
Bu vatan layıktır Cumhuriyet'e.

Ben de bu ülkede bir vatandaşım,
Bütün halkı emmim, dayım, gardaşım,
Yetmiş dokuz bedenim var, bir başım,
Hiç kimse düşmesin yersiz gaflete,
Biz etten siperiz Cumhuriyet'e.

Maksut'um der; izindeyiz Ata'nın,
Sözündeyiz yurda ılık tutanın.
Yılmaz bekçisiyiz biz bu vatanın,
Ben giderim oğlum gelir nöbete,
Rüzgâr estirmeyiz Cumhuriyete.

130.MUSTAFA KEMAL

Cumhuriyet insanca hür yaşayış,
Temelini kuran Mustafa Kemal.
Demokrasi karşılıklı anlayış,
Damgasını vuran Mustafa Kemal.

Cumhuriyet güneş, demokrasi tan,
Birleşince karanlığı ağartan.
Cumhuriyet kalptir, demokrasi kan,
Ona hayat veren Mustafa Kemal.

Sahip olmak yiğitliktir, erliktir,
Cumhuriyet özgürlüktür, hürlüktür.
Demokrasi bütünlüktür, birliktir,
Bize layık gören Mustafa Kemal.

Cumhuriyet adalettir, gerçektir,
Cumhuriyet dalda açan çiçektir.
Demokrasi tüm insanı sevmektir,
Kucak açıp saran Mustafa Kemal.

Cumhuriyet aydın, berrak görüştür,
Cumhuriyet istikbale varıştır.
Demokrasi kardeşliktir, barıştır,
Barış bağı ören Mustafa Kemal.

Yetmiş sene evvel bu millet güldü,
Demokrasi fidanları dikildi.
Bu toprağa cumhuriyet ekildi,
Tohum atıp süren Mustafa Kemal.

Halk bir bağıdır, cumhuriyet bir güldür,
Maksut'um bu bağda öten bülbüldür.
Demokrasi sevgi dolu gönüldür,
Tahtında oturan Mustafa Kemal.

131.SENİN HATIRAN

Ey ulu atamız Mustafa Kemal,
Bir şereftir, şandır senin hatıran.
Karanlık çağların şafaklarını,
Yırtıp ağartandır senin hatıran.

Düşman at sürerken bizim toprakta,
Işığın parladı nurlu ufukta.
İmkânlar yaratıp imkânsızlıkta,
Yazdığın destandır senin hatıran.

Senin eserindir bu Cumhuriyet,
Halkı hâkim kılmak, sonsuz Hürriyet.
Çağdaş, demokratik, özgür bir millet,
Laik bir düzendir senin hatıran.

Bayramların ile bitti elem, yas,
On dokuz mayıstır gençliğine has,
Yirmi dokuz ekim, otuz ağustos,
Yirmi üç nisandır senin hatıran.

Hatıran Vatanın özgürlüğüdür,
Vatanda her canın özgürlüğüdür,
Her inancın, dinin özgürlüğüdür,
Her derde dermandır senin hatıran.

Belki bazıları seni anlamaz,
Ne olur düşünüp anlasa biraz!
Aslında beş vakit kılınan namaz,
Okunan ezandır senin hatıran.

Maksut'um gitmeyiz körü körüne.
Ant içirim tüm gençliğin yerine,
Yan bakan olursa ilkelerine,
Kurbanlık bu candır senin hatıran.

Ekler II

Nevruz Ali Çiçek'in Şiir Metinleri

1. NAHLET OLSUN

Gül yanını ğar kaplamış dikene nahlet olsun
Böyle fidanı bahçeye ekene nahlet olsun
Etrafı pislik çevrili ağacı bar vermemiş
Aslı asaleti bozuk kökene nahlet olsun

Eğri yola giden insan doğru sözü götürmez
Ona camın yansa bile otur desen oturmaz
Bağı bozuk oba taşlı toprağı gül bitirmez
Tohumu verimsiz yere dökene nahlet olsun

Divana girmeyen insan bir gün der ki ben nettim
Kammaza laf anlatmaktan artık eridim bittim
Gül dediğim bir kadındır yaşamda savaş ettim
Nevruz Ali'nin belini bükene nahlet olsun.

2.GETİRDİM

Doğunun yaylalarından size gülşan getirdim
Söylediğim sözler yakut size mercan getirdim
Hasretlik hastaya benzer garip gurbet elinde
Bizler tabip siz yaralı size derman getirdim.

Cahil insan hırsızlığı kendisine var bilir
Yalan dünyanın malını kendine tutar bilir
Kamil insan hata yapsa özür diler ar bilir
Dinleyen nasihat alsın size ferman getirdim.

Nevruz Ali mücevherim damağımda dilimde
Bülbül oldum ne yazık ki arzum kaldı gülümde
Bir canım var karşınızda işte sazım elimde
Eğer kabul ederseniz size kurban getirdim.

3.FERMANI

Gelenler gidecek elbet dünya denilen fani
Unutmayın üstümüzde Mevla verdi her canı
Kendisini bilmeyenler büyüyunü bilemez
Böyle bir ne kıymet vermem altın olsa her yanı.

Ne bileyim, şeytanıymış aramızda dolanır
Düşünmüyor şirin canım bir gün odlara yanır
Zaman geçer bir gün anlar ettiğinden utanır
Arkadaşlık bu kadarmış eski insanlar hanı

Nevruz Ali sesleniyor sazı ile sesi ile
Sözlerin nasihat kalsın bizden gelen nesile
Sıtkı gönülden bağlıyım Allah'ıma Resul' e
İnanmışım ondan başka yoktur gönül dermanı

4.VAR

Türlü türlü muammalı gülüşümde mana var
Motif motif desen desen nakışında mana var
Aşk aşğın çırasıdır onsuz yaşaya bilmez
İnsan olan bunu anlar bakışında mana var.

Atom çağı uzaydayız çağdaşıktan kim sapa
Arı olan çiçek arar kovanında bal yapar
Kamil olan bunu anlar bu sözden mana kapar
Sular kimin için çağlar akışında mana var.

Nevruz Ali hak adını her gün sazımda çaldım
Niyet edip oruç tuttum bende namazım kıldım
Yol bilmeze yol gösterdim kamilden örnek aldım
Dünya bize bahanedir gelişimde mana var.

5.YETER

Her gelenin ayağında yola benzetme yeter
Kuru ağacın üstünde dala benzetme yeter
Yakup oğlu Yusuf gibi Züleyha'nın önünde
Eli bağlı boynu bükük kula benzetme yeter

İyi sohbet ettiğimde kem gözlere batarım
Cahil insan zanneder ki bir kaflette yatarım
El malına hamal olmam öz sözümü satarım
Bırak bende konuşayım lala benzetme yeter

Nevruz Ali arzumanım erenler sofrasında
Hak adını zikrediyor yanık yanık sazında
Oturup sohbet edince mertlerin sofrasında
Tatlı muhabbetim acı dile benzetme yeter

6.ARKADAŞ

Hayat çiçek biz bir bağban dermeliyiz arkadaş
Niyaz edip bir kibleye durmalıyız arkadaş
Seven sevdiğine elbet canını vermelidir
Ferhat misali kayalar yarmalıyız arkadaş

Tarihime bir göz attım her yazı eminimdir
Vatanına can adadım bu benim yeminimdir
Kan dökmüşüm toprağıma al bayrak şahidimdir
Devletime yan bakanı vurmalıyız arkadaş

Nevruz Ali kimse bilmez bu derdini saz anlar
Beni bilen iyi bilir bilmeyenler az anlar
Atatürk' ün ilkesinin aşığıdır ozanlar
Yaralıya melhem çalıp sormalıyız arkadaş

7.ÖVÜN

Yalan dolanla geçinme bir de oyanda öyün
Azrail sinene çöküp cana kıyanda öyün
Gençliğine güvenmeynen kanadını kırarlar
Yakasız gömleği geyip postun soyanda öyün

Canabu Allah sever mi yanlış olan gidişi
Helalinden yap arkadaş yapacaksan bir işi
Para varsa rüşvet ile yapma sakın her işi
Dünya malına güvenme kabre koyanda öyün

Nevruz Ali'yi dinleyen temizle sen içini
Kara toprak çürütecek o simsiyah saçını
Sorgu sual melekleri kesince başucunu
Sana sual sorulunca kalkıp sayanda öyün

8.DEYİL

Ulu her bir yanda olur deve değil düz deyil
Seyrangahda güzel görsen herkes ahu göz deyil
Kamil kişinin sohbeti bal olur şerbet olur
Cahil insan konuşunca söz yanında söz deyil

Sirafil düdüğün çalsa herkes kalkar sur olur
Allah kula yardım etse yerden göğsü sır olur
Mevlasını bulanların çehresinde nur olur
Dönüp sıfatına baksan surat aynı yüz deyil

Nevruz Ali kendin taşı herkes sana yar olur
Kimsenin hakkını yeme sana ahuzar olur
Herkesin günahı orda vücuduna nar olur
Kulu cehennemde yakan ataş deyil köz deyil

LEBDEYMEZ

9.AĞLAR

Yar seninle yaralanır içerdeki kan ağlar
Sen Allah'ın aşığıysan inciden her can ağlar
Ali'yi şehit ettiler nice canlar yanında
Arşı aladan seyreden seherdeki tan ağlar

İdris' i arşa çektiler arş da yattı dirildi
Cenneti alaya girdi hatta çıktı serildi
Salih niyazın eyledi kaya iki yarıldı
Kan ayağı taşdan çıktı kenarda insan ağlar

Hazreti İsa' yı ki asiler dara çektiler
Niyazın eyledi anısında sıra çektiler
Halil' i kızgın ataş içinde nara çektiler
Nevruz Ali' de şahittir cihanda her yan ağlar

LEBDEYMEZ

10.KENAR GEZ

Hele dinleyen arkadaş kirden sakın kenar gez
Kendin ataşa salırsın nardan sakın kenar gez
Yunustaki kırk yıl kalsan deryanın içinde sen
Ağ atarlar her yanına tordan sakın kenar gez

Dolu olsa yere döker kadehini destini
Ağ yar olan tez gösterir insanlara gastini
Yad eyliyer gardaşını kenar salar dostunu
Cahil insan şeytan olur şerden sakın kenar gez

Koluna dikkat eyleyen elini aldırırın
Aşıklık kıldan incedir telini aldırırın
Ellerinle sıkı sarıl gülünü aldırırın
Nevruz Ali çok çetindir zardan sakın kenar gez

11 NUMARAL ŞİİR

Dünyaya geldiyim andan
Evin gülü derler bana
İnsanı severim candan
Sırma teli derler bana

Bende bilemedim neyim
Sırası gelmiş söyleyim
Belki de bir divaneyim
Bazen deli derler bana

O bellidir her halinden
Mücevher akar dilinden
Kars' ın Şöregel elinden
Nevruz Ali derler bana

12. NUMARALI ŞİİR

Yaşamanın bir vakti var
Zamanı dolacak bir gün
Ecel tarla insan tohum
Altına alacak bir gün

Fidanlarda dal misali
Peteklerde bal misali
İnsanoğlu gül misali
Sarıp solacak bir gün

Şehvet gelse olur heves
Ruh uçucu beden kafes
Kalp durunca çıkmaz nefes
Vücudun ölecek bir gün

Nevruz Ali şehir gezip
Boşuna eyleme cazip
Azrail peşine gezip
Kapını çalacak bir gün

13 NUMARALI ŞİİR

Koskoca dünyanın dört bir yanını
Adım adım gezen ölçmüş kendi yok
Yaşamak insanın bir neşesidir
Yaprak yaprak biçen biçmiş kendi yok

Her gelen dünyaya yapmış oyunu
Bin yaşamış görememiş boyunu
Sunmuş yudum yudum ecel suyunu
Karanlıkta için içmiş kendi yok

Nevruz Ali sözü söyler özünden
Kıl kaçır mı kamillerin gözünden
Yaşamış usanmış dünya yüzünden
Eser goymuş gelen göçmüş kendi yok

14. NUMARALI ŞİİR

Dünyaya gelen insanlar

Kardeşliyi öğrenelim

Arada akmasın kanlar

Bağdaşlığı öğrenelim

Asla kendini yitirme

Fesatlıkla iş bitirme

Laf götürür söz getirme

Sırdaşlığı öğrenelim

Nevruz Ali düzeydeyiz

Hepimiz bir yüzeydeyiz

Atom çağı uzaydayız

Çağdaşlığı öğrenelim

15 NUMARALI ŞİİR

Her köprüye adım atma
Geçmişini bilmiyorsan
Sakın bana derdin yanma
Açmasını bilmiyorsan

Bu dünya her zaman fani
Uğrun uğrun yakma canı
İnsanları iyi tanı
Seçmesini bilmiyorsan

Nevruz Ali'yi bitirme
Acı söz dile getirme
Sakın masama oturma
İçmesini bilmiyorsan

16 NUMARALI ŞİİR

Ceylan sürgün olmuş avcı elinden
Derede tepede daşda yorulmuş
Artık idrak etmez söylenen sözü
Akılda zeka da başda yorulmuş

Geçimin yaşamım sırat gibidir
Gözlerim kur hazar fırat gibidir
Kazandığım ekmek polat gibidir
Ağızda damak da dişde yorulmuş

Nevruz Ali neden kalmış köşede
Bülbül bağda gezer ayı meşede
Beykuş matem dutar kartal neşede
Ördek de sahilde kuş da yorulmuş

17 NUMARALI ŞİİR

Hastahanede yaranı
Saran var gardaş saran var
Çıkmaya acele etme
Yaran var gardaş yaran var

Ne olursun bana küsme
Rüzgar olup terse esme
Allahdan ümüdün kesme
Çaren var gardaş çaren var

Yusuf kardeş düşme dara
Beni etme para para
Bu hayatı insanlara
Veren var gardaş veren var

Nevruz Ali budur ahım
Bugün varım yarın yohum
Ecel tarla insan tohum
Sıran var gardaş sıran var

18 NUMARALI ŞİİR

Diyarı kurbeti gezdim bir zaman
Artık yolculuktan yoldan usandım
Cahil sözü oldu içime çiban
Kendini taşımaz kuldan usandım

Çok gezdim yoruldum geldim ıraktan
İnsanı severim candan yürekten
Sözden anlamaza söz söylemekten
Söylüye söylüye dilden usandım

Nevruz Ali bir gülüydüm solmuşum
Ferhat gibi dağı taşı delmişim
Kaptansız yelkensiz bahra dalmışım
Kürek çeke çeke koldan usandım

19 NUMARALI ŞİİR

Susuz bir toprağa su gibi akar
Derin sözün manasıdır Güner bey
Karıbaşı sever fakire bakar
Aşıkların sılasıdır Güner bey

Tarihte ışıktır yetime fener
Kültüre bacadır her sözü kanar
Soy ismi Özkan'dır öz ismi Güner
Türkiye'nin kalasıdır Güner bey

Çalıştığı yerde kalıfdı halı
Sanata hizmetten sever mahalı
Denizli çiçeği burdurun balı
Tabiatın lalasıdır Güner bey

Nevruz Ali yaralıya tabibim
Bizlere yardımcı olsun habibim
Ben onun kardeşi o benim abim
Gözlerimin elasıdır Güner bey

20 NUMARALI ŞİİR

Yazılarım saklı idi yaprakta
Tegerete sözümüzü tanıttı
Sanki gömülüydük kara toprakta
Tegerete özümüzü tanıttı

Aşıklar kağıda refhan dokudu
Bizden gelen nesil bunu okudu
Ut ile gitardan sıra yok idi
Tegerete sazımızı tanıttı

Şeh şamil düşmana kılıncın çaldı
Karaca çobanda kopuzu buldu
Dede korkut yunus tez unutuldu
Tegerete mazimizi tanıttı

Yüz bin şehit toprağına kan döktü
Ağaçların yaprağına kan döktü
Vatan için bayrağına kan döktü
Tegerete gazimizi tanıttı

Nevruz Ali sözün söyler gafile
Bu dünyada uyumasın nafiye
Hilmi Şahballı' nın vesilesiyle
Tegerete yüzümüzü tanıttı

21 NUMARALI ŞİİR

Sene bin dokuz yüz seksen ikide
Olmadı derdime çaren İstanbul
Bozulmuş sokağın her yan deyişmiş
Kayıp olmuş eski tören İstanbul

Çektiklerim her zulumdan beterdi
Karibanlar sokaklarda yatardı
Bir zaman bağında bülbül öterdi
Olmuşsun baykuşa veran İstanbul

Karip koydun boynumuzu bükdürdün
Gözlerimden kanlı yaşlar döktürdün
Bu Nevruz diye neler çektirdin
Verem olur sende duran İstanbul

22 NUMARALI ŞİİR

Kırdın dalım butağımı
Dersen daha neye yarar
Yıktın gönül otağımı
Örsen daha neye yarar

Sen dostluğu araladın
Param parça parçaladın
Sen sinemi yaraladın
Sarsan daha neye yarar

Gözlerin kurtulmaz yaşdan
Fayda göremezsın düşden
Rasladığın arkadaşdan
Sorsan daha neye yarar

Açmadı gönlümün yazı
İçime saldın bir sızı
Gelip bu âşık Nevruz'u
Görsen daha neye yarar

23. NUMARALI ŞİİR

Aşk denilen bu yolun
Yolcusunu bir bilsen
Karşılıksız sevginin
Sancısını bir bilsen

Aşk beni eritmiş
Sokak sokak sürütmüş
Dert içime birikmiş
Hancısını bir bilsen

Nevruz okdur aşk yaydır
Görenler sanar aydır
Sevda dile kolaydır
Acısını bir bilsen

24. NUMARALI ŞİİR

Neylesin tabipler neylesin lokman
Gönüldeki bu dert devasız çıktı
Yaralı yüreye bulunmaz derman
Aldığım ilaçlar şifasız çıktı

Saçlar burcu burcu koku yaymakta
Söz versede bir an sonra caymakta
Bir dilber sevgimi hiçe saymakta
Çok kıymet vermişdim cefasız çıktı

Hicranlı seneler kırk deyil elli
Bahtsız aşıklara yoktur teselli
Nevruz Ali gine gamlısın beli
Sevdiyin o güzel vefasız çıktı

25. NUMARALI ŞİİR

Vatanına hasret kalmış kurbette
Gözünden dinmiyor yaşı karibin
Gündüzü hayelde gecesi dertte
Beladan kurtulmaz başı karibin

Acı sözler bu sineme dağ olur
Geçen günler benim için çağ olur
Çok insana kara günde ak olur
Neden zehir olur aşı karibin

Nevruz Ali eller alır sıranı
Doktor paran ile sarmaz yararı
Başından eksilmez karı daranı
Üzerinden gitmez kışı karibin

26.BİZİMDİR

Müslümansan savaş Türklüye layık
Vurun aslanlarım devran bizimdir
Sakın uyumayın hep olun ayık
Vurun aslanlarım meydan bizimdir

Tanrımız bizimle kalmayız yasta
Erzurum'da karsta koca Sivas'ta
Dedemiz Kore'de bizde Kıbrıs'ta
Vurun aslanlarım rahman bizimdir

Zalim olan bu dünyada gülemez
Yiyidin önünde tilki kalamaz
Çakalın yavrusu aslan olamaz
Vurun aslanlarım ferman bizimdir

Nevruz Ali korkmaz Türk' dür dünyada
Ejdadım getirdi sizi feryada
Osmanlı at sürdü yedi kıtada
Vurun aslanlarım her yan bizimdir

27 NUMARALI ŞİİR

On gündür ne çekir bu deli gönül
Hatırıma düşdün yavrum nerdesin
İki hafta bana iki yıl gelir
Hatırıma düşdün yavrum nerdesin

Hiçbir tadı yokmuş sanki barımın
Acep hali nice Gülüzar'ımın
Hayali gitmiyor çocuklarımın
Hatırıma düşdün yavrum nerdesin

Feleyin vurduğu nasıl okuymuş
Kitli kalmış bu ne biçim koğuymuş
Çocuksuz bir evin tadı yokuymuş
Hatırıma düşdün yavrum nerdesin

Nevruz Ali sızız eriyip biter
Sanki viranemde baykuşlar öter
Hüseyin'le Sibel burnumda tüter
Hatırıma düşdün yavrum nerdesin

28 NUMARALI ŞİİR

Ömer evladını mahkum eyledi
İslam oğlundaki adalate bak
Kaç kere boşaldı doldu bu dünya
Allah'ın verdiyi keramete bak

Talebeler sınıfları doldurdu
Bazıları yasaları kaldırdı
Kardeş kardeşini vurup öldürdü
Baş alıp gidiyor cehalete bak

Ozan olan sazla alemi över
Canımı veririm insansa eyer
Fakire aş verir mazlumu sever
Nevruz Ali deki merhamete bak

29.ARKADAŞ

Kamil ile otur kalk sırasında
Kötü yolu dutmayasın arkadaş
Kara dikan olup dost arasında
Sakın ola bitmiyesin arkadaş

Boş yere dolanıp olma avara
Zaman gelir bulamazsın bin lira
İyi arkadaşın sen peşi sıra
Kötü sözler atmayasın arkadaş

Aşıkların güzel hoştur avazı
Hoş olur makamı hoş olur sazı
Bu Nevruz Ali'nin altındır sözü
Bakır diye satmıyasın arkadaş

30.TASİNE AĞIT

Kaza seni tuzağına düşürdü
Ecel kollarını bağladı tasın
Ölümünü duyan insan şaşırdı
Acın gönülleri dağladı tasın

Elleri kınalı koydun karını
Bir tane kızınla kardaşlarını
Bağ besledin yiyemedin barını
Dostlar senin için ağladı tasın

Senin acın içimizden gitmedi
Bıraktığın eser daha bitmedi
Şeref sönmez son sedana yetmedi
Azrail zamansız yoğladı tasın

Dayınla bacının ömrünü söktün
Enişdelerin boynunu büktün
Kendi ellerinle bir fidan ektin
Gel yetiş meyvesi tağladı tasın

Anan baban dedi evladım hanı
Sevcan'ın ağlatın bakan insanı
Nevruz Ali yazdı böyle desdanı
Gözlerim yaş doldu çağladı tasın

31.TASİNE AĞIT

Nettin kader yarı ayırdın benden
Sevdiyimi göremeden giderim
Doymadım gençliye aziz vatandan
Sevdiyimi göremeden giderim

Göz göze bakınca hayale daldık
Gönül kapısını Gebze’de çaldık
Biz Milas’da görüşmeden ayrıldık
Sevdiyimi göremeden giderim

Bu anda bilseydin nasıldır halım
İsterdim her zaman yanında olum
Elimi uzattım yetmedi kolum
Sevcan’ımı göremeden giderim

Kipriyin ok edip batırma cana
Kaşını deyişmem bütün cihana
Belki kavuşuruz ulu divana
Sevdiyimi göremeden giderim

Anam babam abilerim kızsada
Tedbir bu taktiri gelip bozsada
Nevruz Ali destanını yazsada
Sevdiyimi göremeden giderim

32.NUMARALI ŞİİR

Bu aşkın çekilmez yayı
Bana gezdirir dünyayı
Serhat Kars Sivas Konya'yı
Geçip sana geliyorum

Kopardılar güllerimi
Hep kırdılar dallarımı
Baksan iki kollarımı
Açıp sana geliyorum

Nevruz Ali duşlar gibi
Biri beni taşlar gibi
Semadaki kuşlar gibi
Uçup sana geliyorum

33.NUMARALI ŞİİR

Cahilin sözünü kafaya takma
Doğru çalış doğru kazan doğru ye
Kimsenin malına yan gözle bakma
Doğru çalış doğru kazan doğru ye

Alamıyacağın bir şeyi tatma
Sende beşe alıp on beşe satma
Hırsızlıkla harama hiç el atma
Doğru çalış doğru kazan doğru ye

Nevruz Ali hakka budur imdadın
Sakın eyri yola atmayın adım
Sana nasiatım budur evladım
Doğru çalış doğru kazan doğru ye

34.NUMARALI ŞİİR

Nasıl yaralarsın Allah kulunu
Cahilin okunda yaymısın Ali
Yirminci asırı berbat ettiler
Cahil misin ali toymusun Ali

Atamız dedemiz bir temel kurdu
Cahil ne eyledi bu ana yurdu
Yetmiş beş de kardeş kardeşi vurdu
Sende bu olaya şaymısın Ali

Nevruz Ali çalar telli sazını
Acı bilmez söyler tatlı sözünü
Cahil insan taşıyamaz özünü
Kendini bilmeze taymısın Ali

35.NUMARALI ŞİİR

Oturmayı bilmeyenler
Adam olmuş haberim yok
İnsanlığa gülmeyenler
Adam olmuş haberim yok

Kaçaklıkla mal kapanlar
Eyri yollara sapanlar
Dünya malına tapanlar
Adam olmuş haberim yok

Nevruz Ali aslın toprak
Bizi burda gömür mü hak
Allah nerde diyene bak
Adam olmuş haberim yok

36.NUMARALI ŞİİR

İlkbahar geldiği zaman
Dallarda bezenir bezenir
Nar ağacı çiçek açar
Allar bezenir bezenir

Ölen arı kanat açar
Koyun meler kuzu kaçır
Dört etrafa koku saçır
Güller bezenir bezenir

Papatya yayılır düze
Yaylada geline kıza
Nevruz Ali vursa saza
Teller bezenir bezenir

37.NUMARALI ŞİİR

Eyer bülbül isen g l n bendedir
Senin için açan ballar yazım var
 u kalbimin anahtarı sendedir
A mayalı y re imde sızım var

Yanımda olmasan seni  zlerim
 nanki Allah’a doğru söylerim
Nolur d n gel bana yolun gözlerim
Zannetme ki sana karşı nazım var

Geleceksin diye yollara baktım
Yağmur gibi ya dım sel gibi aktım
Her  eyimi bir kenara bıraktım
Senin için öten g n l sazım var

Bu karibe bir kez olsun g lmedin
Sana olan bu sevgimi bilmedin
Çok bekledim yollarını gelmedin
Bana d nmemene ihtirazım var

Sanma Nevruz Ali bunları görmez
Bu nasıl ba bandır g l n  dermez
 nsan sevdiyini yadlara vermez
Anlamadım sende nasıl azım var

38.NUMARALI ŞİİR

Bir zaman benimde bir evim vardı
Şimdi baykuş konmuş kalkıp gitmiyor
Her tarafı uçmuş kapı sök÷lmüş
Soba yanıp bacası da dütmüyor

Çift pınarı vardı bahçe başında
Emsali yok idi onun dışında
Bağ bozulmuş bağbanı yok başında
Gülü solmuş dalda bülbül ötmüyor

Nevruz Ali ta ezelden yaralı
Dalları kırılmış hepsi sıralı
Doğuşundan beri bahtı karalı
Kazma ile söksem derdim bitmiyor

39.NUMARALI ŞİİR

Kader attı beni kurbet eline
Kalamadım kalamam ki ne fayda
Gözyaşlarım döndü bahar seline
Silemedim silemem ki ne fayda

Yıllardır kalmışım köyümden ırak
Bırak be hey felek yakamı bırak
Seni çok özledim ey Çetindurak
Gelemedim gelemem ki ne fayda

Nevruz Ali çeker ah ile zarı
Ömrümden eyledim her gün zararı
Çok oldu kaybettim sevdiğim yarı
Bulamadım bulamam ki ne fayda

40.NUMARALI ŞİİR

Sevda bir deryadır ben de bir dalgıç
Yüzmüyenler değil yüzenler bilir
Gönül dedikleri bir bağa benzer
Gezmeyenler deyil gezenler bilir

Didemden akan yaş sanki bir hazan
Tabiat meyvedir dünya bir pazar
Yaşam dünyasında nefesine mezar
Kazmıyanlar deyil kazanlar bilir

Nevruz Ali seni kim yaralayıp
Elinden yüzünden kim aralayıp
Gönül ipliğine dert sıralayıp
Dizmiyenler deyil dizenler bilir

41.NUMARALI ŞİİR

Gine yol göründü âşık nevrüza
Gelnim size siz Allah’a amanet
Tekrar görüşürüz gelen payıza
Gelnim size siz Allah’a amanet

Dünya dediğinin temeli böyle
Adımı eşittin dillere söyle
Yedik içtik nimetin helal eyle
Gelnim sana sen Allaha emanet

Allah ısmarladık Allah adıyla
Bir gün düyün olur ağız tadıyla
Konuşmaya koyma sakın yadiyle
Gelnim sana sen Allah’a emanet

Nevruz Ali dalgıç gözyaşı fırat
Hatırım yok ise bir anda kır at
İsmi Perihan’dır soy ismi Abat
Gelnim size siz Allah’a amanet

42.NUMARALI ŞİİR

Ne insanlar gördü iki gözlerim
Bazen gördüm bazı yerde kör oldum
Nice söz işittim duymazdan geldim
Duydum ama çoğu yerde kar oldum

Naşı bağban gör neyledi gülümü
Nasıl kırdı kanadımı kolumu
Bir meclis de biri eydi belimi
Kendini bilmeze isyankar oldum

Gelip kurbet elde kalmak ayıpmı
Nevruz Ali sazın çalmak ayıpmı
Çalışıp hakkını almak ayıpmı
Kendi ekmeyime hizmetkar oldum

43.NUMARALI ŞİİR

Sen gittin gideli duygum karıştı
Sensiz bağda bülbül ötmüyor
Dertler bende birbiriyle yarışdı
Bendeki çileler bitmiyor kızım

Çiçeklerin arasında sen varsın
Geleneyin töresinde sen varsın
Gözlerimin karasında sen varsın
Kipriklerim uyku dutmuyor kızım

Nevruz Ali senin için eriyor
Gamzen yada gelse şefkat veriyor
Gözlerim her yerde seni arıyor
Hayalin karşımdan gitmiyor kızım

44.NUMARALI ŞİİR

Adını eşittim görmeye geldim
Kalp köşeme vurdun ok Çobanoğlu
Bu kibir bu kurur sana yakışmaz
Beni küçümseme bak Çobanoğlu

Dedim murat abi nasıl iyisin
Bir demedin kimsin kimin neyisin
Sanki Dağıstan'lı bolu beyisin
Görsen orda deyil yok Çobanoğlu

Bu sözlerin söylenecek sırası
Hayıf insanların helal parası
Otel deyil sanki handır burası
Bir soba bırakıp yak Çobanoğlu

Nevruz Ali derki çok gençtir çağım
Seni ustat bildim sanki çırağım
Allah misafiri ben bir konağım
Kapını çalınca kalk Çobanoğlu

45.NUMARALI ŞİİR

Yaylalara çıkar gelini kızı
Yazı çok güzeldir Başşöregel'in
Dağında yayılır koyunla kuzu
Düzü çok güzeldir Başşöregel'in

Alimi güzeldir sözünü satar
Sabah seherinde horozu öter
Mayıs aylarında ekini biter
Özü çok güzeldir Başşöregel'in

İsterdim her zaman orada ölem
Orada ağlıyam orada gülem
Hastaya ilaçdır yaraya melhem
Üzü çok güzeldir baş şöregelin

Her yana bakarsın ışıkları var
Al gül ağacından beşikleri var
Nevruz Ali gibi aşıkları var
Sazı çok güzeldir Başşöregel'in

46.NUMARALI ŞİİR

Orda doğdum bayraklıda bar verdim
Kars bedenim kurbet kolumdur benim
Arı oldum nice çiçekte gezdim
Kars kervanım kurbet yolumdur benim

Nice yolcu geçip suyunu işti
Meydanında kahramanlar savaştı
Benim çocukluğum orda geçti
Kars butağım kurbet dalımdır benim

Böyle geldi böyle gider düzenim
Tarih defterine şiir yazanım
Nevruz Ali bir sayılı ozanım
Kars mızrabım kurbet telimdir benim

47.NUMARALI ŞİİR

Kar altından yeni bitmiş
Sanki bir bahar çiçeyi
Sakın elinde kirletme
Desteleyip sar çiçeyi

Tabiata baktım seyran
Sakın etmeginen veran
Onu büyötmeyi öyren
İncitmesin har çiçeyi

Ektiğinde onu bitir
Arzuyu yerine getir
İster sevdiğine götür
İyi sakla yar çiçeyi

Nevruz Ali sazım çaldım
Sevgine bağlanıp kaldım
İsmimi sizlerden aldım
Kar altında kar çiçeyi

48.NUMARALI ŞİİR

Kara Fatma ile toplar taşıdım
Kavga dövüş bu günlere gelmişiz
Hürriyetten önce gözü yaşidim
Hele şükür bugün biraz gülmüşüz

Nice soğuklarda meyvade yattım
Kar gibi eriyip sel gibi aktım
Vatan için kardeşimi kaybettim

Nevruz Ali derki dilim titriyor
Bazen gülüm bazı ilim titriyor
Sazım coşa gelse telim titriyor
Cepelerde dağı taşı delmişiz

49.NUMARALI ŞİİR

Dışda kalsan namert evine almaz
Açılan kucağı mertlerde gördüm
Namert ateş olsa beni ısıtmaz
Güneşden sığağı mertlerde gördüm

Kötünün evini hayatta sormam
Cahil toplumunun yanında durmam
Namert balı olsa ağzımı vurmam
Yaman bir ocağı mertlerde gördüm

Nevruz Ali dostuna gülşan verir
Sevdiyine sahip için kan verir
Vatan için şehit olur can verir
Cephede sancağı mertlerde gördüm

50. NUMARALI ŞİİR

Durakta taksiye bindim
Gittiyinde ağaç oldu
Yedi tane deve yedim
Yine de karnım aç oldu

Bedinle boyun gördüm
Türlü türlü oyun gördüm
Dün sabah bir koyun gördüm
Bugün kaç oldu kaç oldu

Nevruz Ali avaradır
Bilemedim ne devadır
Birde uyandım rüyadır
Hepsi hiç oldu hiç oldu

51.NUMARALI ŞİİR

Bitmez dükenmez pınarım
Gözlerim gözedir benim
Dost arkasından konuşmam
Sözlerim yüzedir benim

Geç yattım erken uyandım
Benidim derde dayandım
Aşk ile kavrulup yandım
Çektiyim cezadır benim

Nevruz Ali kaldım gama
Ciyerlerim yana yana
Vücudum yer başım sema
Her sözüm fezadır benim

52.NUMARALI ŞİİR

Çok d    nler yaptım meclisler g  rd  m
Ağır insanların dadı başkadır
Her sazı çalanlar âşık olamaz
Asıl ozanların adı başkadır

M  sl  man bağlıdır her an dinine
İşlemiştir iliyine kanına
Beykuş gelmez S  leyman'ın yanına
Karganın yanında dudu başkadır

Emreyledi sana ol gani celil
Ateşde yanmadı İbrahim Halil
Sarı inek ortada bizlere delil
Yeşil otun beyaz s  d   başkadır

Dillerde s  ylenen hani o atan
Şehittir toprağa can verip yatan
Kafesdeki b  lb  l demiş ah vatan
İnsanın y  resi yadı başkadır

Sanma Nevruz Ali ilimi bilmez
Beni bilen bilir bilmeyen bilmez
D  nyaya gelenin hiç biri g  lmez
Kerem'le Aslı'nın odu başkadır

53.NUMARALI ŞİİR

Bütün çiçekleri ayrı severim
Sarı bacım yeşil atam al anam
Tabiatı sunsan sana az gelir
Hiç deyilse bir tek çiçek al anam

Kendini bilmeyen seni bilir mi
Ona bin nasiatı versen alırmı
Çile çekmeyenler âşık olurmu
Sinem dert tarlası kendim olanam

Nevruz Ali derki söz alana gel
Sakın şaşmıyasın söz alana gel
Söz anlamaz deyil söz alana gel
Yirmi asır geçse gine alanam

54.NUMARALI ŞİİR

Beni iyi tanı gardaş
Ben kötü biri deyilim
Kaderimle ettim savaş
Ben kötü biri deyilim

İnan seni aldatmışlar
Yazık günaha batmışlar
Sana yanlış anlatmışlar
Ben kötü biri deyilim

Nevruz Ali'yi bulmasan
Öyle uzakta kalmasan
Anlarsın samimi olsan
Ben kötü biri deyilim

55.NUMARALI ŞİİR

Ne olur herkese çıkıp görünme
Sana nazar eder eller Halime
Kaşların hilaldir saçların bulut
Yanağında açmış güller Halime

Yetmezmi yaptığın eda ile naz
Yeter bu sevgime etme ihtiraz
Dişlerin incidir dudağın kiraz
Dilinden akıyor ballar Halime

Ak alnından öpsün nergizle zanbak
Kendin çok yakınsın sevgin çok ırak
Boyun bir selvidir aşkın bir yaprak
Nolur kurumasın dallar Halime

Kalbini bilemem bakışın zulum
İsterdim her zaman yanımda olum
Elimi uzattım yetmezdi kolum
Sana yetişmiyor yollar Halime

Kipriyin ok etip batırma cana
Gözünü deyişmem bütün cihana
İsmim Nevruz Ali turabım sana
Senin için öter teller Halime

56.NUMARALI ŞİİR

Bu dünyada sevdiyini
Sara bilsen ne güzeldir
İnci gibi hatıralar
Verebilsen ne güzeldir

Yar boynuna kollarını
Sıkı dutsan ellerini
Dal gerdanda tellerini
Öre bilsen ne güzeldir

Yar nerede gönül orda
İkisi de aynı diyarda
Bazı günhan tenhalarda
Göre bilsen ne güzeldir

Nevruz Ali çiçek beste
Derdinden olmuşum hasta
Sevini yar dizin üste
Sere bilsen ne güzeldir

57.NUMARALI ŞİİR

Ne yiyitler şehit oldu
Yatanı unutma yavrum
Bu vatan gençliye kaldı
Vatanı unutma yavrum

Tatlı söz söyle dilinden
Şaşma atanın yolundan
Zor günde senin elinden
Dutanı unutma yavrum

Nolur unutma babanı
Boşa sürdürme çabanı
Nevruz yazdı bu testanı
Atanı unutma yavrum

58.NUMARALI ŞİİR

Son bahar geldiği zeman
Dallarda üzüntü gördüm
Sor bülbüle neden ağlar
Güllerde üzüntü gördüm

Kerem Aslı için yanar
Karip Şahsenem'i sarar
Mecnun Leyla'sını arar
Çöllerde üzüntü gördüm

Nevruz Ali dağlar aşan
Sel gibi çağlayıp coşan
Kurbetele karip düşen
Kullarda üzüntü gördüm

59.NUMARALI ŞİİR

Bu köyün aşığı nerde deseler
Şu karşiki dağı aşdı desinler
Sorsalar acaba nereye gitti
Şimdi kurbetele düşdü desinler

O karşiki dağın yaylağı benim
Şöregel elinin oylağı benim
Eteyi çimenli sulağı benim
Her gelen suyunu içdi desinler

Nolur beni bağışlaynan yaradan
Acı günler gelip geçsin aradan
Sorsalar ne zaman gitti buradan
Mevsimler içinde kışdı desinler

Nevruz Ali derki varda bulundum
Yoksulda bulundum darda bulundum
Kısmetim nerdeyse orda bulundum
Vatanı terk edip gaşdı desinler

60.NUMARALI ŞİİR

Kader kemendini taktın boynuma
Diyarı kurbette çektiyin yeter
Taş taş üste bir nişanem kalmadı
Ömür sarayımı söktüyün yeter

Bülbülüydüm hasret kaldım güllere
Köyümden getirdin kurbet ellere
Sinem dayanmıyor akan sellere
Bunca gözyaşımı döktüyün yeter

Nevruz Ali sığın çağır hüdayı
Yetmezmi çektiyin türlü cefayı
Bari kocalınca sürüm sefayı
Genç yaşda belimi büktüyün yeter

61.NUMARALI ŞİİR

Bir guş gördüm düz obada

Gezer yaralı yaralı

Öttükçe şirin canından

Bezer yaralı yaralı

Avcımı gelir peşinden

Ayrı salıfdı eşinden

Al kanlar akar döşünden

Sızar yaralı yaralı

Nevruz söyler türküsünü

Nasıl çekmez ilgisini

Bir şahinin öyküsünü

Yazar yaralı yaralı

62.NUMARALI ŞİİR

O zamanki geldin karşımda durdun
Bakar bakmaz beni kalbimden vurdun
Şimdide duydum ki murada erdin
Aşkın şerbetini içdin kara kız

Nice nice engellerden geçmişsin
Beyaz sinen yad ellere açmışsın
Kime sordum ise dedi göçmüşsün
Bilmem ne diyara göşdün kara kız

Bende, haktan dilemişdim dileyi
Sevemedim senin gibi meleyi
Peşinden gezdirdin Nevruz Ali'yi
Acaba kimlere gaşdın kara kız

63.NUMARALI ŞİİR

Sinemde gizli yaram var
Savmam Leyla'm olmayınca
Karşımda dursa güzeller
Görmem Leyla'm olmayınca

Ecel bana gel gel derse
Artık sonun geldi derse
Azrail canım isterse
Vermem Leyla'm olmayınca

Nevruz Ali sevda zordur
Geldiyin bu uzun yoldur
Deseler ki cennet budur
Girmem Leyla'm olmayınca

64.NUMARALI ŞİİR

On üç mart akşamı yedi yirmide
Kimse feryadına yetmez Erzincan
Enkaz çökmüş kollar kesilmiş yerde
Gece gündüz kimse yatmaz Erzincan

Kervancılar kumaşını satmıyor
Bülbül gelip gülşanına ötmüyor
Bu felaket üzerinden gitmiyor
Çile keder gamın bitmez Erzincan

Paniye kapılan yolundan şaşdı
Yardım et yarabbi bu nasıl işdi
Evini terk eden kurbete göşdü
Bacalardan duman dütmaz Erzincan

Kafalar kırılmış akıyor kanlar
Alt üstüne döndü binalar hanlar
Bebeyi karnında kayboldu canlar
Ela gözler uyku dutmaz Erzincan

Bu acılar nice canı dağladı
Şu depremi gören insan ağladı
Ana kardeş bacı kara bağladı
Kimseden bu yara gitmez Erzincan

Nevruz Ali seni gördü düşünde
Kin nefretin izi vardı peşinde
Bağ bozulmuş bağbanı yok başında
Bağlarında bülbül ötmez Erzincan

65.NUMARALI ŞİİR

Yedi yirmi on üç martın akşamı
Çok canları kurban verdin Erzincan
Çile çekti insanların tamamı
Gönüllere çiban verdin Erzincan

Kimse bilmiyordu sağ ile solu
Paniye kapılan kaybetti yolu
Kiminin eli yok kiminin kolu
İnsanlara nişan verdin Erzincan

Hastahane duvarları yarıldı
Yaralılar bir kenarda sarıldı
Çok genç öldü nişanlılar ayrıldı
Nice genci cavan verdin Erzincan

Bir ana üç yavru nasıl sıkışdı
Gelen insan bütün ona bakışdı
Doktorlarda kurtarmaya kalkışdı
Damla damla alkan verdin Erzincan

Allah' dan gelenler bize alemet
Bu nasıl felaket bu nasıl afet
Kalanlara sağlık ölene rahmet
Nice nice fidan verdin Erzincan

Nevruz Ali gözden döker firağı
Oğlan evlat daldır kızda yaprağı
İnsan tohum olmuş ecel toprağı
Yüreklere volkan verdin Erzincan

66.NUMARALI ŞİİR

Sevdiğimden ayrı koyan
Görüm halden hale düşsün
Sinesinden vursun çayan
El içinde dile düşsün

Her gün halden hal edenler
Sevdiyimi lal edenler
Beni kuru dal edenler
Hanesine bela düşsün

Nevruz Ali'yi kavuran
Beni yârimden ayıran
Aşkımı göya savunan
Oda çölden çöle düşsün

67.NUMARALI ŞİİR

İnsan sıfatında girdim bir hana
Ateşlere düşdüm gören olmadı
Ayak attım basan merdivenine
Alevlerde pişdim gören olmadı

İçerime düşdü kurtulmaz yara
Kader beni çıkarmadı kenara
Kimi viski içer kimisi bira
Ben içmeden içdim gören olmadı

Nevruz Ali nefisinin hamalı
Sözlerinden belli olur kemalı
Gözüm kamaşdırdı yarın cemalı
Ben kendimden geşdim gören olmadı

68.NUMARALI ŞİİR

On beşinci yıl dünümün

Anıyoruz Veysel baba

Eserinden içip içip

Kanıyoruz Veysel baba

Diller dönmüyor metine

Balta yetmez kıymetine

On beş yıldır hasretine

Yanıyoruz Veysel baba

Nevruz Ali töremizde

Yaşıyorsun yöremizde

Bugün seni aramızda

Sanıyoruz Veysel baba

69.NUMARALI ŞİİR

Yıllar geçse asla geçmez

Gözündeki yaş izleri

Nasıl olur unutursun

Yüzündeki diş izleri

Bana sarılan kolların

Elimden dutan ellerin

Düşündürür hayellerin

Dizindeki baş izleri

Nevruz Ali buna şaşdı

Puşt insanın bağı taşıdı

Sineme bir yara aşdı

Sözündeki daş izleri

70.KAHRAMANLIK ŞİİRİ

Şeyh Şamil dede korkut dedesi

Geçmişini bilmelidir ülkücü

Nasıl yakmış imparator bizansı

Kürşat gibi olmalıdır ülkücü

Bu nesilden gelen yurdunu satmaz

Haksız yere asla kimyese çatmaz

Birisi aç yatıp biri tok yatmaz

Ekmeyini bölmelidir ülkücü

Koca Fatih başbuğ talan olamaz

Çok yiyitler bir Alparslan olamaz

Aslında olmayan aslan olamaz

Nemazını kılmalıdır ülkücü

Nevruz Ali üç hilalın var niçin

Ergenekon Kafkasya'dandır göçün

Vatanı düşmana vermemek için

Gerekirse ölmelidir ülkücü

71.NUMARALI ŞİİR

Yirmi dokuz ekim bin dokuz yüz yirmi üç

Özgürlük verildi Türk milletine

Vatanı gençliye sevgiyi halka

Atatürk getirdi Türk devletine

Atatürk Amasya Samsun'da kaldı

Sivas Erzurum'a bir divan saldı

Millet meclisine yasalar geldi

Avrupa özendi adaletine

Çanakkale'mizde zafer var idi

Rodos'a dökülen Türk'ün teridi

Bosna Hersek Azerbaycan şahidi

Çok devlet sığındı merhametine

Millet meclisimiz düttükten sonra

İçine yaralar gittikten sonra

Kurtuluş savaşı bittikten sonra

Türküye kavuşdu hürriyetine

Sanma Nevruz Ali Çiçek delidir

Hakimiyet şartsız Türk milletindir

Şamil Kürşat Oğuz handan bellidir

Türk milleti benzer asaletine

72.KAHRAMANLIK ŞİİRİ

Bin dokuz yüz on dört dünya savaşı
Çanakkale'mizde zaferin marşı
Rodos ta dinmişti gözlerin yaşı
Döke döke geldin bu ana kadar

Samsun Amasya da çıktık ileri
Erzurum Sivas ta yaptın hüneri
Bu vatan uğruna kara günleri
Çeke çeke geldin bu ana kadar

Millet meclisimiz açıldı bir an
İstiklal marşımız dünyaya ferman
Yetmiş beş yıl önce bulanık sudan
Aka aka geldin bu ana kadar

Başkomutan seçtik kemalimizi
Sakarya da yaptık zaferimizi
Bu acı günlerde dişlerimizi
Sıka sıkı geldin bu ana kadar

Bir maraşal vardı başkandı başda
İtaat ederdik ona her yaşda
Dinmeden durmadan nice savaş da
Çıka çıka geldin bu ana kadar

Meydan savaşında türkn askeri
İrk mesep btndn dnmedik geri
Hedefiniz Akdeniz'dir ileri
Baka baka geldik bu ana kadar

Tabiki kutlarım Cumhuriyet'imi
Elime uzattı hrriyetimi
Devrimler yaparak çok yönetimi
Yıka yıka geldik bu ana kadar

Her zaman vndk devletimizle
Hakimiyet şartlı milletimizle
Mermi deliyini mendilimizle
Tıka tıka geldik bu ana kadar

İnsanlığı yaşamalı bilmeli
Her ülkede demokrasi olmalı
Düşman sürüşüne şimşek misali
aka aka geldik bu ana kadar

Nevruz Ali aşdık merağımızı
Kurtardık ülkeyi toprağımızı
şehit düştük gine bayrağımızı
Dike dike geldik bu ana kadar

73.NUMARALI ŞİİR

Bilimde ilimde okulda işde;
Sevgiyle evladı eğitmeliyiz.
İyi yetiştirip aydın görüş de,
Topluma yararlı büyütmeliyiz.

Oku okut, kültürüne ol köle.
Işık dut vatana, öğrenme hile.
Evlatlarımızı beşikte bile
Doğru yol gösterip uyutmalıyız.

Yaşamak hakkımız bekliyor yarın.
Emekler hiç olmaz şahittir terin
Ana bir topraktır; evlat bir ürün.
Sabır taşı ile öğütmeliyiz.

Nevruz Ali aileden bir kişi
Aileye anlatmalı geçmişi.
Türk insanı bir birinin kardeşi,
Yanlış görünce kayıtmalıyız.

74.NUMARALI ŞİİR

Alyansoğlu Turan Sabri İlhami

Dilimizde çok örnekler bıraktı

Vilayetin tanıyordu tamamı

Elimizde çok örnekler bıraktı

Yarışmada almışlardı meydanı

Edebiyatta kazandılar ünvanı

Atışması lebdeymezi divanı

Elimizde çok örnekler bıraktı

Sabri turan çok makam ustasıydı

İlhami aşıklar ahestesiydi

Alyansoğlu tabiat hastasıydı

Balımızda çok örnekler bıraktı

Hicranı ümmanı çok meclis görmüş

Nevruz Ali sazı şahane çalmış

Her perdede on beş makam çıkarmış

Telimizde çok örnekler bırakmış

75.YAŞLILIK

Bir gün yaşlılığın farkına vardın
Aynaya baktın ki yaş gitmiş senden
Eveli gün çocuklarla oynardın
Yıllar çabuk geçmiş yaş gitmiş senden

Gençlik nasıl gitmiş gönül duymamış
Kafa idrak etmiş ayak uymamış
Bir bir derken baktın biri kalmamış
Ne çabuk kocadın diş gitmiş senden

Baktın çocuklarda seni saymıyor
Bugün halın hiç dünküne uymuyor
Tenin hep kıvırmış kulak duymuyor
Farkına vardın ki güç gitmiş senden

Nevruz Ali sazın nasıl çalasın
Dünyada kim kaldı sende kalasın
Eyildin ki yerden bir şey alasın
Anladın ki daha iş gitmiş senden

76.NUMARALI ŞİİR

Yıllar önce ben bu köyden gitmişim

Dostlarımı buldum şükürler olsun

Kurbet elde insanlarla tanıştım

Çok örnekler aldım şükürler olsun

Benim çocukluğum geçti bu yerde

Döndüm özlemini çektiyim yurda

Şöregel'in minaresiz camide

Namazımı kıldım şükürler olsun

Nevruz Ali ne divane ne deli

Toprağına dokundurmaz yad eli

Yirmi sekiz yıldır burdan gideli

Vatanıma geldim şükürler olsun

77.NUMARALI ŞİİR

Görmüyeli gocalıfsan
Ağarıfdı başın dağlar
Obandan kenar galıfsan
Hanı garadaşın dağlar

Karşı dağın yoktur ini
Bu insanlar nasıl canı
O eski insanlar hanı
Nedir bu telaşın dağlar

Açılan güllerin solmuş
Bilemedim sana nolmuş
Her yanın ben beyaz olmuş
Hiç bitmezmi gışın dağlar

Nevruz Ali halın sormuş
Eteyinde divan kurmuş
Başını hep bulut sarmış
Doğmazmı güneşin dağlar

78.NUMARALI ŞİİR

Dört kişi oluşur muhabbet olur

Kadehde vurursun elli gıramı

Bir defa vurunca bir daha dolur

Sanmaki yorursun elli gıramı

Zaman geçer bir bakarsın an gider

Birni incidirsin orda gan gider

Ayakların sekiz çizer yan gider

O zaman görürsün elli gıramı

Sevdiyin destiyle onu dolaydı

Herkes kullanamaz dile kolaydı

Ölürkende elli gıram olaydı

Başına sürürsün elli gıramı

Nevruz Ali başucuna gelince

Cemahatla namazını kılınca

Pilakasız bir taşıta binince

O zaman sorursun elli kıramı

79.NUMARALI ŞİİR

Görenler sanıyor susuzum acım
Çok zamandır mutluluğa muhtacım
Kendin bir alevsin sözün kıvılcım
Yakacaksın diye çok korkuyorum

Sevgi bir güneştir sana dordurdum
Gözyaşım mutluluk sana yağdırdım
Ben seni kalbime zorla sığdırdım
Çıkacaksın diye çok korkuyorum

Bir noktaya bağlamadın kararı
Belki yarın göreceyiz zararı
Gönül dedikleri kaba duvarı
Yıkacaksın diye çok korkuyorum

Gül gibisin gelip düşdün destime
Sakın ola girmeyesin kastıma
Zaman gelir şimşek gibi üstüme
Çakacaksın diye çok korkuyorum

Ciyerden oluşan al kızıl kansın
Kalbe hayat ver ki cana aparsın
Tertemiz aşkınla damarımdasın
Akacaksın diye çok korkuyorum

Nevruz Ali her an sözünde durur
Aklını belki de boşuna yorur
Uzak unutturur yakın doyurur
Bıkacaksın diye çok korkuyorum

80.NUMARALI ŞİİR

Bu gece seninle muhabbet edek
Sakın sözlerime darılma gönöl
Bu saattan sonra ne yana gidek
Olur olmaz şeye kırılma gönöl

Seni biliyorum sen çok nazlısın
Hemi duygulusun hemi hislisin
Zaman gelir bir gün aldatılırsın
Herkesin peşine yorulma gönöl

Görüyorum yeşil fidan kesilir
Gençlik elden gitse güman kesilir
Seven sevdiyine kurban kesilir
Sevilmedik yerde görölme gönöl

Sevgi yücelerin ta yücesidir
Karanlık fikrin bir bacasıdır
Çiçek tabiatın en alasıdır
Sen naşı bağbana derilme gönöl

81.NUMARALI ŞİİR

Birisini gördüm kılıfa saklı
Başından ayağa yaraymış meyer
İnsanları birbirine düşürmek
Kendisine göre töreymiş meyer

Göysümde sakladım kırmızı gülü
Artık saklayamaz geçen bir ölü
Gözleri kızarmış ağzı köpüklü
Mazisine baktım soraymış meyer

Yolunu bekledim gülüm gelmedi
Onu kıracaktım elim gelmedi
Küfür edecektim dilim gelmedi
Uzaklaşıp gitmek çareymiş meyer

Nevruz Ali boşa kazanıp durma
Doğudan batıya uzanıp durma
Yazık emeyine özenip durma
Koruduğun bina kiraymış meyer

82.NUMARALI ŞİİR

Senle menzile uçmuştum

Alev alıp tutuşmuştum

Dertlerimi unutmuştum

Gine açtın yara gönül

Gönül gönül dertli gönül

Gezersin avare gönül

Açılan güllerim soldu

Derdin hepsi beni buldu

İki gözüm çeşme oldu

Döndü bir pınara gönül

Buralarda eşin yoktur

Bul başına çare gönül

Nevruz'u düşürdün dile

Taşa çaldın bile bile

Aşıktım kırmızı güle

Sen düşürdün zara gönül

Bu diyarda yerin yoktur

Var başka diyara gönül

83.NUMARALI ŞİİR

Tek başına yalnız kalmış

İskelede bir karip var

Derin deryalara dalmış

İskelede bir karip var

Baktım titiriyor eli

Görünler sanıyor deli

Mutsuzluk yüzünden belli

İskelede bir karip var

Sesi yok bir şeyler diyor

Aklı her şeye eriyor

Gözleri bir şey arıyor

İskelede bir karip var

Nevruz Ali doluğ gibi

Gölde şaşkın balığ gibi

Yarını karanlığ gibi

İskelede bir karip var

84.NUMARALI ŞİİR

Adam var adamı bir paşa eder

Adam var adamı ata bindirir

Adam var adamı hep maşa eder

Adam var adamı nası kandırır

Adam var dünyada her şeye deyer

Adam var adamı her yerde över

Adam var adamın canına kıyar

Adam var adamı ipten indirir

Adam var adamı duvara mığlar

Adam var adamın gözünden oğlar

Adam var adamı kalbinde sağlar

Adam var adamı diri yandırır

Adam var adama dağları aşar

Adam var adama kakınca şaşar

Adam var adama dostça yaklaşar

Adam var adamı yoldan döndürür

Adam var adama ağız balıdır

Adam var adamın gözü dilidir

Adam var adama Nevruz Ali'dir

Adam var adamı dibe sindirir

85.NUMARALI ŞİİR

Yürüyerek deyil gezerek deyil

Nedendir geliyor yar sine sine

Ezzim yar sine sine

Dilde yar sine sine

Gördüm bir ceylan ağlar

Yatmış yar sine sine

Kalbinin üstüne baktım bir ok var

Birde yara açmış yar sine sine

Ol yüce yaradan yaradan meni

Öldürse yeniden yaradan meni

Yoktan yaradan meni

Sende yaradan meni

Sen bağbansan men gülem

Alıp yara der meni

Derdimin tabipte yoktur dermeni

Sevginle bağrımı yar sine sine

Nevruz Ali gözün yaşı yar aşmış
Neden iki yanağ üsttte yar aşmış
Yârim solmuş yar aşmış
Baş bağını yar aşmış
Yârini görsün diye
Bu dağları yar aşmış
Beyaz gerdanlıkta pek hoş yaraşmış
İnciler takınmış yar sine sine

86.CİNASLI-TECNİS

İnsanlarla dolaş ileri gitme
Ne olur kendine yar gözde gözde
Küçüye sevgi ver büyüye saygı
Her zaman dutarlar yar gözde gözde

Deli gönül derki havaya bakma
Sen onda edaya havaya bakma
Gezdiyin yerlerde havaya bakma
Önünde bulunur yar gözde gözde

Nevruz Ali derki sana söyledim
Anlıyasın diye sana söyledim
Yad ellere deyil sana söyledim
Sözümü unutma yar gözde gözde

87.SEKİ SİCİLLEME

Aşıklık polattan zordur düşürürüm dara âşık
Bülbül gül için ne çekti yolun düştü hara âşık
Şansın olsaydı gelmezdi senin bahtın kara âşık
Gelen pişman giden pişman düştün bu pazara âşık
O bir gündü gelip geçti başa attın nara âşık
Sen bir dalgıç dünya derya çabuk düştün tora âşık
Aşk ışığın çilesidir ermek zordur yara âşık
Kendine fazla güvenme ederim beş para âşık
Sevda hançeri deyerse asla olmaz çare âşık
Helal çalış helal kazan olmaynan avara âşık

Gömlek yırtık üstün kirli hele bak bir haline
Bağı bozuk bağbanı yok sahip deylsin gülüne
Sanki sürü peşindesin bir bak boynunda ziline
Alır başını sokarım şimdi sobanın külüne
Ceryan kesik akün bitmiş ihtiyacın var piline
Bir karışda sakalın var makas deymemiş kılına
Kara sineyin işine düşersin arı balına
Neden sağa sola çattın çekip gitseydin yoluna
Başına bu hal gelmezdi sahip olsaydın diline
Tavuk gibi gezinirsin bindiririm tara âşık

Nevruz Ali'ye çatarsın kayıp olmuş izin senin
Ne kadar cahil kalmışsın hiçmi yoktur yazın senin
Aklın yokken sahip çıkmaz oğlun senin kızın senin
Yatarken nasıl kalkarsın hanı nerde bizin senin
Bölböl gibi ötüyordun nerededir avazın senin
Arın yitik aburun yok hiç utanmaz, yüzün senin
Dünya malına doymamış halen açtır gözün senin
Yemin yedin suyun içtin vereyim mi tuzun senin
Üzeriyn çamuru ne çırpılacak tozun senin
Ancak düşmüşsün elime çekeyim tumara âşık

88.BAYATHAR

Anacan hekimde yok
Bu elde hekimde yok
Bu derdimin çaresi
Lokmanda hekimde yok

İnsanlarda deli olur
Bakın neden deli olur
Servetinden düşenler
Bir gün mutlak deli olur

Men ezzinem bu ğandan
Umudun yok bu ğandan
Çok sultan geldi geçti
Bu dünyadan bu ğandan

Ele bilki el alar
Bu oba bu el alar
Civan ölen insanın
Sevdiyini el alar

Gel kardaş kime kaldı
Kim öldü kime kaldı
Dünya benim diyenler
Servetin kime kaldı

Ne olur sağla onu

Büyüttün sağla onu

Bir karip gördüyünde

Sinende sağla onu

89.MUAMMA

Mayası kudretten bir yapısı var
Nuh oğlu Kenan'da ilk tapusu var
Altı bendi yirmi dört kapısı var
Her kapının ayrı bir hüneri var

Nevruz Ali hatı bir
Elbette ki zatı bir
Başı birdir götü bir
Gözleri seksen sekiz

Dünyanın içinde bir dayağı var
Onun simi zerden tek boyağı var
Çoğu insanlara çok kıyağı var
On iki mil üstte üç ayağı var

Dört hafta otuz gün ona bacadı
Bir kez yere düştü yine yücedi
Bazen çok gençleşdi bazen kocadı
Benimle yatışı kakışı var

Birisi akıtır yaşı
İkisinin var telaşı
Dört kolu var birde başı
Beşi bir şehire bağlı

90. NUMARALI ŞİİR

Sevda ağırlı dağı sense bir yolcu
Yorulursun diye endişedeyim
Diyecem sendedir derdim ilacı
Kırılırsın diye endişedeyim

Aşıkların eşkı sazın telinde
Hemi telindedir hemi dilinde
Çiçek gibi yad ellerin elinde
Derilirsın diye endişedeyim

Nevruz Ali derki bahar yazım var
Zannetme ki sana karşı nazım var
Sana söylüyecek bir çift sözüm var
Darılırsın diye endişedeyim

91.NUMARALI ŞİİR

Kafa vücudun şahıdır

Beyin azaya yön verir

Kulak her şeyi eşidir

Akılsa mantığa verir

Alnında yazılı zaman

Siyah kaşlar olur peykan

Kipriklerse tığı müjgan

Yanaklar gamze gösterir

İki omuzlar yük çeker

Kötü yaşam ömür söker

Lebler ona dudak бүker

Gözlerse dünyayı görür

Başında telleri eser

İnci dişler ekmek keser

İnsan sevdiyine küser

Kollarsa dostunu sarır

İki burun koku alır

Dilin tatmak için dalır

Damak çeneye asılır

Göyüs hep yerinde durur

Gönül kebanın yoludur
Buğazda ibik doludur
Oda midenin holudur
Vijdan bundan hesap sorur

Akciyer tenafüs alır
Böbrekler idrarı salır
Kan dalak ciyerden olur
Parmak işarete varır

Eller duvasını eder
Diz çöküp rüküye gider
Nevruz Ali buna ne der
Ayak vücudu götürür

92.SAVAŞ VE AFGANİSTAN

Çocuğumuz geçtiyinde korkmasın
Yolun üzerine kan düşmesin kan
Ozanlar sazını özgürce çalsın
Telin üzerine kan düşmesin kan

Peygamberim döktü ona terini
Çevresinde oluşturdu harını
Bülbül onun için eder zarını
Gülün üzerine kan düşmesin kan

Tehditler hoş deyil alem konuşsun
Sevgiler çoğalsın kelim konuşsun
Silahları deyil de kalem konuşsun
Elin özerine kan düşmesin kan

Savaş nefret kindir havası belli
Dünya çıkarıdır davası belli
Ormanda bir kuş var yuvası belli
Dalın üzerine kan düşmesin kan

Nevruz Ali'nin de bir ervahı var
Nice aşıkların nice ahı var
Öksüz çocukların ne günahı var
Kulun üzerine kan düşmesin kan

93.SAVAŞ VE AFGANİSTAN

Cananı var can ağlıyor
Göz açıp cihana bakın
Bütün dünya kan ağlıyor
Bir Afganistan'a bakın

Çocuklar kanlı gidiyor
Başı dumanlı gidiyor
Bir sürü canlı gidiyor
Şu yanan ormana bakın

Sanma insan satılmıyor
Şükret atop atılmıyor
Top sesinden yatılmıyor
Akıp giden kana bakın

Şu nefret kin neyin nesi
İmansızın şelalesi
Hepsi çıkar meselesi
Cesetteki cana bakın

Bizi yaradan ilahdır
Bu işkence birer ahdır
Hayvan öldürmek günahdır
Söyleyen insana bakın

Bir sorsana halin nedir
Huzur yarat zulüm nedir
Barış varken ölüm nedir
Yaşanan tufana bakın

Nevruz Ali ne bildiler
Kenarda bakıp güldüler
Bütün seyirci kaldılar
Hele Müslümana bakın

94.NUMARALI ŞİİR

Tabiatın etrafını süslerdi
Açıp çabuk soldu gülün yaylalar
Güzellerin bir birini seslerdi
Kalmamış takatın halın yaylalar

Sendeydi izzet sendeydi hürmet
Geleneyi iyi o güzel millet
Adın nebi yurdu sahibin hümmet
Kurbete düşüptü yolun yaylalar

Nevruz Ali yüz bin yerde soruldum
Çaylar gibi akıp akıp duruldum
Sende azmı koşdum azmı yoruldum
Olsa da söylese dilin yaylalar

95.NUMARALI ŞİİR

Bir zamanlar bir tüccardım

Alıp satan örnek sana

Çok çalıştım ne getirdim

Burda yatan örnek sana

Toprak oldum bir adıma

Kimse yetmez feryadıma

Benim sözüm evladıma

Senin atan örnek sana

Nevruz ali çiçek ozan

Doğru çalış helal kazan

Her canlıda budur düzen

Bu gabristan örnek sana

96.NUMARALI ŞİİR

Sana söylüyorum gafil hakkı uzakta arama

Elin uzatma harama

Kendini Allahtan edip bakır söyleme parama

Sakın sevinme korama

Bu kurur sana yakışmaz kendi kendine şişersin

Sende dar güne düşersin

Acılar içimi sardı bak fizahıma narama

Melhemini çal yarama

Fakirlik hakirlik deyil neden içini yakarsın

Durmuş manalı bakarsın

Dünya handır bizler bekçi ben de gelmişim kirama

Gelip girmişim sırama

Nevruz Ali sazın çalmış sanma kötü güne kalmış

Halk ondan nasiat almış

Dinleyenler böyle bilsin örnek olmuşum töreme

Böyle tanındım yöreme

97.NUMARALI ŞİİR

Beni mecnun etti içimdeki dert
Dert bileni ararım sokak sokak
Yoruldu ayak
Ayaklara düşdüm sormadı namert
Namertten kaçarken yol oldu ırak
Etti can atak

Tak etti canıma olmadı abam
Abam olsa bile ben bir turabam
Turab olsam tanıyamaz akrabam
Akrabama desem şu halime bak
Olmuşum toprak

Toprak olsam ruhum gezer alemi
Alem de görürüm en sülalemi
Sülalemi görüp versem selamı
Selamımı versem beni görür hak
Nevruz Ali pak

98.NUMARALI ŞİİR

Dört bin bir güzel tanıdım

Kandırdı bin biri beni

Karanlıkta ğuba daldım

Aydınlatı nuru beni

Tam üç yüz çeşmeden aktım

Altmışaltısına baktım

Bir yılda ayağa kalktım

Şükür etti duru beni

Bir yaşında devran sürdüm

Yedi yaşındayken hürdüm

Bihışde bir ceylan gördüm

Okutturdu deri beni

On beşinde sazım çaldım

Kadime bağlanıp kaldım

Mim güzelden bir gül aldım

Hoşnut etti teri beni

Nevruz ali yazanlardan

Yunus gibi gezenlerden

Gelmiş geçmiş ozanlardan

Eyliyifdi biri beni

99.MUHAMMES

Üçyüz altmış altı bentli o yazın aşığıyım
Bir hedefim bir yolum var o izin aşığıyım
Dil konuşur gözler ağlar o hazın aşığıyım
Yüz dört derler bizim için o cuzun aşığıyım
Enini boyunu gördüm o kızın aşığıyım

Musa ile gezip turu sinasını görmüşüm
Elif Allah mim Muhammet o yasını görmüşüm
Bir gece rüya alemde simasını görmüşüm
Tarifi kalbime saklı o gözün aşığıyım
Enini boyunu gördüm o kızın aşığıyım

Nevruz Ali Çiçek oldum arıda eyup buldum
Bunlar mevlanın sırrıdır sanma acayıp buldum
Yeri göyü arşı kürsü ondan arayıp buldum
Halka saklı bana aşkar o yüzün aşığıyım
Enini boyunu gördüm o kızın aşığıyım

100. NUMARALI ŞİİR

Dedim kız seni alıram

Dedi ben yerde bitmedim

Dedim arayıp buluram

Dedi sözümü yutmadım

Dedim güzel gel imana

Dedi hayret ettim sana

Dedim ateş saldın cana

Dedi kimseye gitmedim

Dedim sana ben deliyim

Dedi bende sevdalıyım

Dedim ben nevrüz aliyim

Dedi zaten unutmadım

101.NUMARALI ŞİİR

Dedim beni tanıdın mı

Dedi aklım yoktur serde

Dedim paraya kandın mı

Dedi gözüm yoktu zerde

Dedim birne ölürmüşün

Dedi dağı delirmisin

Dedim sevda bilirmisin

Dedi beni salma derde

Dedim ciltvenden bezenim

Dedi hep budur düzenim

Dedim ay kız ben ozanım

Dedi Nevruz Ali nerde

102.NUMARALI ŞİİR

Sözünü bilmeyen insan

Ayaktayken başa döndü

Damarımda dolaşan kan

Canımda ataşa döndü

Dost dostun kapusun açmaz

Nedense çayını içmez

Kardeş kardeşle konuşmaz

Sevgiler savaşa döndü

Gençliyi getirmez para

Ara o günleri ara

Yaş elli olduktan sonra

Yolumuz yokuşa döndü

Nevruz Ali'ye ne oldu

Dertleri kurbette buldu

Açılan güllerim soldu

İlkbaharım kışa döndü

103.DEYİŞ

Ehl-i beyit bahçesinde
Açar solmaz gülümüz var
Erenlerin bahçasında
Türlü türlü şalımız var
Övünecek dilimiz var

Heyber kalesini alan
Salsala zülfükar çalan
Ağ devi ikiye bölen
Şahı Merdan Ali'miz var
Övünecek dilimiz var

Nevruz Ali'nin bir bağı
Cafer-i Sadık sancağı
Ahmet Yesevi ocağı
Hacı Bektaş Veli'miz var
Övünecek dilimiz var

104.DEYİŞ

Böyle dedi Hacı Bektaş-ı Veli
Kırkların cemine girmeyen deli
Fatma-tu Zehra'nın kanadı kolu
Şahı Merdan oğlu İmam Hüseyin

Pençden elabaydı arşdan asıldı
Soyu dükenmeyen sonsuz nesildi
Biri zehirlendi biri kesildi
Şahı Merdan oğlu İmam Hüseyin

Cafer Sadık mektebindedir barış
Ehl-i beyte bu yolda olur varış
Nevruz Ali bayramıdır kurtuluş
Şahı Merdan oğlu İmam Hüseyin

105.MUGANNES

Mevlam seni tek yaratmış
Gelirsen cihana gözel
Senin aşkın karışıfdı
Damarımda kana gözel
Doğarken âşık olmuşam
Senin gibi sultana gözel
Benim gibi çok âşık var
Hayran olmuş sana güzel
Gönülleri hep süsledin
Hiç kıymadın cana güzel
Her yerde seni görürem
Benzersiz gülşana gözel
Yirmi bir asırda bile
Kayıp deyil arın senin
Dünyalara sığmaz olmuş
Meyvan senin barın senin
Tabiatta her gülde var
Kokun aldım terin senin
Her sözün cevhere benzer
Paslanmaz mı zerin senin
Elifde methin eylemiş
Çözemedim sırın senin
Senin yolunda ölürüm
Gitsem gabristana gözel

Elin elimde olmasa
Sensiz dünyayı neylerem
Yanımda olduktan sonra
Güneşle ayı neylerem
Bakışın doyurur beni
Bağı bahçeyi neylerem
Seni görmedikten sonra
Çölü obayı neylerem
Güler yüz sıcak kan yeter
Montla abayı neylerem
Nevruz Ali hayranındır
Okunan Kuran'a güzel

106.SATRANÇ

Karşımda durdun, kalbimden vurdun, bu senin yurdun, atma yabana

Kalbimden vurdun, bu senin yurdun, atma yabana, emanet sana

Bu senin yurdun, atma yabana, emanet sana, kıyma vatana

Atma yabana, emanet sana, kıyma vatana, kan baltasıdır

Yanda kur kışla, sen çalış başla, çiftçi ol işte, bu güzel toprak

Sen çalış başla, çiftçi ol işle, bu güzel toprak, deyildir ırmak

Çiftçi ol işle, bu güzel toprak, deyildir ırak, gökteki bayrak

Bu güzel toprak, deyildir ırak, gökteki bayrak, can hibasıdır

Asiller asil, olamaz cahil, Nevruz Ali bil, bulunmaz tapı

Olamaz cahil, Nevruz Ali bil, bulunmaz tapı, güzel bir kapı

Nevruz Ali bil, bulunmaz tapı, güzel bir kapı, en kutsal yapı

Bulunmaz tapı, güzel bir kapı, en kutsal yapı, din binasıdır.

107.SATRANÇ

Ağa girdim çağa girdim bağa girdim güller derdim
Çağ girdim bağa girdim güller derdim halka serdim
Bağa girdim güller derdim halka serdim benim derdim
Güller derdim halka serdim benim derdim set hazarda

Anası yok balası yok binası yok barakasız
Balası yok binası yok barakasız alakasız
Binası yok barakasız alakasız fiyakasız
Barakasız alakasız fiyakasız bir mezarda

Hani ziynet hani kıymet hani devlet dünya halı
Hani kıymet hani devlet dünya halı hanı malı
Hani devlet dünya halı hanı malı Nevruz Ali
Dünya halı hanı malı Nevruz Ali can pazarda

108.NUMARALI ŞİİR

İki sevgi gelişince
Damla sudan ihsan oldu
Ana rahmine düşünce
Su dönuşdü al kan oldu

Kan yol aldı ince
Sevinç doğdu selvisince
Üç ay aradan geçince
Yavaş yavaş bir can oldu

Can çıkıp yaya gelince
Haftalar aya gelince
Yalan dünyaya gelince
Aydınlaştı insan oldu

İnsana deyildi ırak
Büyüyüne oldu çırak
Doğduğı köy çetin durak
Düz obada çoban oldu

Çobanın kavalı sazdı
Arzuları serin kızdı
O köyde okuyup yazdı
Okul ona kovan oldu

Kovanda iyiyi seçti
Şöregel suyunu içti
Yetmiş de İzmir'e göçtü
Karşıyaka vatan oldu

Vatanı erken terk etti
Kader Bayraklı'ya itti
Yetmişbeşde asker gitti
Sivas ona harman oldu

Harmanda hayli dövüldü
Erzincan'da üyütüldü
Ordanda Muş'a sürüldü
Sandı ki kahraman oldu

Kahraman tehrisin aldı
Görenler gülüp eylendi
Yetmiş sekizde evlendi
Meyve veren fidan oldu

Fidanını dalı eydi
Çiçeyi hatrına deydi
Nice sultanlar eylendi
Onun gönlü cihan oldu

Cihanda ayhanı vardı
Dertlere dermanı vardı
Her yerde devranı vardı
Damla damla umman oldu

Ummanda hayli yoruldu
Dereler akıp duruldu
Birçoğu düşman görüldü
Yardımcısı rahman oldu

Rahmana bağlı kalınca
Pirinden bade alınca
Elli yıl gelip geçince
Yavaş yavaş ozan oldu

Ozanı halkı bulunca
İrfan meydanı alınca
Nevruz Ali saz çalınca
Meclisinde gülşan oldu

109.ARARMIYDIN

Bahçende bir çiçek olsam

El atıpta derermiydin

Mutluluğu sende bulsam

Kokumu fark edermiydin

O bahçede sana gülsem

Ağlayıp içimden dolsam

Sen için sararıp solsam

Bırakıp ta gidermiydin

Nevruz Ali yoldan şaşsam

Yüksek yüksek dağlar aşsam

Çiçeklerden uzaklaşsam

Her gün beni ararmıydın

110.SELBİNİZ

Bedenin ayaklar altında kalsın
Belin başka ele deyse Selbinaz
Üzerinden arabalar yol salsın
Kolun başka ele deyse Selbinaz

En kötü pisliye bulanasın yar
Akrebe yılanı dolanasın yar
Kapu kapu düşüp dilenesin yar
Şalın başka ele deyse Selbinaz

Dizlerin dutmasın belin bükülsün
Kalbin çalışmasın dişin sökülsün
Kolların kırılsın saçın dökülsün
Telin başka ele deyse Selbinaz

Nevruz Ali derki gül benzin solsun
Kulağın duymasın gözün kör olsun
Dudağın kurusun dilin tutulsun
Elin başka ele deyse Selbinaz

111.GİZLİDİR

Göz ile görülmez elle tutulmaz
İnsanların ruhu canda gizlidir
Kan bağından olan insan satılmaz
Aslı asaleti kanda gizlidir

Yıllar geçip çattı ne var arada
Alacak verecek hepsi burada
İlyaz denizdedir Hıdır karada
İmam Meyti bu cihanda gizlidir

Bu dünyaya gelmeyende ölürmü
Ölü insan kalkıp geri gelirmi
Aklı çalışmayan bunu bilirmi
Den fidanda fidan dende gizlidir

Bir dost var ki dostu her gün anıyor
Gözle görülenin neyin sınıyor
Bilmeyenler sazın teli sanıyor
Beyin zeka her insanda gizlidir

Nevruz Ali sırdan bir duvar örür
Sözünü yaprağa yazarak dürür
Kulun cezasını mevlası görür
Onun için gabristanda gizlidir

112.MUHAMMES

Güzeller açıp kapatır şal göze yarenlik eder
Bülbülün feryadı başka göl düze yarenlik eder
Her gün çiçek çiçek gezer bal vıza yarenlik eder
Günde üç beş defa yıkar el yüze yarenlik eder
İlkbaharı belirtiyor gül yaza yarenlik eder
Biri yanar biri söner kül köze yarenlik eder
Her gün için dinlemekte el bize yarenlik eder
Âşık söyler mızrap vurur tel saza yarenlik eder

Gelipte başıma bakın yüce dağın karı benim
Çeşit çeşit fidanların üstündeki barı benim
Hem dinler hemi söylerim türlü sözün sırı benim
Bir babanın bir ananın bütün servet varı benim
Bunca karanlıkta gezdim gönüllerin nuru benim
Sırım gizli söz aşıkâr çiçeklerde arı benim
Bir kerem ateşe yanmış belki de o biri benim
Çok cilve aşk usandırır kul naza yarenlik eder

Nevruz Ali bu sözleri acap kime neye söyler
Salih'in devesi sırdır gidip sorun kaya söyler
Sene tarihi aşıra haftalarsa aya söyler
Duvar çirkin mi güzel mi üstündeki boya söyler
Hanadan olan insanı yüzündeki haya söyler
Asılsız olan bir kişi sözlerini zaya söyler
Ozanların işi böyle güzele metiye söyler
Göz görür gönül haşlanır dil söze yarenlik eder

113.NUMARALI ŞİİR

Ne Tevrat'a tartın nede Musa'ya
Ne İncil'e taptın nede İsa'ya
Ne camiye girdin ne kiliseye
Seni kim yarattı kime inandın

Sohbet edip insanlara gülmezsın
Medreseye cem evine girmezsın
İnançsızsın Allah'ını bilmezsın,
Seni kim yarattı kime inandın

Nevruz Ali mevlasının kuludur
Şiirleri motif motif halıdır
On iki imam Ehl-i Beyit yoludur
Seni kim yarattı kime inandın

114.NUMARALI ŞİİR

Geri dön şu maziye bak

Diller bize ne söyledi

Ağaçlar döküyor yaprak

Yeller bize ne söyledi

Bir sevda ettiydi anam

Dizlerde kalmadı derman

Mızrabım deydiyi zaman

Teller bize ne söyledi

Ağaç da vardı almaya

Saza söyledim almaya

Uzandık onu almaya

Dalar bize ne söyledi

Nevruz Ali nevaladı

Geçen günler ovaladı

Hafta ayı kovaladı

Yıllar bize ne söyledi

115.NUMARALI ŞİİR

Çocukluğum geçti Çetindurak'ta
Sormasına sorun diller söylesin
Serhat Kars'tan Akyaka'dan ırakta
Kim kaldı ki hangi kullar söylesin

Yavaş yavaş obasında gezdiyim
Çimenini çiçeyini ezdiyim
Dağlarının deresinde yüzdüyüm
Ağzımı var akan seller söylesin

Seneler elliye yüze dayandı
Kuruyanlar daha sanma uyandı
Bahçeden kesilip sobada yandı
Kül olduysa hangi dallar söylesin

Ne düzergah kaldı nedeki hatı
Bana sorun İzmir Van'ı Ahlat'ı
O elli beş buda iki bin altı
Aylar geri gelmez yıllar söylesin

Nevruz Ali baya gezdin bağları
Doğsan bin şehitli yüce dağları
Bunca geçirdiyim geçen çağları
Saza sorun belki teller söylesin

116.SEVGİ OLSUN

Eyer şiir yazmak maharat ise
Yazımızda sevgi olsun istedim
Aşıklık sevgiden ibaret ise
Sözümüzde sevgi olsun istedim

Mutluluk bulunsun nakışımızda
Elimiz titresin dokuşumuzda
Manalar bulunsun bakışımızda
Gözümüzde sevgi olsun istedim

Kötülükler aksın aksın durulsun
Gözler sevdiyiine baksın yorulsun
Gönüller süslensin tahtlar kurulsun
Özümüzde sevgi olsun istedim

Sende benim gibi bir aziz kulsun
Bırakın ben benim içimde kalsın
Dudak bayramlaşsın simalar gülsün
Yüzümüzde sevgi olsun istedim

İkimize dar gelmesin bir oda
Sen beni ben seni salalım yada
Aslı Kerem gibi yansak dünyada
Közümüzde sevgi olsun istedim

Güzelliyi insanlara yaymışız
Sanmayın ki sözümüzden caymışız
Oğlanın adını barış koymuşuz
Kızımızda sevgi olsun istedim

Nevruz Ali kötülükten sakındım
Zalimlerin zulümünden yakındım
Onun için tellerine dokundum
Sazımızda sevgi olsun istedim.

117.SES VERMEZ

Komşularım mahalleden göç eder
Hangisine seslendiysem ses vermez
Yaptığını kendisine suç eder
Hangisine seslendiysen ses vermez

Yolcuların taşıtının camı yok
Yemek yese lezzeti yok tamı yok
Endişesi kederi yok gamı yok
Hangisine seslendiysem ses vermez

Hiç birinin sandalı yok Salı yok
Odunu yok sobası yok külü yok
Dükkanı yok serveti yok pulu yok
Hangisine seslendiysem ses vermez

Onlarında gayri bir vatani var
Her birinin ayrı ayrı hanı var
Çocuğu var bayı var bayanı var
Hangisine seslendiysem ses vermez

Gece olduğunda lanbasın yakmaz
Elbisesi yoktur kıravat takmaz
Sağına soluna dönüpte bakmaz
Hangisine seslendiysem ses vermez

Sular akar yemeyi yok kabı yok
Hocası var okulu kitabı yok
Çorabını atmış ayakkabı yok
Hangisine seslendiysem ses vermez

Nevruz Ali bu insanın nesi var
Fazla özenilmiş tek binası var
SaÇında solunda akrabası var
Hangisine seslendiysem ses vermez

118.NUMARALI ŞİİR

Hasretlikten gelip geçti nihayet
Esaret altında kalmaz bu millet
Tarihlere geçsin on sekiz devlet
Mazimizde Türk dünyası büyüsün

Metin Ekici'yi lider seçmişiz
Özbekistan'ıma kucak açmışız
Bir Türk bir cihana bedel demişiz
Sözümüzle Türk dünyası büyüsün

Bu toprakta Oğuzhan'lar yaşadı
Fatih Sultan Alparslan'lar yaşadı
Atatürk'ler Cengizhan'lar yaşadı
İzimizle Türk dünyası büyüsün

Biz onları onlar bizi anlasın
Çeksin tereteler dinlesin, basın
Dede Korkut Köroğlu'nu dinlesin
Tezimizle Türk dünyası büyüsün

Acı çekip gözden dökme fırağı
Örnek alın Afganistan İrağı
Göklerden inmesin Türk'ün bayrağı
Hızımızla Türk dünyası büyüsün

Nevruz Ali kara kalpak yeleyi
Bükölürmü Türk'ün çelik bileyi
Örnek gösterelim Çanakkale'yi
Özümüzle Türk dünyası büyüsün

119.NUMARALI ŞİİR

Sakın çekme ellerini
Elimin üstünde dursun
İstedim ki şirin adın
Dilimin üstünde dursun

Ruh bedenden çekilmesin
Can toprağa ekilmesin
Başın taşlara gelmesin
Kolumun üstünde dursun

Nevruz Ali darılmasın
Sevenin de kırmasın
Kara gözler ayrılmasın
Yolumun üstünde dursun

120.NUMARALI ŞİİR

Ne kadar çetinmiş ne kadar zormuş
Dünyanın yükünü sırtından salmak
Cahile basittir dile kolaymış
Hocasız okuldan diploma almak

Kimi manfaatla kimisi kinde
Arasan bulunmaz Yemen’de Çin’de
Akıllı delide güzel çirkinde
Var mı evlenipte dengini bulmak

Nevruz Ali ne kazandın neyledin
Belki boş boşuna gönül eyledin
Otuz yıl saz çaldın elli söyledin
Hani bu dünyada bahtiyar olmak

121.NUMARALI ŞİİR

Ben bir kuş olsaydım sende bir fidan
Yuvamı yapmaya dal verir miydin
Dünya bir bahçedir sense bir bağban
Bülbüle münasip gül verirmiydin

Derdimi sorarsan acıdan acı
Tabiplerde bulunur mu ilacı
Ben bir yolcu olsam sense bir hancı
Gelip geçtiyimde yol verir miydin

Yüksekler var iken neden tabanda
Senin ne işin var çölde yabanda
Arı olup dolaşsaydım obanda
Kovanda yapacak bal verirmiydin

Nevruz Ali neler girdi cebine
Keskin sirke zarar verir küpüne
Bayram günü gelip çıksam kapına
Elimi uzatsam el verir miydin

122.DOKTOR BEY

Benim derdim aramızda sır kalsın
Ona buna yaymıyasın doktor bey
Deli kanlı insan sözünde durur
Sakın ola caymıyasın doktor bey

Meclisler içinde bulunur yerim
Adını dillerde dayım överim
Şefkatınla dikkatını beklerim
Sakın cana kıymıyasın doktor bey

Nevruz Ali ne hastayım ne sağım
Gafile tepeyim kamile dağım
Gencecik eşim var birde çocuğum
Onu öksüz koymıyasın doktor bey

123.NUMARALI ŞİİR

Dinle oğul bir nasihat edeyim
Her insana merhametin düz olsun
Helalinde haram malı nedeyim
Haktan şaşma adaletin düz olsun

Yaşam bir yarıştırsanma dinme
Seni korkutanın önünde sinme
Dostlarına asla hile düşünme
Her alanda ticaretin düz olsun

İnsan gönlü topla tankla alınmaz
Abdesti olmayan namaz kılınmaz
Her kişide hanadarlık bulunmaz
Aslın gibi asaletin düz olsun

Nevruz Ali böyle gördüm tanıdım
Sakın demiyesin benim inadım
O bir adım gelse sen git üç adım
Dosta karşı ziyaretin düz olsun

124.NUMARALI ŞİİR

Al bu çocuğumu okut öğretmen

Vatana hayırlı insan yetiştir

İngilizce firansızca öğretme

Kendi kültüründe lisan yetiştir

Şahinimi alıp getirdim sana

Sakın özenmesin sahte insana

Malazgirt'i örnek gösterin ona

Ordumuza bir Alparslan yetiştir

Yedi yaşındadır bu tertemiz kul

Onu eyitirken doğruları bul

Nasıl kazanıldı koca İstanbul

Mehmet gibi Fatih Sultan yetiştir

Nice okul bir cilavuz olmadı

Yol gösterip hiç kılavuz olmadı

Çok yavuzlar gördüm Yavuz olmadı

Selim gibi bir kahraman yetiştir

Götür gezdir görsün Çanakkale'yi
Bükülür mü Türk'ün çelik bileyi
Hata yapsın öğrenmesin hileyi
Dürüst vîjdan ehli iman yetiştir

Nevruz Ali Çiçek türkü söylüyor
Şiirini yazıp türkü söylüyor
Bütün dünya Atatürk' ü söylüyor
Atam gibi bir kumandan yetiştir

125.NUMARALI ŞİİR

Nice yiğitlerin kalbini çaldı
O sarı saçların mavi gözlerin
Çok insanın baştan aklını aldı
O sarı saçların mavi gözlerin

Turnayı obadan gülden ayırır
Yolcuyu kervandan yoldan ayırır
Mecnunu Leyla'dan çölden ayırır
O sarı saçların mavi gözlerin

Sanma Nevruz Ali buna şaşırdı
Alıp aşkın ateşinde pişirdi
Beni bile bu sevdaya düşürdü
O sarı saçların mavi gözlerin

126.NUMARALI ŞİİR

Sanma açan çiçek solmaz

Havalanma sarı kızım

Bu güzellik sana kalmaz

Havalanma sarı kızım

Senin gibi çoğu şişdi

Kanat çalıp göye uşdu

Gökteki kuşlarda düşdü

Havalanma sarı kızım

Nevruz Ali sözün haktı

Sana nice gözler baktı

En sonun kara topraktı

Havalanma sarı kızım

127.NUMARALI ŞİİR

Kör olaydım seni görmez olaydım

Hayatımı zehir ettin çingene

Elimi eline sürmez olaydım

Hayatımı zehir ettin çingene

Seni takip ettim hep adım adım

Kalmadı ağzımda lezzetim tadım

Senin için gençliğimi harcadım

Hayatımı zehir ettin çingene

Bana çok cilalı sözler salardın

Kanayan yarama zehirler sardın

Bir çiçek dikmiştim onu kopardın

Hayatımı zehir ettin çingene

Bu Nevruz Ali'yi çok az dinledin

Görenler sanıyor hep saz dinledin

Ne nasihat aldın ne söz dinledin

Hayatımı zehir ettin çingene

128.NUMARALI ŞİİR

Çakal geri durmuş aslan bakıyor
Tilki diş gösterip şir pazarında
Kuyum baş gösterse yılan sokuyor
Zarraf bulunmuyor zer pazarında

Güllük gülistanlık halka seyranlık
Kaplumbağı cellat olmuş bir anlık
Sığır dağdan inmez koyun kurbanlık
Salep satılıyor şir pazarında

Nazar edilmesin ahu gözlere
Ceylan nasip için düşmüş düzlere
Bu lütuf mevladan gelmiş bizlere
Herkes bulunamaz sır pazarında

Çoban kaval çalır çıkmış bir taşla
Önündeki sürü vermiş bir başla
Nevruz Ali Çiçek emeyin boşa
Cevher satılırmı kür pazarında